

M. FETHULLAH GÜLEN

İKİNDİ SOHBETLERİ
KÜRSÜ
2001

tr.fgulen.com

08.01.2001 - Kur'an-ı Kerim'de Güneş Manzûmesi

Kur'ân-ı Kerim'in müspet ilimlere mücmel bir bakışı söz konusudur. Ancak O'ndaki cümle, kelime ve harflerin hususi konumlarının dikkati çekecek ölçüde açık-kapalı bir kısım hakikatlere işaret ettiği bir gerçektir.

Kur'an muhit ilimden geldiği için bilim ve teknik hangi seviyeye ulaşırsa ulaşsın Hazret-i Furkan'ın bu icmâlî fâikiyyeti devam edecektir. Zira o, ifadelerinde mu'cize olduğu gibi muhteva ve mazmununda da kuşatıcı ve aşkındır. O, bilimle alakalı konularda teferruata girmez ama bazen pek çok yeni tespit ve keşfin anahtarını ortaya kor ve çok uzun cümlelerle anlatılabilecek gerçekleri sadece bir veya yarım cümle ile, bazen de 3-4 kelime ile kestirmeden ifade eder. Ama o, bu ifadelerinde öyle kelimeler seçer ki, müspet bilimin mukarrer birer kanun olarak ortaya koyduğu hususların hemen hepsini, hem de zihinlerde herhangi bir şüphe ve tereddüde de meydan vermeyecek bir üslupla işaretler.

Az Söz Çok Mânâ

Meselâ Kur'ân, 3-4 kelime ile Güneşi ve Güneş manzûmesini resmederken, onların mebde ve müntehalarıyla nasıl bir çizgi takip ettiklerini, müşahade, akıl, mantık ve his açısından öyle sağlam ve boşluğu olmayan bir üslupla ortaya koyar ki, astronomi gözüyle bakıldığında insan, iç içe hadiselerin birkaç kelime ile özetlendiğini görür:

'Güneş, kendisi için belirlenen bir yörüngede akar (döner). İşte bu, azîz ve alîm olan Allah'ın takdiridir.' (Yâsin, 36/38)

Cümlelerin kuruluşu ve kelimelere yüklenen hususiyetiyle ayet, Güneş'in, karardide olabileceği bir noktaya doğru akıp gittiğini anlatır. Bu mânâ çok açıktır; öyle ki çok az Arapça bilen bir insan dahi bunu hemen anlayabilir. Hele, kelime ve harflere inildiğinde, daha geniş ve teferruatlı bilgilerin verildiğini görürüz. Bundan 500-1000 sene önce yazılmış tefsirlere müracaat edildiğinde müfessirlerin hepsinin ayetten aynı mânâyı anlamış olmaları da, bu yorumun ne kadar isabetli olduğunu göstermesi bakımından fevkalade manidardır. Yaklaşık hicri 6-7. asırda geniş bir tefsir yazan Fahrüddin Râzî ne demişse, ondan 3-4 asır önce yaşamış olan İbn Cerir de aynı şeyleri söylemiştir. Evet bunlar Güneş'i anlatırken, bugünkü bilgimize yakın bilgiler vererek Güneş'in kâinat cinsinden

bir nesne olduğunu ve bir nizamın parçası olduğunu ifade etmişler ki, hayret etmemek elden gelmez. Dahası onlar bu sözlerini, sahabeden İbn Ömer, İbn Abbas veya İbn Mesud'a dayandırmışlardır.

Mukadder Akış

Burada meselenin en dikkat çekici yönü de, 'li mustakarrin' ifadesindeki harf-i cerrin birkaç mânâya gelmesi ve her mânânın bugünün astronomi bilgilerini teyid edici mahiyette olmasıdır. Buradaki 'li' harf-i cerri, eskiden beri dâimilerce üç mânâya delalet ettiği üzerinde durulmuştur:

- 1) 'li' mânâsına,
- 2) 'fi' mânâsına,
- 3) 'ilâ' mânâsına.

İlk mânâya göre Güneş, kendi etrafında Mevlevî gibi döner. Bu dönüş yaklaşık bir ayda tamamlanır. Ancak Güneş'in her bölümü aynı hızla dönmez. Dönüş hızı, ekvatorda yaklaşık 25 gün, kutuplarda ise 36 gün olmak üzere değişiklik arz eder. İyice derinlerde konvektif (kaynar) tabakanın alt kısımlarında ise her şey dönüşünü 27 günde tamamlar. Eğer Güneş, katı halde olsaydı, dünyamız gibi bütün bölümlerinin aynı sürede dönmesi gerekirdi. Bilindiği gibi Dünya, kendi eksenini etrafında bir günde yani 24 saatte bir defa döner.

Güneş'in saniyede 20 km'lik dehşetli bir hızla Vega yıldızına yönelik diğer bir hareketi daha vardır ki, astronomi dilinde onun seyrettiği bu yörüngeye 'solar apex' denir. Bu hız, saatte 72 bin km'yi bulur. Yani Güneş'in kendisine ait bir yolu olup, durmadan orada hareket eder ve belirli bir noktaya doğru yol alır. İşte Kur'ân'ın 'Güneş, kendisi için belirlenen yörüngede akar (döner). İşte bu, azîz ve alîm olan Allah'ın takdiridir.' ayeti, teferruata girmeden bunların hepsine açıktır.

Güneşin hareketleri açısından burada en önemli husus, onun belirlenmiş bir süreye bağlı olarak, mukadder bir sona doğru akıp gitmesi hadisesidir. Belli bir çizgide, kendi hareket-i meczûbânesiyle kendi sonuna doğru yüzüp gitmesini sırasıyla yukarıda icmâlen temas edilen 'li', 'fi', 'ilâ' mânâsına gelen 'li müstakarrin' kelimesinin başındaki harf-i cer ifade etmektedir.

Güneş'in Yolculuğu

Bu âyetin yorumunda her zaman iki yaklaşım söz konusu olmuştur; Zaman

ve mekân. Mekânın mûlahazaya alınmasına göre Güneş, belli bir merkeze ve belli bir noktaya doğru akıp gitmektedir ki, bu nokta manen 'arş' maddeten de ona işaret olarak -Beytullah'ın Kâbe hakikatini işaretlemesi gibi- vega merkezidir.

Zaman düşüncesinin öne çıkarılmasına göre ise, Güneş'in hareket ve fonksiyonu zaman olarak belli bir süre ile mukayyettir; o bu süreyi tamamlayınca halihazırdaki misyonunu da bitirmiş olacaktır.

Bir tespite göre Güneş 4,6 milyar senelik ömrü içinde halihazırdaki seyahati, onun 19. seyahati kabul edilmektedir. Yine ilmî tahminlere göre 250 milyon yılda gerçekleştirdiği bu hareketi daha kaç defa tekrarlayacaktır, bunu kestirmek mümkün değil.. aslında 19'a takılıp kalması da ihtimalden uzak değil. Bugün o, saatte 72 bin km. hızla kendi değişim, dönüşüm ve istihale ufkuna doğru yürümektedir. Tıpkı bizim belli bir noktaya ve başkalaşmaya doğru yürüdüğümüz gibi. Ancak bu seyahat ve yürüyüşün Güneş'e mahsus 'fi' tevcihiyle alakalı dairevî bir yanı var ki, o da oldukça önemli sayılır ve üzerinde durulmaya değer.

Bir Güneş veya bir gezegenin kendi mihveri ya da bir başka kütlenin çevresindeki kapalı devre de diyebileceğimiz hareketine dairevî hareket diyoruz. Buna göre dönerek hareket eden bir cisim, bir yandan kendi mihveri etrafında dönerken, diğer yandan da bu hareketini bir yörüngeye bağlı olarak gerçekleştirmektedir. Ne var ki, konuyla alakalı bu ayet hem de benzer diğer ayetlerde müşterek nokta, güneşin düz hareket değil de bir 'felek'te dairevî yüzüp gittiği şeklinde gerçekleşmektedir ki, 'Ne Güneş'in Ay'a yetişmesi ne de gündüzün geceyi gelip geçmesi uygun ve (olası) değildir. Bütün bu (gök cisimlerinin) hepsi ayrı ayrı bir 'felek'te yüzer giderler' (Yâsin, 36/40) ayeti bunu daha da umumileştirerek bütün semavî cisimlerin benzer hareket içinde olduklarını vurgular.

'Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu, azîz ve alîm olan Allah'ın takdiridir.' (Yâsin, 36/38) Ayet-i kerimedeki 'Müstakar' kelimesi de, insanın aklına bu türden mânâlar fısıldamaktadır. Güneş dönerek, kendi için bir son noktaya doğru ilerlerken tabiatıyla küre-i arzın hareketinde de değişiklikler olur. Evet Güneş, yol alırken onun etrafında dönen küre-i arz da helezonik bir yolla devinir durur ve her sene sürekli değişen ve uzayan bir mesafeyi almaya uğraşır. Bu iç içe hareketten Güneş'in daima bir yolculuk halinde olduğu anlaşılrsa da onun bu yolculuğu katiyyen sonsuz değildir. Kuvve-i kudsiye Güneş

için nereyi son nokta olarak tayin etmişse, bu yolculuk orada son bulacak ve ihtimallerden biri, işte o zaman kıyamet kopacaktır...

Aslında Güneş manzûmesi, Samanyolu içinde çok küçük bir yer teşkil etmektedir; zira o, Samanyolu içinde milyarlarca yıldızdan sadece biridir. Allah (celle celalühü) Samanyolu'nu öyle tanzim etmiştir ki, Güneş onun merkezinden ışık hızıyla tam 30 bin senelik bir uzaklıkta bulunmaktadır. Yani eğer o, ışık hızıyla sürekli yol alacak olsa, ancak 30 bin sene sonra Samanyolu'nun merkezine ulaşabilecektir.

Büyük-küçük bütün sistemler gibi Samanyolu da kendi etrafında dönerek hareket etmektedir. Dolayısıyla güneş de, gezegenlerden, kuyruklu yıldızlardan ve diğer gök cisimlerinden oluşan bütün ailesiyle birlikte, galaksinin merkezi etrafında hem dönmekte, hem de ilerlemektedir. Güneş'in bu hareketinin hızı ise kendi etrafında dönmesinden daha dehşet vericidir: Saniyede 268 km. Ne var ki, Güneş'in yörüngesi çok büyük olduğundan bir turunu ancak yaklaşık 230 milyon senede tamamlayabilmektedir. Ama o da büyük-küçük cirimler gibi 'yüzme' sözüyle ifade edilirse, yerinde bir ifadeye uygun şekilde yüzerek bir sona doğru gitmektedir.

Hemen hemen bütün galaksiler belli bir kümeye aittirler. Samanyolu da, içinde 20 galaksi bulunan küçük bir gruba dahildir. Her küme içindeki galaksiler, çekim kuvvetiyle birbirlerinin çevresinde dönerler. Ancak her kümenin içinde meydana gelen bu hareketten başka, kümeler de bir bütün olarak hareket ederler. Bu arada her küme, ötekilerden uzaklaşma hareketi içindedir. Evet, dünyadaki bir gözlemci, bütün kümelerin hızla Samanyolu'ndan uzaklaştığını, diğer galaksilerdeki bir gözlemci ise bütün kümelerin kendisinden uzaklaştığını söyleyebilir.

Her galaksi kümesi uzaklığıyla orantılı olarak hızlı hareket eder. Mesela, Dünya'dan 100 milyon ışık yılı uzaklıkta olan bir sehâbiye, sâniyede aşağı-yukarı 2500 km. hızla, 500 milyon ışık yılı uzaklıkta olan bir galaksi ise sâniyede 12000 km. hızla hareket eder. Güneş'in bu iç içe ve olabildiğine karışık gibi görünen; fakat bir nizam içinde cereyan eden bu hareketi, gidip karardîde olacağı bir yerde (müstekar) son bulacaktır. Elbette ki, 4 milyar 600 milyon senedir enerji üreterek etrafına ısı ve ışık saçan Güneş'in yakıtı da sonsuz değildir. Bilim adamları, Güneş'in ancak 5 milyar sene daha şimdiki aktif haliyle devam edebileceğini söylüyorlar. Bu onların sözü; ama mülâhaza dairesi de açık. İhtimal bu sürenin sonunda Güneş, iyice şişip, kızıl bir dev olarak Dünya'mızı

yutacaktır. Bundan 1 milyar sene sonra da aniden çökerek sönmüş küçük bir beyaz top haline gelecektir. Kader sebkat edip bir sebep önünü kesmezse...

Ayrıca güneş, kendi galaksisi içinde tamamen merkezine bağlı olarak hareket etmektedir. Onun bütün hareketleri Samanyolu'yla, Samanyolu'nun hareketleri de bulunduğu galaksi grubuyla sınırlıdır. Ancak bütün bu sistem ve galaksilerin verasında bir kuvve-i kudsiye vardır ki, herşeye hareket kabiliyet ve imkanını veren O'dur. Bu kuvve-i kudsiye, bütün sistem ve galaksiler üzerinde muttarıt tasarrufta bulunmakta ve varlığına, birliğine tekvînî bir kaside tanzim etmektedir. Bu kuvve-i kudsiye, esmâ-i ilâhiye ve sıfât-ı kudsiyeden gelmektedir ki, her şeyin verasında bunlar vardır. İmam-ı Rabbânî'nin ifadesiyle de, 'Veraların veraların veraların verasında Allah'ın her şeyi evirip çevirmesi söz konusudur.' 'Li' harf-i cerri 'ilâ' mânâsına alındığında bu mânâlar bahis mevzuudur.

Kur'an'ın Dili

Burada hemen şunu ifade etmeliyim ki, eğer ayetler, ilmi ve tekniği teşvik etmeseydi, arkadan teleskoplar icat edilerek gökyüzünü incelemeye almasalardı, bunların hiçbirini anlamak mümkün olmayacaktı. Biz, şimdilerde elimizdeki teknik bilgiler ile Kur'ân'ın Güneş manzûmesi hakkında verdiği malumatı daha iyi anlamaktayız. Bu hususta daha ileriye götürücü teknik imkanlar ve vasıtalar hazırlanabildiği ölçüde, ayetlerin işaret ettiği yeni ufukları görmek de mümkün olacaktır. Kim bilir Kur'an, ilim ve tekniğe yol ve hedef göstererek daha nice hakikatlere işaret etmektedir ki, hakikat aşığı, ilim aşığı araştırmacıları beklemektedir. Kur'an bunları, kendine mahsus üslubuyla hedef gösterme, bazı icmâlî hatırlatmalarda bulunma, diğer erkan-ı imaniyenin yanında kendisine de iman etmeyi vurgulama gayesi çerçevesinde muhataplarına sunar.

Evet, Kur'an'ın dili budur. O, bazen açık açık, bazen işârî mânâlar ile, bazen de insanda, bilmediği âlemler hakkında ciddi bir merak hissi uyatarak, onu hep bilinmedik yeni ufuklara yönlendirir ve düşündürür. Onda her şey vardır; ama teferruat var diyen mübalağa etmiş olur; işaret, hedef ve icmallerini görmezlikten gelenler de kör sayılır.

Aynı ayetin devamında Ay'a da işaret edilerek onun da hareket edip yol aldığı şu ifadelerle vurgulanmaktadır: 'Ay için de birtakım menziller (yörüngeler) tayin ettik. Nihayet o, eğri hurma dalı gibi (hilâl) olur da geri döner.' (Yâsin, 36/39)

Ay'ın Menzilleri

Evet Ay da kendisi için takdir edilen menziller içinde yol alır. O, kendi ekseninde hareket ettiği aynı anda Dünya'nın etrafındaki yörüngesi üzerinde dolanır. Bu iki dönüş süresi 27 1/3 gündür. Yani iki hareketin de müddeti aynıdır. Ancak o, Dünya çevresindeki yörüngesinde dönerken, Güneş'ten alarak Dünya'ya yansıttığı ışıkların miktarı her zaman değişir. Bundan dolayı bazen kurumuş hurma yaprağı şekline ya da ayetteki ifadesiyle 'urcûn' halini, yani hurma salkımının eğri olan dip kısmının halini alır. Herkes burada Kur'an'ın hilale işaret ettiğini rahatlıkla anlar. Yani Ay, menzil menzil gezerken her menzilde farklı bir manzara arz eder ve hiç ışık yansımayan safhanın ardından Ay'ın hilal safhası başlar. Daha sonra ise, hilal giderek büyür ve Ay yüzeyinin yarısını kaplar. Bu safhada o, yarım ay halinde gözükür. Bunu takip eden dolunay safhasında Ay'ın Dünya'dan görülebilen yüzü bütünüyle parlamaya başlar. Sonra da parlak kısım yeniden küçülmeye yüz tutar ve bir an gelir ki, tekrar kuru bir dal gibi incelerek hilal şeklini alır.

Ay da aynı Güneş sistemi içinde, çekim kuvvetiyle Dünya'nın etrafında dolanırken Dünya'nın ve dolayısıyla Güneş'in yaptığı hareketleri yapar. Üstteki ayet, Ay'ın değişik yörüngelerde seyahat ettiğini vurguladığı gibi, Şems Sûresi'nin ilk ayetleri de 'Andolsun Güneşe ve onun ziyası arkasında onu izlediği zaman Ay'a' (Şems, 91/1-2) diyerek, Dünya ile beraber Ay'ın da, Güneş'in hareket zemini için onun etrafında döndüğünü apaçık bir üslupla ifade etmektedir. 'Telâ' bir nesnenin tâli derecede başka bir şeye tâbi olduğu mânâsına gelir ki, burada Kamer'in kademeli olarak Güneş'e bağlı döndüğünü ifade bakımından fevkalade bir kelime seçimi söz konusudur.

Takvimcimiz Ay

Ay'ın Dünya etrafında döndüğü öteden beri bilinen bir gerçektir. Kamer'in kendi mihveri çerçevesinde dönüşüne gelince, bu onun Dünya çevresindeki dönüş süresine tetâbuk eder.. ve yaklaşık takvimcilik seyahatini 29,5 günde tamamlar. Böyle Dünya merkezli bir seyahatte Ay'ın kendi yörüngesinde dönüş hızı saatte 3683 km. kabul edilmektedir.

Kur'an-ı Kerim, tafsilata girmeden, vakayı vaz' ediliş gayesine bağlayarak, temel disiplinler açısından Ay'ın, Dünya çevresinde dönerek, bir aylık süre içinde uğradığı menziller itibariyle Dünya ile yaptığı açılış farklılıklarından ötürü meydana gelen örüntü değişikliklerine temas eder ve seyahati açısından bize göre, belli burçlarla mukabele, örtüşme veya tekâtüüne 'menzil' der. Ay, uğrak yerleri sayılan menziller (menâzil)e uğradığında Güneş'ten aldığı ışık sahası

değiştiğinden biz de değişik görüntüler alırız. Ayın, bütün bir ay boyunca, değişik menzillerden değişik görüntüler vermesi, ayları, seneleri hesaplama imkanını verme ve bunları sürekli tekrarlama ibadet vakitlerinin belirlenmesi bakımından çok önemlidir. 'Sana hilalleri soruyarlar, de ki, onlar insanlar için bir takvim ve haccın vakit  l  leridir' (Bakara, 2/189) mealindeki ayet, hem Ay'ın değişik hareketlerini hem de bu hareketlerle bize anlatılmak istenen temel espriyi anlatması bakımından fevkalade manidardır.

Hasılı, Güneş'in dairevî hareketi üzerinde durduğumuzda ifade ettiğimiz gibi, Ay, Güneş ve yıldızlar hepsi ayrı ayrı feleklerde yüzüp durmakta, Aziz ve Alim olan Allah'ın (celle celalühü) takdirini ilan etmektedirler.

15.01.2001 - Gece İbadeti ve Tebliğ Münasebeti

Müzzemmil sûresinde Efendimiz'e, insanlara Kur'an mesajını sunarken, önce mutlaka ve mutlaka gece ibadet yapması ve Kur'an-ı Kerim tilavet etmesi emrediliyor. Buna göre tebliğ ve gece ibadetinin birbiriyle irtibat ve münasebetinin bir tahlilini lutfeder misiniz? Günümüzde tebliği iş edinenlerin bundan alması gereken dersler nelerdir?

İlk nâzil olan sûreler arasında yer alan Müzzemmil ve Müddessir sûrelerine, tebliğ ve irşad erlerinin geceleri kalkıp Rabbileri karşısında kemerbeste-i ubûdiyet içinde olmaları gerektiği gerçeği etrafında örgülenmiş vahiy nakışları da denebilir.

Gece ibadeti bir ölçüde, inziva, halvet, teveccüh ve tebettül manalarını da ihtivâ eder. Aslında, bu tabirlerin bazıları Kur'an'a aittir. Nitekim, Kur'an 'Ve tebbettel ileyhi tebtîlâ' (Müzzemmil, 73/8) yani 'Allah'tan başka her şeyle bir ma'nada alakanı keserek kendini tamamen ona ver ve sadece O'nun marifeti, O'nun muhabbeti, O'nunla alakalı zevk-i rûhâniler ve O'nun tecellileri ile otur-kalk tarzındaki bir üslupla bu önemli hususa işaret etmektedir. Bu ise, ancak, insanın kendini o işe hazırlaması, iradî olarak uykusunu, sıcak döşөгünü terk etmesi ile gerçekleşebilir.

Rasat Ufukları

Efendimiz, zaten peygamberlik öncesi belli ölçüler içinde inzivada bulunarak, her zaman Rabbisine yakınlaşma yollarını araştırıyor.. iç alemini, zaten temiz olan duygularını ve sürekli Hakk'a açık gönlünü, tıpkı günebakan çiçekler gibi, mukabele arayışlarına bağlı götürüyor ve rasat ufuklarında gezdiriyordu. Yine o, rüyalarla berzahî derinliklere açılmanın, ledünnî düşüncelerle baş başa kalmanın yanında, ukba hayatının kapılarını aralayarak, Rabbisine kurbetini hızlandıracak ve akdes-mukaddes feyizlerin sağanak sağanak üzerine yağmasına vesile olabilecek her şeyi değerlendiriyor ve farklı bir düşünce haritası çiziyordu.

Ayrıca bu sûrede açık iki önemli husus daha var: Birincisi, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun, bir sevk-i ilahi ile inzivaya yönelmesi. İkincisi de, ileride davayı nübüvvet adına önemli bir misyonu ifa edebilmesi için böyle bir rûhî ihzâriyede bulunması.

Büyüklerin Azığı

Bunları biraz daha açacak olursak; Allah, başta Rasulü Ekrem olmak üzere, hemen her büyük insanı, hep sevk-i rabbânisiyle yönlendirmiştir. Bu durum bütün enbiya ve mürselin için söz konusu olduğu gibi, bütün asfiyâ için de söz konusudur: Mesela; İmam Gazali, belli bir dönemde kendini ulûm-u âliye-yi İslamiyyeye vermiş, ömrünü hem tekye hem de medreselerde geçirmiş.. ve derken 'İhya' gibi feyyâz bir kaynakla hayatının gayesini noktalamış.. keza İmam Rabbani, senelerce, Hindistan'ın değişik kesimlerinde gezmiş-dolaşmış, okumuş-düşünmüş riyazet yapmış ötelere açılmış, Müslümanların itikatlarını sağlam zemine oturtma istikametinde ciddi faaliyetlerde bulunmuş ve yepyeni bir düşünce sistemi kurmuş.. Bediüzzaman, kendisinin de Lahikalar'da 'tahdis-i nimet' nev'inden anlattığı gibi- ömrünün ilk yıllarını tekye ve medreselerde geçirmiş; o üstün dimağ ve zekası ile medreselerde okutulan metinler arasında dolaşmış, dinî ilimler ve fennî bilgilerle haşr ü neşr olmuş, tekyenin ruhunu yudumlama yudumlama yetişmiş ve bir gün gelmiş kendini, beyan-bürhan-irfan çizgisinde imana hizmet zemininde bulmuş. Yani o, kendi döneminde, birbirinden kopuk gibi gözüken malumatı yoğurarak, tefekkürle besleyerek onu mahz-ı marifet haline getirmiş. Bu arada, şartların gereği ülke müdafaasına koşmuş, cephelelerde mücadele etmiş ve aynı anda talabeleriyle ders okumuş, derken, hapishane, mahkeme ve zindanlarda ömür tüketerek hep bir yüksek iradenin sevkine bağlı yaşamıştır.

İşte, Allah Rasulü de, bu ihzâriye döneminde sürekli, lâhut aleminin dilini öğrenmeye çalışmış, berzah alemiyle diyaloga geçmiş, iç murakebe, iç müşahede ve bir nevî riyazatla, eşyanın perde arkasına nüfuz edebilme menfezlerini araştırmış ve bu uzun hazırlığın arkasından da peygamberlik vazifesiyle serfiraz kılınmıştır.

Misyon İnsanları

Şimdi, bu ölçüde ciddi ve fevkalade önemli bir göreve getirilen birinin bütün gece uyuması, böylesine önemli vazifenin gerektirdiği sorumlulukla uyumasa gerek. Öyleyse bu vazife ile muvazzaf olan kimse, geceleri kalkıp Rabbisine ibadet etmeli, hem öyle bir ibadet etmeli ki onun Yaratan'ı karşısındaki tavırları vazife ve misyonuna muvafık düşsün. İşte, bütün bunlara işaret sadedinde Kur'an diyor ki: 'Az bir kısmı hariç, bütün gece kalk, namaz kıl. Gecenin yarısı veya bunu biraz azalt ya da gecenin çoğu olsun.' (Müzzemmil, 73/2-4) Neden? Zira böylesi bir misyon, insanî normları aşan bir fevkaladelik ister ve

böylelerinin hayatları hep fevkaladelikler içinde cereyan etmelidir.. böyle cereyan etme zorundadır. Oysa ki bu konuda, eğer bizim gibi düz insanlara bir şey denecekse şöyle denir: Yatsıyı -vitr namazı dahil- kıldıktan sonra, sabah namazına kalkma niyeti ile yatınız, o zaman uykudaki soluklarınız bile ibadet olur. Peygambere ise, 'Gecenin pek azı müstesna, kalk, Rabbin huzurunda kemerbeste-i ubûdiyet içinde dur.' deniliyor; Çünkü yüklendiği misyon onun öyle olmasını gerektirmektedir.

Ayet-i kerimedeki 'nısfehü', gecenin yarısı demektir. Ayetin devamında ise, bunun biraz azaltılması veya çoğaltılması emri yer alıyor. Gecenin hesaplanması şöyledir: Mesela; Güneş saat 18'de batıyor, sabah da 6'da doğuyorsa, bu bütün gecenin 12 saat olduğunu gösterir. Öyleyse gecenin yarısı 6 saat demektir. Ondan azı 5, ondan çoğu da en az 7 saat olur. Ve Allah Rasulü, vahyin ilk tayflarıyla, sonsuza yöneldiği ilk günden, yaşlandığı dönem, hatta hayat-ı seniyyelerinin sonuna kadar bu ölçüdeki ibadet hayatına devam etmişlerdi. O, geceleri ayaklarının altı şişinceye kadar namaz kılar; şayet herhangi bir mazereti sebebiyle, bu şekildeki gece ibadetini aksatacak olsa, bu defa onu gündüz katlayarak kaza ederdi. Bunu ifade sadedinde Busayrî ne güzel söyler: 'Ben o peygamberin sünnetine karşı vefasız davrandım; zira o ayakları şişmeden yatmıyordu.'

Hissederek Okuma

'Kur'an'ı tane tane oku' beyanına gelince; yine Kur'an'ın tabiriyle 'tertil' ki; Kur'an harflerinin hakkı verilerek ve kalb, rûh ufku itibarıyla duyularak okunması demektir- Kelamullah'ın öyle tilavet edilmesine denir. Bediüzzaman Hazretleri'nin Mesnevî'sinde belirttiği gibi, Kur'an'ı, Allah'tan dinliyor, Cibril'den işitiyor veya Allah Resulü'nden ahzediyor gibi okuma ve anlama, Allah Rasulü'nün veya bizlerin kıraat adına memur olduğu üç ayrı buud.. bir başka ifadeyle tertil; insanın Kur'an'ı kendi düşünce, tasavvur ve tahayyül mekanizmalarının üstünde, vicdanında duyarak, lâhûtiliğin yamaçlarında gezerek ve hissederek okuması demektir. Öyle ki insan, okuduğu ayetin her kelimesini telaffuz edişinde, susuz bir insanın suyu yudumladığı zaman hissettiği şeyi hissetmeli ve duymalıdır. Ne var ki, bu bir seviye işidir ve herkese de müyesser olmayabilir.

Bugün çoklarının okuduğu şekilde Kur'an okuma, tertil değildir ve onun insan vicdanında ürpertiler meydana getirmesi ve tabii böyle bir okuyuşla, Kur'an ayetlerinin insana yeni yeni şeyler ilham etmesi, duygu ve düşüncede ya

da amel ve aksiyonda bizleri yenileştirmesi mümkün değildir. Oyleyse Kur'an'ın hakkını vermek için bizler de bir ölçüde; 'Ey örtüsüne bürünen Nebi! Kalk, inzar et.' (Müddessir, 74/1-2) ayetini peygamberlikten tecrit düşüncesi içinde kendimize nâzil oluyor gibi okumalıyız...

Gecenin ihyâ edilmesi adına da şunlar söylenebilir: Gece, melekût âleminin kapılarının aralandığı, semâvî birtakım menfezlerin açıldığı ve ötelerin müşahede edildiği bir zaman dilimidir. Bediüzzaman'ın tespitiyle, teheccüdle gecenin ihyâ edilmesi, berzah âlemini aydınlatan bir projektördür. Abdullah b. Omer'in rivayet ettiği bir hadis ve bir hâdise bu mevzuya ışık tutar.

Bu hadiste Abdullah b. Ömer mealen diyor ki: 'Herkes rüya görür ve gelir Allah Resûlü'ne anlatırlardı. Ben de kendi kendime Keşke berzah âleminin kapıları bana da aralansa ben de bir kısım şeyler görsem ve gördüğüm şeyleri gelip İnsanlığın İftihar Tablosu'na anlatıversem; O da bunları tabir etse..' derken, bir gün rüyamda gördüm ki, iki zat beni kollarımdan tutup derdest ederek, derin ve alevli bir kuyunun başına getirdiler. O derince kuyunun içinden adeta bir hortum gibi döne döne alevler yükseliyordu. Vakumunu bile yutacak kadar korkunçtu. Anladım ki bu, cehennemdir. Beni başına getirdiklerinde, oraya atacaklar diye çok korktum. Allah'a sığınıp, 'Ya Rab' diye yalvarmaya başladım. Birisi bana dedi ki: 'Korkma! Senin için endişe edecek bir şey yok. Sen oraya girmeyeceksin.' Sonra uyandım ve ablam Hafsa'ya rüyamı anlattım ve bunun tabirini Resulullah'a sormasını istedim. Ablam sorunca Allah Rasülü buyurdular ki: Abdullah b. Ömer ne güzel bir insandır; ama keşke geceleri ihyâ etse!'

Canlı Geceler

Burada berzah âleminin dehşetinden kurtulma yolunun gösterildiği açıktır. O da geceleri ihyâ etmektir.. evet gönüllerin diri ve canlı olması; bir yönüyle gecelerin canlı olmasına bağlıdır.

Bu hakikate hayatında erken uyanmış ve o engin ansiklopedik kültürüyle hemen herkesin dikkatini üzerine çekmiş, o pek çok alanda söz sahibi İbrahim Hakkı Hazretleri bu konuda ne hoş şeyler söyler:

'Ey dîde nedir uyku, gel uyan gecelerde;
Kevkeblerin et seyrini, seyrân gecelerde.

Bak hey'et-i âlemde bu hikmetleri seyret;
Bul Sâni'ini ol âna mihman gecelerde.

Çün gündüz olursun nice ağyar ile gâfil,
Ko gafleti dildârdan utan gecelerde.

Az ye, az uyu, hayrete var, fâni ol andan
Bul Beka ol âna mihman gecelerde.'

Ve sözlerini;

'Ey Hakkı! nihan aşk oduna yan gecelerde.' mısraıyla noktalar.

Görüldüğü gibi eşyanın melekût cihetine vâkıf olma, insanlığın irşadıyla yakından alakalı. Aslında bu; 'Kulum bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir zira' yaklaşırım..., o bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak giderim' hadisi zaviyesinden de değerlendirilebilir.

Evet, insanlığın kurtuluş mesajıyla gelen Nebiler Serveri (sallallahu aleyhi ve sellem) kendi iradesiyle -çerçevesi her ne ise- Allah'a yaklaştırmaya azmetmiş, Allah da kendi azamet ve rahmetinin enginliği ölçüsünde ona yaklaştırmıştır. Ama burada dikkat edilecek bir husus var ki, o da her zaman insanlığın kurtuluşunu arayan Allah Rasulü bunu, ötelere açılmakta ve eşyanın melekût cihetine ıttılada aramış; aramış ve onun için de her gece, ayrı bir gece yolculuğuyla hep Allah'a (cc) yürümüştür. O, her işinde olduğu gibi bu konuda da yapması gerekli olanı yapıyordu. Evet madem onun yükü herkesten fazlaydı, öyleyse o her gece ayrı bir 'isra' yaşamalı ve Kur'an'ı da hem duya duya hem de doya doya okumalıydı...

O'nun yükü çok ağırdı; zira Kur'an ona 'Senin üzerine çok ağır bir söz yükleyeceğiz' (Müzzemmil, 73/5) diyordu ki, buradaki ağırlıktan maksat peygamberlik misyonu olduğunda şüphe yoktu. Allah O'na, muhatapları anlasa da anlamasa da, hatta anlamak istemese de, hep anlat diyordu. Böyle bir hizmette müessir olmak da her zaman Rabb'ıyla irtibatının kavi olmasına bağlıydı.

Gece Kalkışın Hikmeti

Kur'an gece kalkışının hikmeti adına, şu değerlendirmeyi de yapar: 'Şüphesiz gece kıyamı daha tesirli ve sağlam bir kıraat adına da daha elverişlidir.' (Müzzemmil, 73/6) Evet, geceler o büyümlü enginlikleriyle, insanın ayağını yere sağlam basması, dediğini duyması, yaşadığını hissetmesi adına önemli bir ortam ve gönüllerin Allah'a (cc) açılacağı birer halvet koyu gibidirler.. ve mutlaka değerlendirilmelidirler. Gündüz insan değişik işlerle meşgul olur, zahiri duygularının dünyasında dolaşır ve onların tesirinde yaşar. Böyle bir şey,

İnsanlığın İftihar Tablosu için, hele bizim anladığımız ma'nada asla söz konusu olmasa da, bendeleri gibi sıradan insanlar için her zaman bahis mevzuu olabilir. Öyle ise, burada ayeti şöyle yorumlamak yerinde olur zannediyorum: Evet, sanki bu tenbihle Allah, Rasulü'nün şahsında bize: 'Siz gündüz şununla bununla meşguliyet içinde gâfilâne yaşıyor, kendi iç derinliklerinize yönelemiyor ve ötelerle irtibat kuramıyorsunuz; kuramazsınız da; zira bu hususta esas olan gecelerdir. Yani hiç kimsenin olmadığı bir zemin ve zamanda, insanın Allah'a yönelerek hicranla yanıp yakılacağı ve seccadesine baş koyup, gözyaşı dökceği bereketli zaman dilimi gecelerdir. Bir O, bir de siz; içinizi dökerken sadece O bilecek ve siz de O'nun bilip görmesine göre bir tavır alacaksınız.

Tebliğle Münasebeti

Ayrıca, soruda 'Günümüzde tebliği iş edinenlerin bundan alması gereken dersler nelerdir?' deniliyor. Peygamberlik Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ile son bulmuştur. Ama onun davası, ilelebed devam edecektir. Kimlerle? Davay-ı nübüvvetin vârisleriyle.. Hz. Sahip-kıranların: 'Biz onlara zemin hazırlıyoruz' dedikleri ve bizim de işaret ettiğimiz vârislerle. Bunlar atalarınız olabileceği gibi sizler de olabilirsiniz. Eğer bunlar sizler veya muasırlarınız ise, nebilerin eda ettiği misyonu eda edebilmek için, onların geçtiği köprüden geçmek zorundasınız ve zorundayız. Bu aynı zamanda bir vecibe ve bir zarurettir.

Öyleyse geceler ihyâ edilecek, melekût aleminin kapıları aralanacak ki, o yüce söz ve beyanlar beyanı etrafında dönüp duran bu ağır yük de ifa edilebilsin. Her zaman kayma zemini üzerinde bulunan, beşerî hırslarının, kaprislerinin, nefretlerinin ve kinlerinin tesirinde olan kimseler, bu olumsuz huylardan sıyrılarak değişik sahalardaki imtihana karşı mukavemet edebilsin; edebilsin ve kazanma kuşağında kaybedenlerden olmasınlar..!

Evet, Allah öteden beri, peygamberlerle temsil edilen bu davayı ve bu kudsiler hizmetini, ter ü taze ve yeni insanlara temsil ettirmiştir; ölü ya da pörsümüş ruhlarla değil. Yani hep işin önünde görüldüğü halde bir türlü önde olamayan -olma ile görünme arasında sera-süreyya ya da yer-gök farkı var-insanlara değil. Keza bazı şeylere karşı tepki gösterse de aksiyon ve hamle insanı olamamış kimselerle de değil; kalb ve rûh kahramanlarıyla temsil ettirmiştir. Aksine bu dava kalbsizlere, rûhsuzlara kalınca, Allah (celle celalühü) 'Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven bir toplumu getirecektir.', (Mâide, 5/54) 'Allah dilerse sizi yok eder ve yerinize yeni

bir halk getirir.' (Fâtır, 35/16) ayetleriyle ifade buyurduğu gibi, onları alır-götürür ve ter ü taze, gecesi ve gündüzü ile bu işi, hayatının gayesi yapmış, gözlerini her açıp kapayışında insanlığın irşadını düşünen nesiller getirir. İnşallah bugün böylelerinin sayısı binlercedir, milyonlarcadır..

Geceyi İhmal

Öyleyse; dava-yı nübüvvetin vârisleri de gece ibadetlerini, Müktedây-ı Küll, Rehber-i Ekmel Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) gibi yapmalı.. ve herkes kendi vicdanında;

'Çün gündüz olursun nice ağyar ile gâfil,
Ko gafleti dildardan utan gecelerde'

demeli ve şayet geceyi ihmal etmişse, o günü kaybedilmiş bir gün saymalıdır; saymalı ve Hz. Adem'in, cürüm işlediğini zannettiği andan itibaren yaptığı gibi, hep aşağıya bakmalı.. süt dökmüş kediler gibi iki büklüm olmalı ve 'kalkıp bu geceyi ihyâ etmedim, öyle ise sırtımda ölü bir gece var' demeli.. daha birkaç böyle ölü gece olursa, galiba ben de ölüp gidecek ve ölülerden bir ölü de ben olacağım,' düşüncesinde olmalıdır. Bence işin doğrusu da budur; zira sırtında bunca cenazeyi taşıyan birinin iflah olması oldukça zordur. Biraz ürpertici olsa da, benim, Allah (celle celalühü)'ın en sevgili kuluna söylediği bu sözleri, Kur'an hadimlerine karşı söylemem fazla görülmemelidir.

Barla'daki o yaşlı kadının sözünü hep hatırlarım: Üstad Hazretleri'nin evini ziyaretine gittiğimizde o kadın aynen şöyle demişti: 'Ah Hocaefendi, ah Hocaefendi! (Üstad'ı kastediyor) Sabahlara kadar o çam ağacının başında arı gibi vızıldar dururdu. Biz sabaha kadar onun uyuduğuna şahit olmazdık.'

Gece Gündüz Münasebeti

Eğer sevdiğiniz, saygı duyduğunuz insan bu ise, öyle davranmayanlara sözüm: -müsaade eder misiniz- 'Fe eyne tezhebûn?' 'Öyleyse nereye gidiyorsunuz?..'

Ve son bir husus; bin bir tecrübe ile sabittir ki, gecelerini ihyâ edenler, gündüzleri de küheylanlar gibi koşarlar. Benim şimdiye kadar bu vasıflarıyla hiç çizgi değiştirmeden hayatlarını sürdüren, Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de tanıdığım dünya kadar insan oldu. 24-25 senedir başlarını bu eşikten hiç mi hiç kaldırmadı ve gece hayatlarını hiç mi hiç aksatmadılar, tabii, millete hizmetten de hiç dûr olmadılar.

Aksine gece hayatında zikzak yapanlar, gündüzleri de hizmet hayatlarında hep zikzak çizdiler. Böyleleri bazen hizmette önde koşar gibi gözükseler de, zorluk ve sıkıntılarla karşılaşınca hemen geri durmuşlardır. Evet bunlar tazyik, meşakkat ve sıkıntının en küçüğüne bile dayanamamışlardır. Diğerlerine gelince, onlar tanıdığım günden beri, geceleri hep engin bir ruh hali içinde, ırmaklar gibi çağlamış, gündüzleri de küheylanlar gibi çatlayıncaya kadar koşmuşlardır. Bugün Asya bu papatyalarla baharını yaşıyor. Balkanlar bu kır çiçekleriyle bahar solukluyor. Pasifik ülkeleri, Avrupa ve Amerika.. hâsılı dünyanın dört bir yanı bu kar çiçekleriyle baharı yaşayıp yaz rüyaları görüyor. Rabb'imden dileğim hepimizi böyle birer kır çiçeği ve kardelen yapsın, yamaçlarımızı, ova ve obalarımızı milletimizin geleceği adına bu ufuk noktayı yakalayanlarla güzelleştirsin, ard arda baharların sökün etmesine bizi ve onları vesile kılsın. Amin!

29.01.2001 - Uzay Boşluğunda Yüzen Sistemler

Güneş, ay, küre-yi arz ve milyarlarca gök cismi uzay boşluğunda, belli yörüngelerde yüzüp gittiklerini 14-15 asır evvel biri kalkıp size söyleseydi ne düşünürdünüz bilemiyorum ama bugün bedihiyat türünde kabul edilen bu gerçek, o çağlarda Kur'an'ın ortaya attığı hakikatlerdendi. '...ve küllün fî felekin yesbehûn=Hepsi bir felekte (yörüngede) yüzüp gitmektedir.' (Yâsin, 36/40) ayet-i kerimesi bu hakikati ifade etmektedir.

Arapça'da 'küllün' kelimesi umum ifade etmektedir. Bu kelime, ayet-i kerimede sonu tenvinli olarak kullanılmıştır. Tenvin ise tenkir (belirsizlik)e delalet eder. Dolayısıyla bu kelimeyle, uzayda bulunan cisimlerin hemen hepsi kastedilmiştir ki, bunlar, nâmütenahî denecek kadar çoktur ve hepsi de kendi yörüngelerinde yüzmektedirler. Buradaki 'felek' ifadesini, 'gökteki cisimlerin çizdikleri hatlar' şeklinde de, bir çark ve genel ahenge bağlılık şeklinde anlamak da mümkündür. Nitekim bütün gök cisimleri, birer galaksi olarak belli bir noktaya doğru farklı süratlerle süzülüp gittiklerini artık herkes söylüyor. Böyle bir seyr ü seyahatta her galaksi kümesi, ötekilerden uzaklaşma hareketi içindedir. Gök cisimlerinin bu hareketi Kur'an'da, 'gezmek' veya 'bir cisme dayalı olarak hareket etmek' şeklinde değil de, 'yüzmek' ifadesi ile anlatılmaktadır. Evet, uzaydaki bütün gök cisimleri, denizde yüzen vapur veya balıklar gibi yüzmektedir. Burada mesele hem şairâne duygular içinde hem mütefenninâne bir üslupla tek bir cümle ile öyle güzel ve net anlatılmaktadır ki, dahası olamaz. Evet bu ifadeden maksat, nizamı değişik faideleri, maslahatları ve netice itibariyle tevhidi anlatmak üzere küre-yi arzdan güneşe, güneşten aya, ondan da diğer sistemlere kadar herşeyin kendileri için tayin edilen yörüngelerde yüzüp gittiği gayet net olarak anlaşılmaktadır. Aslında bizim burada meseleye yaklaşımımız icmâlî ve umumî hisse mülayim bir üslup içinde oldu. Böyle olmayıp da astronomi diliyle ele alınacak olsaydı, zannediyorum fenciler de fevkalade cazip bulacaklardı. Ayrıca burada işaret edilen mühim bir hakikat de şudur: Yüzme boşlukta değil, bir madde içinde olur. Ayet-i kerimede gök cisimlerinin yüzdükleri belirtilmektedir ki, bu da o koca semâvî cisimlerin boşlukta değil de bir madde içinde hareket etmeleridir. Yani uzay, korkunç bir boşluk değil; o dev cisimlerinin içinde yüzdüğü latif bir madde denizidir.

Günümüzde ilim adamlarının 'karanlık madde' dedikleri görünmeyen madde (esir maddesi), uzay araştırmalarında vüzuha kavuşturulabilirse, pek çok

konuyu yeniden gözden geçirmek icab edecek. Ayrıca, bu husustaki buluşlar, astronomların araştırmalarında da bir dönüm noktası teşkil edecektir. İddialara göre bu görünmeyen madde, kâinatın toplam maddesinin yüzde 90'ını oluşturmaktadır. Yıldızlar ve gezegenler topluluğu olan galaksiler, gazlar ve tespit edilebilen maddeler kâinatta bulunması lazım gelen maddenin, sadece onda birinden ibarettir. Uzaydaki cisimlerin izn-i İlâhi ile teşekkül edebilmesi ve fonksiyonunu eda edebilmesi için görünen ve tespit edilen maddenin on misli daha fazla maddenin bulunması gerekmektedir. Bilim adamları, daha önceleri gezegenler arasında hiçbir maddenin bulunmadığına ve uzayın korkunç bir boşluktan ibaret olduğuna inanırlardı. Halbuki Kur'an'ın işaret ve lazım-ı mânâ kabilinden de olsa, 'yüzerler' kelimesiyle işareti, tevhid hedefli tesbitler açısından önemlidir. Kaldı ki şimdilerde pek çok bilim adamı, uzayı dolduran görünmeyen bir maddenin, aşağıda zikredilen unsurların bazılarından veya hepsinden oluşabileceği ihtimali üzerinde durmaktadırlar:

Nötrinolar: Bunlar, elektronların atomdan çok daha küçük olan akrabalarıdır. Elektrik yükleri yoktur. Sıradan maddelerle çok zayıf şekilde etkileşirler; dolu dolu hissedilmezler. Çok hafif kütleye sahip oldukları söylenen bu mini mevcudların kâinatta hadsiz miktarda oldukları söylenmekte. Öyle ki bir santimetrekarelik bir yerden, mesela vücudumuzun bu kadarcık bir yüzeyinden her saniye 60 milyon nötrino parçacığı geçmektedir.

Wimpler: Zayıf etkileşim kuran kütleli parçacıklardır. Soğuk (az hareketli) ve karanlık bir maddedirler ve mevcudiyetleri henüz teorik olarak bilinmekte.

Macholar: Jüpiter büyüklüğünde belirsiz gezegenler veya adi maddelerden oluşan beyaz cüce yıldızlardır. Varlıklarına dair yeni deliller bulunmuştur.

Karadelikler: Işığın bile kurtulamadığı çok şiddetli çekim alanına sahip cisimlerdir. Genel izafiyet teorisi çerçevesinde varlıklarına dair bir hayli delilin var olduğu bilinmekte.

Bowling topları: Astronomların tesbitini zor buldukları objelerdir. Çünkü basit fiziksel kanunların dışında kalmakla birlikte Macho'nunkine benzer problemlerle karşılaşmaktadır.

Buraya kadar yapılan izahlardan da anlaşıldığı gibi, Kur'an'ın ifadeleri, camiye gelen avam insandan, astrofizik uzmanına, ondan ince ruhlu, edebî zevke sahip bir şair ve edibe kadar her seviyeden insana birşeyler verecek mahiyettedir. Ayrıca her devrin bilim adamları O'ndan ayrı ayrı mânâlar hissetmekle, gelişmelere ve zamanın anlayışlarına göre yeni hedeflere yönelme

mesajları alabilmektedirler. Elbette ki o, ilimleri laboratuvarlar ve gözetleme evlerindeki detaylar çerçevesinde anlatmayacaktır. O, anlatması gerekli olanı anlatacak; bu önemli hutbesini irad ederken de bazen îmâ, işaret, remiz ve bazen de heyetin umumunda süzölüp çıkan tâli bir mana ve mazmunla - anlatmak istediği hakikat mahfuz- kudret ve irade kitabı kâinatla kelimat sıfatından gelen beyanının sınırsız bir irtibat içinde olduğunu vurgulayacaktır ki, böyle bir yaklaşımla Kur'an'ın bir fen ve felsefe kitabı olmadığını ifade etmenin yanında, onun hikmet-i nüzûlünü bilmeyenlerin 'Neden o, herşey ve her hadiseden açıkça bahsetmiyor?' itirazlarının da vârid olmayacağına küçük bir işaretle bulunmak istedik.

12.02.2001 - Dağların Hareketi

Dağların, bulutlar gibi yürümesi ve hareket etmesi öteden beri farklı yorumlana gelmiştir. Konuyla alakalı ayet-i kerimede meâlen Cenab-ı Hak şöyle buyurur: 'Sen dağları görür, onları yerinde duruyor sanırsın. Oysa onlar, bulutların yürümesi gibi yürümektedirler. (Bu) her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sun' u rasîn ve bediidir.' (Neml, 27/88) Burada esaslı bir nükte var; o nazarı itibara alınmazsa, ayet yanlış anlaşılabilir. Bazıları bununla, Batı Avrupa'daki yürüyen dağları düşünebilir; ancak bu çok uzak bir te'vildir ve izaha muhtaçtır. Bu konuyla ilgili 'toprağa dâyelik yapan dağlar, zamanla eriyerek toprak haline gelir ki, bu halleriyle onları yürüyor kabul etmek düşünülebilir. Tabii bir gün dağlar eriyeye eriyeye yok olup gider ve dolayısıyla câmid olmadıkları ortaya çıkmış olur.' Bu da farklı bir yaklaşım tarzı ve tenkit edilebilir.

Burada, daha değişik şöyle bir tevcih de söz konusu olabilir. İhtimal cüz zikredilip kül murad edilmekte veya tâbi nazara verilerek metbûun durumu vurgulanmak istenmektedir. Ancak küre-yi arzın bu hareketi, onun dışına çıkılmadıkça hissedilmemekte ve üzerindeki müşahede sanki hiç hareket etmiyor gibi gelmektedir. Dağlar da tıpkı küre-yi arz gibi insana hareket etmiyor gibi görünmektedirler. Oysa onlar, Kur'an'ın ifadesiyle 'bulutların yürümesi gibi yürümektedirler.' Evet burada ayet, dağların hareketini nazara vererek cüz'ü zikirle küllü murat etmiştir. Yani burada dağlar zikredilmiş ama dağları sırtında taşıyan küre-yi arz (dünya) kastedilmiştir. Çünkü küre-i arz, gerçekte dağlardan başka bir şey değildir. Zira dağlar, içte arzın merkezine doğru sarktığı gibi, dışta da zirveler meydana getirmekle arzın esasını temsil etmektedirler. Bu itibarla Kur'an'ın dağların hareket ettiğini bildirmesinden küre-yi arzın hareketini anlamak mümkündür. Ayrıca burada şöyle bir yaklaşım da söz konusu olabilir; bir vapurun uzaktan ilk defa direklerinin gözüktüğü gibi, küre-yi arza uzaktan bakıldığında, onun direkleri mesabesinde olan dağlar gözüktür. İnsan, bir füze içinde küre-yi arzın hareket çizgisini izleyecek olursa onun bir mevlevi gibi hem kendi etrafında hem de güneşin çevresinde delice döndüğünü müşahade eder. Ne var ki burada yine insanın en fazla dikkatini çeken şey dağlar olacaktır. Bu da vaki ile çelişmeyen, hatta tam örtüşen bir yorum. Kur'an'ın bunu bahse konu etmesi onu, hassasiyet ve dikkatle üzerinde durulması gereken bir mevzu haline getirmiştir.

Bütün bunlardan başka dağlar, bir gemiyi yerinde tutmak için demir atma ne

ise arz için iç ve dış pek çok menâfiinin yanında arızasız aynı vazifeyi görmektedirler. Onlar yerinde arzın merkezinden yürür, deniz gibi bir ortamdan yükselerek sağlam birer direk gibi arzı ve arzdaki her şeyi kucaklarlar. Zemin sarsıntılardan kurtulur ve sabitleşir; canlı-cansız her şey emniyetli bir gemide seyahat ediyor rahatlığına erer. Evet dağlar, kütle ağırlıklarıyla, arzın içine doğru baskı yaparak büyük ölçüde yüzey tabakayı dengeler ve kendi çerçevesinde yerkürenin ahengini sağlarlar. Küre-i arzın ömrüyle mütenasip olarak, bu ahenk yeni bir ahenk adına bozulma sürecine girer; yerkabuğu yeni şekiller almaya başlar ve derken tekerrür devr-i daimi işleyerek mevcut zirveler arzın merkezine doğru erir, akar ve yerlerine denizlere bırakır; deniz dipleri de birer ana rahmi gibi dölyataklarında besledikleri dağ malzeme ve materyaline yol verir ve yeni bir tekvîni oluşuma inkiyadlarını ifade ederler. Toplumlardaki doğumlar, gelişmeler ve ölümler gibi yer fiziğinde de, sürekli gelmeler-gitmeler birbirini takip eder durur. Fakat her şey, en mükemmele doğru bir seyahat bir oluşum esprisi içinde bütün bunları gerçekleştirir. Nihayet mükemmellerden daha mükemmele sıçrama sırası gelince, bu küçük küçük gelip gitmeler, tamir ve restorasyon faaliyetleri durur; bu fani nizam bütün unsurlarıyla sarsılır ve sarsıntıları sarsıntılar takip eder. Evet 'O gün yeryüzünde dağlar da temelden sarsılır; (o koca) dağlar saçılıp savrulan kum yığınınına döner.' (Müzzemmil, 73/14) İşte böyle 'Yeryüzü dümdüz hale geldiği, o içinde bulunanları dışarı atıp boşaldığı' (İnşikak, 84/3-4) gün yeni bir âlem kurulacak, gelip-gitmeler duracak ve her şey en mükemmel, en güzel, en bedii şekliyle yerli yerine oturacaktır.

Demek ki, dağların-denizlerin zaman zaman yer değiştirme devr-i daimi eğer bir yürüme ise, bu her zaman en iyiye ulaşma yolunda bir yürümedir. Bütün bu gelip gitmeler, konup-göçmeler aynı hayat olan ahirete ulaşma yolunda planlı bir hareketin neticesi ise -ki öyle olduğunda şüphe yoktur- dağların bu seyahatı da, iyiye, güzele mükemmele bağlı cereyan etmektedir ve şayan-ı takdir bir sun-i İlâhîdir. Zaten Kur'an'da 'Bu her şeyi en iyi yapan Allah'ın işi ve sanatıdır.' O, yarattığı bu şeylerle en mükemmel ve akıllara durgunluk verecek yeni bir yaratılışa ve oluşuma zihinleri hazırlamaktadır.

Burada, bilhassa bir hususa daha dikkatlerinizi çekmekte fayda mülhaza ediyorum. Küre-yi arzın dışına çıkıp onun hareketini anlama meselesi, asr-ı saadette bilinen bir husus değildi. Bu ayeti o günün insanı, kendi anlayışlarına göre nasıl anladı, onu bilemeyeceğim. Ancak fennin tespitlerini yanımıza alarak daha farklı şeyler söyleyebiliyoruz. Tabii bu ayetin ifade ettiği mânâ, bugünün

insanın anlayışıyla sınırlı da değil. Gelecekte bilim, teknik ve teknoloji daha da geliştiğinde, bunlara yeni mülahazaların ilave edileceği de açıktır. Yeter ki insanlar, Kur'an'a yönelip, bütün güçlerini onu anlamaya sarf etsinler. Evet insanlar, O'nu anlamayı hayatlarının gayesi haline getirdikleri zaman, Kur'an'ın keşfedilmemiş daha nice yanlarının açılacağı muhakkaktır.

19.02.2001 - İlim, Edep ve Takva

Bir gün İmam-ı A'zam Ebu Hanife, bir mecliste va'z ederken yanına bir kadın gelir. Kadın, yanında getirdiği bir bıçak ile bir tarafı kırmızı diğer tarafı sarı olan bir elmayı Ebu Hanife'nin önüne bırakıp geri çekilir. Bir firaset âbidesi olan koca imam, elmayı bıçakla ortasından kestikten sonra elmanın içini kadına gösterip geri verir.

Kadın gittikten sonra bu hadisenin izahını isteyen cemaate Ebu Hanife, şu cevabı verir: 'Kadın bana bir tarafı kırmızı diğer tarafı sarı olan elmayı getirerek, kırmızı kanda mı yoksa sarı kanda mı hayızdan temiz olacağını sormak istedi. Ben de elmayı ikiye bölüp ona beyaz olan iç kısmını göstererek ancak akıntı beyazlaştığında temiz olabileceğini söylemek istedim.' Bu muhteşem tablo, ilim, edeb ve takva konusunda zirveyi tutmuş o yüce şahsiyetlerle bizim aramızdaki farkı gözler önüne seren ibret-âmiz bir misaldir.

Onlar, ulaştıkları bu yüce makama, ilim, edeb ve takva hususunda gösterdikleri üstün performansla geldiler. Bu devâsa kâmetler karşısında büyüklük taslayıp onlara bu nazarla bakmayanlar, hayatları boyunca hep küçük olarak yaşar ve onlar gibi diğer büyüklerin hayat ve eserlerinden de gerektiği şekilde istifade edemezler.

19.02.2001 - Sonsuz ve Sıfır

Hizmet erleri arasında zahiren bir disiplin olsa da, esas itibariyle onlar kendi aralarında müdür, amir, şef, komutan.. vb gibi herhangi bir makam, mevki ve rütbe mülâhazası olmayan kimselerdir. Böyle bir cemaati meydana getiren her bir fert, kendisini, 'insanlardan bir insan ol' düsturu gereği kutsî bir hareketin basit bir neferi olarak kabul etmeli ve değer itibariyle de ancak, soluna konulacak herhangi bir rakamla kıymet kazanmayı bekleyen 'sıfır' görünümünde olmalıdır.

Sıfırların kendi aralarında herhangi bir üstünlüklerinin bulunması bahis mevzuu değildir. Zira bunların birbirleriyle toplanmaları-çıkarılmaları-çarpılmaları-bölünmeleri onları katiben farklılaştırır. Sıfır, ancak tam bir mânâ-yı harfî ile soluna konulacak rakam ya da rakamlar sayesinde birdenbire on, yüz, bin veya milyonlarca kat büyüüp değer kazanır. Bu itibarla da, makam ve mansıba talip olmamayı, en akıllıca bir iş kabul ediyoruz. Düz yerde yürümek her zaman için emniyetli; zirvelerde dolaşmak ise tehlikelidir. Çünkü zirveden düşmekle meydana gelecek sonuç, çok defa düz yolda tökezleyip düşmekten daha vahim neticeler doğurur.

Ayrıca burada, istidrâdî olarak bir hususu daha arz etmek istiyorum: Ben, bizim 'o' şeklindeki sıfırı bu espriye bağlı olarak Latince'deki içi şişirilmiş boş bir yuvarlak olan 'O' dan daha elverişli görüyorum. Çünkü eski sıfır, Latince'deki sıfırdan çok daha fazla acziyet ve mahviyet ifade etmektedir. O eski sıfırın ifadesi diyeceğimiz, varlığın en küçük parçasını oluşturan zerrecikler gibi kendisinden daha küçük herhangi bir şey olmayan işaretçiktir.

Evet insan, Allah (cc) karşısında gerçek konumunu ifade edebilmesi için her zaman ve her şeyde O'nu bilip O'nu duymalı, kendisini de koca bir 'hiç' görmelidir. Hasan Âli Yücel'in başından geçen şu hadise, mevzuumuza güzel bir misal teşkil etmektedir. Bir gün Paşa, Hasan Âli Yücel'e 'sıfır' ve 'sonsuz'un ne olduğunu sorar. Hasan Âli Yücel, Paşa'nın bu sorusuna, 'Paşam ! Sonsuz siz, sıfır da benim' cevabını verir. Kanaat-i âcizânemce bu sözü insanlar, kendilerini hiç yoktan var eden ve sonsuz nimetlerle perverde kılan Rablerine karşı duymak, kabullenmek ve engin bir kulluk şuuru içinde 'Allah'ım! Sen sonsuzsun biz ise birer sıfırız' demelidirler.

Evet, bir cemaat içerisinde hizmet eden fertlerden herbiri kendisini bir 'sıfır'

olarak görmeli, Allah'ın lutfettiği değişik muvaffakiyetlerin hepsini O'ndan bilmeli, kendisine verilen değişik pâyeleri, bir vazife taksimi olarak telakki etmeli ve kendisi gibi birer nefer olan diğer arkadaşlarına karşı da kesinlikle herhangi bir gurur, kibir ve üstünlük taslama tavırlarına girmemelidir. Çünkü bütün muvaffakiyetleri lütfeden ve bizleri çeşitli istidat ve kabiliyetlerle donatıp dinine hizmet yolunda değişik makam ve mevkilerde istihdam eden Cenab-ı Hak'dır. Öyle ise minnet O'na, şükran O'nadır. Ayrıca, mazhar oldukları nimetleri kendilerinden bilen tâli'sizlerin takılıp yollarda kaldıkları da unutulmamalıdır. Onun için bizim yolumuz, 'Der tarîk- i acz-mendî lâzım âmed çâr-çîz; acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, şükr-ü mutlak ey aziz!' (Bediuzzaman, Mektubat, 28. Mektup, 5. Mesele) ifadeleriyle çerçevesi çizilen acz, fakr, şevk ve şükür yoludur ki, bu yol, insanın kendisini sonsuz güç ve kudret sahibi Rabb'i karşısında bir 'sıfır' olarak görüp, mazhar olduğu bütün nimetleri O'ndan bilmeyi ve şükürle mukabelede bulunmayı gerektiren bir yoldur.

26.02.2001 - Küre-i Arzdaki Değişiklik

Küre-i arzla ilgili farklı bir durum da, onun üzerinde meydana getirilen değişikliklerdir. Şu âyet, ilmî bir tarzda, icmâlen, olanı ihbar nevinden ve hedefi tevhid diyebileceğimiz bir üslupla buna işaret ederek yeni bir sürpriz daha ortaya koymaktadır:

'Bizim, yeryüzüne gelip, onu uçlarından eksilttiğimizi görmediler mi? Allah (dilediği gibi) hükmeder, O'nun hükmünü bozacak kimse yoktur. Ve O, hesabı çabuk görendir.' (Ra'd, 13/41)

Burada ilk olarak ayet, açık bir şekilde küre-i arzın ilk yaratılıştaki hâlinin, şimdiki durumundan farklı olduğunu vurgulamakta. Bunu yaparken de insanın dikkatini çekecek bir üslup kullanarak, 'görmediler mi?' buyurulmaktadır. Evet insanlar, teknolojik imkanları kullanıp küre-i arzı inceledikleri zaman ondaki değişikliği bizzat gözleriyle göreceklidir. Ayet-i kerimedeki 'min etrâfihâ' ifadesindeki 'min', teb'iz içindir ve bununla ilk defa küre-i arz üzerinde yapılan eksiltmenin onun her tarafından değil de, sadece bir kısmından olduğu hatırlatılmaktadır.

İlmin Tasdiki

Evet 18. asırdan itibaren değişik uzmanlar, küre-i arz üzerinde, hemen yaptıkları her ölçümde bir değişikliğin meydana geldiğini müşahade etmişlerdir. Şöyle ki ölçümler, küre-i arzın kutuplarda bir basıklaşmanın yanında karın kısmının şişerek elipsi bir şekil aldığı görülmüştür. Bunu yapan, bunun böyle olduğunu söyleyen hüküm ve hikmet sahibidir. Bizim ve ilim adamlarının yaptığı şey sadece vakanın raporundan ibarettir. Gerçi müfessirler, bu ayete kendilerine ve devirlerine göre bazı yorumlar getirmişlerdir. Mesela İbn Abbas'a atfedilen bir rivâyette, onun ayetteki 'eksiltme' ifadesini 'yıpranma ve aşınma' şeklinde anladığı nakledilmektedir. Bu anlayışa göre mânâ, 'arzın bazı yanlarını aşındırır ve onun şeklini değiştiririz' şeklinde olur ki, bu da, çok erken dönemde, Şeyhü'l-müfessirin İbn Abbas'ın, küre-i arz üzerinde meydana gelen değişikliği asrımıza çok yakın bir tarzda anlamış olduğunu gösterir. Bazı müfessirler ise ayet-i kerimedeki 'eksiltme' ifadesini 'nüfusta azaltma yapma, rızıklarının bereketini kesme' mânâsında anlamışlardır ki siyak-sibak böyle bir anlayışa müsait görünmemektedir.

Gerçi ayet, umûmî mânâda bu anlayışların hepsine işaret etse de ondaki kelime ve lafızlar yerli yerinde takip edildiğinde, buradan kastedilen mânânın daha ziyade günümüzün anlayışına muvafık olduğu görülecektir. Daha önceleri küre-i arzın şekli hakkında isabetli tasvirler yapılmışsa da âyetler, bugünün fen ve teknik gelişmeleri ışığında daha iyi anlaşılmaktadır ve gelecekte de günümüzden daha da iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.

Arzın Yuvarlaklığı

Öteden beri tefsirciler, 'geceyi gündüzün üstüne O dolayıp örtüyor; gündüzü de gecenin üstüne getirip doluyor' (Zümer, 39/5) 'Gece de, onlar için bir ayet ve emirdir. Biz ondan gündüzü (hayvanın derisinin yüzölüp çıkarılması gibi) sıyırıp çıkarıyoruz' (Yâsin, 36/37) gibi.. ayetlerin yanında 'Bundan sonra da Allah yeri (belli bir biçimde) yayıp döşedi' (Nâziat, 79/30) ilâhî beyanı da değişik ipuçları verir mahiyette. Bu son ayetin yorumlanmasında, arzın yuvarlaklığı üzerinde duran tefsirciler olduğu gibi, yuvarlaklığına rağmen tıpkı düz bir satıh misüllü yaşamaya elverişli olduğunu anlayanların sayısı da az değildir. Asrımızın müfessirlerinden bazıları ise 'deha'da deve kuşu yumurtalarını bıraktığı yer anlamına gelen 'medha'dan istidlalle, arzın deve kuşu yumurtası şeklinde olduğu, yani daha sonraları kutuplardaki basıklaşma sonucu onun elipsileştiği hükmünü çıkarmışlardır.

Bu tevcihlerin hepsinde belli bir hakikat payı olmakla beraber, yine de gerçeği yalnız Allah (cc) bilir. Ancak ortada sabit bir husus varsa o da, yeni tespit ve izahların, Kur'an'a muarız bir tavır içinde olmamaları; hatta her yeni keşif ve buluşun, onun tekvînî emirlerle icmâlen ortaya koyduğu hükümlere yaklaşmalarıdır ki, gerisi teferruat sayılır.

05.03.2001 - Kabiliyet ve Zaaflarıyla İnsan

İnsanoğlu hayra da açık şerre de açık bir kısım kabiliyetlerle donatılmış bir varlıktır. Ondaki bu kabiliyetler adeta iç içedir. Cenab-ı Hak, bütün bu kabiliyetleriyle insanı dengelemiş ve her şey olmaya müstait yaratmıştır. 'Her çocuk, İslam fıtratı üzerine doğar. Sonra çocuğu anne ve babası Yahudileştirir, Hıristiyanlaştırır veya Mecusileştirir.' hadis-i şerifi bu hakikati ifade bakımından fevkalade manidardır. Yani her doğan çocuk, fıtrat itibariyle Müslüman olmaya daha meyyaldır; ama içinde bulunduğu çevrenin, onun üzerindeki tesiri bazen birinci derecede belirleyici olabilir.

İstidatları Değerlendirme

İnsan fıtratındaki duygu, istidat ve kabiliyetler çeşit çeşittir. Ayrıca, bu istidat ve kabiliyetler, onun fıtratına çok güzel ve ölçülü bir şekilde yerleştirilmiştir. Burada önemli olan, onun terbiyesi ve yetiştirilmesi yolunda bu hissiyatın mükemmel şekilde değerlendirilip potansiyel değerlerinin üstünde bir kıymete ulaştırılmalarıdır. Mesela, insanın mahiyetine bir 'irade kabiliyeti' yerleştirilmiştir ki, eğer insan, bu iradesini iyiye kullanabilirse o, cemâdât ve hayvânâtı çok geride bırakacağı gibi, bazen meleklerin önüne de geçebilecektir. Yine insanın içine 'latife-yi rabbaniye' ya da İmam Gazali'nin ifadesiyle 'akl-ı maad', yani öteleri görme aklı ve idraki vaz'edilmiştir. Bununla birlikte insana 'akl-ı meâş', yani dünyayı idrak ve onu iyi kavrama aklı da verilmiştir.

Aynı zamanda insanın mahiyetine şehvet, öfke, hırs, inat ve haset gibi değişik duygular da konulmuştur. Şimdi bu konuda önemli olan, insanın bu istidatları ya bir ölçüde baskı altına alması veya onları ıslah edip onlardan da istifade etmesidir. Mesela bir insan, 'vicdan'ın erkanı diye mütalaa edeceğimiz, irade, his, latife-yi rabbaniye gibi duygularını inkişaf ettirdiği takdirde, bir hamlede insan-ı kâmil yoluna girer ve sesini ötelere duyurabilir. İşte böyle bir ufka ulaşmış insan artık şehvet, makam, şöhret.. vb. gibi nefsânî duygular karşısında asla dize gelmez.. nefretlerle büyük günahlara girmez.. hasetlerle amelini yakıp bitirmez.. ve bir meselede inat göstererek zamanını zayi etmez...

Şehvetin Hayır Doğurması

Ve yine böyle bir insan, şehvetini, tenasül mühazasıyla, meşrû' dâirede kullanırsa, 'Evleniniz! Zira ben (Kıyamet günü diğer ümmetlere karşı)

çokluğunuzla iftihar edeceğim.' hadisiyle amel etmiş sayılır ve ötede iltifat görür. Efendimiz (sav), bu hadisiyle adeta şunları ifade etmektedir: Ben, meşru dairedeki zevk ve lezzete kanaat eden ümmetimin çoğalmalarıyla iftihar ederim. Zira onlar, adeta, benim ümmet fabrikalarım gibidirler ve bu fabrikalarda ehl-i tevhid insan yetişir; ben de onunla iftihar ederim.

İşte, böyle bir yaklaşım sonucu, şehvetin bütün güç ve kuvvetiyle iradeye teslim olduğunu görürüz. Bu mülahazadan hareketle, Efendimizin (sav), 'Herkesin bir şeytanı vardır, benim de vardır, fakat benimki bana teslim olmuştur.' hadis-i şerifini daha iyi anlamak mümkündür. Allah Rasulü (sav) bu sözleriyle, 'yemeye, içmeye ve tenasüle ait şehvi duygular ve diğer hisler bütün derinlikleriyle, tamamen benim irademe teslim (veya Müslüman) oldu' demek istemektedir. İşte böyle bir şehvetin, artık insana verebileceği herhangi bir zarar söz konusu değildir.

Müspet Yolunda İnat

İnsandaki kötü duygulardan birisi de 'inat'tır. Çok defa kuru bir inat adına insanlar birbirlerine düşmekte, aralarında ciddi kavgalar meydana gelmekte, hatta birbirlerini öldürmektedirler. Ne var ki; inadını iradesinin emrine alan bir insan, ne olursa olsun asla hak ve hakikatten ayrılmaz ve böyle bir kimsenin önünü tama, makam, mevki, şöhrat, rahat ve rehavet gibi duygular katiyen kesemez ve o kişi, iradesinin hakkını tamı tamına vererek Muhammedî ruhtan hiçbir zaman ayrılmaz. Böylece fena bir huy olan ve tamamen nefis mekanizması içinde yer alan inat duygusu, bu insanda hakta sebat, hakikata teslim olma şeklinde kendisini hissettirecektir. Evet, artık şeytanî bir mekanizma olan inadın yönü müsbete çevrilmiş ve bu sayede inat, insanın melekî yanında yer alarak onun melekîyetine hizmet eder hale gelmiştir. Şimdi gelin, inadını iradesiyle teslim almış kişilerden biri olan Ukbe b. Nâfi'ye (ra) bakalım: O, inadını cihad yolunda kullanmış ve hep cihad yörüngeli bir hayat yaşamıştır. Berberilere karşı büyük mücadeleler vermiş ve Afrika'yı bir baştan bir başa fethetmiş bu büyük insanın en ızdıraplı günleri, Muaviye tarafından eline zincir vurulup cihaddan men edildiği günler olmuştur. Daha sonra Ukbe'nin elindeki bu zincirler kırılmış ve o, bir hain el tarafından şehid edilinceye kadar hep i'lâ-yı kelimetullah yolunda koşmuştur. O, açılmasının bir faslında atını denize sürdüğü zaman şöyle demişti: 'Allahım! Şu zulmet denizi karşıma çıkmasaydı, Senin aydınlık kaynağı ismini o karanlık âlemlere de götürme niyetindeydim' Abdülhak Hamid, 'Tarık Piyesi' isimli eserinde Ukbe b. Nafi'nin bu sözü karşısındaki hayranlığını şu ifadelerle dile getirir: 'Bilmiyorum

Ukbe b. Nâfi'nin bu sözü mü, yoksa semalarda duyulan ruhânîlerin sesi mi daha yüksekti!' İşte Ukbe'nin bu tavrı, hakta sebatı ve Hak uğrunda ölmeyi, yaratılışının gayesi haline getirip, böylece nefis mekanizmasına ait mühim bir rüknü, iradenin eline teslim etmesi demektir.

Vicdanı İnkişaf Edenler

Evet, devamlı ibadet ü taatla meşgul olan bir insanın hisleri zamanla öylesine inkişaf eder ki, böyle biri başkalarının rüyada gördükleri şeyleri yakazaten müşahade edebilir. İnsanlara, irşadın birinci iş haline geldiği bir dönemde, Hakk'a omuz veren bir cemaatte böyle mazhariyetler sık sık görülebilir. Aslında, hiss-i kable'l-vukuları ve değişik ilâhî ikrâmları da bu kabilden saymak mümkündür. Öteden beri İslamiyet'e hizmet edenlere, Allah'ın ihsanları yağmur gibi yağagelmıştır. Ancak, Cenab-ı Hakk'ın bu ihsan ve ikramlarından ayrı bir ikramı daha vardır ki, o da, ferdi gurur ve kibirden korumak için, Allah'ın bu ihsanlarını hissettirmemesidir. İbadet ü taata ve mücahedeye devam edip de yön değiştirmeyen ve dünden bugüne hep mevziini koruyup ileriye doğru atılmak için başka mevziler kollayanlar, çok büyük ihsan ve ikramlara mazhar olur ve başkalarının görmediği pek çok vâridatı, vicdanlarında bir esinti ve nur halinde müşahade edebilirler. Ama, bunların mutlaka keşif ve keramet şeklinde zuhur etmesi de şart değildir. Vicdan mekanizmasına ait hislerini inkişaf ettirmiş birinin nazarında şehvet hislerinin tesiri çok da önemli değildir. Böyle biri, memnû' bir manzara karşısında vicdanını dinleyerek, 'Nazar, şeytanın zehirli oklarından bir oktur. Kim onu Benden korktuğundan dolayı terk ederse onu imana çeviririm ve o kimse bunu kalbinde derin bir zevk olarak hisseder.' kudsi hadisini hatırlar ve haram işlememek için gözünü kapar. Bu hadis-i şeriften de anlaşıldığına göre Cenab-ı Hak, gözünü haramdan çeviren bir insanın kalbinde, imana ait öyle bir lezzet vermektedir ki bu lezzet, o insana adeta her türlü iştihayı unutturmaktadır. O kişinin haram karşısındaki bu tutumu, daha sonra Cenab-ı Hakk'ı müşahade gibi mühim bir neticeyi de semere verecektir. Bu müşahade ötede olabileceği gibi bu dünyada da olabilir. Zira insanın kalb ve vicdanında 'kenzen' Allah'ı duyması her zaman mümkündür. İbrahim Hakkı Hazretleri'nin;

'Sığmam dedi Hakk arz u semaya,
Kenzen bilindi dil madeninden.'

sözleri bu hakikat adına söylenmiş önemli sözlerdendir. Dil unvanıyla ifade edilen kalb, esasen esmâ-yı ilâhî ve sıfat-ı sübhâninin madenidir. Bu maden,

zât-ı ulûhiyetin tezekkür ve tefekkürü için hayret ufku ile aranan bir madendir. Ne var ki Cenab-ı Hakk, tasavvur ve tezekkür edilmez; zira O, her şeyin verasındadır.. ve kalb bu hususta önemli bir rasat ufkudur. Kalbine yönelen kişi yeni yeni adımlar atar, devamlı ilerleme azmi yaşar ve his dünyasında derinleşebilirse, her zaman bir kısım müşahedelere mazhar olabilir. Zaten insanın, nasıl yaşarsa öyle öleceği ve nasıl ölürse öyle dirileceği mühazasına binaen, onun şuur altı ve vicdanında mayaladığı şeylerin, öbür âlemde inkişaf edeceği açıktır; evet, orada müminler, keyfiyeti meçhul ve herhangi bir misalle anlatılması mümkün olmayacak şekilde cemâl-i İlâhîyi görmeye muvaffak olacaklardır.

Nefsin Rağmına Gelişen Vicdan

İnsanda vicdanî sistemin gelişmesi, tamamen nefsanî mekanizmanın rağmına bir harekettir. Vicdanî mekanizma geliştikçe, nefse ait mekanizma zamanla teslim-i silah etme zorunda kalır.. ve derken nefis mertebelerini kateden bir insan, artık fenalıklardan dolayı nefsini kınar hale gelir ki bu durum, nefs-i emmârenin ordularının mağlub olması, yani karanlık ordusunun, ışık ordusu karşısında bozguna uğraması demektir. Artık böyle bir insan, işlemiş olduğu her günahıtan dolayı kendisini inceden inceye hesaba çeker.. devamlı vicdan azabı duyar.. ve Everest tepesini sırtında taşıyormuş gibi hep büyük bir yükün altında olduğunu hissetmeye başlar. Bu, 'nefs-i levvâme'ye, yani kendi kendini kınamaya dair tavırlardır. İşte vicdan mekanizmasını bu şekilde çalıştıran insan bir gün öyle bir seviyeye gelir ki, artık o, her zaman;

'Gelse celâlınden cefâ, yahut cemâlinden vefâ;
İkisi de câna safâ, lütfun da hoş kahrın da hoş.'

yamaçlarında pervaz eder ve Efendimiz'in (sav) 'Radiyna billahi Rabba=Biz, Rabb olarak Allah'tan razıyız' ifadelerini terennümde bulunur ve sürekli sekîne ve it'minan soluklar. Bu mısralar, aynı zamanda 'Allahım! Her tasarrufuna razıyız' anlamına da gelmektedir. Daha sonra insan zamanla bu makamın üstünde öyle bir ufka ulaşır ki, gayri onun her hâl, hareket ve sözleri çevresindekilere devamlı Allah'ı hatırlatır.

O'nda Allah Mütecelli Dâim

Aslında Efendimiz (sav) işte bu makamı temsil etmektedir. Nitekim 'Küllema secede yetecellallah fih=O (sallallahu aleyhi ve sellem) ne zaman secde etse O'nda 'bîkem ü keyf' Allah tecelli ederdi' sözü bu hakikati ifade etmektedir. Bu

hal, vicdanla sezilebilecek, his dünyasıyla duyulabilecek ve latife-yi Rabbaniyeyi inkişaf ettirmekle fark edilebilecek bir ufuktur.

Vicdan ve nefis gibi hâsseler, bir yönüyle mücerred manalar olduğundan insan bunları ancak seyr-i ruhanisi ile sezebilir. Bunların inkişaf etmesi de kişinin ameliyle mümkündür. Onun için bu meselenin gerçek vüzuh ve inkişafını, insanların kendi sa'y ve gayretleri neticesinde, kendilerinde meydana gelecek olan inkişafa bırakmak gerekmektedir.

12.03.2001 - Gece ve Gündüz Ayetleri

İlimler ilerlediği ölçüde her gün biraz daha Kur'an'a yaklaşmakta ve O'nun âyetleriyle sulh olma yoluna girmektedir. Ayetler, kelime nüansları ile ele alındığında onların günümüze ait bir kısım ilmî gerçeklerle örtüştükleri açıkça görülecektir. Meselâ İsra Sûresi'ndeki şu âyet, detaya inmeden icmalen, nihâî söz olarak gece ve gündüzün esrarına önemli bir perde aralamaktadır: 'Biz, geceyi ve gündüzü birer âyet (delil) olarak yarattık. Nitekim, Rabb'inizin nimetlerini araştırmanız, ayrıca, yılların sayı ve hesabını bilmeniz için gecenin ayetini silip yerine gündüzün ayetini aydınlatıcı yaptık. İşte biz, her şeyi açık açık anlattık.' (İsra, 17/12)

Ayetler: Güneş ve Ay

Gece ve gündüz, semaya bakıldığı zaman ilk önce nazarlara çarpan, çarparken de Allah'ın vahdaniyetine işaret eden iki ayet ve delildir. Gündüzün âyeti güneş, gecenin ayeti ise aydır. Allah (celle celâluhû), bu ayetiyle, biri geceye, diğeri gündüze ait olan iki emare ve işaret üzerinde dururken bu arada, gecenin ayeti olan Ay'ın ışığının söndürüldüğünü ve böylelikle onun Güneş gibi aydınlatıcı özelliğinin kalmadığını bildirir ki gayet manidardır. Bilindiği gibi ay bize, sadece güneşten gelen ışıklarla karanlığı kısmen yansıtmaktadır. Bundan dolayı Güneş gönderdiği ışıkla karanlığı gündüze çevirip herşeyi ayân beyan gösterdiği halde Ay, belli ölçüde bir ışık yansıtır ama fazla bir şey gösteremez. Ayette de '...Gecenin ayetini silip yerine gündüzün ayetini aydınlatıcı yaptık' buyurulmaktadır ki, bu mânâ, Ay'ın ziyası olmadığını göstermek bakımından o kadar açıktır ki, asr-ı saadetteki ilk müfessirler dahi bizim bugün anladığımız hususları anlayabilmişlerdir. Mesela ilk dönem müfessirlerinden İbn Abbas, 3 asır sonra İbn Cerir, ayeti tefsir ederken bugün bizim anladıklarımıza uygun yorumlar getirmişlerdir. İbn Cerir, yaklaşık 1100 sene evvel yazmış olduğu tefsirinde İbn Abbas'a atfederek âyeti şu şekilde yorumlar. 'Ay da, aynen Güneş gibi bir ateş kütlesiydi. Allah, Güneş'in ateşini bırakıp Ay'ın ateşini söndürdü.' (Taberi, 15/38; İbni Kesir, 2/167) Aslında günümüzde dahi Ay'ın Güneş'ten kopmuş bir parça olduğunu bir kısım kimselere kabul ettirmek zor olacaktır zannediyorum. Ama İbn Abbas, 1400 sene evvel rahatlıkla bu hakikati ifade edebilmiştir.

Gündüz Işığındaki Hikmet

Burada akla 'Gecenin ışığının alındığı halde gündüzün ışığının bırakılmasındaki hikmet nedir?' şeklinde bir soru gelebilir.

Bu sorunun cevabı, aynı ayet-i kerimede 'Rabbinizin nimetlerini araştırmanız, ayrıca, yılların sayı ve hesabını bilmeniz için' şeklinde verilmektedir. Yani gündüz çalışılacak, geceleri de istirahat edilip dinlenilecektir. Ay'ın ışığı işte bu sebepten ötürü, adeta lambanın söndürülmesi gibi söndürülmüştür. Aksi halde gündüzler sürer-gider ve ahenk de bozulurdu. Tabiatperestler bunu bir tesadüf olarak değerlendirebilir; ancak hiçbir konuda olmadığı gibi burada da tabiatın tesiri söz konusu değildir. Şimdilik bu mevzu üzerinde uzun uzadıya durmayacağım. Ama şu kadarını ifade etmeliyim ki, kafası bir sürü faraziyelerle allak-bullak olmuş bazı bozuk fitratlar bunu anlamak istemeyeceklerdir. Topyekün varlığın yaratılışında, mevcudiyetini devam ettirmesinde ne tabiatın ne de esbabın tesiri söz konusudur. Her şeyin yerli yerinde olması ve yüzlerce hikmetlere, maslahatlara bağlı bulunması bunu şiddetle reddeder. Ama gel gör ki uzun zaman topluma dininin ruhu, kitabının esrarı, İslam'ın özü anlatılmadığından çokları iğfal edilebilecek şekilde yetiştirildi ve hatta yığınlar ilhad ve inkara sürüklendi. Düşünün ki, bu gibi meseleler Kur'an'da yer almasına rağmen ona inanıp onu okumaya çalışan milyonlarca insan, onun ilim, fen ve teknikle bir çelişkisi olmadığına dair ne bilmektedir. Bu ölçüde Kur'an'dan ve onun mânâsından uzak yaşayan insanımızın, ilmî-fennî gelişmeler ve hamleler yapması nasıl düşünülebilir? İlim adamlarının dahi ihmal ettiği yüce hakikatler bu şekilde ihmale uğrayacaksa kitlelerin hali ne olacaktır?

Tekniğin Kur'an'ı Tasdiki

Bu konuda bir diğer husus, bugüne kadar müsbet ilimlerde dahi; yani fizik, astrofizik ve jeofiziğe.. dair söylenen sözlerin hepsi muhakkak ya da tartışmasız doğrular değildi. Bunlar, asırların anlayış ve kültürlerinin tesirinde söylenmiş pek çoğu eksik şeylerdi. 20. asra kadar astronomlar uzayla ilgili pek çok tez ortaya atmışlardı ama eldeki imkanların darlığı, rasat aletlerinin ibtidâîliği vb. gibi sebeplerle bize intikal edegelen bilgilerin çoğu zan ve tahminden ibaretti. İşte bu yanlışların gözlüğü ile Kur'anî hakikatlere bakmak, elbette yeni yanlışları beraberinde getirecekti ve öyle de oldu. Ama 20. asırda pek çok ilim dalında olduğu gibi, astronomi, astroloji ve jeofizik dallarındaki ihtisaslaşmalar da yeni terkip ve anlayışları doğurdu. Bu terkip ve anlayışlar üzerine bina edilen teknik ve teknolojik unsurlar, daha sağlıklı bilgilere ulaşmamıza yardım etti. Bu gelişmeler büyük ölçüde, Kur'an'ın o mevzuyla alakalı söylediklerini, doğrular

mahiyette idi. Hiç olmazsa, muaraza (çatışma) olmadığı açıktır. Kur'an, pek çok âyetiyle, küre-yi arza ve semaya ait ilmî hakikatleri mücmel olarak fakat zamanın getirdiği teknik anlayışa uygun bir şekilde arz etmekle araştırmacılara yeni bakış zaviyeleri kazanmaları dileklerimizi ifade etmek istiyoruz.

19.03.2001 - Sadâkat ve Vefâ

Sadâkat; doğru düşünmek, doğru konuşmak, doğru davranış sergilemek ve aynı zamanda doğruluğu kalpte korumak demektir. Bu manadaki sadâkat, izafi bir tabir olup belli bir ölçüsü de yoktur.

Sıdk sıfatı da; tıpkı ismet, emanet, tebliğ ve fetanet gibi, enbiya-i izamın sahip olduğu sıfatlardandır. Bu sıfatlar, onların hususiyetlerindendir. Buna onların hâssası da diyoruz. Hâsse, kâmil mânâda herhangi bir kimsede bulunup bir başkasında bulunmayan özellik demektir. Dolayısıyla sadâkat, zirve noktada enbiya-i izamda bulunur.. ve onu sadece 'söz doğruluğu' şeklinde yorumlamak da eksik bir anlayıştır. Sadıklar, kalpleri doğrulukla dopdolu olan ve tamamen Allah'a kilitlenen insanlardır. Onların kalbî dünyalarındaki bu durum her zaman davranışlarına da aksedecektir. Zira onların kalpleriyle söz ve davranışları arasında herhangi bir farklılık söz konusu değildir.

Sıdk'ta Zirve

Sıdk'da zirveyi tutan enbiya-i izam, kalp, söz ve davranış bütünlüğü içinde Allah'a kilitlenmiş kimselerdir. Bu ölçüdeki sıdkla ittisafı 'Allah'ın sâdık bir bendesi olma' mânâsında anlamak da mümkündür. Bu itibarla da nebilere, Allah'ın boynu tasmalı birer kapı kulu, bizlere de onların halâiki nazarıyla bakabiliriz. Evet onlar, 'Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler' (Tahrîm, 66/6) gibi emredilen şeyleri harfiyen yerine getirir ve göz açıp kapayıncaya kadar dahi olsa, muhalefet mülâhazasına girmezler. Bazıları onlar için değişik mütalaalarda bulunsalar da, enbiya-ı izamın sıfatları mevzuunda bizim mülâhazamız budur. Onlar hakkında Kur'an-ı Kerim'de te'dib mahiyetinde söylenen sözler, onların hayallerine akseden bir şeyin daha baştan önünü kesmeye matuf ilâhî tembih demektir.

Sıdk'ta Denge

Enbiya-i izam, daima iç-dış bütünlüğü içinde yaşamışlardır. Aksi takdirde onların hayatlarında az bir inhıraf söz konusu olsa, hemen hızlı bir tembihle kalplerinin yanına getirilirler. Nitekim 'Eğer (Peygamber) bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, elbette onu kısıkrak yakalardık. Sonra onun can damarını koparırdık (onu yaşatmazdık). Hiçbiriniz buna mâni de olamazdınız.' (Hâkka, 69/44-47) mealindeki ayet, onların durum ve konumlarındaki böyle bir

ciddiyeti hatırlatır.

Nebilerden sonra en büyük siddîk, Hz. Ebu Bekir'dir. 'Siddîk', bağlı bulunduğu şeyi her şeye tercih edecek kadar dengeli ve temkinli olan ve bütün hayatını ona göre programlayıp yaşayan insan ise -ki öyledir- Hz. Ebu Bekir en büyük siddîkdir.

Vefa da, tıpkı sadâkat gibi ölçüsü tam bilinemeyen izâfî bir tabirdir. Vefa, birine karşı ister baştan verilen, isterse verilip kendisine hatırlatılan şeylere karşı borcunun şuurunda olarak o borcu eda etmek demektir. Bu da, çok defa karşılıklı mukaveleler şeklinde gerçekleşir. Nitekim Cenab-ı Hak, 'Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki, ben de size karşı ahdimi yerine getireyim.' (Bakara, 2/40) yani Bana karşı vefalı olun, verdiğiniz sözü, davranışlarınızla yerine getirin ki, ben de bu mukavelede size verdiğim sözü gerçekleştireyim' buyurur. Ayrıca şu iki ayet-i kerimede de 'Siz beni anın ki ben de sizi anayım' (Bakara, 2/152), 'Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine) yardım ederseniz O da size yardım eder.' (Muhammed, 47/7) buyurulmaktadır ki, bu türlü durumlarda yerine getirilen şeylerin hepsi birer vefa ifadesidir.

Efendimizin Davasına Vefâ

Vefalı olmak, bir taraftan sadâkat gereken zata karşı o his ve tavrımızı korumak, bir diğer taraftan sorumluluğumuzun şuurunda olmak ve onun gereklerini yerine getirmek, bir başka zâviyeden de, onun teveccühü ölçüsünde ona teveccühte bulunmak demektir.

Yukarıda da zikredildiği gibi hem siddîk hem de vefa tabirleri izâfîdir. Herkesin derecesine göre bir sadâkat ve vefa hissi vardır. İnsan, bu ulvi hislerinden dolayı değer verdiği şeylere karşı saygı duyar ve onlara gönülden sahip çıkar. Mesela, bir insan, Efendimiz'in (sav) davasına, düşüncesine ve ortaya koyduğu âsârına karşı sâdık ve vefalı ise o böyle bir duygu ve düşünceyle O'nun (sav) mübarek lihye-i şerifinin bulunduğu sandukayı veya kadem-i pâkini başına taç yapacaktır. Esasen böyle bir hürmet, ne Kur'an ne de Sünnet'te emredilmektedir; ama, Nebiler Serveri'ne (sav) karşı sadâkat içinde olan bütün büyükler, Asr-ı Saadetten bu yana hep böyle vefalı davranmış ve O'nun ayak izinden hırkasına, âsâsından lihye-i şerifine varıncaya kadar, O'ndan hatıra kalan bütün emanetleri hep saygıyla karşılamış ve muhafaza etmişlerdir. Osmanlılar ise, bu mukaddes emanetleri altın kakmalı sandıklar içinde muhafaza ederek günümüze kadar ulaştırmışlardır. Mesela O'nun hırka-i şerifi, her yerde ve her zaman açılmaz. Ona bir selat u selamla uzaktan bir göz

dokundurma için bile Ramazan ayı gibi mübarek bir zaman diliminin gelmesi beklenir. Bu diğer milletlerde olmayan, milletimize mahsus bir saygı tavrı ve Nebiler Serveri'ne (sav) karşı gösterilen sadâkat ve vefa ifadesidir.

Amr bin Âs ve Halid bin Velid

Efendimiz'e (sav) karşı olabildiğine sâdık ve vefalı olan insanlardan birisi de Afrika fatihi büyük insan Amr İbn Âs (ra) idi. O, vefat ederken sadâkatinin bir tezahürü olarak dilinin altına Nebiler Serveri'nden hatıra kalmış mübarek bir kıl koyuyor ve bununla ahirette sorulan suallere kolay cevap vereceği tefe'ülünde bulunuyordu...

İnsanlığın İftihar Tablosu'na (sav) karşı büyük bir sadâkat ve vefa örneği sergilemiş kişilerden bir diğeri de, girdiği hiçbir savaşta yenilgi yüzü görmeyen büyük kumandan Hz. Halid b. Velid'di; işte bu yüce kâmet, sarığında devamlı Allah Rasulü'nün (sav) mübarek sakalından bir kıl taşırdı. Bir keresinde o, cephede Bizans'a karşı savaşırken bir kılıç darbesiyle başındaki miğferi yuvarlanarak düşman safları arasına gidince, heyecanla ve ölümü hiçe sayarak miğfere doğru koşmuş ve arkadaşlarının ihtarlarına kulak asmadan onu alıp giymişti. Daha sonra Hz. Halid'in o güne kadar düşman karşısındaki tavrını çok iyi bilen arkadaşları, kendisine bu denli tehâlükünün sebebini sorduklarında o yüce ruh, onlara şu cevabı veriyordu: 'Ben onu nasıl düşmana bırakırım! O miğferin içinde Allah Rasulü'ne ait mübarek bir kıl vardı.'

Sultan Ahmet

Hz. Peygamber'in (sav) sadık bendelerinden biri de hiç şüphesiz Osmanlı sultanlarından ve aynı zamanda ismiyle anılan camiye yaptıran Sultan Ahmet'tir. O, Nebiler Serveri'nin (sav) mübarek ayağının bastığı çamur kalıbını tacına sorguç yapmayı düşünmüş ve 'N'ola tâcım gibi başımda götürsem kadem-i pâkin/Ahmedâ yüzün sür pâyine ol pâkin.' diyerek tebcilde bulunmuştur.

Bütün bunlar, bir dava ve düşünceye ve o dava ve düşüncenin arkasındaki insana sadâkatin ifadesidir. Efendimiz'in de, Allah'a karşı baş döndürücü bir sadâkati vardır. O kadar ki, O; Cibril vahyi kendisine tebliğ ederken bir kelime unutmama endişesiyle dilini ağzında sürekli evirip çevirir ve tek bir hareke, bir nokta zayi etmemek için tehâlükler yaşırdı. '(Resûlüm!) onu (vahyi) çarçabuk almak için dilini kımıldatma. Şüphesiz onu, toplamak (senin kalbine yerleştirmek) ve onu okutmak bize aittir.' (Kıyâme, 75/16) mealindeki ayet onun bu hissini nâtıktır.

Bize Düşen

Bu ümmet, Efendimiz'den (sav) kalan pek çok şeye karşı aynı sadâkat içinde olmuştur. Ama tarihin çeşitli dilimlerinde bu sadâkati zedeleyen hadiselerin meydana geldiği de bir gerçek. Bu ümmet arasında da dinsizlik yaygınlaşmış ve pek çok insan ateist olmuştur. Yine bazı karanlık dönemlerde camiler terkedilmiş ve Kur'an da unutturulmuştur. İşte böyle bir zamanda sadâkat, her şeye katlanarak yok olmaya yüz tutmuş yüce değerleri yeniden ihya etmeye çalışmak olmalıdır. Sadâkatin gereklerinin yerine getirilmesi ise bir vefadır.

Dilerim bütün bunlar -inşallah- sinelerde yeniden neşv ü nema bulur ve insanımız üzerine düşen vazifeleri bihakkın yerine getirir. Böyle bir aydınlık yola giren ve sineleri sadâkat ve vefa hissi ile dopdolu sadâkat ve vefa erleri, kendilerinden beklenen misyonu eda eder ve başkalarının da bu havayı teneffüs etmelerine imkan hazırlarlar. Duygu ve düşünceler insanları aynı noktaya çekip götüreceğinden dolayı bu kutlular, inşallah mahşerde de onlarla beraber olurlar. Mesela, sıdk ve vefa mevzuunda azami derecede hassas olanlar Hz. Ebu Bekir'le, kılı kırk yararcasına adalet ve istikamet içinde hareket edenler Hz. Ömer'le, iffet ve namusunu koruma mevzuunda fevkalade hassas davrananlar Hz. Osman ve Hz. Ali'yle; hasılı kim hangi yolda yürüyor ve neyi yaşayıp temsil etmeye çalışıyorsa o yolun kahramanlarıyla mutlaka buluşacak ve onlarla aynı nimetleri paylaşacaktır.

26.03.2001 - Evrenin Genişlemesi

İlim ve fikir adamları hemen her dönemde göğü rasat etmiş ve bu iş için çeşitli teknik aletler geliştirmişlerdir. Ancak bu çalışmalar, daha önceki sayıda da işaret edildiği gibi, hakikat aşkı, ilim aşkı, araştırma aşkı gibi hususların her zaman canlı tutulamaması gibi sebeplerden ötürü ileriye götürülememiştir.

Asrımız düşünürleri ise modern çağın bütün teknik ve teknolojik imkanlarıyla yeniden göğün derinliklerine yönelmiş ve eski malumatlara nazaran daha yeni, daha derin ve daha orijinal bilgiler elde edebilmişlerdir. Bu yeni bilgiler ışığında bir kere daha Kur'an-ı Kerim'in modern ilimlerle çelişmeyişi hatta icmâli manada uyumu ve bazı konularda sunduğu fezlekelerle işi çok önde götürdüğü ortaya çıkmıştır. İşte onun mucize beyanlarından kâinatın sürekli genişlemesiyle alakalı bir ayeti: 'Semayı kendi (kudret) ellerimizle Biz kurduk ve Biz (onu) elbette genişletmekteyiz.' (Zâriyat, 51/47) İbn Zeyd, Fahreddin er-Râzi, ez-Zeccâc, İbn-i Kesir, Ebu's-Suûd gibi pek çok eski-yeni tefsirci bu ayeti, Biz gökleri genişletmekteyiz.. 'veya' göklerin çapını genişletiyoruz şeklinde anlamışlardır ki, konunun teferruatı bir tarafa, araştırma ve yeni tespitlerin verileriyle çelişmediği hatta vakanın çerçevesi itibariyle uyumu açıktır. Hele, genişleme ile alakalı ayetin öncesindeki: 'Biz kendi güç ve kuvvetimizle kurduk' ifadesi, bu anlamı daha bir güçlendirmektedir.

Bilimin Dedikleri

Günümüzde kâinatın genişlemekte olduğu nazariyesi artık bilim adamlarının pek çoğu tarafından kabul edilen bir meseledir. 20. asrın başlangıcında Amerika'da Wilson rasathanesinden duyurulan bir haberde, gerçekten de o güne kadar duyulup görülmemiş bir yeni iddia yer alıyordu. Gerçi daha önce ona benzer şeyler söylenmişti ama bunların hiçbirisi Wilson rasathanesinin fotoğrafladığı görüntüler kadar etkili olmamıştı. Bu yeni tespit, bir kısım yıldızların ve yıldız kümelerinin kaymaları ve spektramları fotoğrafla tespit edilmişti. Daha basit bir ifade ile söyleyecek olursak, renklere göre bir kısım yıldızların bizden uzaklaştığı, spektral çizgilerin, sona yani kırmızı noktaya doğru kayması gibi bir durum söz konusuydu. Amerikalı bir uzman olan Dr. Hubble uzun süren araştırma ve gözlemlerinden sonra, bu hadiseyi değerlendirerek Batı dünyasında ilk defa kâinatın genişlediği tezini ortaya attı.

Bu iddia karşısında 1929'ların ilim dünyası, doğrusu hayret ve heyecana kapılmıştı.

Daha sonraları ise, Belçikalı bir matematikçi olan rahip Vemetin, bu işin matematiksel hesabını yapmış ve Dr. Hubble'ın tezine katıldığını duyurmuştu. Buna göre galaksiler birbirlerinden uzaklaşmakta, uzay tıpkı bir balon gibi şişmekte ve kâinat dev boyutlarıyla irileşip büyümekteydi. Bu manada, galaktik sistemlerin birbirlerinden uzaklaşmalarının keşfedilmesi, ilim tarihinde, en çarpıcı başarılardan biri olarak yerini alıyordu.

Galaksilerin birbirlerinden uzaklaşmalarının ölçü ve hesabındaki esasa, 'Hubble sâbiti' diyoruz. Bu ölçeğe göre aralarında bir milyon ışık yılı uzaklığı bulunan herhangi iki galaksi, birbirlerinden saniyede 20 km. hızla uzaklaşmaktadırlar. Eğer bu iki galaksi arasındaki uzaklık, bin katına çıkarsa, bunların birbirlerinden uzaklaşma hızları da bin misli artacaktır. Aynı ölçüleri bizden 10 milyar ışık yılı uzaklıktaki bir galaksiye uygulayacak olursak, bu galaksinin saniyede 200 bin km. hızla bizden uzaklaştığı, yani o noktada bir genişlemenin var olduğu söz konusudur ki, bu müthiş sürat, ışık hızının üçte ikisi kadardır.

Kur'ân Dili

Bu ayet nâzil olduğu zaman bu mevzuda söylenen sözler ve verilen misaller belki bir ölçüde tenkit edilebilirdi. Ancak müsbet bilimin henüz bazı şeyleri hecelemeye çalıştığı bir dönemde, Kur'an'ın sade ve vak'anın raporu türünden: 'Biz (semayı) elbette genişletmekteyiz' diyerek dünkü insanlardan daha çok meydan okurcasına böyle bir beyanı üzerinde ciddi ciddi durulmaya değer. Dikkat edilecek olursa burada mesele hiçbir tevil ve tefsire girilmeden ve tamamen asrın mantığına ve ilimlerin ulaştığı seviyeye uygun olarak ortaya konmuştur. Kur'an, semânın durmadan genişletilmekte olduğunu 'lemûsiûn' şeklinde te'kitli olarak ifade etmiş ve bununla, kâinatın genişlemesinde katiyen kimsenin şüphe duymaması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca burada, konu anlatılırken isim cümlesi kullanılmaktadır ki, fiil cümlesi, tekrar ve teceddüt ifade etmesine karşılık isim cümlesinin devam ve sebata delaleti de kâinatın genişlemesinin devamlılığını ifade açısından gayet manidardır.

14 asır önce nâzil olmuş bir kelâmın 20. asırdaki keşif ve tespitlerle mütenakız bulunmayışı bile, o kelâmın 'kelamullah' olduğunu göstermesi bakımından yeter zannediyorum. Böyle bir kelâmı Allah'ın ilm-i ezelisine bağlamadan izah etmek mümkün değildir. Evet, Kur'an, Allah'ın mu'ciz bir

kelâmıdır ve O'ndan başka bir varlığa izafe edilmesi de asla söz konusu olamaz.

'Big Bang'

Ayrıca burada, kâinatın genişlemesi bildirilirken çok önemli bir diğer gerçeğe de işaret edilmektedir. Şöyle ki, kâinatın belirli bir sâbite ile sürekli genişlemesinin kesin ve temel bir neticesi vardır. Eğer zamanda geriye doğru gidilecek olursa kâinatın küçüldüğü görülecektir. Kâinat devamlı genişlediğinden dolayı, yüz sene evvelki kâinat, şimdiki halinden daha küçüktür. Binlerce, hatta milyonlarca sene önceki kâinatın şimdikinden daha küçük olması, ilmî hiçbir itirazın söz konusu olmadığı son derece çarpıcı bir gerçektir. Bu şekilde yeteri kadar maziye gidildiğinde, nokta kadar küçük, fakat sonsuz sıcaklıktaki bir kâinatla karşılaşılacaktır. İşte ayrı bir nazariyeye göre kâinat, Allah'ın emir ve iradesi çerçevesinde, büyük bir patlama (Big bang) ile bu şekildeki bir başlangıçtan, yani fizikî olarak bakıldığında 'yok'tan yaratılmıştır. Bugün ilim adamları kâinatın büyük bir patlama ile maddî olarak yokluktan veya kaostan çıkıp varlığa erdiği hususunda müttefiktirler. Kâinatın büyük bir patlama ile yaratılması, yapılan başka araştırmalarla da güçlü bir teori kabul edilmektedir.

Evet kâinat, Cenab-ı Hakkın; 'Kün=Ol' emriyle yokluktan varlığa geçerek farklı şekil ve hüviyet kazanmıştır. Son tespitlere göre de o, 8 milyar ile 12 milyar sene arasında bir yaşa sahiptir.

02.04.2001 - Hz. Ömer'in Bağına Saplanan Hançer

Hazreti Ömer'in bağına saplanan hançer, aslında İslam'ın bağına saplanmış bir mızraktır ve o yara o gün-bugün de hâlâ kanamaktadır. Ayrıca, bu hadise bize şunları anlatmıştır/anlatmaktadır:

1) Evvela o güne kadar, ümmetin imamı konumunda olan insanlara karşı herhangi bir suikast tertip edilmemişti. Bu hadise ile, müslim veya gayr-i müslim ümmet içerisinde bir 'gayr-i memnunlar' topluluğunun mevcudiyeti ortaya çıkıyordu. Nitekim daha sonra bu gayr-i memnun topluluğun, İslam vahdetini tahrip edici faaliyetleri gelişerek devam etti.

2) Hazreti Ömer, Efendimizin (sav) de ifade buyurdıkları gibi İslam vifak ve ittifakının kapısıydı. Yani bu kapı kaldığı sürece Müslümanların içine nifak, şikak, ihtilaf ve iftirak giremeyecekti. Evet Hazreti Ömer, İslam'la müşerref olduktan vefat edeceği ana kadar İslam birliğini tehdit eden her türlü nifak hareketine karşı adeta bir sur vazifesi görmüştü.. ve o menfur saldırıdan sonra ise İslam toplumu içinde fitne önü alınamaz hale gelmiş ve pek çok müessif hadiseler vuku bulmuştu. Bu sebeple diyebiliriz ki Hazreti Ömer'in bağına saplanan hançer, aslında İslam'ın da bağına saplanmış bir mızraktı...

02.04.2001 - Özgün Düşünce Sanatı

Ahmet Hamdi Tanpınar ve Yahya Kemal, eserlerini zevkle okuduğum kişilerdir. Bunlar, kendi devirleri itibariyle küçültülmüş, ufalanmış bir Türkiye'yi kat'iyen hazmedememişlerdir. Bu itibarla da hep teselli arayışı içinde geçmişe sığınmış, eserlerinde her zaman geçmişe olan özlemlerini dile getirmiş ve halihazırdaki kaosları hayal dünyalarında genişleterek rahatlamaya çalışmışlardır. 'Beş Şehir' ve 'Bursa'da Zaman'a bakıldığında bu ruh haletinin hakim olduğu görülür.

Zamanda Kaçışlar

İnsanlar, hiçbir zaman içinde bulundukları zamandan hoşnut olmamışlardır. Bazıları geçmişe, bazıları da geleceğe kaçmış; böylece kendilerini ve hayal dünyalarını tatmin yollarını araştırmışlardır. Materyalist ve pozitivistler, geleceği düşünüp geleceğin pembe dünyalarının hayaliyle, hâli değerlendirmeye çalışırken, biraz inancı olanlar da, hâli geçmişin sağlam temelleri üzerine bina ederek ümitle azmin verdiği enerji ve kuvvetle geleceğin hülyalı maviliğine doğru koşmuşlardır. İşin en realisti ve dengeli olanı da bu olsa gerek. Zira biz, ne geçmişten, ne de gelecekten kopuk tek taraflı bir dünya kuramayız. Gelecek çok önemlidir ve onun bu önemine binaen hâlin değerlendirilmesi de ayrı bir önem kazanır. Fakat geçmiş olmayan milletler için bunların ikisinin de önemi kalmaz, hatta söner-gider.

Fikrî Büzüşme

Zamanın bereketsizleşmesi, bir manada duygu, düşünce ve ideallerde bereketin kapısını aralamaktadır. Çünkü insanlar, zamanın sıkıştırması ve darlığı nispetinde, düşünce ızdırabı çekmekte ve kendilerini zorlamaktadırlar. Bu zorlama ve ideallerdeki şeyleri gerçekleştirme adına çekilen bu ızdıraplar, yerinde bir ihtiyaç duası haline gelmekte ve bu zaruretin verdiği ruh haleti, değişik ifade şekillerine vesile olmaktadır. İfadelerdeki bu değişiklik ve renklilik ise, edebiyatımız adına ciddi bir zenginliğe vesile olmaktadır. Bu zenginlikten sonra bir baygınlaşma dönemi başlamakta ve insanlar yeniden kendilerini rehavete salmaktadırlar. Bu rehavet dönemi, kırk-elli sene hatta Osmanlı'da olduğu gibi daha fazla sürebilmektedir. İnsanların, zamanın boşluklarına ve eriticiliğine karşı koyup fikrî büzüşmeye maruz kalmamaları için; ruh, beyin ve

kabiliyet güçlerinin tamamını o düşünce aralığında sabit tutmaları ve kendilerini rehavete salmamaları hayati önem arz etmektedir.

Takma Kanaat

Bir diğer önemli husus da insanın durup dururken düşünce insanı olamayacağıdır. Düşünce belli bir seviyeye gelebilmek için ülke ve milletin problemleri üzerinde sürekli düşünülmesi gerekir ki, bu da bir bakıma o işin fiilî duası demektir. Bundan sonra herkes, istidadının açık olması ölçüsünde Cenab-ı Hak ona, değişik problemleri çözme, insanların onun fikirlerinden istifadesi ve onun vesilesiyle insanlara yol gösterme gibi lütuflarda bulunabilir. İnsanlar, değişik kaynaklardan istifade ederek çok enfes ve enteresan düşünceler ortaya koysalar bile; düşünce üretmekten uzak tipler, kendilerinden daha çok başkalarının düşüncelerini naklederler. Herkesin ulaşamadığı, kendilerine orijinal gelen fikirlerin nakilciliğini yapan bu insanlar, belki takma kanaat kullanarak belirli bir dönem uçabilirler. Ancak bir gün mutlaka külâh düşer, kel de meydana çıkar. O bakımdan, okuma ciddi bir disiplin işidir ve herkes okurken kendi düşüncesini yakalamaya ve kendi düşünce yapısını kurmaya çalışmalıdır.

09.04.2001 - Kur'an'ın Geniş Perspektifi

Ayet ayet takip edildiğinde Kur'an-ı Kerim'in, insanın iç âlemindeki en derin his ve düşüncelerinden, kâinattaki en geniş sistem ve galaksilere; oradan da âlem-i misâl ve arş âlemine kadar açılan çok geniş bir yelpâzede pek çok hakikate işaret ettiği görülecektir. Kur'an-ı Kerim; kalbî ve rûhî meyilleri, gizli-açık hisleriyle insanı ele alıp yorumladığı, değerlendirdiği aynı anda kâinatın en geniş daire ve en ücra köşelerinden bahisler açarak, bir anda insanın nazarını kâinattan insana, insandan da kâinata çevirir; kâh koca bir kitabı mütalaaya sunar, kâh ehadî bir tecelli ile dikkatleri insan üzerinde yoğunlaştırır. Kur'an, bazı âyetleriyle insanın ledünniyatından bahsedip, dikkatleri o noktaya çekerken, bir de bakarsın nübülozlar ve güneş manzûmesinden bahisler açarak bizi makroalemin nâmütenahiliklerinde gezdiriyor. Bu ona has bir üsluptur ve o, varlığı her zaman bir bütün olarak nazara verir; o küllî irade ve kudretin hem dar hem de geniş dairede nasıl tecelli ettiğini birden gösterir. İşte bu espri içinde Kur'an şöyle ferman eder: 'Biz onlara âfâkta (arz, sema ve kâinatlar) ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz, nihayet onlar için (Kur'an'ın) gerçek olduğu, apaçık belli olacaktır.' (Fussilet, 41/53)

Kur'an Yılları

Cenab-ı Hak, insanlara ayetlerini hem âfakta hem de enfüste peyderpey, ceste ceste göstererek bir gün büyük çoğunluğa mutlaka 'Hak' dedirtecektir. Bu 'hak' Hak'dan gelmiş hakikatı neşretmiş, varlık gerçeğine tercüman olmuş Kur'an'dır. Bu ayet, insana ve kâinata ait pek çok hakikatı ihtiva etmekte ve gelecek yılların Kur'an yılları olacağı müjdesini vermektedir. Yine bu ayet, insan icadı olan teknik aletler sayesinde kâinatın derinliklerinin hallac edilerek bir esasa bağlanacağına parmak basmakta ve bunu yaptığı aynı anda, kendi iç ve dış anatomisinde de çok ciddi ilerlemeler kaydedeceğini vurgulamaktadır.

Evet, her gün biraz daha gelişen teknoloji sayesinde elde edilen imkânlarla, insan yeniden kendine yönelmiş, her yönüyle kendini yorumlayıp keşfetmek için teşrih masasına yatırmış; fizik, kimya, biyoloji, astronomi, tıp, hendese hatta psikoloji, pedagoji gibi bütün modern ilimlere göre kendini yeni bir yorumlama ve değerlendirmeye tabi tutmuş ve bir ölçüde Kur'an'ın işaret ettiği süreci başlatmış gibi görünüyor. Buna, Kur'an'ın 'hak' dediği noktaya geliniyor da diyebiliriz. İnsanı, kâinattan koparmadan, varlığın hakla irtibatını

zedelemeyen ve insanın kâinat içindeki mevkiini olduğu gibi koruyarak tarif eden sadece ve sadece Kur'an'dır. Evet O'nda, kâinat anlatılırken aynı anda insan da anlatılmakta, kalbin tahlil edildiği bir yerde güneş manzûmesinin ve yıldız kümelerinin genel durumları dile getirilmekte, insan ledünniyatından bahsedilirken de kâinatın derinlikleri nazara verilerek hep tevhiî bir mûlahaza sergilenmektedir.

Lâ İlâhe İllallah Hakikati

Bundan sonra da ilimler ilerlemeye devam edecek; insan düşüncesi, ilimlerin inkişafı ölçüsünde gelişecek; bir yandan x ışınlarıyla, mikroalemlerdeki bilinmezler ortaya çıkarılırken, diğeryandan da teleskoplar ile en büyük dairede kâinatlar, ulaşılabilirdiğikadarıyla didik didik edilecek. Böylece, adeta insan gibi pek çok varlık da teşrih masasına yatırılacak; en ince parçasına kadar herşey müşahade inbiğinden geçirilecek ve netice nereye varırsa varsın, herşeyin, hâl ve kâl diliyle 'Lâ İlâhe İllallah' dediğı duyulacaktır. Bu hakikati Kur'an, kâinatı kudret ve iradesiyle tanzim eden sahib-i Kur'an'ın beyanı olarak anlatmaktadır. Kur'an bu yüce hakikati 'Biz onlara âfâkta ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz de, nihayet onlar için (Kur'an'ın) gerçek olduğu apaçık ortaya çıkacaktır.' ayetiyle, hem bir müjde hem de bir va'd suretinde ifade etmektedir.

Bu hitap, o gün Sahabeye idi. O günün o temiz ve sade insanları bu hitaptan ne anlamışlar onu bilemiyoruz. O devirde âfâka ait rasat aletleri olmadığı gibi, enfüsün de bir yanını bilme adına önemli yerleri olan bugünkü (x) ışınları ve elektron mikroskopları yoktu. Ama Kur'an onlara: 'Gelecekte bunu teker teker size göstereceğiz' diyordu. Demek ki bu âyet onlara bir şeyler ifade ettiğı aynı anda 20. asrın insanına da çok ciddi şeyler fısıldıyordu. Evet bu çağın insanı, çok ileri teknolojiler sayesinde, bu ilâhî beşareti idrak etmiş olmalıdırlar. Bugün insan anatomisine ait pek çok sırlar keşfedilmiş, mikroelettron mikroskoplarla insan didik didik edilip taranmış, âfâk ve enfüste daha nice derin araştırmalar yapılmış ve adeta, gaybın kapıları aralanmış gibi görünmektedir.

Varlığın Anlaşılması

Ayrıca burada şöyle ince bir nûkte de söz konusu olsa gerek: Kur'an, insan ve kâinatı aynı anda ve aynı ehemmiyet ve hassasiyet içinde, birini diğeryesine tercih etmeyip ve hiçbirini ihmal etmeyerek insanın nazarına arz etmekte ve tam bir bütünlük içinde bütün varlığın anlaşılmasını istemektedir. Öyle ki, insanın derinliklerinden, kâinatın enginliklerine uzanan çizgide, bütün varlığın araştırılması gerektiğı, Allah'ın, ayetlerinin keşfedilmesi gayretinin

gösterilmesi, araştırmacı ve mütecessis ruhların bütün tecessüs kabiliyetlerini kullanmaları gerektiği vurgulanarak hamiyetli ruhlara bir 'arş' emri verilmektedir. İşte bu ince nükte de göstermektedir ki, müspet ilimlerde dahi istikamet aranacaksa, insan-kâinat ve Allah ilişkisi göz ardı edilmeden küllî bir yaklaşımla, hem âfâk hem de enfüse açılarak araştırmalar öyle yapılmalıdır.

Hasılı Kur'an-ı Kerim, yerler, gökler ve topyekün varlık hakkında verdiği bilgilerden o kadar emin bulunmaktadır ki; insanlık, keşif, tespit ve yeni buluşlarında ilerledikçe, o, hemen her menzilde, Kur'an gerçeğiyle karşılaşacağı vurgulanmakta ve herşeyin Allah'a bağlanacağı günlerin geleceği hatırlatılmaktadır.

Zaten, bütün kâinatları yaratan Allah kelamının varlığı, tabiata, ilimlere aykırı olması da düşünülemez. Bu itibarla bizim Kur'an'dan aldığımız bilgilerle varlıktan aldığımız bilgiler arasında -eğer doğru alabilmişsek- katiyen her hangi bir 'çelişki' söz konusu olamaz. İlimlerle Kur'an arasında tenakuz gördüğümüz yerlerde ya Kur'an'ı yanlış anlıyoruzdur ya da ilimler adına ortaya atılmış bir kısım hipotezleri ilim zannediyoruzdur.

16.04.2001 - İncanın Amelle Beslenmesi

İtikad Nedir?

İtikad, Allah'ın emrettiği ve Efendimiz'in sünnet-i seniyyesi ile aydınlatıp tavzih buyurduğu hakikatleri kalben tasdik etmektir.

Mükemmel İtikad

İnanılması gerekli olan hususlara, aksine ihtimal vermeyecek şekilde inanma, mükemmel bir itikaddır.

İtikad-Amel Bütünlüğü

İtikad, çok sağlam nazari yanlarıyla beraber, amel ve aksiyonla da mutlaka kuvvetlendirilmelidir.

İtikad nedir? İtikad fırkaları hangileridir? Mükemmel bir itikad sahibi nasıl olmalıdır? İtikad, lügatte bir şeye düğüm atmışçasına bağlanmak, gönülden inanmak ve aksine ihtimal vermeyecek şekilde bir şeyi kabullenmek demektir. Istılahta ise, Allah'ın emrettiği ve Efendimiz'in (sav) sünnet-i seniyyesi ile aydınlatıp tavzih buyurduğu hakikatleri kalben tasdik etmektir. Matürîdî akidesine göre itikad, dînî esasları lisanla itiraf etmekten ibaret olmasına karşılık, bazı ehl-i sünnet ulemasına göre o, bunları amel ve davranışlarla da yerine getirmek demektir. Bu yönüyle de itikadın, 'iman' mânâsına geldiği söylenebilir.

İtikad Mezhepleri

Sayı itibariyle itikad mezheplerini tesbit etmek oldukça zordur. 'Haberiniz olsun! Sizden önce ehl-i kitap, yetmiş iki millete (dine, fırkaya) bölündüler. Bu ümmet ise yetmiş üç fırkaya bölünecek. Bunlardan yetmiş ikisi ateşte, sadece biri cennettedir. Bu da (ehl-i sünnet ve'l) cemaattir.' (Ebu Davut, Sünnet 1), 'Benî İsrail yetmiş iki millete (dine, fırkaya) bölünmüştü. Benim ümmetim de yetmiş üç millete bölünecektir. Bunlardan bir tanesi hariç hepsi ateştedir. 'Bu fırka hangisidir?' diye sorulduğunda da, 'Benim ve ashabımın üzerinde olduğu çizgiyi takip edenlerdir!' buyurdular.' (Tirmizi, İman 18) hadis-i şeriflerinde Efendimiz (sav), ehl-i kitabın yetmiş iki, Müslümanların ise yetmiş üç fırkaya ayrılacağını ifade buyurmaktadır ki, bu daha sonraları gerçekleşmiş ve Allah Rasulü'nün (sav), vefatını müteakip Müslümanlar pek çok fırkaya ayrılmışlardır. Ama o

günden bugüne Müslümanların hayatlarına ve kaderlerine daha ziyade 'Ehl-i sünnet ve'l-cemaat' anlayışı hakim olmuştur. Mesela Emeviler, -içlerinde Mutezile'ye taraftar olanlar istisna edilecek olursa- Abbasiler, Selçuklular, Karahanlılar ve Harzemliler büyük çoğunlukları itibariyle Ehl-i sünnet ve'l-cemaat anlayış ve itikadını tercih etmişlerdir. Bünyesinde değişik kavim ve milletler olmasına rağmen Osmanlı Devleti'nde de, hep hakim unsur Ehl-i sünnet ve'l-cemaat olmuştur.

Mükemmel İtikad Sahibi

'Mükemmel itikad sahibi nasıl olmalıdır?' sorusuna gelince, yukarıda da ifade edildiği gibi inanılması gerekli olan hususlara, aksine ihtimal vermeyecek şekilde inanma, mükemmel bir itikaddır. Bu mevzuda ölçü, Efendimiz'in (sav) doğru yolu tarif ederken ifade buyurmuş oldukları 'Ben ve ashabımın üzerinde olduğumuz yoldur.' düsturu olmalıdır. Evet, doğru yol, Allah Rasulü (sav), Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin (ra) yürüdükleri yoldur.

Biraz daha açalım; mükemmel bir itikada sahip olabilmek için evvela nazari olarak inanılması gerekli olan hakikatlere, Kitap ve Sünnet perspektifinde doğru bir şekilde inanılması gerekmektedir. Mesela Alevilikten ayrılıp müfrit bir fırka teşkil eden Karmatiler -hangi esaslara dayanıyorlardı bilmem- kendilerinden başka herkesi öldürmeyi en büyük cihad sayıyorlardı. Onlar, her yerde bu inançları istikametinde Müslümanları kılıçtan geçiriyor, Haremeyn-i Şerife'nin basıyor ve orada bile, tarihte emsali görülmemiş mezalimler gerçekleştiriyorlardı. İşin en acı tarafı da, onlar bütün bu cinayetleri akidelerinin gereği olarak işliyorlardı.

Yine başka bir müfrit fırka olan Hariciler de kendilerini Kur'an'a çok bağlı görüyor ve bu bağlılığın gereği sayarak, Kur'an'ın bir tek emrine uymayan herkesi kafir kabul ediyor, sonra da onu öldürmeyi en büyük cihad sayıyorlardı. Öte yandan bu tâife yalana karşı da çok hassastılar. Hatta ehl-i sünnet alimleri bu özelliklerinden dolayı, onlardan hadis rivayet etmede de bir beis görmüyorlardı. Evet, Hariciler yalana karşı fevkalade sert idiler; zira yalan söylemek onlara göre büyük bir günahı ve böyle bir günah işleyen kimse dinden çıkmış demektir. Dolayısıyla onun da öldürülmesi gerekirdi. Kur'an'a böylesine bağlı olmalarına ve günah mevzuunda bu derece tavizsiz olmalarına rağmen Hariciler, ifrat ve tefritlerle dengeyi koruyamamış ve kazanma kuşağında kaybetmişlerdi.

Tarihe bakıldığında, Efendimizin (sav) 'Benim ve ashabımın üzerinde olduğu

yol' diyerek ifade buyurduğu yolun dışına çıkanların, hep yollarda dökülüp kaldıkları görülecektir. Aslında bu hadis-i şerif bize, nazari planda doğru yolun hangisi olduğunu gayet açık bir şekilde ifade etmektedir. Bir insan aksine ihtimal vermeyecek şekilde bir şeye inanabilir. Hatta bu imanının gereği olarak da Hasan Sabbah'ın müridleri gibi masum insanları rahatlıkla öldürebileceği gibi kendisini de öldürebilir.. ve dahası bu hareketiyle cennete gireceğini de zannedebilir. Nitekim Hasan Sabbah, müridlerine 'Bugün falan camiye bas. 10 kişiyi öldür. Ben senin cennetini tekeffül ediyorum.' dediğinde onlar, hiç tereddüt etmeden ve gözlerini kırpmadan bunu yapabiliyorlardı. İşte bu, çok sağlam bir itikadla beraber korkunç bir inhiraf ve müthiş bir sapıklığın ifadesidir. O bakımdan evvela itikadın çok sağlam İlâhî esas ve prensiplere bağlanması gerekmektedir.

Amelle İmanı Kuvvetlendirmek

İkinci olarak, itikad çok sağlam nazari yanlarıyla beraber, amel ve aksiyonla da mutlaka kuvvetlendirilmelidir. Bir insan, devamlı tefekkür yamaçlarında dolaşıp Rab ile münasebet yollarını araştırdığı sürece tahkiki imanı elde edebilir. Evet bir kimse her an, kainatta duyup gördüğü hakikatlerle 'marifetullah' ufkunu açıp inkişaf ettirebiliyorsa bu insan, kendi irfan dünyası adına daima gönlünde ışıktan bir dantela örüyor demektir. Tefekkürden mahrum zavallı sinelerin imanlarının kuvvetlenmesi çok zor ve -Cenab-ı Hakk'ın mevhibe-yi ilâhî nevinden ihsanına mazhar olanlar hariç- böylelerinin iman adına ortaya koydukları heyecanları da sadece bir histen ibarettir. Hakiki inanca gelince, o bütün bunların ötesinde daha farklı bir keyfiyettir. Çünkü inanmış ve inancını tefekkürle yoğurmuş bir insanın sinesi her zaman bir buhurdanlık gibi tüter durur. İşte bu faaliyete 'ameliyat-ı fikriyye' denilmektedir ve bu, imanı kuvvetlendirmenin önemli bir yoludur. Zira insanın imanda zirve noktaya ulaşabilmesi için her zaman böyle fikrî bir operasyona ihtiyacı vardır.

Üçüncü ve en önemli mesele ise, amelle imanının kuvvetlendirilmesi meselesidir. Sadece bizim düşünürlerimiz değil; Batı'daki bir kısım düşünürler de bu noktaya önem vermişlerdir. Evet, sadece itikadın nazari yönü ile Allah gerektiği gibi bilinemez. Her ne kadar kişi, nazari yönden inandığını zannetse de böyle birinin imanının inkişaf etmesi mümkün değildir. Zira iman, ancak amelle inkişaf eder. Rabb'ine devamlı ibadet eden ve bunu hiç ara vermeden yapan bir insanı -Allah'ın izniyle- şeytânî hiçbir gücün yıkması ve onun imanını elinden alması mümkün değildir. Zira, artık onun imanı, ibadetle perçinlenmiş ve aksine ihtimal vermeyecek şekilde bütün benliğine mal olmuştur.

Amelde Israr

Her şeyin bir tecrübe alanı vardır ve o mutlaka o alanda tecrübe edilmelidir. Kimya ile alakalı bir mesele, kimya laboratuvarında tahlile tâbi tutulmalı ve böyle bir konu inşaat mühendisliği ile ilgili kriterlerle test edilmemelidir. Yine tıbbın değişik dallarından her birinin kendine ait bir sahası vardır. Bunların bazılarında mahsusat denilen ve daha ziyade, görülen, duyulan ve hissedilen pozitif hüviyetteki mevzular ele alınarak tecrübeye tabi tutulur ki, bu sahaların dışında tecrübe edildiklerinde, katiyen istenilen netice elde edilemez. Aynen bunun gibi kalbî ve rûhî hayatı inkişaf ettirmenin de kendine göre bir alanı vardır.. ve başka yollarla ona ulaşılması mümkün değildir. Zira kişinin doğrudan doğruya kendisini çok yüksek hakikatlere verip, onda fani olması, sık sık zihnen, fikren ve ruhen Allah'a doğru seyahatlar tertip etmesine, belli ölçüde de olsa beden ve cismaniyetine baş kaldırmasına bağlıdır. Ehlullahtan, tek bir iman hakikatinin inkişafı için, senelerce uğraşanlar vardır.

Evet, bu mevzuda terakki etmek, çok ciddi gayret göstermeye ve fedakarlıkta bulunmaya vâbestedir. Kaldı ki insan, daima yenilense de, gece-gündüz münâvebesi gibi, her zaman ışığı karanlıklar takip edecek ve sürekli yenilenme ihtiyacı hasıl olacaktır. Bu itibarla bir yandan hadiseler, zaman ve eşya, insanın ruhunu karartırken öte yandan da o, iman mevzuunda gönül ve ruh dünyasında yeniden bir diriliş gerçekleştirmeli ve tazelenme yollarını araştırmalıdır ki, ötelere diri olarak intikal edebilsin. İşte böyle davranma, meselenin amelî yönüdür ve çok büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Bu hakikate binaen Kant da, Cenab-ı Hakk'ın bilinmesi mevzuunda 'Nazari şeylerle Allah bilinemez.' demiştir. İnsan, matematiksel olarak iki kere iki dört eder katiyetinde inanılması gereken hakikatleri kafasına koysa bile, bunlar kalb ve latifelerine yerleşmedikçe o kimsenin tahkiki imana ulaşması mümkün değildir. Zira mücerret iman, işin sadece nazari yönünü teşkil etmektedir. İmanın, insanın içinde petekleşmesi ise amele bağlıdır.

Kalbî Hayata Yönelmek

İman, onu marifet arayan dimağlarda, gözlerini âfâk ve enfüsde gezdiren gönüllerde ve daima bir buhurdanlık gibi tüten sinelerde kökleşip gelişir.. evet bu mevzuda ısrar şarttır. Bu sebeptendir ki 'ehlullah' seyr-i sülûklerinden asgari 40 günlerini nefsanî lezzetlerden kendilerini uzak tutmaya ayırmış ve kalbî hayata yönelmişlerdir. Bu, 'yeme, içme, yatma ve konuşma kontrol altına alındığı takdirde insan 40 gün içinde, mutlaka belli bir yere gelir' demek

değildir. Ama bu zaman içinde insan, gideceği doğru yolu bulabilir ve az dahi olsa bu yolda bir alışkanlık kazanabilir. Bu öyle bir kazançtır ki, ihtimal o, bu yolu bulduktan sonra, farklılaşması, yeni farklılaşmalara referans hep sağlam adımlarla Allah'a yürüyecektir.

Evet, Allah'a ulaşma adına sağlam bir yol ve sistem bulunduktan sonra, önce bu yolda tam bir gerilime geçilmeli, daha sonra da yüce hakikatlerle konsantre olmanın yolları araştırılmalıdır. Bu hususta, daima talepte bulunmak kestirme bir yoldur. Zira 'Men talebe ve cedde vecede' fehvasınca, talep eden, talep ettiği şeyin arkasına düşer ve bu yolda ciddiyet gösterirse, er-geç aradığını bulur. Neticede Niyaz-i Mısırî'nin 'Mâverâdan bekliyorken bir haber, perde kalktı öyle gördüm ben beni' sözüyle ifade ettiği gibi, kişinin gözünden perde aralanınca, hakikat kendi hususiyetleriyle ona belirir ve o kimse, kainatın her tarafını adeta bir irfan peteği şeklinde müşahade etmeye başlar. İşte bu ufka ulaşmış bir insan için artık karanlık yoktur; her yer aydınlanır ve cennete giden bir yola dönüşür.

23.04.2001 - Kur'an ve Bilim

Popüler Nazariyeler Eskiyip Gidecek

Bundan sonra da daha nice popüler nazariyeler eskiyip gidecek; ama Kur'an ve O'nun haber verdiği hakikatler hiçbir zaman yıpranmayacak, aksine her zaman, adeta yeni nâzil olmuş gibi tazeliğini koruyacaktır.

Kur'an-ı Kerim'i Yanlış Anlayışımız

Bugün gelinen noktada henüz bazı ilim dallarıyla Kur'an'ın hakikatleri arasında bir farklılık söz konusu ise, bunun sebebi, ilmin hâlâ iyi değerlendirilememiş veya bizim Kur'an'ı yanlış anlayışımızdır.

Aynı Noktaya Ayrı Ayrı Bakan İki Göz

İlim ve Kur'an, aynı noktaya ayrı ayrı bakan iki göz veya iki dürbün gibidirler. Bunlar başta iki ayrı şey olsalar bile nihâî görüntüde birleşebilirler.

Fünûn-u müsbete (pozitif ilimler), aklî ve nazarî bilimlerin aksine, tecrübe ve müşahedeye dayanan ve farklı ispat yollarıyla doğrulukları tebeyyün etmiş kabul edilen ilimlerdir. Biyoloji, fizik, kimya, astronomi, tıp vb. gibi ilimlerin sübut bulmuş meseleleri bu türdendir ki, biz bunlara 'fünûn-u müsbete' diyoruz; ispatlanmış bilimler demektir. Ne var ki bunun mefhûm-u muhalifini alarak, tecrübe ve müşahade sahasına girmeyen ilimlere 'menfî ilimler' demek de doğru değildir.

Akıl-Tecrübe Dengesi

İlimler mevzuunda, 19. ve 20. asırda, belli ölçüde de olsa, insanlık düşüncesine hükmeden diyaklektiğin bazı zihinleri bulandırdığı gibi bir yanlış anlamaya da meydan verilmemelidir. Zira bir kısım ilimlere, laboratuvarın araç ve gereçleriyle değil ancak akılla gidilebilir. Tecrübe sahasına girmeyen nice gerçekler vardır ki onların da kendilerine ait bir kısım kuralları vardır ve o kurallarla onlara ulaşılır. Meselâ Vâcibü'l-Vücud olan Allah, hatta melâike-yi kiram, cin, şeytan vb. gibi fizikötesi varlıklar, fünûn-u müsbete ile değil, akıl, mantık, vicdan, kalb ve hisle anlaşılır. Zira bu konular, laboratuvarlara sokulacak türden mefhumlar olmadığı gibi, mikroskop veya teleskop ile de görülemezler. Binaenaleyh 'ilim' tabirine akıl, mantık, his ve vicdan yoluyla ispat edilen şeylerin hepsini ithal etmek icabedecektir.

Burada hemen şunu ifade edelim ki, ispatı hususunda en fazla üzerinde durulan varlık Vâcibü'l-Vücut'tur. Her ne kadar ispat tabiri, Vâcibü'l-Vücut hakkında çok fazla kullanılmasa da, Allah'ın sıfat ve isimleri, zati şe'nleri, melâike-yi kiram, haşir ve nübüvvet hakikati en fazla ispata bağlanagelen mefhum ve mazmunlardandır. Bunlar, şimdiye kadar öyle sağlam aklî kıstaslarla ele alınmışlardır ki, tecrübe bu kıstaslar yanında çok sönük kalır. Hatta asırlardır tecrübî sahayla alakalı pek çok kanun ve kural ortaya atılmıştı ama bugün o kanunların ismi dahi unutulmuştur. Tarih ve ilim çevrelerinde kendisini kabul ettiren nice iddialı fikir ve nazariyeler (hipotez=varsayım) vardır ki, bunlar, üzerlerinden bir-iki asır geçince aşınmış, yıpranmış ve itibar edilmez hale gelmişlerdir.

Çürüyen Hipotezler

Mesela bütün debdebe ve ihtişamıyla asırlarca astrofiziği meşgul eden Kant ve Laplace'ın fikirleri, bugün zamanın farklı esintileri karşısında hazan yemiş yapraklar gibi savrum savrumdur. Hatta sarsılmaz gibi görünen Newton'un çekim kanunu dahi bugün tartışılmaktadır. Nazariyeler, hakikate götüren birer vesile ve basamak olduklarından elbette ki sürekli sarsılacaklar ama bir gün mutlaka, izafi dahi olsa, sarsılmaz kanun ve hakikatlere ulaşılacaktır. Biz, ulaşılan bu hakikatlerle, bir gün bütün nazariyelerin gelip Kur'anî bir öz ve icmalde buluşacağı inancındayız. Her devirle yeni yeni gelişmeler gerçekleşecek.. gelişen ilimler ve bilim, marifet nazariyeleri içinde bulunduğu, zamana takılıp kalmadığı müddetçe, yenilenerek devam edip gidecektir. Gerçek ilim erbabı, hakikatı olmayan pek çok nazariyenin hem tarihî hem de değişik ilim mahfillerini nasıl meşgul edip defaatle tökezlettiğini iyi bilirler. Evet ilim mahfilleri, bu nevi kör döğüşlerinin en fazla yaşandığı yerlerdir. Ne var ki artık bilim kendini aşmak kertesindedir ve er-geç o, birgün mutlaka 'Allah' diyecektir. Allah'a ulaşan ve ulaştıran her ilim, O'nda sonsuzluğa da ulaşacak, tıkanma ve artık tökezlenmelere maruz kalmayacak ve nazariyeler gibi teâruzlerin-tesâkutların ağına takılmayacaktır.

Kur'an'ın Gösterdiği Nokta

İşte bu noktada Kur'an, ilim erbabına nihâî bir nokta çizmekte ve onları nazariyelere takılıp kalmadan, sürekli yeni gelişmelerle varılacak son noktaya irşat etmektedir. O, doğrunun özü, esası ve icmalidir; onda hatalar ve kırılıp dökülmeler asla söz konusu değildir. O, kâinatı kudret ve iradesiyle idare eden, Cenab-ı Hakk'ın aziz bir kitabıdır ve O'nun ne önünde ne de arkasında bir bâtılın

bulunması söz konusudur.

Nitekim Cenab-ı Hak (celle celâluhu), onunla alakalı şöyle buyurur: 'O (kitap) aziz ve eşsiz bir kitaptır. (Öyle) ki ne önünden (gelecekten) ne de arkasından (geçmişten) O'nu boşa çıkaracak (iptal edecek) bir söz gelemes. O (kitap) hüküm ve hikmet sahibi, çok övülen Hamîd (Allah) tarafından indirilmiştir.' (Fussilet, 41/41-42)

Evet, bu Kur'an, Azîz ve Hakîm olan Allah'ın kelmâdır. Onun ne geçmiş ne de geleceğe ait ortaya atıp ifade ettiğı haber ve gelişmeler arasına herhangi bir bâtılın sızması mümkün değildir. O nâzil olalı binbeşyüz seneye yakın bir zaman geçti; daha onbinlerce sene geçse, yine de O'nun söylediğı hakikatler, hiç mi hiç değişmeyecektir. Evet, bir tarafta eskiyip kâle alınmayan nazariyeler, diğer tarafta sönmez hakikatlerden haber veren Kur'an âyetleri, gürül gürül bu gerçeğı haykırmaktadır. Bundan sonra da daha nice popüler nazariyeler eskiyip gidecek, ama Kur'an ve O'nun haber verdiği hakikatler hiçbir zaman yıpranmayacak, aksine her zaman, adeta yeni nâzil olmuş gibi tazeliğini koruyacaktır. Çünkü O, mutlak ilim sahibi Allah'ın ezel ve ebed soluklu muciz bir beyanı ve harikulâde kelâmıdır.

Kur'ânî Hakikatler

Çeşitli sahalarda ortaya atılan nazariyelerle Kur'an'ın ortaya koyduğu hakikatler arasında benzerlik, tevafuk hatta ayniyet olsa bile, bu tesbitleri Kur'an'ın hakikatleriyle mukayese etmek doğru değildir. Çünkü ilimler onca gelişmelerine rağmen henüz yolun yarısına dahi varmış sayılmazlar. Bu itibarla Kur'an'ı bilim nazariyelerine bağlayarak 'o da tıpkı falan ilim gibi söylüyor' demek yanlıştır.

Bütün ilimler, Allah'ın (cc) insanlığa ilhamının bir neticesidir. Kâfir dahi olsa, herhangi bir mevzuda onun araştırma yapması, bazı tespitlerde bulunması Cenab-ı Hakk'ın ona bir çeşit ilham etmesiyledir. Düşünce, tefekkür ve ilmî araştırmaların bir hikmet-i vücûdu vardır. Mücerred olarak sadece tefekkür ve araştırma mutlak hakikati bulma mevzuunda kâfi değilse de, ona ulaşmaya birer vesiledirler. Allah (cc), ilmi de araştırmaları da bir hakikat ve bir kıymete bağlamıştır. İster kâfir, ister mü'min kim olursa olsun, gayret ve cehd sarfederek onu elde etmeye çalıştığı ve sebeplere riayet ettiğı nisbette, istek ve arzularını elde edebilir.

İlim ve Kur'an

İlim ve Kur'an, aynı noktaya ayrı ayrı bakan iki göz veya iki dürbün gibidirler. Bunlar başta iki ayrı şey olsalar bile nihâî görüntüde birleşebilirler. Kâinatı bir kitap, bir meşher, bir saray ve bir bahçe gibi mütalaa ve temaşamıza sunan Cenab-ı Hak, Kur'an'ı da bir tarifnâme mahiyetinde inzal etmiştir. İnsan, bu iki yüzü ve iki yanı olan fenomen sayesinde de hakikate ulaşabilir.

Bugün gelinen noktada henüz bazı ilim dallarıyla Kur'an'ın hakikatleri arasında bir farklılık söz konusu ise, bunun sebebi, ilmin hâlâ iyi değerlendirilememiş veya bizim Kur'an'ı yanlış anlayışımızdır. İlim, nâehil ve inançsız insanların elinde kör kalacağı gibi, din de cahiller elinde hep yanlış yorumlanacaktır. Laboratuvarlar, sînâî, ziraî, kimyevî ve fizikî araştırmaların, Allah'a gönül vermiş hakikat erlerinin elinde çok farklı şeyler söyleyeceğini düşünüyorum. Hasılı, inanan insanların her sahada söz sahibi olduklarında, ilimle Kur'an'ın bir noktada birleştiği görülecek ve işte ancak o zaman bizler de eşyayı olduğu gibi görüp yorumlayabileceğiz. Ne var ki şu anda miyop bakan ve renk körü olan çoğumuz ciddi bir ameliyat-ı rûhiyeye ihtiyacımız olduğu da bir gerçek. Gönüller imana açılmadıkça ne ilmin, ne de insan ve insan cemiyetlerinin istikamete ermesi mümkün değildir.

Burada bir kısım nazariyeler arzedilirken kesinlikle Kur'an'ı ilmin gölgesine tâbi kılma gibi bir endişe taşıdığımız zannedilmemelidir. Zaten Kur'an da, bundan müberra ve münezzehtir. Bunun tam aksine biz, ilmin, istikamet bulduğu ölçüde Kur'an'a yaklaştığını göstermeye çalışıyoruz. İlk hilkat, göklerin ve yerin yaratılması, küre-i arzda hayata müsait bütün şartlar hazırlandıktan sonra ilk canlı ve ilk insanın yaratılması, dünyanın yuvarlaklığı ve hareketi, dağların faydaları gibi konularda epistemolojik mülahazalarla Kur'an'ın sunduğu hakikatlara beraber bakmaya çalışıyoruz ki, bu da ele alınan konuların bilgi ve marifet nazariyelerine uygun bir çizgide götürülmesi demektir.

30.04.2001 - Medine ve Efendimiz

Efendimiz (sav), Mekke'de doğup büyümüş olmasına rağmen, her zaman Medine'yle irtibatı çok güçlü olmuştur. Bilindiği gibi, en başta dedesi Abdülmuttalip Medine'den evlenmiştir. Keza Efendimizin (sav) valide-i muhteremeleri de Medine'den ve ninesinin akrabalarındandır; Âmine b. Zühre b. Kusay b. Kilap...

Medineliler O'nu Çocukken de Tanıyorlardı

Âmine validemiz Medine'de ne kadar kalıyordu onu tam bilemiyoruz malum, vefatı oradan Mekke'ye dönerken olmuştu ancak ara sıra Abdülmuttalip'ten izin alıp, ailesini ziyaret için Medine'ye gittiğini söyleyebiliriz. İşte bu vesileyle Efendimiz de, çocukluk yıllarının bir kısmını orada geçiriyordu denebilir. Dolayısıyla Medineliler, Efendimizin, Benî Sa'd oymağında süt annesi Halime'nin yanında görülen olağanüstü hallerine de muttali olmuş olabilirler. Bu yüzden de, Efendimiz daha çocukken bile, Medinelilerce biliniyordu denebilir.

'Hepimiz Adnânîyiz' Diyorlardı

Bütün bunlar kaderin bir cilvesi olarak, Efendimiz'i gezdirdiği o yerlerde gönüller ona hep sıcaklık duymuş ve kader o insanları zihnen ve fikren Efendimizi kabule hazırlamıştır. Başka bir ifadeyle, Efendimiz'in bu çocukluk sergüzeştisi çok erken dönemde Medine sakinleri için hep birer yumuşama vesilesi olmuştur. Zaten onlar, Adnan'ın çocukları -ki kimisi Himyer'e, kimisi Medine'ye, kimisi Mekke'ye, kimisi de Yemen'e gidip yerleşmiş- olması hasebiyle aynı soydan geliyordu ve aralarında tâ eskiden bir akrabalık bağı vardı. Birbirleriyle az görüşüp konuşunca hemen bu nesep bağı ortaya çıkıyor ve 'hepimiz Adnânîyiz' diyorlardı. Nitekim Efendimiz (sav), Mekke'de henüz duyulduğu zaman, Medineliler O'nun anası bizden, O bizim evladımız sayılır deyip bu akrabalık hissiyle O'na hemen sahip çıkmışlardı.

Bir sene gibi kısa bir zaman içerisinde yetmiş insanın bey'at için Akâbe'ye gelmesi, inkılap çapında bir hadisedir ve başka şekilde de izah edilemez. Oysa o dönemde Kur'an'ın henüz birkaç sûresi nazil olmuş ve bu birkaç surenin muallimi Mus'ab b. Umeyr de çok genç denecek bir yaşta idi. Ayrıca Medinelilerin bu dini kabulleri için İslam henüz onlara hiçbir şey vadetmiyordu;

sadece onların dünya hayatlarını tanzim ediyor, ahiret adına da bir kısım ümitler aşılyordu. İşte bu kadarcık bir mesaja, o insanlar koşup gelmişlerdi. Demek ki ihzâriye tamdı. Keza Efendimiz (sav), kendi şecere-i mübarekesinden bir sürgünden dolayı, başka bir dönemde de Yemen'den destek bulmuştu...

Duygu-Düşünce İtibariyle Müsaitler

Gerçi Medineliler, duygu-düşünce yapıları, ilim ufukları itibariyle İslam'ı kabule çok müsaitler. Çünkü kabileler arasında meydana gelen 'Buas' savaşları, onların içinden yaşlıları alıp götürmüştü. Geride kalanları ise % 90'ı henüz gençti.. ve bu genç insanlar, henüz küfür ve dalaletle şartlanmamışlardı. Dolayısıyla az bir telkin, onlar üzerinde hemen tesir icra ediyordu. Mesela Muaz b. Cebel'in babası Cebel yoktu, yine Sa'd b. Muaz'ın babası Muaz, Üseyd'in babası Hudeyr yoktu ki, bunlar Evs ve Hazrec'in başında önemli isimlerdi ve eğer bunlar sağ olsalardı, o eski inatlarıyla Efendimiz (sav) karşısına adeta tecessüm etmiş bir Cebel'le, bir Muaz'la çıkabilirlerdi. Ne var ki, arkada kalan onların çocukları çok yumuşaktı. Harpler onları çok sarsmış ve bu kan-irin onlarda yeni şeylere yönelme hissi uyandırmıştı. Bu yüzden de kendilerine telkin edilen dini kabulde hiç zorlanmadılar. Zaten psiko-sosyolojik açıdan mesele incelendiğinde, harb ü darplerin, insanların bir arayışa girmesinde ve melce ve mence olarak dine sığınmasında ne kadar etkili olduğu da görülecektir.

Kendilerine Başbuğluk Edecek Bir Baş Arıyorlardı

Ayrıca yaşlıların ölüp gitmesi sonucu, o genç insanlar kendilerine başbuğluk edecek bir baş da arıyorlardı. Medine halkı işte böyle psikolojik bir atmosfer içindeydi. Yani bir taraftan genel havanın müsait olması, diğer taraftan onların arayışları ve tam aradıkları tipi bulmaları, buldukları bu tip hakkında bir hayli malumat sahibi olmaları, onların Efendimizi (sav) kendi bağrılarına basmalarında önemli bir etken olmuştu.

07.05.2001 - Kâinatın Yaratılışı

Güneş, dünyamızın da içinde bulunduğu gök sisteminin merkezi durumunda olup, çevresindeki gezegenlere ve dolaştığı alana, ısı ve ışık yayan büyük bir gök cisimidir. Dünyadan 105 bin kat daha büyük ve takriben 4,6 milyar yaşında olan güneşin içindeki sıcaklık 15 milyon dereceye kadar varmaktadır. Ondan uzaya doğru fışkıran sıcak gaz sütunlarının uzunluğu 400 bin km.yi bulduğu söylenmektedir. Onu teleskoplarla gözlemleyenlerin onun ihtişam ve heybeti karşısında dehşete kapıldıkları da bir gerçektir. Güneşe, onu emrine musahhar kılan ve zimamını elinde bulunduran Yüce Allah'ın musahhariyeti noktasından bakıldığında bu kadar dehşetli ve celalli olan güneşin yeryüzünde oldukça zayıf, hakir ve insanoğlunun hizmetine musahhar bir hizmetçi olduğu görülecektir. O, ısı ve ışık yayarken, bir taraftan yeryüzünü ısıtıp aydınlatmakta, diğer taraftan ise bitkilere fotosentez yaptırarak yeryüzünde hayatın beka ve devamına hizmet etmektedir.

Güneş Sisteminin Teşekkülü

Dünya ise, üzerinde Allah'ın türlü türlü nimetleriyle perverde olduğumuz ve Kur'an'da kendisinden bir 'beşik' (Bkz. en-Nebe, 78/6) olarak bahsedilen, Cenab-ı Hak tarafından insanın hizmetine tahsis edilmiş bir tayyare, bir semavi gemi ve bir binektir. Dünyanın böylesine muhteşem bir şekilde hazırlanması ve güneşin belli saatlerinde doğup, dev bir mum gibi dünyayı aydınlatması, belli saatlerinde de gidip guruba kapanarak insanın istirahatine zemin hazırlaması ve onun kendi manzûmesi içindeki hareketi, kendine bağlı cisimler üzerindeki müessiriyeti, ziyası, renkleri, farklı istidatların gönüllerine farklı ilhamları ile öteden beri düşünürlerin kafasını hep meşgul edegelmiştir. İlk çağdan beri düşünce, fikir ve ilim adamları; güneş sisteminin teşekkülü, dünyanın meydana gelmesi ve bunun semâvi sistemlerle münasebetleri vs. gibi konular hakkında pek çok nazariyeler ortaya atmışlardır.

Buffon'un Nazariyesi

Dünya ve güneşle ilgili -bir nazariye de olsa- ilk derli toplu malumatı Buffon vermiştir. Buffon'a göre güneş, önceleri garip, yalnız, kimsesiz bir yerde bir gaz yığını halinde meskun olup halihazırdaki bütün aktiviteleri kendi içinde ketmedilmiş bir vaziyetteydi. Daha sonraları bir kuyruklu yıldız gelerek ona

çarptı; derken onun yüzünde bir kısım damlacıklar ve lekeler meydana geldi. Sonra da bu damlacıklar, güneşin etrafındaki peykler haline dönüştü. Evet güneşin hacmi o kadar büyüktür ki, o koca peykler onun etrafında birer damlacık kadar sayılırlar. Bu nazariye, ilk bakışta akıl ve mantığa uygun gelebilir. Zira Allah (celle celalühü) isterse bir kuyruklu yıldızı güneşe çarptırır, sonra ondan damlacıklar hasıl eder ve o damlacıklar ani'l-merkez (merkezkaç) bir hareketle ondan uzaklaşır, ile'l-merkez (merkezçek) esasına göre de onun etrafında dönmeye başlarlar. Ve böylece küreler ve peykler bugünkü konumlarıyla ortaya çıkar. Buffon'un bu nazariyesi matematik değer olarak isbat edilemediği gibi bir hayli tenkit de görmüştür.

Filozof Kant

Bu meseleye biraz daha çeki düzen verip daha bir sistemleştiren kişi ise Alman filozofu Kant'tır. Ona göre; güneşe herhangi bir kuyruklu yıldız çarpmamıştır. Güneş, müthiş bir gaz yığını halinde kendi yörüngesinde hareket ederken birdenbire hareketinde bir hızlanma olmuş, bu hareket şiddetlendiğinde de bu koca gaz yığını hızla soğumaya başlamış ve bu soğuma neticesinde güneşten bir kısım parçalar kopmuştur ki, kopan bu parçalar, bir taraftan 'ani'l- merkez' diğer yandan 'ile'l-merkez' hareketlere bağlı olarak güneşin etrafında dönmeye başlamış ve böylece güneş sistemi oluşmuştur. Her ne kadar Kant, bir matematikçi olmasa da onun bu görüşleri ilim dünyasında bir hayli zaman hüsn-ü kabul görmüştür.

Matematikçi Laplace

Konuyu, Kant'tan daha derli toplu bir şekilde ele alan ve onun nazariyesini daha da geliştiren, Fransız matematikçi Laplace'tir. Laplace, Kant'ın nazariyesinin matematikle ispatını yapmış ve onu daha da popülerleştirmiştir. Ama bu nazariye de belli bir süre sonra eskimiş ve onun görüşleri de kendisinden sonra gelen Maxwell'in tenkidinden nasibini almıştır. Maxwell; hem Kant'ın, hem de Laplace'in yanlışlıklarını ileri sürerek güneş ve gezegenlerin bulunduğu sistemlerin sahasının çok geniş olduğunu ve güneşin çekim alanını aşacak uzaklıkta daha pek çok sistemin varlığını ve bunların, güneşin çekim dairesi alanına girmesinin mümkün olmadığını iddia etmiştir. Oyle ki ona göre, güneşin çekimi, bunları ne cezbedebilir ne de etrafında döndürebilir.

Astronom Sir James Jeans

Kant ve Laplace'ın nazariyelerini daha ilmi bir kritiğe tabi tutan kişi büyük astronom Sir James Jeans olmuştur. O da kendi fikirlerini delilleriyle ortaya koymuş ve bugün dahi nazariyesi hakim olan Alman fizik bilgini Weizsacker'a kadar ilim dünyası onun fikirleriyle uğraşmıştır. Weizsacker'a göre başlangıçta mekânın her tarafı gaz ve buhar gibi duman halindedir. Atomik kanuna göre atom parçacıkları yavaş yavaş bir araya gelerek kütleleri oluşturmuşlardır. Meydana gelen her kütle, merkez-çek durumuyla etrafındakileri çekmiş ve bu kütleler, yavaş yavaş büyümeye başlamışlardır. Başlangıçta böyle olduğu gibi daha sonra da bu parçalanma ve kütleleşme mütemadiyen sürüp gitmiştir. Yani kâinatta daima atomik parçalanmalar ve çözülmeler olmaktadır ve olacaktır da. Yani sürekli atomlar, bir araya gelerek yeni terkipler ve yeni kütleler oluşturacaklardır. Bir mânâda ömürlerini tamamlayan güneşler, atomik kanunla parçalanarak iyonlaşmaya doğru giderken beri tarafta enerji, iyon, atomlar derken moleküller toparlanacak ve yine büyük büyük kütleleri meydana getireceklerdir.

Kainat Bir Bütündür

Bu nazariyelerin ortak bir paydada tahlilini yaptığımızda şunları söyleyebiliriz: Evvekiler de sonra gelenler de başlangıçta kâinatı bir bütün olarak görmektedirler. Bu, onlara göre önceleri bir gaz yığınıdır. Sonra atom, molekül ya da partiküllerin çarpışıp bir araya gelerek merkez-çek kuvvetler hasıl etmeleri ve büyük büyük kütleleri meydana getirmeleri şeklinde devam etmektedir. Bu büyüme, bir bakıma anne karnındaki bir cenine benzetilebilir. Zira anne karnındaki yavru ilk önce bir yumurtacıktan ibarettir. Daha sonra bu yumurta içindeki cenin, yavaş yavaş beslendikçe büyüyüp gelişir ve belli bir cesamete ulaşır. Tıpkı bunun gibi, atom parçaları da bir araya gelerek terkipler ve kütleleri oluştururlar ve neticede çok büyük kütlelere sahip uzayın dev cisimleri meydana gelir. Bütün bunlar, baştan bu yana kâinatların yaratılışıyla ilgili ileriye sürülmüş faraziyelerdir. İfade değişikliği, üslubun âmileştirilmesi nazar-ı itibara alınmayacak olursa, genel kanaat bu çerçevede yoğunlaşmaktadır. Artık gelecek sayıda Kur'an'da kainatın yaratılışına geçebiliriz.

14.05.2001 - Kur'an'da Kâinatın Yaratılışı

Buffon, Kant, Laplace, Maxwell, Sir James Jeans ve Weizsacker'ın kâinatın oluşumuyla alakalı ortaya attıkları nazariyeler, asırlar ve asırlar boyu birbirlerinden etkilenererek teşekkül ede gelmiş nazariyelerdir. Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'a gelince o, bu mevzuda farklı bir üslup kullanır; teferruata girmez.. herşeyi meşiet ve ilahi iradeye bağlar.. tabiat, esbab ve kendi kendine oluşuma kapılarını kapayarak:

'O kâfirler görmediler mi ki (evveleminde) göklerle yer bitişik idi. Biz onları ayırdık; sonra her canlı varlığı sudan yarattık. Hâlâ inanmıyacaklar mı?!' (Enbiyâ, 21/30) şeklinde ferman eder ki ayet-i kerimeye göre bütün sistemlerin evveleminde 'ratk=bitişik' halde olup sonradan birbirinden ayrıldığı açıkça vurgulanmaktadır. Burada 'ratk=bitişik', Duhan suresinde 'duhan=bulutsu' her ikisi de tek kütle anlamına gelir ki, bu üsluba ve bu icmale itiraz etmek kabil değildir. Garibdir bu âyet, daha ilk dönem Müslüman ilim adamları tarafından da bu çerçevede anlaşılmıştır. Biz şimdi nüanslarıyla o gün nasıl anlaşıldığı üzerinde duralım: O dönem itibariyle ayette geçen 'ratk' tabiri üzerinde düşünce ve mülahazalar şu üç husus üzerinde yoğunlaşmıştır:

'Ratk' Tabiri

1) İbn Ömer ve İbn Abbas'tan gelen bir rivâyete göre âyet, 'Başlangıçta semâvâtteki parçalar ve semâ ile yer arasında bir alâka ya da bir alış-veriş yoktu. Küre-i arz kuru, semâ da bulutsuz idi.' şeklinde tefsir edilmiştir.

2) Bunların talebeleri olan Mücahid, İkrime ve Hasan-ı Basrî vasıtasıyla yine bu zatlardan nakledilen görüşe göre, semâvât ve arz 'ratk' halde yani bitişik, işe yaramayan ve eksiği- fazlası olmayan bir bütün idi. Daha sonra Cenab-ı Hak bu bütünü açıp sistem sistem çözdü.

3) Sahabe ve Tâbiînün büyük bir çoğunluğu ise âyeti şöyle anlamıştır: Semâvât ve arz bir ratk idi. Yani vardı ama görünmüyordu. (Bir nevi gaz yığını halindeydi.) O, Allah (cc) tarafından açılıp, çözülüp, görülür hale getirildi. Bu görüşleri, İbn Abbas'ın (ra) meşhur talebelerinden olan Mücahid (ra) ve velilerin serdarı Hasan-ı Basrî (ra) gibi tabiûnun iki büyük imamı nakletmektedir. İbn Cerir ve İbn Kesir tefsirlerinde bu görüşlere bir hayli yer ayırmışlardır.

Sema-Arz Münasebeti

Bu görüşlerden çıkan netice şudur: Başlangıçta semâ ile arz arasında herhangi bir münasebet yoktu. Zira o zamanlar, arz ve semâ bir ateş parçası veya duman halindeydi. Nitekim bu hakikat, Kur'an-ı Kerim'de, 'Sonra (Allah) semâyâ yöneldi. Ve o, duman halinde idi..' (Fussilet, 41/11) ayetiyle ifade edilmektedir ki Allah'ın (cc) iradesini semâyâ tevcih ettiğinde, semânın bir 'duman=bulutsu' halinde olduğu gayet açık olarak zikredilmektedir.

Daha sonraları ise bu kopukluk ve kaos dönemi sona erecek; semâ ile arz arasında bir münasebet başlayacaktır. Allah (cc), irade ve kudretiyle bu münasebeti tesis edince gökler ve yer arasında bir alış-veriş başlayacak; semâ hüzme hüzme ışıklar gönderecek, derken yerde de emr-i ilahi ile sular oluşacak, sonra buharlaşmalar.. atmosfer.. bulutlar ve derken yağmur.. nihayet yer ile semânın izdivacı tamamlanmış olacak. Bu izdivaçla hayata müsait bir ortam oluşacak ki, Allah (celle celalühü), bu oluşumların hepsini kendi meşietine bağlayarak, 'biz böyle yaptık' diyecektir.

Evet bütün bu oluşumları meydana getiren Cenab-ı Hakk'tır. Zira tesadüflerle bu hadiseleri izah etmenin imkânı yoktur ve böyle bir iddia da makul değildir. Ayetin karakteristik ifadesine dikkat edildiğinde sanki Allah (cc) şöyle buyurmaktadır: Semâ bir duman, bir gaz halinde idi. Ona yeni bir mahiyet kazandırmak istedim; onu parçalara ayırarak ondan güneşler ve güneş sistemleri meydana getirdim. Ve o parçaları, parçacıkları peykler halinde bir sisteme bağladım ki, sizin dünyanız da o peyklerden biridir ve güneş etrafında dönüp durmaktadır.

Âyet-i kerimedeki üslup fevkalade sağlam, engin, kapsamlı ve münakaşalara kapalıdır. Onda beşerî faraziye ve nazariyelerin 'acaba'larına, 'veya'larına ya da tereddüt ve zan dolu ifadelerine rastlamak mümkün değildir. Evet ayet-i kerimede meseleler gayet muhkem bir kanun şeklinde arz edilmektedir. Öyle ki, ayet bir yanda ilim adamlarını tereddüde düşürmeden araştırmalar yapmaya teşvik ederken, diğer yandan da temkinli yorumlara kapı aralamaktadır.

Kur'an'ın Üslubu

Zannediyorum, Kur'an-ı Kerim'in güneş, semâ ve dünyayla ilgili muhkem birer kanun halinde arzettiği bu hususlar, Astrofizik açıdan ciddi bir tahlile tabi tutulsa onun bütün asırları aştığı görülecektir; görülecek ve bunca teknik alet ve teleskoplarla milyarlarca ışık yılı (Bir ışık yılı, hızı saniyede 300 bin km. olan ışığın bir senede gittiği mesafedir.) uzaklıktaki cisimleri görme imkanına

kavuştuğumuz şu günlerde, Kur'an'ın ortaya koyduğu kanunların ne kadar sağlam olduğunu bir kere daha müşahade edecek ve onun karşısına hangi nazariye ile çıkılırsa çıkılsın her zaman o, o mu'ciz-beyan ifadeleriyle düşünce ve araştırma ufkumuzda parlayacaktır. Çünkü Kur'an'ın üslubu câmî olup, her asrın ilim ve irfanını ihtiva etmektedir. Bu yönüyle de o eşsizliğin remzi olarak anılmaya devam edecektir.

Dünyanın Yaratılışı

Hasılı, bir ikinci irade ile Cenab-ı Hak semaları tanzim edip şekillendireceği ana kadar herşey bir ratk ve bir duhan halinde idi; Allah (cc) onu 'fetc=ayrıştırma, şekillendirme' etti. Dünya da o ratk'ın bir parçasıydı ve fetk'in bir önemli ünitesi haline geldi. Derken, başta o da bir gaz kütlesi iken zamanla soğudu sımsıkı bir döşek, bir beşik, bir yuva, bir bağ ve bahçe haline geldi; insanoğlunun istifadesine sunuldu. Güneş ise, vazifesi gereği eski halini devam ettirerek, hidrojenin helyuma dönüşüp durduğu bir fırın, bir ışık kaynağı olma vazifesiyle hayata giden zincirin en önemli halkalarından biri olarak az bir değişiklikle yerinde kalakaldı. 'İzeşşemsü küvvirat; Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman' (Tekvîr, 81/1) fehvasınca, bir zamanlar, ademden (yokluktan), esirden, duhandan yaratılıp başta dünya olmak üzere pek çok kürenin ışık ve hararet kaynağı olan güneş bu alemde işi kalmadığı için öbür alemdeki yerini almak üzere ziyası başına dolanarak bir değişimle vazifesini orada sürdürecektir.

21.05.2001 - Mümin ve Kafir Kul

Allah'ın bir mümin, bir de kafir kulu vardır. Kafir O'nu inkar ediyor hem de âfâkî ve enfüsî onca delil ve burhanlara rağmen. Mümin ise kainat meşherini didik didik edip adeta altını üstüne getiriyor ve O'nu anlamaya, duymaya çalışıyor.

İşte bundan dolayı elbette yeryüzü, onu anlayan ve duyana ait olacak; onu anlamsız, çöplüğe atılacak bir cisim, bir nesne olarak görene değil, zaten Allah (cc), dünyayı salih kulları için yarattığını, onları yeryüzünün mirasçıları kıldığını, 'Şurası muhakkak ki biz, Tevrat'tan sonra Zebur'da da: 'Dünyaya salih kullarım varis olacak' diye yazmışızdır.' (Enbiya, 21/105) ayeti ile ifade etmektedir. O halde mü'min, dünyanın dört bir yanına yayılmalı ve ruhunun ilhamlarını boş gönüllere üflemeğe çalışmalıdır. Ayrıca Allah (cc), kafirlerin, müminler üzerinde hakimiyet kurmalarını fırsat vermeyeceğini beyan etmektedir ki (Nisâ, 4/141) bu da çok önemlidir.

Yalnız burada dilin hususiyetlerini de göz önünde tutarak bir hususa dikkat çekmek istiyorum: Ayette hem 'kafirler' kelimesinde, hem de 'müminler' kelimesinde harf-i tarif vardır. Bunun anlamı; Allah (cc), imanda mutlak kemale ermiş müminler üzerine kafirlerin hakimiyetine yol vermeyecek demektir. Aksi halde, onlar kâmil manada mümin değilseler, kafirler onların üzerinde hakim olabilirler demektir. O halde herkes başının çaresine bakmalı, katiyen ferden ya da cemaaten başka milletlerin sultası altına girmemelidir.

21.05.2001 - Hz. Yuşa

Hz. Yuşa (as), üç dine mensup insanların da sahip çıktığı bir kişidir. Ona, hem Yahudiler hem Hıristiyanlar hem de Müslümanlar sahip çıkmış ve İstanbul'a geldiğini iddia ederek uğradığı zannedilen bir yere mezarını yapmışlardır.

Büyük insanların çok yerde makamları vardır. Mesela, Ashab-ı Kehf'e ait dünyanın yedi-sekiz yerinde mağara tespit edilmiştir. Hatta Ahmet Akgündüz Bey, bir kısım dökümanlardan yola çıkarak Tarsus'taki mağaranın onlara ait olduğunun katiyeti üzerinde durur. Ama İbn-i Hayyan gibi önemli bir tefsirci, Ashab-ı Kehf ve onların mağarasının Endülüs'te olduğunu söyler ve buna dair bazı işaretler gördüğünü haber verir. Bunlar, müstakillen üzerinde durulması gereken konulardır. Ben Ashab-ı Kehf için kati bir şey diyemediğim gibi Yuşa'nın (as) İstanbul'a gelmiş olacağı hususunda da bir şey söyleyemeyeceğim. İhtimal o kabir de ona ait değil, ona atfen yapılan bir mezar. O, Hz. Musa'dan sonra İsrailoğulları'nın başına geçmiş ve Filistin, Mescid-i Aksa ve çevresini kendi hakimiyeti altına almış bir zattı ve İstanbul'la ve çevresiyle de hiç münasebeti olmamıştı.

21.05.2001 - İnsandaki Boşlukların Müspet Etkisi

İnsandaki boşluklar, umumiyet itibariyle kişinin kendi iradesini suistimalle meydana gelirler. Bu açıdan onların birer tezkâr, yani insandaki bir günahı ya da bir gafleti hatırlatması ve insanın da onlardan teberri etmesi açısından insan üzerinde müspet etkisi vardır denilebilir.

Bunu biraz daha açmak gerekirse; insanın, -büyük günahların dışında ve kasıtsız olduğu sürece- Kur'an'ın ifadesiyle 'lemem' denen şeyleri işlemesi ve o bataklığa az girip çıkması, eğer onda olduğundan fazla bir heyecan, biri rahatsızlık meydana getiriyorsa, Allah (cc) onu affeder; sadece affetmek mi, aynı zamanda o kimseyi müttakînden kılar. Çünkü o, işlemiş olduğu en küçük bir günahdan bile rahatsızlık duymaktadır ki bu durum, onun bu hususta duyarlılığını ortaya koyması bakımından fevkalade önemlidir. Yine bu boşluklar, kulun tabiatının sadece fenalıklar tarafından çekilmesi anında değil de, olduğu gibi bırakılması halinde bile kendi aleyhine işlediğini, bu yüzden onu sürekli marifetle yenilemesi, ihtimamla ele alması gerektiğini hatırlatması açısından da ayrı bir ehemmiyet arz eder. Buna karşı kul, Yunus Emre düşüncesiyle, 'Allah'ım ben seni istiyorum, benim tabiatım senin elinde, elimden tut ki, hayatımda hiç kopukluk olmasın, sürekli duyayım, doyayım ve hep bir itminan insanı olarak yaşayayım; yaşayayım da ağyâra ait bir damla bile bende yer bulamasın' demek suretiyle o boşlukları kapatabilir.

21.05.2001 - Maksadı İfade

Toplum karşısına çıkıp konuşma durumunda olan kimselerin mümkün merteye insanları şaşırtacak, onları tereddüde sevk edecek ve kendi değerlerimiz hakkında içlerine kuşku salacak ifadelerden sakınmaları gerekir. Her zaman halk efkarında istikameti korumak, aydınlarımızın sorumluluğu cümlesindendir.

Bazı konular vardır ki yer yer onları ifade mecburiyetinde kalabiliriz. Ancak ele aldığımız mevzu yanlış anlaşılmaya müsait ise, icmalde kalmak tafsilden daha iyidir. Yoksa mesele su-i tevil ve tefsire uğrar, yanlış anlaşılır. Bunu biz Müslümanlar kendi yaptığımız hizmet adına da söyleyebiliriz. Bence çoğu insanın hizmetler adına susması daha iyidir; zira önemli bir kitlenin gıyabında konuşurken, ağzımızdan onları olduğundan farklı gösterecek veya farklı manalar çekilebilecek sözler çıkabilir...

Bilhassa idareciler, hangi müessese olursa olsun iktisatlı konuşmalıdırlar; mesela bir düşünceyi kafasında evirip çevirmeli, acaba bunu kaç kelime ile anlatırım deyip onun hesabını yapmalı ve öyle konuşmalıdır. Sofiler, kılet-i kalamı (az konuşma) riyazet yolunun önemli esaslarından biri saymışlardır. 'Sözün en hayırlısı az ve delaletli olanıdır' altın sözü, Hz. Ömer'e aittir. Atalarımız da, 'Çok konuşanın çok sakatı olur' demişlerdir. Hayvanın sakatı bellidir; bağırsağı, karnı, bacakları vs. Fakat çok konuşan insanların bütün varlığı sakat olabilir. Sakat haline gelmemek için, çoğu zaman sükut tercih edilmelidir.

28.05.2001 - İmanın Teslimiyet Buudu

Hidayet, zatında Allah'a ait olmasına rağmen, esbap, şart-ı âdî -Üstad'ın tabiriyle meyelanda tasarruf- planında, insana aittir. Zira ondaki bu meyil ve irade hesaba katılarak onun hakkında değişik takdirler yapılmıştır. Ancak Allah (cc), bazen birisinin çok ciddi gayreti neticesinde ona hidayet eder, bazılarının da küçük bir temayülüne lütufta bulunur. Böyle bir muamele tamamen rahmetin genişliği, biraz da o insanın samimiyetiyle alakalıdır.

Adalet, bir kimsenin gösterdiği cehd ve gayret kadar karşılık görmesi demektir. Bu muameleye göre, insan, dünyada hiç gözünü kırpmadan ahiret için çalışması halinde ihtimal cennete gidebilir. Çünkü adalet, ebedî mesut olmaya karşı ebedi çalışmayı gerektirir. Oysa Allah'ın rahmeti her zaman öndedir; kullarına, benim farz kıldığım şeyleri yapın, haram kıldığım şeylerden de kaçının; arada meydana gelen boşlukları ben rahmetimle doldururum demiştir ki, bu da O'nun rahmetinin enginliğine işaretir.

Evet, Allah'a iman çok güzel ama çok zor bir meseledir. Hücurat suresinde Allah (cc), 'inandık' diyen bedeviler için: 'De ki: Siz iman etmediniz ama 'İslam olduk' deyin. Zira henüz iman kalplerinize yerleşmedi..' (Hucurat, 49/14) buyurmakta ve bir sonraki ayette de gerçek inananları, 'Gerçek müminler ancak Allah'a ve Rasulü'ne iman eden, ondan sonra asla şüpheyi düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşırlardır..' (Hucurat, 49/15) diye tavsif etmektedir. Demek iman, riyazi katiyet içinde, aksine ihtimal vermeyecek ve perde-i gayb açılıp aksi gösterilse, sarsıntı yaşamayacak şekilde bir iz'an gerektiriyor. Ben, avam halktan öyle insanlar tanıdım ki, akla, mantığa açık bir dimağı olmadığı halde, inandığı şeylere, aksine ihtimal vermeyecek şekilde inanıyor ve çok rahat bir şekilde, 'Biz toprağın altına girecek, oradan Allah'ın huzuruna gidip hesap vereceğiz. Ne olacak bizim halimiz?' diyorlardı. Yani bunlar, insanın kemikleri bile çürüdükten sonra toprağın altında nasıl canlanıyor ve o huzura gidiliyor? diye düşünmüyorlardı. Demek onlar, akıl ve mantığın meydana getirdiği bir kısım boşlukları, safvet ve samimiyetleri ile aşmışlar. Bu durum, Allah Rasulü'nün (sav) 'Aleyküm bidini'l-acâiz=Size yaşlı kadınların inandıkları gibi inanma düşer' sözleriyle ne kadar da örtüşüyor! Yani onlar bir delile, bir işarete ihtiyaç duymadan inanıyorlar.

Sahabe Efendilerimizin imanı da bir yönüyle böyleydi; onlar -muhalfarz-

Efendimiz'i, peygamberlik manasının tersi bir noktada görseler, O'nun hakkında hiç mi hiç kanaatleri değişmezdi. Mesela, hiçbir zaman 'Neden diğer insanlar dört kadınla evlenebiliyorlar da, Allah Rasulü'nün dokuz tane?' diye akıllarının köşesinden bile geçmemişti. Kaldı ki onların çoğunun bir tane hanımı ya var ya da yoktu. Nitekim Suffe ashabı arasında evlenmeye fırsat bulamayan onlarca insan mevcuttu...

28.05.2001 - Metafizik Bir Dinamik: Rüya

Bir dönemde, Sahabe Efendilerimiz, İslam'ın yerleşip kök salmasında çok önemli hizmetler görmüşlerdi. Bir taraftan İslam yerleşip yapılıyor, diğer taraftan da onlar o yapılanmanın hademeleri, fikir işçileri gibi işin içinde harıl harıl çalışıyorlardı.

Dolayısıyla nazil olan ayetler, Efendimiz'den şerefsudur olan beyanlar, hep onlarla irtibatlı oluyordu. Bu mevzuda Efendimiz'in (sav) 'falan şahıs şunu yaptı, Allah indinde şöyle hora geçti; filan insanı gördüm, durumu Allah nezdinde şöyle idi' vb. tebşirat, tebcilat ifade eden sözleri, meseleye ilk misal teşkil eden o insanları şahlandırıyor ve şevklerini artırıyor. Bu anlamda mesela bir sahabi bir iyilik yaptığında hemen bir ayet iniyor, Efendimiz (sav) o şahsa, bu ayet seninle alakalı diyor, o sahabi de oturup hıçkıra hıçkıra ağlıyor ve 'Demek Rabbim benden bahsetti' veya 'Rabbim benim amelime böyle mukabelede bulundu..' diyordu...

Nasıl Hareket Edeceğiz?

Bugün ise, o dönem tamamlandı. Biz nasıl hareket edeceğiz, ne tebcil görüyoruz ne de takdir? denecek olursa; bizler de, yine işlerimizi Kur'an ve Sünnet muvacehesinde ayarlayıp planlayacağız. Onları yaparken de, mübeşşirat nevinden bir kısım rüyalarla ya da yakaza halinde bazı şeyleri müşahade ile muştulanır ve sevindirilebiliriz. Çünkü rüyalar, berzah alemine açılan birer menfezdur ve insan, o menfezlerin aralığından her zaman en enfes temaşalara ulaşabilir. Nitekim bu daire içinde, kadimden bu yana çok rüya görülüyor. Görülen o rüyalar toplansa, zannediyorum dört-beş klasör oluşturur; tabii bir o kadar da anlatılmayanları var.

Cenab-ı Hak Sevindiriyor

Evet, Cenab-ı Hak günümüzdeki insanları, ya firasetli bazı kimselerin bu mevzudaki müjdelerini sunmalarıyla veya yakazaten bazı şeyleri göstermekle onları da sevindiriyor, hizmetin şevkiyle şahlandırıyor ve bütün bunlar günümüzün hak erleri için birer avans oluyor. Nitekim Hz. Sâdık u Masduk, ahirzamanda en doğru olan şey, rüyalarla buyururlar. Bizler beşeriz; belli zaaflarımız var ve belli engeller karşımıza çıkınca, takılıp yollarda kalma ihtimali söz konusudur. Takılıp kalmamamız için de, Cenab-ı Hak, ister

şekerleme nevinden sayılsın, ister avans, isterse ahirette vereceği lütufların berzahî gölgeleri, akisleri sayılsın onlarla inayet ediyor, bizim bu yolda devam etmemizi sağlıyor.

Diğer taraftan, herşey o devirde Kur'anî hakikatler üzerine bina ediliyordu, bu devirde sadece rüya görülüyor denemez; o devirde de yine mübeşşirat nevinden görülen rüyalar, verilen müjdeler vardı ki, zannediyorum onlar da toplansa bir cilt kitap olur.

04.06.2001 - Peygamberlik Konusundaki Çarpık Anlayışlar

Aynı çarpık anlayış ve yorumlar, peygamberler hakkında da yapıla gelmiştir. Peygamberler; sıdk, ismet, emanet, tebliğ, fetanet ve bedenî arızalardan korunmuş olma gibi aslî sıfatlarla muttasıf bulundukları halde, onları, doğruluklarında sarsık, emanet mevzuunda hain, tebliğ mevzuunda muvazaacı, ismet mevzuunda gayr-i masum gösteren dünya kadar çarpık anlayışın serdedildiğini görmekte ve ürpermekteyiz.

Bu tür çarpık anlayışlar zaviyesinden baktığımızda, aynı kaynak Davud, asker arkadaşı Uriya'nın karısını çıplak halde görür ve -haşa!- dayanamayıp onunla zina eder. Daha sonra Uriya'dan kurtulmak için onu savaşın ön saflarına sürerek ölümüne sebep olur, sonra da karısıyla evlenir. Ve yine aynı anlayıştır ki, Hz. Davud (as)'a içki içirir, Süleyman (as)'ı bir sihirbaz gibi düşünür ve öyle takdim eder. Bu tür iddia ve anlayışlar, peygamberlik hakikatiyle telif edilmeleri bir yana, sıradan insanların bile işlemeyeceği türden öyle günahlardır ki, bu korkunç isnatlar karşısında insan ürpermeden edemez.

Efendimiz (sav) döneminde de bazı kimseler, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun o pâkize zevcelerine iftirada bulunabilmiştir. Gözünü açtığında karşısında erkek olarak Allah Rasûlü'nü bulan Hz. Aişe -ki iffetsizlik onun yanında Lût gölü kadar çukur kalır ve büyüklüğü başımızın üzerinde adeta gök kubbe gibi yükselir- işte bu kadın için -hâşâ- ... demişlerdir. Bu da, söz konusu çarpık düşüncelerin ne kadar dengesiz ve ölçüsüz olduğunu gözler önüne sermesi bakımından fevkalade manidardır. Maalesef bazı sapık mezhepler bunu, Hz. Ali karşısında Hz. Aişe'yi tenkis ve güya Hz. Ali'yi haklı çıkarma adına, tamamen mezhep kinine bağlı bir mülâhaza ile kitaplarına sokmuş ve dînî bir öğreti gibi sonraki nesillere talim etmişlerdir; etmiş ve böyle yapmakla, İslâm'a, Peygamberlik hakikatine ve Allah Rasûlü'ne verdikleri zararı düşünememiş ve hainlik yapmışlardır.

Aynı zümre, bazı kimselerin Hz. Mesih, bazılarının da Hz. Üzeyir hakkında, -hâşâ- 'Allah'ın oğlu' demeleri gibi Hz. Ali'ye de, -hâşâ ve kellâ- 'Allah girdi (hulûl etti)' demiştir. Zaten daha önceki bazı dinî yorumlarda, biraz da enigmaya dönüştürülerek anlatılmak istenen, işte bu kapalı hulûl ve ittihad telakkisidir ki, din adına girmedik mabet bırakmamıştır. Bazıları, konuyu şöyle böyle eğip

bükse de, işin üzerinde ciddi durulduğunda görülen odur ki, Allah -hâşâ- pasif bir ilahdır; insanları affedemeyecek, onlarla münasebeti olamayacak ölçüde pasif. O, ancak bir şahsa hülul ve biriyle ittihad ettikten sonra aktif hale gelebilir. Ve işte bu şekilde felsefî pasif ilah anlayışı aktif bir hal alır; sonunda da bir insan bedenine giren veya bir insan şeklinde tezahür eden bu ilah, kendisini feda etmek suretiyle insanların günahlarını temizlemiş olur. Evet, nihayet karşımıza, ne riyazî (matematikî) olarak kavrayabileceğimiz, ne de ulûhiyet hakikatıyla telif edebileceğimiz böyle bir inanç, bir doktrin çıkarır.

İşte bu türden çarpık anlayış ve düşüncelerin geçmişine ve menşe'lerine bir göz atıverince, bugün Efendimiz (sav) ve sünneti hakkında söylenen uygunsuz sözlerin, öyle yeni ve bugüne ait olmadığı anlaşılacaktır. Öteden beri çarpık düşünce sahipleri, büyük insanları tam kavrayamadıklarından ve onları kendi çerçevelerinde ihata edemediklerinden dolayı, bazen herhangi bir insanı, bazen de böyle büyük kimseleri kendi seviye veya seviyesizliklerine çekmek istemişlerdir. Onlarda da, tıpkı kendilerindeki gibi kaprisler, şehvetler, kinler, nefretler bulunduğunu; keza onların da yer yer va'de vefa (verdikleri söz)den döndüklerini, ihanet ettiklerini/edebileceklerini, ismetlerini koruyamadıklarını, tebliğde muvazaaya girdiklerini iddia ede gelmişlerdir.

Müslümanların Grek Felsefesiyle Tanışmaları

Bu türden çarpık anlayış ve düşüncelerin geçmişine ve menşe'lerine bir göz atıverince, bugün Efendimiz (sav) ve sünneti hakkında söylenen uygunsuz sözlerin, öyle yeni ve bugüne ait olmadığı anlaşılacaktır.

Efendimiz hakkındaki bu türden çarpık düşünceler, Müslümanların Neoplatonist düşünce ve Grek felsefesiyle tanıştıkları andan itibaren ortaya çıkar ve büyük ölçüde, Abbasîlerden Me'mun zamanında, kitaplarla İslâm'ın ilim ve kültür hayatı içine girer. Kur'an'ın mahlûk olup-olmaması konusu da bu düşünceyle gelip İslam ilâhiyatının içine giren meselelerdendir.

Selef-i Salihîn döneminde, Kur'an mahlûk mu değil mi gibi mülâhazalar asla söz konusu değildi. Onlar, Kur'an'a: 'Allah onu bize nasıl gönderdi ve Peygamber Efendimiz nasıl ta'lim buyurduysa' öylece inanır; onu, iniş keyfiyeti, o andaki veya hal-i hazırdaki durumunun, Allah'ın Kelâm sıfatıyla münasebeti ve 'kelâm-ı nefsi mi, kelâm-ı lafzî mi' gibi konuların hiç münakaşasını yapmadan, 'Kelâmullah' deyip kabûl ederlerdi. Ne zaman ki birileri çıkıp, bu münakaşayı ortaya attı; işte o zaman, İmam Ebu Mansur el-Maturidî, Ebu'l-Hasani'l-Eş'arî gibi muhakkik zatlar, ihtimal temel prensipleri Hasan-ı Basrî Hazretleri, Sevrî

ve Ebu Hanife'nin düşüncelerinden alarak, Kur'an'ın, kelâm-ı nefsi olması itibariyle Kelâm sıfatının bir yönünü teşkil ettiğini ve bu zaviyeden ona 'mahlûk' denemeyeceğini; ancak mahlûkata taallûku itibariyle yazılmış haline 'mahlûk' denebileceğini söyleyip, meseleyi kapamak istediler.

Kur'an'a ait bu gerçeği koruma uğrunda pek çok insan, işkenceye uğradı. Bunlar arasında, büyük hadisçi, 'Müsned' gibi dev bir eserin müellifi ve mezhep sahibi Ahmed bin Hanbel de vardı.. ve işte bu zatlar, hayatlarının büyük bölümünü böyle bir meseleden dolayı hep hapisanelerde geçirdiler.

Bu konuda, itizalî düşünceye meyilli Abbasî idaresinin işkencesine maruz kalan âlimlerden biri de İbn-i Maîn'di. O, değişik bir mülâhaza ile 'Kur'an mahlûktur' dedi ve bu mihnetten sıyrıldı. Ahmed bin Hanbel, bunu duyunca üzüldü ve İbn-i Maîn'in kendisine yazık ettiğini, çünkü, böyle davranmakla önemli bir fitne kapısını araladığını, bu yanlışın bir imamın referansı ile kendine mevzî bulup yayılabileceği endişesiyle sarsıldı. Ona göre, bu uğurda gerekirse can da verilebilirdi ve verilmeliydi... O dönemde bu türden çarpık anlayışlar, daha çok, felsefeyle uğraşan Mu'tezile taraftarlarınca İslam dünyasına sokuldu. Hatta Fars Şiîliğinin usûl-ü hamse'si (beş esası) da, aynı şekilde yine Mu'tezile'ye dayanır. Evet usul-ü hamse ve Kadı Abdülcebbar'ın Metin ve şerhine bakıldığında üzülerken hep aynı şeyleri görürüz. Bu tür kitapların gerçek yazarlarının kim olduğu çok da önemli değildir; önemli olan bunların hepsinin kaynağının felsefe ve din şeklindeki bir kısım düşünce sistemlerinin olduğudur. Minhacü's-Sünne'de İbn Teymiye'nin ifade ettiği gibi, İslamiyet'teki bu çarpık düşüncelerin arkasında Grek felsefesi ve muharref dinler vardır.

04.06.2001 - İnhirafın Tarihçesi

Son yıllarda bazı kişiler, 'Peygamberlerin vazifesi tebliğden ibarettir, yani onlar Allah ile kul arasında, -hâşâ- bir nevi postacıdan başka bir şey değildir' gibi sözler sarf ederek, Hz. Peygamber (sav) ve sünnet etrafında şüphe tohumları saçıyorlar. Bu konudaki müstakim düşünce nedir?

Her şeyden önce şunu ifade edeyim ki, bu mevzu, böyle dar bir sohbetin kalıpları içinde ilmî olarak izah edilebilecek bir mevzu değildir. Bir sempozyum veya geniş bir konferans konusu olabilecek bu ölçüde önemli bir mevzu hakkında ben şimdilik sadece, bazı ana başlıklara işaret etmekle yetineceğim:

Öteden beri en sapık, en çarpığından orta ölçekte eğri-büğrü olanına, ondan da doğruya en yakın bulunanına kadar, değişik düşünceler ortaya atılmış ve bu düşüncelerin sahipleri, ortamın el verdiği ölçüde düşüncelerini allayıp-pullayıp neşretmişlerdir. Hattâ, Allah hakkında bile dünya kadar uygunsuz düşünce ileriye sürülmüş ve ulûhiyet hakikatı eğri-büğrü çerçeveler içinde mütalaa edilerek sürekli zihinler bulandırılmak istenmiştir.

O kadar ki bu felsefî düşünceler, asılları itibariyle vahye dayalı kitapların içine bile girebilmiştir. Meselâ, Ahd-i Atik'te Allah (cc), bir insan suretinde Hz. İbrahim'le konuşur, yerinde onunla cedelleşir; Hz. İshak'la bir dağda, insan gibi görüşür, 'Ben, İshak'ın, yani İsrail'in Rabbiyim' der. Yine Allah, Hz. Yakup'la güreş tutar ve bu güreşte Yakup -haşa- Allah'ı yener.

Yine aynı kaynakta: 'Sizin ilâhınız Yahova Rab çok hırslıdır, çok kaprislidir...' -hâşâ ve kellâ- ifadesi çok tekerrür eder. Aslında bu tür duyuların, beşerî olduğu açıktır. Bunlar bizde olabilir, Allah (celle celalühu) ise, Kendisini bazı şeylere zorlayabilecek bu türlü zaafılardan münezzeh ve müberradır.

'O'na kimse cebriyle bir iş işletemez asla.

Ne kim Kendi murad eder, vücuda ol gelir billah.

Vallahü yef'alü mâ yeşâ. -O, dilediğini işler.-' (İ. Hakkı)

Yani Allah, hiçbir şeyi yapmaya mecbur değildir. Beşerî zaafılar ve bir kısım beşerî boşluklar diyebileceğimiz hususlar O'na isnad edilemez. Gel gör ki insanoğlu, bazen masum bazen de kasten, ama kendi düşüncesinde Zat-ı Ulûhiyeti bile 'Arş-ı A'zamından indirerek', kendi seviyesinde mütalâa etmiştir.

11.06.2001 - Peygamber, Allah'ın Rasulü'dür

Şimdi, günümüzdeki bir kısım müddeilerin, bütün bu çalışmaları, bu kıymet atfetmeleri ve bu gayretleri görmezlikten gelerek, İnsanlığın İftihar Tablosu'yla alâkalı -hâşâ- 'peygamber postacıydı' mülahazalarındaki saygısızlığı insaf dünyasının insafına havale ediyorum. Zira, Allah bile peygamberine postacı dememiş, 'rasûl' demiştir. Allah, Kur'an'ında onu anlatırken 'Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur.' (Fetih, 48/28) şeklinde tazimkâr bir üslup kullanır. Evet Allah, elçisini Kendisine izafe etmiş ve onu hidayet ve hak dinle te'yit buyurarak göndermiştir. Hiç kimsenin mazhar olmadığı bir vazife ile serfiraz kılınma ve onu hiç kimseye O Kâmil Ruhla gerçekleştirilmiştir ve o çağın seviyesiz ulaklarına rağmen postacı değildir...

Her 'hidayet'in içine mutlaka bir şeyler girmiş olabilir.. her elçilik vazifesine belli ölçüde de olsa- peygamberlik manâsını değil, mesaj sunan insanları kastediyorum- mutlaka bir şeyler bulaşmış olabilir.. her mesaj içinde, şöyle-böyle o mesajı sunan elçinin aldığı kültürün tesiri bulunabilir. Peygamber mesajlarına gelince, onlar ötelerin saf, duru sesi-soluğudur ve biraz da ümmiyet ünvanıyla, nebinin yabancı bilgilere kapalı olması sayesinde ruhuna üflenen mesajları kendine has dalga boyuyla bize intikal ettirir.. evet vahyin içi işte bu kadar durudur. Zira, peygamberin dimağında vahyi bulandıracak hiç bir tortu yoktur. Bu da, peygamberdeki özelliği göstermektedir.

Peygamber, öyle muhteşem, öyle saf bir dimağa sahiptir ki, biz o dimağa, o akla fetanet-i a'zam diyoruz ve fetanet-i a'zam oluşunu, akli akılla aşmışlık şeklinde yorumluyor ve onu bütün diğer büyüklüklerinin önünde görüyoruz. Büyük bir erkân-ı harb, iyi bir idareci, mükemmel bir aile reisi, insanlığı insanlığa yükselten eşsiz bir ta'lim ve terbiyeci oluşunu da, yine onun böyle bir fetanet sahibi oluşuna bağlıyoruz. Aslında bu sahalardan her biri, o sahada başarılı bir insanın dâhî olması için yetip artacak hususlardır. Ne var ki biz, peygambere, bütün bu hususiyetlerine rağmen 'dâhî' demiyor, 'peygamber akli' olarak da isimlendirebileceğimiz bir mefhumu, dünya kadar meselenin ortasında, Allah vergisi, saf, dupduru, vahiy veya ilhamı, onların herhangi bir yanını kırmadan, bükmeden, olduğu gibi aksettiren 'fetanet-i uzmâ' sahibi diyoruz.. evet Allah Rasûlü (sav), her şeyi dupduru aksettiren bir insandır. Onun için, ne sunduğu risalete, ne de getirdiği hidayete gönderenin muradına muhalif

hiçbir şey karışmamıştır. Konuyla alakalı, yukarıda meâlini arz ettiğimiz âyetin devamında Allahü Tealâ, şöyle buyurur: 'Şahit olarak Allah yeter.' (Fetih, 48/28)

11.06.2001 - Hadislerin Korunması

Mu'tezile ne yaptı? Mu'tezile, öncelikle, Hadis hakkında şüpheler ortaya attı. Bu açıdan diyebiliriz ki, günümüzde Hadis'i reddedip: 'Hadisler, ancak Hicrî 3'üncü asırda toplanıp, yazıya geçirildi; dolayısıyla, her şey aslıyla muhafaza edilemedi' diyenler, çok orijinal bir fikir ortaya atmış olmuyorlar. Belki onlar bu düşünceleriyle sadece Neo-mu'tezile unvanını hak ediyorlar.

Aslında Mu'tezile bu tür fikirleriyle ortada iken ve tesiri en geniş bir dönemini yaşarken, hadisler, devasâ imamlar tarafından, hem de tarihte eşimsali görülmedik derecede muhteşem ve itiraza mahal olmayan en ilmî usullerle tespit ediliyor ve kitaplara geçiriliyordu. Hatta, çok daha erken bir dönemde Ömer b. Abdülaziz'in emriyle, resmî olarak İbni Şihab ez-Zührî hadisi tesbitle vazifelendiriliyor ve resmî tedvîn dönemini başlatıyordu. Ayrıca, Abdullah b. Ömer'in mevlâsı, İmam Malik'in hocası, Leys ibn Sa'd'ın da şeyhi olan Nâfi ve bizzat Leys ibn Sa'd da hadisleri tespit ediyorlardı. Bunlardan daha önce, Ebu Hüreyre'nin talebesi Vehb ibn Münebbih de hadisleri toplayanlardandı. Muhammed Hamidullah Hoca, bu zatın, bilhassa Ebû Hüreyre'ye dayanarak tesbit ve neşrettiği hadisleri yayınlamış ve onların mukayeseli bir kritiğini yapmıştı.

Hadislerin Kayda Geçirilmesi

Mustafa el-A'zamî de, yaptığı araştırmalarla, çok erken bir devirde bizzat Sahâbe ve Tabiîn tarafından hadislerin yazıldığını tespit etmiştir. O kadar ki, bu zatın tespitlerine göre, daha Hicrî birinci asırda talebelerine hadis dikte eden Sahabî sayısı 50'yi buluyordu.

Hadisler, İslâmî iffet ve ismeti dorukta temsil eden devasâ kâmetler tarafından yazılmış, tespit edilmiş ve çok emin kanallarla Buharîler Müslimler.. gibi bu alanın dâhi imamlarına intikal etmiş ve bu üstün fıtratlar bir kere daha hadisleri, metin ve senet kritiğine tabi tutarak ayıklanması gerekenleri ayıklamış ve teksif-i himmet edilmesi gerekli olan sahihler üzerinde himmetlerini yoğunlaştırmışlardır.

Meselâ İmam-ı Buharî, elinin ulaştığı bütün sahihleri toplamaya çalışmış bu sahihlerden meydana getirdiği eserine 'el-Câmiu's-Sahih' ismini vermiştir. Bilahare gelen bu sahanın üstadları, Buharî'nin sahih hadislerle ilgili şartlarını

taşımakla beraber, bu büyük imamın kendi zamanında ulaşma imkânı bulamadığı sahih hadisleri ihtiva eden istidrakler yazmışlardır. Bunların başında, Şafiî mezhebine bağlı, allâme ve mütebahhir Dârekutni gelir ki, bu sahada yazdığı Süneni meşhurdur. Aynı sahada bir diğer meşhur eser de, Hâkim en-Neysabûrî'nin Müstedrekidir.

Nebevî Mirasın Korunması

Hülasa diyebiliriz ki, hadisler, ta devr-i Risaletpenâhiden itibaren tespit ediliyordu. Daha sonra resmî tedvine izin verildiği; hatta teşvik edildi ve derken pek çok istidat o alana yöneldi. Vakıa Efendimiz (sav), bir zaman bazılarına, 'benden Kur'an'dan başka bir şey yazmayın' demişti ama, bu, belli bir dönem için söz konusuydu. Nitekim Buharî'nin Kitabü'l-ilm bölümündeki bir hadiste, Allah Rasûlü, Veda Hutbesi'nin kendisi için yazılmasını isteyen Ebu Şâh karşısında ashâbına: 'Ebu Şâh için yazın!' buyurarak bir döneme son veriyordu. Ayrıca, Allah Rasûlü'nün, Abdullah ibn Amr ibn Âs'a bir münasebetle, 'yaz, bu ağızdan doğrudan başkası çıkmaz' buyurduğunu, Buharî, Müslim ve Ebu Davut'ta kaydediyorlar. Ehlinin bildiği ve bizim de bir nebze 'Sonsuz Nur' isimli kitabımızın son kısmında arz etmeye çalıştığımız üzere, Sahâbe (Allah, hepsinden razı olsun), Allah Rasûlü'nün hadislerine, dînî bir gayretle sahip çıkmış ve dolayısıyla da daha önceki ümmetlerin başına gelen nebevî mirasın korunamaması felâketi, bu ümmetin başına gelmemiştir.

Ayrıca, Sünnet hakkında gerek müsteşriklerin, gerekse içimizde bazılarının ortaya attıkları şüphelere karşılık cevap mahiyetinde bugüne kadar bir hayli kitap yazılmıştır. Sünnet'e karşı, istişrak (oryantalizm) kaynaklı bu hareketler ilk defa sistemli şekilde Mısır'da ortaya çıktığından, oranın ulemasından gereken cevabı almıştır. Bu konuda ilk yazılan eserlerden biri Merhum Mustafa Sıbâî'nin, 'es-Sünnetü ve Mekânetühâ fi't-Teşrî'l-İslâmî' isimli eseridir. Ardından 'Hucciyyetü's-Sünne', 'es-Sünne Kable't-Tedvîn' vb kitaplar birbirini takip etmiş, hattâ sadece Ebu Hüreyre'nin çok rivayet ediyor diye tenkit edilmesine karşılık, 'Râviyetü'l-İslâm Ebu Hüreyre' adıyla hususî kitaplar yazılmıştır. Ne var ki, Hadis'e ve Sünnet'e yapılan itirazlar, ilk günden beri Hadis tarihi açısından defalarca cevaplandırılmış olmasına rağmen, orijinal bir şey gibi bu bayat bilgiler tekrar tekrar ortaya atılmış ve zihinler bulandırılmak istenmiştir. Günümüzde Batılı kaynaklarda gördükleri itirazları yeni zanneden bazı müstağribler, bu eski şeyleri yeni bir şey keşfetmiş gibi kitaplara dökmüş ve sâfi zihinleri yeniden bir kere daha ifsat etmişlerdir. Halbuki, bu itirazların bir kısmı, daha İbn Kuteybe döneminde cevaplandırılmış, kalanları da, daha

ortaya çıktıkları dönemde reddedilmiş, ciddi bir mantığa dayanmayan vâhî iddialardır.

18.06.2001 - Efendimize (sav) Saygı

Allahü Tealâ'nın bile onun risaletini, o risaleti yüklenen şahsını ta'zimle anıp, ismini peygamberlikle beraber, ilahi mesajla gelmiş, büyüklerden bir büyük olarak zikrettiği bir insanı, sıradan bir insandan bahseder gibi 'Muhammed Mustafa' diye anlatan biri, dünyada seçilse seçilse, terbiyesizler kralı seçilir...

Bize terbiyeli olmak düşer. Ben, O'na, 'Ya Rasûlallah' demeyi bile yeterli bulmuyorum. Zira bu hitap, O'na, Allah'ın hitabıdır. O'nu anlayan İmam-ı Rabbani gibi zatlar, her defasında değişik bir ta'zim tabiriyle O'nu belli bir saygı ile anar ve O'nun hakkında herkesi saygılı olmaya çağırırlar. İşte cevâhir kadrini bilen bir cevherfürûşun O'nunla alâkalı bazı ifadeleri: 'Hak şöyle dedi; Hakikat ise diyor ki, Hatem-i Divan-ı Nübüvvet Olan O Zat, O Şeref-i Nev-i İnsan ve Ferid-ü Kevn ü Zaman şöyle buyuruyorlar' ... Evet, cevahir kadrini cevherfürûşan olan bilir. Sarraf, altını eline aldığı zaman hemen onun kaç ayar olduğunu anlar. Aynen onun gibi, Allah Rasûlünü anlamak için de, O'nu, Hz. Ebu Bekir'den başlayıp, Bediüzzaman'a kadar uzanan altın veya zebrecet bir silsile içinde yer almış büyüklerden sormak icabeder. İhtimal onlar, size O büyük Zât'ı, 'mâ arafnâke hakka ma'rifetike=seni hakkıyla bilemedik' sözüyle anlatacak ve bu konudaki acizyetlerini ortaya koyacaklardır.

Temsili, Tebliğinin Önündedir

Evet O (sav), sadece mesaj getirip sunan bir insan değildir. Haktan mesaj alıp sunma, O'nun tebliğ yanıdır. Tebliğ yanından başka O'nun bir de temsil yanı vardır ki, o bu yanı itibariyle, söylediği ve insanlara 'yapın' dediği hakikatleri herkesten fazla yerine getirmiş, yaşamış bir insan olarak, tebliğ insanı olmanın bir-kaç adım daha önünde bulunur. Allah (cc), eğer O'ndan daha muktedir, O'nun yaptığını yapmaya daha lâayık, O'ndan daha mükemmel bir fitratta ve bu yüksek fitratın vazifesini icra ederken sergilediği performanstan daha öte bir performans gösterecek bir başkası olsaydı, O'nun yerine onu seçer ve onu vazifelendirirdi...

Buseyrî, O'nun kadr ü kıymetini şu beyitlerle ne hoş dile getirir:

'Keennehü şemsü fadlin hum kevâkibuhâ
Yuzhirne envârehâ linnâsi fizzulemi.'

'O öyle bir fazilet güneşidir ki, O'nun diğer peygamberlere karşı üstünlüğü,

güneşin, onun etrafında dönen peyklere karşı üstünlüğü gibidir. Peykler, yıldızlar, güneşin olmadığı yerde kendilerini gösterirler. Güneş açığa çıkınca da, hepsi karanlığın bağrına gömülür ve saklanırlar.'

O, sultan-ı enbiyâdır, yani enbiyânın bile sultanıdır. Hattâ -tenkidi yapılabilir- Necip Fazıl'ın ifadesiyle O, peygamberlerin bile peygamberidir. Geçenlerde 'mahbûbiyet' mevzûunu arz ederken, 'Hz. İbrahim (as), dış bir çember; Hz. Musa (as), o çemberin içidir' demiştim; fakat o çembere tâç olan, ayın etrafındaki hâleyi meydana getiren gerçek ışık kaynağı gibi, o ışığı temel kaynağından alıp aksettiren, Kamer-i Münîr Hz. Muhammed Mustafa'dır (sav). O, yapacağı vazifede, vazifelerin en büyüğü ve en kudsîsine en liyakatlı bir insan olması itibariyle peygamberlik ışığını almıştır. Daha sonra öyle bir peygamberlik sergilemiştir ki -buna temsil diyoruz- bu kulluğu, O'nu 'kâbe kavseyni ev ednâ' (Necm, 53/9) sırrıyla serfiraz kılmıştır. Tefsircilerin bu makamı ifade ederken çok farklı isimler kullanmalarına karşılık, Üstad'ın, hiçbir tefsirde görmediğim güzel bir yaklaşımı vardır. O, bu makamı, 'imkân-vücub arası bir nokta' tabiriyle ifade eder. İmam Buseyrî, buna farklı bir işaretle bulunur: 'Muhammedün beşerün veleyse ke'l-beşer.' O (sav), beşer olmaya bir beşerdir ama her beşer gibi bir beşer değil,' der. Evet O da, tıpkı bizim gibi, bir anadan bir babadan doğmuştur ama, insânî değerlerle O'nun gerçek değerini bulmaya çalışırsanız, O'nun insanüstü olduğunu görürsünüz. Daha doğrusu, Hz. Muhammed Mustafa (sav), bize ve bütün insanlığa şeref olsun diye insanın bittiği aynı ağacın bir dalı, daha doğrusu, bu dalın başında o ağacın en muhteşem meyvesi olarak bitip, önümüze rehber, muallim olmanın dışında, bizim beşeriyetimizle başka bir münasebeti yoktur. O, cismaniyeti aşmış, arzlı bir semâvîdir.

Allah Rasûlü (sav) adeta Nesimi'nin ifade ettiği gibi,

'Mekânım la mekân oldu, bu cismim cümle cân oldu,
Nazar-ı Hak ayân oldu, özüm mest-i likâ gördüm.'

makamının bütün vâridâtını paylaşıırken, Üstad'ın, 'imkân-vücub arası' dediği o noktada

-Kadı İyaz'ın Şifa-i Şerif'inde naklettiğine göre- ayaklarının boşlukta olduğunu hisseder. Ve orada tazarru ile, 'Allah'ım, ayağımı nereye koyayım?' der. 'Sağ ayağını sol ayağının üstüne' buyrulur. Demek ki, Allah'ın (cc) hususi inayet ve teveccühü ile o noktada taşıyan da O'dur, taşınan da.

O, Vahye Mazhardır

Bir de O Zât'ın (sav) vahiyle serfiraz kılınışı vardır ki, biz böyle bir mazhariyetin keyfiyetini idrakten aciz bulunuyoruz. Evet eğer vahiy herkese müyesser olsaydı, dizini Allah Rasûlü'nün dizine verip onunla aynı atmosferi paylaşan yanındaki kimseler de alırlardı. Oysa ki O (sav), alıyor, öbürü kaldığı yerde kalıyordu. Yanındakiler sadece O'nun dikte ettiği şeyleri alıp yazabiliyorlardı. Demek ki O, herkesten farklıydı. O zat, en sıkıştığı bir dönemde, yani kendisini himaye eden amcası ve çok sevdiği zevcesi Hz Hatice validemizi kaybettiği çok hüzünlü olduğu bir dönemde, hem bedeni hem de rûhuyla Cenab-ı Hakk'ın miracına mazhar oluyor ve hiç kimseye lutfedilmeyen bir ilki gerçekleştiriyordu. Bazı hadis kitaplarında anlatılan şekliyle, O'nun vücudundan cismaniyete ait bir parça kesilip atılıyor ve mahiyeti, semaları bedeniyle beraber tayeran etmeye müsait hale getiriliyordu. Bu hususlar, öyle 'postacı' tabiriyle geçirtiliverilecek şeyler değildir. Vahyi alma bir sırra bağlıdır. Bu öyle bir sırdır ki, o seviyeyi ihraz etmeyince ona ulaşmak mümkün değildir. Miraç, başlangıcı itibariyle, Allah Rasûlü'nün kulluğuna terettüp eden İlâhî bir ikramdır.. ve o, Allah'ın varlığına delâlet eden harikulade bir hal olarak da, Efendimiz'in bir kerametidir. Aynı zamanda miraç, Allah Rasûlü (sav), yapmakla mükellef olduğumuz bir kısım sorumluluklarla geriye döndüğünden dolayı da, sonucu itibariyle bir mûcizedir.

Demek ki Allah Rasûlü, öyle bir husûsiyetle serfiraz kılınıyor ki, hiç kimseye müyesser olmayan bir ikrama, hem de bedeniyle, cismaniyetiyle mazhar kılınıyor; ve bu mûcize, başka değil O'nun kulluğuna bir armağan olarak veriliyor.. O, öyle bir kulluk ortaya koyuyor ki, kulluk adına kendisine aralanan kapıdan içeriye girerken, adeta o kapının sövelerini zorlayarak içeriye giriyor ve kendisinden bekleneni aşmak suretiyle kendi rekorunu kırıyor. O, öyle derin bir kulluk sergiliyor ki, dahası olmaz. O, ayakları şişinceye kadar ibadet etmesi karşısında, 'Allah, senin, geçmiş ve gelecek günahlarını yarlıgamadı mı?' diyen Aişe validemize karşı, 'Ben, beni böyle yapan Rabbime çok kulluk yapan, çok şükreden bir kul olmayayım mı?' şeklinde cevap veriyor ve kendine yakışan bir tavır sergiliyordu. Buseyrî, bu önemli makamı ifade ederken diyor ki:

'Zalemtü sünnete men ahya'z-zalâme ilâ
En işteket kademâhu zurre min veremin.'

'Ben, geceleri ihyâ eden O Zât'ın sünnetine zulmettim (onu yerine getirmedim); ki O, ayakları şişmeden yatmazdı.'

'De ki (ey Habibim); eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin.' (Âl-i İmran, 3/31) âyetinde 'Allah'a uyun' denmiyor. Çünkü Allah'a uymada bir husûsiyet vardır. Allah'a uyma bazen bir kısım ıtlaklarla ifade edilir ki, onun takyidi Allah Rasûlü vasıtasıyla yapılmıştır. Allah Rasûlü (sav), Kuran-ı Kerim'in, yerinde mükemmel bir müfessiri ve yerinde de mükemmel bir yorumcusudur. Nasıl olmasın ki, Allah (cc), O'na Kur'an'ı vahyederken, âyetlerin yorumunu da beraber duyuruyordu. Sahabî, bazı ayetlerin neye delâlet ettiğini tam olarak anlayamadığından O'na soruyordu. O da, sorulan âyetleri onlara açıklıyordu ki, Kuran-ı Kerim'in üçte ikisi, belki az buçuk akli eren insanın okuduğunda hemen anlayabileceği gibidir ama, üçte biri, mutlaka Allah Rasûlü'nün açıklamasını gerektirmiş, O da bunları açıklamıştır. Eğer böyle fâik, en üst seviyede bir anlatma olmasaydı, bizler, bir hayli yanlış anlama ve anlatmalar karşısında ihtimal hep şaşkınlık yaşayacaktık...

02.07.2001 - Çarpık Anlayışlar Karşısında Hz. Peygamber

Büyüklik adına kim hangi kriteri kullanırsa kullansın, büyük olarak karşımıza daima Hz. Muhammed (sav) çıkar. Karlayl (Carlyle), Kahramanlar kitabını yazdı ve bu kitabında O'nu, Kahramanlar Kahramanı yaptı. Bir başkası Abkariyyat (Dâhîler)'i yazdı, bu defa O'nun Dâhîler Dâhîsi olduğunu haykırdı. Peygamber'e, dâhî, kahraman denir mi? Biz, peygambere ne dâhî, ne de kahraman deriz. Peygamber'e, husûsî bazı meselelerin kahramanı denebilse de de O, hiç bir kahraman, hiç bir dâhî ile kıyaslanamayacak, tartıya girmeyecek ölçüde, beşerî normların üstünde, nev-i şahsına mahsus üstünlüğü olan biridir; o peygamberdir, rasûldür.

Evet bu konuda, başkalarının yaptığı, kullandıkları ölçüler bizi çok ilzam etmese de, büyüklik adına kim hangi kriteri kullanırsa kullansın, karşımıza daima büyük olarak Hz. Muhammed (sav) çıkacaktır. Hâl böyle iken, Peygamberimiz (sav) hakkında uygunsuz, yakışsız laf edenlere: (Tekvir, 81/26 âyetinden iktibasla) 'Fe-eyne tezhebün= Hak, gerçek bu iken, siz bu halinizle nereye gidiyorsunuz?' demek gerekmez mi? Evet, gelin, aklımızı başımıza alıp saygımızı, edebimizi koruyalım.

Uzmanlar Konuşmalı

Peygamberimiz ve peygamberlik mesleği hakkında sarf edilen yakışsız sözlerin hepsi, daha önce de arz ettiğim gibi, cevabını almış hezeyanlardandır. Esasen, bu kabil sözlerle halkın zihninde şüpheler îrâs edenleri muhatab da almadan, değişik bir platformda, konunun uzmanlarını bir araya getirerek, Sünnet, Sünnet'in teşrîdeki yeri ve tespiti -bizzat Efendimiz zamanındaki muhafazasıyla, Ömer bin Abdülaziz döneminde yapılan resmî tedvini- çok iyi anlatılmak suretiyle, bu mevzûda idlâl edilmek istenen avam halkın mâil-i inhidam olan (yıkılmaya yüz tutmuş) düşüncelerine destek verilmeli; sarsıntıya, şüpheyeye, kuşkuya düşen insanların sarsıntı, şüphe ve kuşkuları giderilmeye çalışılmalıdır. Kanaat-i âcizanemce, böyle bir teşebbüste de, Bediüzzaman'ın üslûp ve metodu takip edilmelidir. O'nun eserlerinde ele aldığı hususların her biri, ehl-i dalâlet, ehl-i küfür, ehl-i şirk tarafından değişik zamanlarda İslâm'a itiraz mülâhazasıyla ortaya atılmış düşüncelerdir. Bediüzzaman, bu şahısların hiçbirini muhatap almadan, sadece şüpheleri giderici esaslar, düstürlar vaz'

eder. Hattâ, bazılarının şüphe diye ortaya attıkları meselelerden o, çok önemli hakikatler de ortaya çıkarır.

Bu zaviyeden, sahanın uzmanlarının farklı bir platformda bu meseleyi ciddî bir üslubla anlatmaları, artık bir sorumluluk, bir vazife ve bir mükellefiyet haline gelmiş bulunmaktadır. Yalnız bu mesele değil, İslâm ile ilgili olarak son zamanlarda tartışılan daha başka pek çok mevzû var ki, bu konuların hemen hepsinde doğrular anlatılarak yığınlar aydınlatılmalı ve zihinler karışıklıktan kurtarılmalıdır.

Efendimiz'le alâkalı bu mevzuu bitirmeye gönlüm hiç razı olmuyor. O'ndan ve O'nunla alâkalı bir husustan bahsederken, O'nunla beraber olmanın havasını yaşıyor gibi oluyorum. Böyle mukaddes bir beraberliği bırakmaya da razı olamıyorum. Ama elden ne gelir?. nihayet gelip sözün sonuna dayandık ve artık sükût düğümünü bağlamak zorundayız. Bahsi, hitâm-ı misk olsun diye, iki söz sultanının şuur ve manâ yüklü ifadeleriyle bitirmek istiyorum.

Fuzuli, Su Kasidesi'yle ne derin, ne engin anlatır O'nu! Bir başkası ise, O'nun hakkında şu beyitleri döktürür:

'Sana cânan gönül hayrân nedendir?
Cemâlin gün gibi rahşân nedendir?

Kaşındır kâbe kavseyn-i ev ednâ,
Yüzündür Sûre-i Rahmân, nedendir?

Ey şâhid-i mukaddes, hurşid-i âlem ârâ
Giysûlerin muhannes, ebrûlerin dilârâ

Zülfün teline kıymet olmaz cihan serâser
Neşreylemiş dû kevne bûyun amberi zâra.' M. Lutfî

Bediüzzaman'ın Değerlendirmeleri

Bediüzzaman Hazretleri ise, 19. Söz'ün başında, O Zat hakkında şu değerlendirmelerde bulunmaktadır: 'Evet o burhanın şahs-ı manevisine bak. Yeryüzü bir mescid, Mekke bir mihrab, Medine bir minber, O, Rabbini apaçık gösteren ve Rabbine delil olan Peygamber aleyhissalâtü vesselâm, bütün ehl-i imana imam, bütün insanlara hatib, bütün nebilere reis, bütün velilere seyyid ve bütün nebilerden, velilerden meydana gelmiş bir halka-ı zikrin serzâkiri.

O, öyle nûranî bir ağaçtır ki, nebiler o ağacın hayat fışkıran kökleri, veliler ise ter ü taze meyveleridir. O'nun herbir davasını, mucizelerine istinad eden

bütün nebiler ve kerametlerine itimad eden bütün veliler tasdik edip, imza basıyorlar. Zira O, 'Lâ ilâhe illallah' der dava eder. Bütün sağ ve sol, yani mazi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nûranî zâkirler aynı cümleyi tekrar ederek, icma ile mânen 'doğru söyledin ve hakkı konuştun' derler. Şimdi hangi vehmin haddi var ki, böyle hesapsız imzalarla teyid edilen bir davaya parmak karıştırırsın.

O nûranî tevhid delili, nasıl ki iki tarafın icma ve tevatürü ile teyid ediliyor, öyle de, Tevrat ve İncil gibi semavî kitaplarda yer alan yüzlerce işaret, O'nun peygamberliğinden evvel vâki olan bir o kadar beşaret, gaybden haber veren hatip ve kâhinlerden gelen bir çok şahadet ve binlerle ancak ifade edilebilecek sayıdaki mûcizelerle teyid ve tasdik edilmektedir. Bunun yanında, getirdiği dinin hakkaniyeti de onu teyid eden başka bir delildir. Ayrıca zatında gayet kemaldeki öğölmeye değer ahlâkı, vazifesiyle alâkalı o güzellerden güzel seciye ve karakteri; yine bu cümleden olarak, O'nun kuvvetli imanını, sarsılmaz it'minanını ve son derece güvenirliliğini gösteren fevkalâde takvası, fevkalâde ubûdiyeti, fevkalâde ciddiyeti, fevkalâde metaneti, davasında son derece sadık olduğunu güneş gibi ve apaçık göstermektedir.

İstersen gel, Asr-ı Saadet'e ve o asırdaki Arap Yarımadasına gidelim; hayalen olsun, O'nu vazife başında görüp ziyaret edelim. İşte bak: Fizyonomisiyle, hayatıyla güzelliğin doruk noktasında seçkin bir zatı görüyoruz ki, elinde mûcizeler gösteren bir kitap, lisanında hakikatları açıklayan bir hitap, bütün insanlığa, belki cin, insan ve belki bütün varlığa karşı ezelî bir hutbeyi tebliğse, âlemin yaratılış sırrı ile alakalı acip muâmmayı hal ve şerh edip, kâinatın esrarını açıp çözerek, herkese sorulan ve bütün akılları hayrette bırakan üç müşkil ve müthiş, 'Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?' suallerine ikna edici, makul cevap veriyor. İşte bak, şu geniş adada vahşî ve adetlerinde mutaassıp; inatçı değişik kavimleri ne çabuk onların o kötü adet ve vahşî ahlâklarını söküp atarak ne kadar güzel ahlâk varsa onları, o güzel ahlâkla donatıp, medenî milletlere ve bütün âleme muallim ve üstad haline getiriyor. Bak, değil zahirî bir tasallut, belki akılları, ruhları, kalpleri, nefisleri fetih ve teshîr ediyor; kalplerin sevgilisi, akılların muallimi, nefislerin terbiyecisi ve ruhların sultanı oluyor.' Ey ruhlarımızın sultanı, sen ruhlarımıza sultan oldun. Ruhlarımız da sana kurban olsun..!

09.07.2001 - İnsan Çamurdan Yaratıldı

İnsanoğlunun yerküre ile buluşması, yerin bir beşik gibi döşenip hayata müsait hale getirilmesinden sonra olmuştur. Kainatta hiçbir canlının var edilmesi tesadüflere, tekamüllere ve tabiata verilemez. Zira her şeyde bir kast ve iradenin varolduğu görülmektedir. Zannediyorum evrimcilerin çıkmaza düşmelerinin temel sebebi de onların kâinattaki bu irade, şuur, kudret ve hikmeti görememeleri, ya da görmek istememeleridir.

Bu öyle bir çıkmazdır ki, yeni bir kast ve irade söz konusu olmayan onların bu bakarkörlükten kurtulmaları mümkün olmayacaktır. Aslında canlıların genel durumu gibi Allah'ın varlığına ve birliğine apaçık delil teşkil eden bir hususun aksine yorumlanması çok gariptir. Ama onlar, kudret elini görememiş ve kâinattaki bu baş döndürücü sistemin yanında hayatı da tabiata ve tesadüflere vermişlerdir.

İnsanın Yaratılışı

Kur'ân-ı Kerim insanın yaratılmasını şöyle dile getirmektedir: 'O (Allah) dur ki her şeyin yaratılışını güzel yaptı. Ve insanı yaratmaya çamurdan başladı.' (es-Secde, 32/7)

Çamur, balçık ya da yeryüzündeki minarallerden meydana getirilmiş bulamaç, insanın menşe-i aslîsidir. İnsan vücudunda ne varsa hemen hepsi toprakta da vardır. Allah (cc) yeryüzünü teşkil eden elementlerden meselâ azot, karbon, hidrojen, oksijen, kükürt vb. gibi maddelerin karışımını canlı varlıkların temel unsurları olarak kullanmıştır. Evet o, bu karışım, adeta bir protein çorbası haline getirmiş, sonra da bu bulamacı şekillendirip ondan insanları yaratmıştır. Başka bir âyette, insanın yaratılışıyla alakalı olarak şöyle denilmektedir: 'And olsun biz insanı pişmemiş (sulu bir) çamurdan, değişmiş, cıvık (ve kokmuş bir) balçıktan yarattık.' (el-Hicr, 15/26) (Not: Bu ayete diğer meallerde 'And olsun biz insanı, pişmiş kuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan yarattık' şeklinde mana verilmiştir.)

Hilkat ve hayat adına suyun önemini vurgulama sadedinde de: 'Biz her canlı şeyi sudan yarattık.' (el-Enbiyâ, 21/30). 'Allah her canlıyı sudan yarattı; onlardan kimi karnı üzerinde (sürünerek) yürür; kimi iki ayak üstünde, kimi de dört (ayak) üstünde yürür. Allah, daha dilediklerini de yaratır; zira Allah, her

şeye kadirdir.' (en-Nur, 24/45). Ayetleri de farklı bir üslupla bu gerçeği ifade ederler.

İnsanın Madde-i Asliyesi

İnsanın maddeyi asliyesinin büyük bir kısmı sudur. En basit hücreden o upuzun Kalifornia çamlarına kadar her canlı cismin mahiyetindeki su, onların temel moleküllerinden kat kat fazladır. Vücudun 3/4'ü sudur. Hücrelerin içindeki parçacıklar, bütün asit çeşitleri, moleküller, aminoasitlerin hepsi bir mâyi içinde yüzmekte ve bir mâyi içinde hareket etmektedirler.

Meseleye bu açıdan bakıldığında en küçük hücreden en büyük varlıklara kadar bütün canlılarda temel molekülünün hepsinden fazla mâyatın hakim olduğu görülecektir. Su, kâinatta da bir esastır. İlk canlılar suların kenarlarında yaratılmışlardır. Hayatın temel kaynağının su olduğunu Kur'an çok erken dönemde ifade etmiştir. Modern ilim onu henüz hecelelemektedir. Evet Kur'ân, yukarıda zikredilen ayetlerden de açıkça anlaşılacağı üzere tam 14 asır önce bu hakikati hem de dupduru bir üslupla ifade etmiştir.

'Her Canlıyı Sudan Yarattık'

Hasılı hayatın hangi safhası ele alınırsa alınsın, tek hücrelilerden en kompleks varlıklara kadar her şeyde suyun hakim unsur olduğu görülecektir. Kur'ân'ın bu koca gerçeği bir cümlecikte ifade etmesi ise hem ilginç hem de mânidardır. Zira 1400 sene öncesinin insanı ne hücre bilgisinden ne de varlığın anatomisindeki su oranından haberdardır. Allah (cc) Kur'ân-ı Kerim'de, 'her canlıyı sudan yarattık', 'Allah, her canlıyı sudan yarattı', 'And olsun biz insanı pişmemiş (sulu bir) çamurdan, değişmiş, cıvık (ve kokmuş bir) balçıktan yarattık' buyurarak canlıların yaratılışlarındaki aslî unsurları nazara vererek icmalî manada ilimlere rehberlik yapmakta, tafsilat ve teferruatı zaman ve geleceğin ilim adamlarına bırakmaktadır. Onu icmalde görmeyen kör, tafsilde, detayda arayan da basiretsizdir.

'Andolsun biz insanı pişmemiş (sulu bir) çamurdan, değişmiş, cıvık (ve kokmuş bir) balçıktan yarattık.' (el-Hicr, 15/26)

16.07.2001 - Cahiliye Dönemi Sadaka ve İyilikleri

Efendimiz (sav), cahiliyede verilen sadakaların, yapılan iyiliklerin sevabının olup olmadığını soran bir sahabiye, 'Sen ne ile Müslüman olduğunu zannediyorsun?' buyururlar. Buna göre, bugüne kadar yaptığımız maddî-manevî ibadetler, ileride düşebileceğimiz muhtemel vakalar adına birer recâ kaynağı olabilir mi?

Cahiliye döneminde zekat, sadaka kavramı var mıydı bilmiyorum, fakat cahiliye şiirlerinde işlenen iki önemli temadan biri cömertlik, diğeri de cesaretti. Bunlardan ilki, cömert davranma, gerektiğinde malını sarf etme; ikincisi de kahramanlıkta bulunma, yerinde hayatını dahi istihkar etme manalarına gelir. Bu iki önemli dinamik, daha sonra Müslümanlık tarafından da kullanılmış; bunlardan biri, münfikîn=infak edenler -ki, Kur'an-ı Kerim daha ikinci surede, 'Kendilerine ihsan ettiğimiz nimetlerden infak ederler' (Bakara, 2/3) buyurur-cemaatinin oluşmasına; diğeri de mücahidîn=dinin i'lası için canını ortaya koyanlar sınıfının meydana gelmesine dönüşmüştür.

İyilik Her Zaman İyiliktir

Eğer o insanlar, yaptıkları bu şeyleri hayır istikametinde, yani Allah için yapmışlarsa, bunlar birer recâ kaynağı olabilir; zira iyilik her zaman iyiliktir.

Mesela Efendimiz (sav), Ficar harplerine -ki bu harpler haram aylarının hürmetini çiğneyip Mekke'ye baskın yapanlara karşı Mekkeliler tarafından yapılan müdafaa harbi idi- fiilen iştirak etmiyordu ama Kâbe'nin korunması ve kendi yakınlarına yardımcı olmak için onlara ok taşıyor, mızraklarını hazırlayıp veriyordu. Aradan yıllar geçtikten sonra, peygamberlik döneminde buyurdular ki: 'Öyle bir şey olsa ben yine iştirak ederim.' demek o bir değer ifade ediyordu.

Yine aynı dönemde, bir başka sebepten Kâbe'nin hürmeti rencide edilince, 'Hılful-l-Fudûl' diye bir anlaşma yapılıyor ve bu anlaşmaya Efendimiz de hayır adına taraf oluyordu. Aynı şekilde kendisine peygamberlik verildikten sonra içinde bulunduğu o işi takdirle, 'Öyle bir şey olsa, ben yine imza atar, onların içinde bulunurum' buyurmuşlardı. Ve Kâbe tamir edilirken yine sevap mülahazasıyla taş taşıyor, onlara yardım ediyordu ki, bunu da diğerleri gibi daha sonraları hayırla yâd edecekti...

İnsana Yapılan Her Hayır, Hayırdır

Bu açıdan ister cahiliye döneminde olsun, ister Müslümanlık döneminde olsun, -evvel ve ahir- insanlığı râci her hayır, hayırdır. Hayrın hayır olması münasebetiyle de, insanın yaptığı her hayır, bir yandan onu yeni hayırlara, güzelliklere sevk ederken, diğer yandan da fena şeylerden alıkor. Tıpkı Efendimiz'in bir hadis-i şeriflerinde anlattığı; mağaraya kapanmış üç kişinin yaptıkları halisane iyiliklerini saymak suretiyle, Allah'tan mağaranın ağzını kapatan taşın kendilerine bir kurtuluş yolu vermesini istemeleri ve bu iyilikleriyle o musibetten kurtulmaları gibi. Haddizatında orada sayılan fedakarlıklar, insanın nefsi adına çok zor şeylerdir ama bir gün gelmiş, onlar, mağaranın ağzındaki taşın yuvarlanıp gitmesine vesile olmuşlardır. Dünya hayatı adına o koskocaman taşın yuvarlanmasına vesile olan bu hayırlar, cennetle insanların yürüdükleri yolların üstüne düşmüş masiyet kayalarını da bertaraf edebilirler. Yine onlar, yerinde cehennem üzerinde bir köprü, yerinde insanı cennete uçuran bir peyk, yerinde de bir füze haline gelebilirler.

Tabii, yapılan bu hayırlar sadece müminlere değil, başkalarına yönelik de olabilir. Belki zekat bir vazife olması açısından başkalarına verilmeyebilir ama sadakanın verilmesinde, onların yedirilip içirilmesinde herhangi bir mahzur yoktur. Hatta onların ötesinde hayvanlara, ağaçlara bakma bile sevap sayılmıştır. Hatta bir kısım hadislerden hareketle denebilir ki, insanı ekolojik dengeyi koruması, onu gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarması onun üzerine bir haktır. İşte bütün bunlar, icra edildikleri dönem itibariyle birer hayırdırlar ve insanın hasenat defterine yazılırlar. Daha sonraki dönem itibariyle de, bu hayırlar, insanı bir kısım kaymalardan alı kor, şerhlerin kökünü keser, hayrı nemalandırır, geliştirir ve onların ifasını kolaylaştıran birer vesile haline gelebilirler.

Mü'min Olma Avantajı

İşte bu çerçeve içinde, eğer cahiliye döneminde her şeyi kurutan Allah bilmezlik düşüncesi içinde icra edilen hayırlar bile bu kadar velûd ve Efendimiz'in (sav) ifadesiyle kişinin İslam'a girmesine vesile oluyorsa, bunu bir mümin yaptığı zaman birler binlere, binler de milyonlara bâdi olabilir ve onu ileriye matuf bir kısım fenalıklardan koruyabilir. Korumuyor, bazen sürçüp düşüyoruz denecek olursa; nasıl ki Ramazan-ı şerifte merede-i şeytan zincire vurulmasıyla alakalı sahih hadislerin olmasına rağmen, Ramazan'da dünya kadar mefsetede şahit oluyoruz. Yine Kâbe'yi tavaf etme gibi çok kutsî bir ibadetin yapıldığı, adeta orada matmah-ı nazarın insan olduğu ve onun

etrafında dönüldüğü bir yerde, Allah (cc), eziyet etmeyin dediğı halde, insanlara tekme atılıyor, binlercesi ayaklar altında çiğneniyor.. demek o, tek düze yürüyen insanlarla pek meşgul olmuyor.. camiye giden, şartların olabildiğine zorlaştığı zamanlarda bile dine, imana hizmet eden insanlarla uğraşıyor. Bu açıdan denebilir ki eğer onlar Ramazan-ı şerifte zincire vurulmasa, insanlar şerlerden hiç kurtulmaz. Aynen öyle de, eğer insanlar, cennet yolunda giderken o kadar handikaplara girmeden selametle yürüyebiliyorlarsa, demek yaptıkları hayır ve iyilikler buna vesile oluyor, o hasımlar karşısında çok da şirretliğe girmiyorlar. Demek bu kadar ağır şartlar altında din-i mübin-i İslam'a hizmet etmeye kilitlenmiş bu insanları Cenab-ı Hak koruyor ve onların hasenatı, belalardan kurtulmaları adına birer paratoner oluyor.

23.07.2001 - Göklerin Direksiz Yaratılması

Bugüne kadar üstümüzde duran o muhteşem haliyle hep başlarımızı döndüren semâ hakkında kim bilir kaç faraziye ortaya atılmıştır. Dünyanın, Kur'an'da 'sebh=yüzmek' ve 'cereyan=sürekli akıp gitmek' kelimeleriyle ifade edilen boşlukta yüzmesi ve görünmez direkler, bilinmez destekler üzerinde durması, ilk devirlerde pek anlaşılamadığı için ortaya atılan faraziyelerde insanı güldürecek çok basit ifadeler yer almıştır.

Meselâ bir kısım İsrail uleması meseleyi maddeci kafalarına yerleştiremedikleri için dünyanın altına öküz, balık, kaya vs. türünden şeyler yerleştirme gibi akıl almaz ifadelerde bulunmuşlardır. Onların bu yorumlarına göre dünya, koca bir öküzün boynuzları arasında durmakta, öküz zaman zaman boynuzlarını salladıkça da yeryüzünde depremler olmaktadır. Öküz-balık rivayeti sahih kabul edildiği takdirde ona makul, mecazi bir mahmil bulunmuştur.

Evet, o günün insanı dünyanın boşlukta yüzebileceğini kavrayabilecek kafa ve muhakemeye, câzibe ve dâfia gibi konulara vakıf olmadığından böyle düşünebilirdi.. ne var ki Kur'an-ı Kerim, göklerin de yer kürenin de gözle görülür bir desteği, bir direği olmadığını bütün bu semavi cisimlerin görünmez, sezilmez bir güçle biri birine bağlı bulunduğunu ifade buyurarak o eski vehimleri temelden yıkmıştır. Onun bu konudaki beyanı aynen şöyledir: 'Allah O dur ki, gökleri görebileceğiniz bir direk olmadan yükseltti.' (Ra'd, 13/2)

Şimdi isterseniz, ayet-i kerimede geçen bazı kelimelerin karakteristik durumları üzerinde duralım: 'Ref' etmek', bir şeyin mekânla irtibatını kesip yükseğe kaldırmak demektir. Yoksa yatık bir şeyi kaldırıp dikmek demek değildir. Meselâ küre-yi arz üzerinde bazı tepeler vardır ve bunlar dik dururlar. Fakat bunlara hiçbir zaman 'merfu" yani 'kalkmış' denilmez. Yine kafamız, ayaklarımıza nispeten diktir ama biz 'kafamız kalkıktır' demeyiz.

Bu ayet-i kerimeden anlaşıldığına göre Allah (cc), dünyayı ve semâları herhangi bir mesnede dayandırmaksızın Kur'ânî ifadesiyle 'sakf-ı merfû=yükseltilmiş tavan' olarak başımızın üstünde tutmaktadır. Cenab-ı Hakk bir kanun vaz'etmiştir ki, onunla dünyayı her gün binlerce göktaşının çarparak mahvetmesinden korumaktadır. Ayrı bir kanun vasıtasıyla da sistemlerin birbirlerine çarpmaları gibi tehlikeleri bertaraf etmektedir.

İlk devir tefsircilerinden olan Mücâhit, İkrime, Katâde ve Hasan-ı Basrî (ra) gibi müfessirler, İbn Abbas'ın (ra) bu ayeti şu şekilde tefsir ettiğini naklederler: Doğrusu semaların bir mesnedi, bir nokta-yı istinadı vardır ama, o sizin görebileceğiniz türden değildir. Zira bu, sizin görebileceğiniz mahsûsat (duyu organlarının algılama sahasına giren) cinsinden bir şey olmadığı için onu göremezsiniz.

Ayet-i kerimede, Allah'ın semaları direksiz olarak başımızın üstünde tuttuğu, ancak mahsûsat cinsinden olmadığından onu bizim görüp hissedemeyeceğimiz açıkça vurgulanmaktadır. Evet bu mesnedi, 20. asır insanı gözle değil, ilimle bilecek ve keşfedecekti.

Demek ki bütün cisimler, bir çekme ve itme kanunu içinde hareket etmekteydi. Bu ayetin icmalen ortaya koyduğu bu tespit de oldukça enteresandır. Zira tarif yapıp, ismi konulsa bile bu iki zıt şeyin asıl mahiyeti henüz bilinmemektir. Gerçi bu konuda daha önce Newton ve sonra da Einstein gibi bilim adamları farklı mütalaalarda bulunmuşlardır ama, yine de meselenin gerçek mahiyeti ortaya konulamamıştır. Zira onların yapmış olduğu iş, sadece o kanunu tarif edip ismini koymaktan ibaret kalmıştır. Meselenin gerçek mahiyetini bilen ve o kanunu vaz'eden Cenab-ı Hakk'tır. Burada esas bilinmesi gerekli olan husus da Cenab-ı Hakk'ın, ismi ve nâmı ne olursa olsun bu iki zıt kuvvetle semâları mesnedsiz olarak ayakta tutmasıdır.

Hülasa, gökler ve yerde düzenin sağlanması için yaratılan dengeler, hiç şüphesiz esbab planında bir kısım kuvvet ve hareketler üzerine oturtulmuştur. Bunda kütleleri meydana getiren maddenin çeşidi, evsafı kütlenin büyüklük ve ağırlığı, çekim gücü, hareketliliği ve diğerleri arasındaki mesafeler, hatta Einstein'ca yaklaşımla hayyiz gibi semavi cisimler ve bütün gök adaları için de geçerlidir.

İsterseniz konuyu iki ayetin meal-i münifiyle bağlayalım:

'Allah (cc), o Allah'tır ki, görüp durduğunuz şu gökleri direksiz yaratmış ve sizi sarsar diye de yeryüzüne ağır baskılı dağları yerleştirmiştir.' (Lokman, 31/10)

'Allah (cc) o Zat-ı Ecell'dir ki, gökleri sizin de görüp durduğunuz gibi direksiz yükseltmiştir.' (Ra'd, 13/2)

30.07.2001 - Birbirimizle İmtihanımız

İnsanların birbirleriyle imtihan olması gayet tabiidir. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de: '..Biz onların bir kısmını diğerleriyle imtihan ettik..' (En'am, 6/53) buyurmaktadır. İlk insan Hz. Adem (as), cennette Hz. Havva ile, şeytanla ve kendi mahiyetinde meknâ (saklı) bir kısım duygularla imtihan olmuş.. ve yeryüzüne indikten sonra da bu imtihanlar devam etmişti.

Hz. Adem'in soyundan gelen insanlar da kendilerine rehber olarak gönderilen peygamberlerle imtihan olmuş, ihtilafa düşmüş, bunların bir kısmı da putlara tapmada ısrar edip onların arkasından gitmişti. Bunların örneklerini, bugüne kadar insanlık tarihiyle alakalı yazılmış eserlerde görmek mümkündür.

Demek insanlık için bir yönüyle enbiya-yı izam ve Kur'an da imtihan vesilesi olmakta; hatta bir kısım üdeba ve füsehaya göre Kur'an'ın, herkes için imtihan olabilecek yanlarının dışında, hususi mahiyette bazı ayetlerinin de imtihan sebebi olması söz konusudur. Mesela, kaide ve dil prensiplerine göre Zemahşerî O'nu bir tarafa çekmiş, Nazzam bir tarafa çekmiş, Câhiz bir başka tarafa çekmiş ve 'şöyle midir-böyle midir..' demişlerdir. İşte bu durum, bazılarını sürükleyip dalalete götürebilmiştir. Ve tabii temkinli ruhlar da her zaman O'nun nur-efşân ayetleri karşısında, 'Bunlarda beşer aklının idrak edemediği bir şeyler var, biz de idrak edemiyoruz' demiş ve ona olduğu gibi inanmışlardır.

İnsanların Birbirleriyle İmtihani

İşte bu imtihanlar silsilesi içinde önemli bir imtihan da, insanların birbiriyle olan imtihanlarıdır. Bu kabil imtihanlarda bazen kaybeder ve olumsuz sonuçlarla karşılaşabiliriz. Bu kayıplar bazen mizaçlarla, meşreplerle, bazen de Üstad'ın, 'umur-u hayriyenin çok muzır manileri olur..' dediği gibi, şeytanlardan kaynaklanabilir. Müslümanları, şeytanların musallat olduğu kişiler olarak tavsif etmekten hicap ederim; ancak gerçek olan şu ki, hepimiz insanız ve birer nefis taşımaktayız.

Nitekim, Allah Rasulü (sav), bir hadis-i şeriflerinde: 'Herkesin nefsi vardır. Benim de nefsim var..' buyurur. Bundan sonra artık isterse insanlar, bizim nefsimiz veya mahiyetimizde şeytanın oklarına hedef olabilecek lümme-i şeytaniye diye bir mekanizma yok desinler!. bunlar hiçbir şey ifade etmez. Kaldı ki, hadisin devamında Allah Rasulü (sav), uzun zaman onunla mücadele edip onu

hizaya getirdiğini ve neticede kendisine teslim olduğunu' bildirir.

İmtihan, Beşeriyetin Gereği

Dünyada kim bilir daha nice insanların nefis ve şeytanı kendilerine teslim olmuştur. Ama, şu da bir gerçek ki bu, katiyen bir anda olmamıştır. Tasavvufî bir üslupla ifade edecek olursak bu kademe kademe, nefs-i emmâreden nefs-i levvâmeye, ondan nefs-i râdiyeye (Allah'tan hoşnut olma mertebesi), ondan nefs-i mardiye'ye (Allah'ın hoşnutluğuna erme) ulaşmışlar.. ve daha sonra da mutmainne, sâfiye, yani enbiya-i izam ve asfiyanın nefislerine yakın müstesna nefisler mertebesine yükselmişler ve neticede öyle bir noktaya gelmişler ki, artık ondan öte nefisleri kendilerine her zaman iyilikle emreder olmuştur...

Buradan hareketle, herkesin, daha baştan bir nefse sahip olduğunu kabullenmesi gerekir. Bu onun ömrünün sonuna kadar, imtihan olacağını kabullenmesi de demektir. Böyle bir kabul bize şunu ifade eder: İnsanların birbirine düşmesi, birbiriyle uğraşması için bu kadar çok sebep ve faktör olduğuna göre, evvela bu işi beşeriyetin icabı olarak kabul etmekte yarar var. Bizler beşeriz; nasıl bizim doğup büyümemiz, büyüüp yaşlanmamız, yaşlanıp çürük bir enkaz gibi çökmemiz; sonra da kendi enkazımız altında kalarak unutulup gitmemiz bizim için fitrî ve tabii bir yol; öyle de, birbirimizle çekişmeye, hır-gür etmeye müsait bir fitratta yaratılmış olmamız da, bizim tabiat ve fitratımızın gereğidir.

Ne var ki bizim için her zaman, bu tür duyguları hayra çevirmek de mümkündür.. ve bize düşen de işte bunu yapmaktır. Biraz daha açalım; mesela bir insan, kendi mahiyetine yerleştirilen şehvet hissi sayesinde veli olabilir.. evet o insan eğer, üzerindeki şehevânî istek ve arzuları karşısında namus ve iffetini kemal-i hassasiyetle koruyabiliyorsa, aynı durumda olmayan başka birinin bin rek'at namazla ulaşamayacağı seviyelere ulaşır. Çünkü bu kimse, o kadar şehvetle donatılmış olmasına rağmen, nefisini frenleyip onu zabt u rabt altına alabiliyor. Evet, tehlikenin buudları nispetinde mükafat söz konusudur. Hatta bazen böyle birinin terakkisi o kadar hızlı, o kadar amûdî (dikey) olur ki, başkaları velâyet yolunda katiyen ona yetişemezler.

Bu hususa birşey daha ilave etmek istiyorum. Mesela, bazı insanların hemcinslerine karşı fitratlarında fazla bir temayül vardır. Eğer o insan bir hayat boyu o temayülünü gemleyip meşru dairede kalabilse o öyle bir yükselir ki, hiçbir kimsenin buna yetişmesi mümkün olamaz. Görüldüğü gibi şehvet, başlangıçta öldürücü bir ağ iken, irademizin hakkını verme sayesinde insanı

yükselten nurdan bir helezon haline gelebilmektedir.

Gazab duygusu da böyledir.. evet bu duygu da, denge üzere temsil edilmesi halinde insanı yükselten, onu hakikatlerle buluşturan ışıktan bir merdivene dönüşebilir. Böyle bir his, ihkak-ı hak edip hakkı bulma şeklinde ortaya çıktığı takdirde, adalet şeklinde tecelli eder. Hz. Ömer (ra), Müslüman olmadan evvel, insanlar arasında sert mizaçlı tanındığı için, Hz. Ebu Bekir tarafından devlet başkanlığına tavsiye edildiğinde Sahâbe, 'Allah'ın huzuruna gittiğin zaman sana, bu insanı başımıza getirdiğin sorulursa, ne diyeceksin? şeklinde itiraz eder; Hz. Ebu Bekir (ra), Ömer'deki o duygunun ihkak-ı hak ve adalet şeklinde tecelli edeceğini bildiği için, emin bir edayla, 'Ben, benden sonra insanların en hayırlısını insanların başına getirdiğimi söylerim' demiştir.

Evet, ilk halife isabet buyurmuşlardı; Hz. Ömer hiç de bazılarının görüp değerlendirdiği gibi değildi; ondaki sertlik, adalet haline gelmiş ve hilafeti boyunca kılı kırk yararcasına bir istikamet içinde yaşamıştı. Bazen zahirde mizaç sert görünebilir; ama her zaman Ömerî bir hal alması mümkündür.

Amûdi Veli Olma Yolları

O halde, aynı müessesede çalışan insanlar, kendi aralarında 'hır- gür'e vesile olabilecek bu türlü madenlerle donatılmış bulunduklarını düşünerek demeliler ki, bunları mahiyetimize Allah koydu, dolayısıyla onlar yer yer tesirlerini icra edecekler. Ne var ki eğer dişimizi sıkarsak da, katlanabilirsek, amûdi veli olma yolları da açık demektir. Yine bu gayeye uygun olarak, yeme- içme konusunda da dengeli olmalı, duyguların öldürücü ağına düşülmemeli ve dünyevî nimetlerden istifadeyi şükre bağlamalı ve Allah'ın inayetiyle, keremiyle amûdi olarak velâyete ulaşma yolları araştırılmalıdır. Yani insanlar bunlarla, Cenab-ı Hakk'ın kendilerine, velâyete giden bir yol açtığını düşünmeli, konumlarını ona göre değerlendirmeye bakmalıdırlar. Keza, arkadaşlarından gelecek şeylere karşı da peşinen sabırla mukabele etmeye kararlı olmalı ve 'gelse sizin celâlinizden cefa, yahut cemâlinizden vefa, değil mi ki mü'min kardeşlerimizsiniz, her ikisi de cana safa. Sizden gelecek cevır de hoş cefa da hoş' demelidirler.

Arızaları Baştan Keşfetme

Yapılacak ikinci bir önemli bir husus da, önde bulunan ve o işte tecrübesi olan insanların, arızaları baştan keşf ve tespit etmeleri, daha sonra da o meselenin üzerine gitmeleridir. Zira aynı müessesede görev yapan insanlar

arasında zuhur eden bu türlü problem ve arızalar, vücutta çıkan bir yara gibidir ve ne kadar erken müdahale edilirse, çözüm de o kadar kolay olur. Bu tür arızalara, değil günler, haftalar, aylarla ömür biçmek, 'insanların en hayırlısı üzerinde günahın en az ömürlü olanıdır' fehvasınca, bunlara hiç yaşama hakkı tanınmamalıdır. Ve günah işleyen bir insan, beş dakika sonra başını seccadeye koyup 'Ey Hayy u Kayyum, rahmetine sığınıyorum. Göz açıp kapayıncaya kadar beni nefsimle baş başa bırakma. Bir düştüm, bir kere daha düşürme..' dediği ve günaha hakk-ı hayat tanımadığı gibi, müminler olarak aralarında çıkan arıza ve kusurlara da kalıp kronikleşme hakkı verilmemelidir. Evet eğer vaktinde üzerine gidilmezse, bu arızalar zamanla büyüyüp gelişir ve öyle bir hal alır ki, onulmaz bir yara gibi bir daha da tamir ve tedavisi mümkün olmayabilir. Unutmayalım ki bizler, esbab dairesi içinde yaşıyoruz ve bu daire içinde yaşadığımız sürece de maddî-manevî zuhur eden arızalarda, sebeplere riayet etmekle mükellefiz. Şayet problem, onu görüp hissedenlerin üstesinden gelemeyeceği bir boyut kazanmışsa, o işe müdahale edebilecek başka insanlar bulunmalı ve onların müdahaleleri temin edilmelidir ki, onlar hadiseyi teşrih masasına yatırsın, kessin, biçsin ve tedavi etsin...

İnsanların İyi Yanlarını Görmek

Üçüncü ve önemli bir mesele ise, başta da söylediğimiz gibi bizler beşeriz, dolayısıyla bir takım kusurlarımızın olması gayet normaldir. Öyle ise böyle bir durumda önemli olan, insanların kusurlarından daha çok, iyi yanlarını görüp takdir edebilmektir. Keşke bu tür arızalar olduğu zaman, gözsüz, kulaksız, dilsiz olabilsek de o kusurları görmesek.. ve Allah'ın bizi affettiği, Peygamber'in affa âmâde olduğu ve affedenlerin affettikleri gibi bizler de herkesi affedebilsek. Ve 'O takvâ sahipleri ki, bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler..' (Al-i İmran, 3/134) sırrıyla serfiraz olabilsek.! Ne var ki, çoğu zaman bir türlü bunu yapamıyoruz. Ama zannediyorum az kendimizi zorlasak bu tür bir alicenaplıkta bulunabiliriz...

Son bir husus da, şayet bir problem ortaya çıkmış ve çözülememişse, mesele temelli çözümsüzlüğe sürüklenip kangren olmadan hadiseye sebep olan insanların, sûrî olarak biri birlerinden uzak durmaları sağlanmalıdır. İhtimal bu insanlar yeni yerlerinde eski tecrübelerini işletir, eski olaylardan ders alır, dolayısıyla aynı kusurlar tekrar etmez ve gökten inmiş birer insan gibi ter ü taze görevlerine devam ederler. Tabii gönül arzu eder ki, insanlar kendi aralarında imtihan olmasın, imtihan olup da birbirlerini çürütmesin ve en önemli sermayeleri olan itibarlarını yitirmesinler; yani görev yaptığı yerdeki

insanların nazarında sükût etmesin.. arkadaşları nazarında değerini düşürmesin.. hep sahip olduğu itibarla kalsın ve onu kullanarak büyük işler başarabilsinler..!

06.08.2001 - Gecenin Gündüzü Takibi

Dünya küre şeklindedir: Dünya, küre şeklinde olup süratle Güneş'in etrafında döndüğünden, Güneş'e ters gelen taraftaki karanlık, âdeta bir perde gibi sürekli ışığı kovalamaktadır. Ne var ki insanın bunu tam kavrayabilmesi için mutlaka bir feza yolculuğu yapması gerekmektedir.

Karanlığın ışığı takibi: Kur'ân-ı Kerim, asırlar önce bu hususu, 'Yatlubuhû hasîsâ' tabiriyle işaretler. Yani 'karanlık, süratle ışığı kovalamaktadır' sözcüğüyle. Buradan da anlaşılmaktadır ki, karanlık olan Dünya'dır; ışık olan da Güneş.

Kur'ânı Mu'cizü'l Beyan'ın, ilim, fen ve tekniğe ışık tutacak mesajlarından biri de 'gece ile gündüzün birbirinin başına sarık gibi dolandığı' türünden mecazlı ifadelerdir. 14 asır öncesinin mantık ve idrak ufkuna riayetle beraber 20. asır ve daha sonraki dönemlere de ışık tutan bu âyetler, bilhassa Güneş ile Dünya arasındaki ilginç münasebeti ortaya koymada fevkalade orijinaldir: '(Allah) Gökleri ve yeri hak ile yarattı. Geceyi gündüzün üzerine doluyor, gündüzü de gecenin üzerine doluyor. O Güneş'i ve Ay'ı buyruğu altına aldı ve her biri belli bir süreye kadar akıp gitmektedir..' (Zümer, 39/5)

'Tekvir' kelimesi, Arapça'da bir şeyi sarmak, yumak haline getirmek ve dolamak demektir ki, sarığın başa sarılmasına da 'kevrü'limâme' denmektedir. Her şeyden önce ayetteki ifadeler ve seçilen kelimelerin hususiyetleriyle adeta Dünya'nın küre şeklinde olduğu vurgulanmaktadır. Gece ile gündüzün dünyanın başına bir sarık gibi sarılmakta olduğu ifadesi manidardır. Aynı zamanda ayet, bu işin sürekli olduğunu ifade etmekte ve her zaman gece, zülumatıyla etrafı karanlığa boğup gündüzü takip etmesi ve böylece sistemin, adeta bir mekik gibi işleyip durması anlatılmaktadır ki, bunlar oldukça ciddi ipuçları sayılırlar.

Yine şu âyette de mesele sarih bir şekilde ele alınarak şöyle buyrulmaktadır:

'(Allah gökleri ve yeri altı günde yarattıktan) sonra iradesini arşa tevcih etti. Gündüzü kovalayan geceyi, gündüzün üstüne örtmektedir.' (A'râf, 7/54)

Burada geçen 'yuğşî' fiilinin mastarı 'ğaşy' kelimesi, örtmek, bürümek, örtü üstüne bir örtü daha getirip örtmek gibi manalara gelmektedir. Bu örtü gece olsun, gündüz olsun fark etmez; gece ve gündüzün birbirini bürüdüğünü ifade ettiği açıktır.

Ayrıca bu ifadeyi nahiv açısından tahlil edecek olursak; 'leyl' ve 'nehâr'ın her ikisi de mef'uldür. Arapça gramer esaslarına göre, burada olduğu gibi iki mef'ül peş peşe geldiğinde ikisinden birini fâil takdir etme durumu söz konusu olur. Bu kaideye göre ilk kelime olan 'leyl' fâil olur. Bu husus, 'Gündüz mü geceyi, gece mi gündüzü takip ediyor?' konusuna açıklık kazandırma açısından önemlidir. Zira burada hangi kelime önce gelmiş ise örten ve süratle diğerini takip eden odur. İkinci kelime ise örtülen ve takip edilen durumunda kalır. Bu demektir ki her zaman gece, gündüzü takip etmekte ve karanlık ışığı örtmektedir. Ayrıca ayeti kerime diğer bir detaya da 'hasîsen' kelimesi ile işaret eder. Şöyle ki, 'bu, seri bir şekilde ve baş döndürücü bir hızla' gerçekleşmektedir.

Meşhur Rus astronotu Gagarin'in biri çirkin, diğeri de güzel olan iki tespiti vardır. Birincisi, bu talihsiz insan, atmosferin üstünde muvakkat bir seyahatten sonra şöyle demişti: 'Gökyüzüne çıkıp dolaştım. Fakat orada Allah diye bir şeye rastlamadım.' İkincisi ise, 'Dünyadan uzaklaştığımda mütemadiyen arz üzerindeki dairelerde karanlığın ışığı takip ettiğini gördüm. Güneş'e ters düşen taraftan Dünya'nın etrafında sürekli karanlık bir perde dolanıyordu.' sözüdür. Evet dünya, küre şeklinde olup süratle Güneş'in etrafında döndüğünden, Güneş'e ters gelen taraftaki karanlık, âdeta bir perde gibi sürekli ışığı kovalamaktadır. Ne var ki insanın bunu tam kavrayabilmesi için mutlaka bir feza yolculuğu yapması gerekmektedir. Kur'ânı Kerim, asırlar önce bu hususu, 'yatlubuhû hasîsâ' tabiriyle işaretler. Yani 'karanlık, süratle ışığı kovalamaktadır' sözcüğüyle. Buradan da anlaşılmaktadır ki, karanlık olan Dünya'dır; ışık olan da Güneş. Buna göre süratli bir şekilde ışığı takip edip kovalayan Dünya'dır ve bir sapan taşı gibi Güneş'in etrafında dönmektedir. Şayet dünya, küre şeklinde olmayıp bir satıh gibi olsaydı, karanlık sürekli ışığı kovalayamazdı. O zaman bu sathın bir yüzü daima ışık, diğeri da karanlık kalırdı.

Bütün bunlar bir işaret ve ilmî tespitlerle çelişmeme demektir ki, Kur'ân iki kelimelik bir ifadeyle temas eder geçer. Ama bu işaretler öyle komprimeler haline getirilerek sunulmuştur ki, asrımızda dahi, bu ifadeler tahlile tabi tutulup incelendiği, dev teleskoplarla müşahade edildiği zaman Kur'ân'ın hakikatlerinin pırlanta gibi nazarlarda arzı didar ettiği görülecektir. Evet insanlık, ilim ve teknolojiye ilerledikçe, Kur'ân'ın ifadelerinden daha pek çok nükte ortaya çıkacak ve Kur'ân, bir kere daha hakikat diliyle İlâhî kelim olduğunu haykıracaktır.

Yeri Yayıp Yuvarlak Olarak Döşedi

'(Semâ ve Dünya'nın) Gecesini örtüp kararttı, kuşluğunu (Güneş'ini) açığa çıkardı. Bundan sonra da yeri yayıp yuvarlak olarak döşedi' (Nâziât, 79/29-30)

Allah (cc) semaları bir kanun ve nizam ile intizama koyup zabt u rabt altına aldığı gibi, Dünya'ya da irade ve kudretini tevcih ederek onu da düzenleyip yuvarlak bir şekil vermiştir.

Kur'ânı Kerim, bu gerçeği, '(Semâ ve Dünya'nın) Gecesini örtüp kararttı, kuşluğunu (Güneş'ini) açığa çıkardı. Bundan sonra da yeri yayıp yuvarlak olarak döşedi' (Nâziât, 79/29-30) ayetiyle ortaya koymaktadır.

Ayetten anlaşıldığına göre, semânın tertip ve tanzim işi bitmiş, gece ve gündüz takdir edilmiş; sonra da Dünya 'udhuye' haline getirilmiştir. Ayetteki bazı tabirler üzerinde durmadan önce burada bir hususa dikkatlerinizi çekmek istiyorum. Herhangi bir cismi tarif etmek isteyen bir insan, meselâ cisim yuvarlaksa, 'yuvarlak' diyerek tarif eder. Aynı zamanda tarif etmek istediği o cismin yuvarlaklığını, 'elmamsı', 'portakalımsı' gibi yuvarlaklığı bilinen bir cisme benzetme yaparak tarif eder. Böylece o, bu benzetmeyle hem o cismin yuvarlaklığına, hem de yuvarlaklığın özelliğine işaret etmiş olur.

İşte Kur'ân da anlatmak istediği meselelerin hakikatini söylemenin yanında, bir benzetme ile de o hakikatin ayrı bir hususiyetine dikkatleri çeker. Zikredilen ayeti kerimede geçen 'dehâ' fiili, özellikle seçilerek kullanılmıştır. Zira bu kelime, 'dahv' veya 'dahy' kökünden gelmektedir. Bu kökten türetilmiş bir isim olan 'udhuve' veya 'udhiye' de 'devekuşu yumurtası' demektir. Dolayısıyla 'dehâ' kelimesinin karakteristik yapısından anlaşılmaktadır ki, Allah (cc) semâyı tanzim ve tertip ettikten sonra yerküreye yönelmiş ve onu devekuşu yumurtası gibi 'elipsoid' şeklinde düzenlemiştir. İlk devirden beri Müslüman müfessirler, Dünya'nın yuvarlak olduğunu söylemişlerse de bu hakikat; ancak bugün tam anlaşılabilmiştir.

Kur'ânı Mu'cizü'lBeyân, kendine has ifade ve üslubuyla ele aldığı konuları öyle bir titizlikle ortaya koyar ki, fûnunu müsbete onca geniş imkanlarla her şeyi gayet net tespit ettiği halde, Kur'anî ifadelerin derinliği ölçüsünde ve ihtimallere açık bir üslupla aynı şeyleri ifade edebildiği söylenemez. 20. asrın her şeyi tek gözle gören maddeci ve materyalist zihniyeti, Kur'ân'ın bu yüce hakikatlerini, hiç olmazsa çağla uyumunu görmemezlikten gelse de, onun neşrettiği hakikatlerin yayılmasına ve gönüllere girmesine mâni olamayacak ve buna gücü de yetmeyecektir. Zira ilimler, geliştikçe Kur'ân daha da iyi anlaşılmaktadır. İhtimal bir gün müsbet ilmin bütün dalları, Kur'ân'ın Allah

kelâmı olduğunu haykıracak ve yeryüzünde yeni bir Kur'an çağı başlatacaklardır. Zira ilmin araştırma alanı, Allah'ın bir san'at meşheri ve bir kitabıdır. Yerküreyi yumurta gibi düzenleyen, Güneş'i dev bir mum gibi semaya yerleştiren, nebûlozları ve koca manzumeleri tesbih taneleri gibi elinde evirip çeviren, mutlak kudret sahibi olan Allah'tır. Aynı zamanda insanın derinliklerine, kalbine ve hissiyatına nazar eden, onun iç alemini baş döndürücü bir keyfiyet ve zenginlikte dizayn eden de yine O'dur.

13.08.2001 - Bir Tarihin Büyüklüğü Yazıldıktan Sonra Anlaşılır

Bir tarihin büyüklüğü, tarihçiler tarafından yazılıp ortaya konuncaya kadar gerçek manasıyla anlaşılamaz.

Bu yüzden tarih yapanlar, çok defa ne yaptıklarının farkına varamamışlardır. Ancak arkadan gelenler, onların o dâsitânî tarihlerini ortaya koyunca, ne büyük iş yaptıkları ortaya çıkar. Bu manada, mesela Hz. Ebu Bekir'e kendi döneminde, 'ne yaptınız ve inşa edip arkada bıraktığınız şey nedir?' diye sorsaydınız, zannediyorum çok fazla bir şey söylemezdi. Ancak asırlar sonra gelen insanlar, değişik usullerle o döneme ait vakaları toplayıp belli bir kritiğe tabi tutarak yorumlayınca, dünyayı yeniden onarma, inşa ve ihya etme adına çok büyük işlerin yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Yine eğer bir Sırpsındığı'nda, bir Niğbolu'da veya son dönem itibariyle Çanakkale savaşında insanların hasımlarıyla nasıl göğüs göğüse gelip yaka-paça olduklarını, onların ölümü nasıl gülererek karşıladıklarını, ukba aşkıyla nasıl koştuklarını görüp de size nakleden tarihçiler olmasa idi, bu mücerred hadiseler sizde çok fazla etki uyarmayacaktı. Ama onlar belli bir anlayışla ve mücadele felsefesine göre alınıp tahlil edilince, neticede koskocaman bir tarihle karşılaşma imkanı doğmuştur.

Bugün de dar dairede milletini, geniş dairede ise bütün insanlığı ihya işine gönül vermiş hakiki müminler, ciddi bir tarih yapıyorlar. İnaniyorum ki bunu gelecek tarihçiler çok büyük bir hadise olarak kaydedeceklerdir. Ve bence yapılan bu tarihin en önemli yanı da, en büyük işleri yaparken bile onları küçük görme, sonra nisyan-ı nefis içinde olma, yani yapılan şeyleri unutup bir daha hatırlamama, 'kim hatırlarsa hatırlasın' deyip, sadece hizmet söz konusu olduğu zaman önde koşma; payeler, mansıplar dağıtıldığı zaman da, saklanma, görünmeme vb. gibi meseleler olacaktır.

13.08.2001 - Tarihî Hadiselerin Tespiti

Millet olarak daha ziyade menkıbelerden hoşlandığımız için bugüne kadar hep harp ve kahramanlık tarihimiz yazılmış, buna mukabil siyasi tarihimiz üzerinde çok ciddi durulmamıştır. Bu yüzden de, mesela imparatorluk döneminde diplomasi nasıl işliyordu, hariciye nasıl çalışıyordu, eğitimde metot nasıldı ve milletlerarası münasebetlerimizde politikalarımız neden ibaretti.. bütün bunların bugünkü nesillere çok iyi anlatıldığı kanaatinde değilim. Ayrıca bu mevzularda bilinen şeyler de, ya yabancı kaynaklardan alınmış ya da hiçbir tarihî belgeye dayanılmadan kaleme alınmış gayr-i ilmî bir kısım evrak-ı perişan.. kasıtlı çarpıtmaların olduğu da ayrı bir konu: Mesela tarihte Türklerin Müslüman olmasını, tamamen jeopolitik sebeplere dayandıran ve onunla izah edenler var ki, onlara göre Türkler, samimi olarak Müslüman olmamış, bulundukları yer itibariyle, alem-i İslam üzerinde hakimiyetleri, Müslümanlıktan geçtiği için Müslüman olma lüzumunu duymuş ve Müslüman olmuşlar. Aslında, meseleyi bu kabil gerekçelere dayandırmak, Türkleri münafık konumuna düşürme demektir. Oysaki onların Müslümanlığı seçmeleri, böyle bir hakimiyetten hiç haberleri olmadığı bir dönemde gerçekleşmiştir.

Bu yüzden de tarihi tedkik edip, araştırmadan bu tür iddialar ortaya atan insanların yanında, bir sürü de bunlarla aldanmışlar olduğu kanaatindeyim. Bir tarihin yazılabilmesi için, her şeyden evvel vakaların tespiti çok önemlidir, yoksa burada da görüldüğü gibi, tarih yazma yerine ukalaca laflar edilmiş olacaktır.

Ayrıca ben günümüzdeki hadiselerin anlaşılmasından hareketle, tarihî hadiseleri biraz da o mülâhaza ile değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Buna bir örnek vermek gerekirse, mesela, günümüzde bir kısım insanlar eğitim ve kültürel etkinliklerle dine, vatana, millete hizmet ediyorlar. Ve kesinlikle bunların hüsn-ü niyetlerinde şüphe yok. Yapmış oldukları hizmetin selameti için de hiçbir siyasi partiyle bağlantı kurmayı düşünmüyorlar. Şimdi böyle bir hareket karşısında, milletimizin dinî değerleri adına yola çıktığını iddia eden bir parti ile gönül bağı olan bir tarihçi düşünelim; bu zat eğer bir tarih yazsa, siyasal etkinliklere katılmaksızın yurt yapıp, talebe yetiştiren ve çeşitli kültürel faaliyetlerde bulunan bu insanları, İslâmî faaliyetleri engelleyen kimseler olarak gösterecektir; gösterecektir, bu kimseler Bediüzzaman gibi evliyadan seçkinler bile olsa zira bunlar daha baştan 'Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım'

deyip yola çıkmışlardır. O tarihi okuyan insanlar ise 'vay hainler' deyip, onlar aleyhinde atıp tutacaktır. Çünkü hadiseler çok farklı platformlarda cereyan etmekte ve tarihçi de işin içinde olmadığından meseleyi avâmî nakillere dayandıracaktır.

Farklı bir örnek; biz 27 Mayıs'ı, 12 Mart'ı beraber yaşadığımız halde bu hareketlerle alakalı kayıtlar çok farklı tutulduğundan, ya da vesikalar yok edilip herşey çarpıtıldığından tarihin sayfalarına dökülenler de farklı olacaktır. Mesela bir dönemde komünistler ihtilal yapmak istiyor, onlara karşı muhtıra veriliyor ve bu hengâmede sizin hiç alakanız yokken, gelip sizi de götürüyor ve mahkum ediyorlar. Bir af çıktığında da onları salıp sizi tutmaya devam ediyorlar. Şimdi siz tarihçi olsanız bunları nasıl değerlendirirsiniz..?

İşte, bu kadar hadiselerin içinde olduğumuz halde, olayları yerli yerince değerlendiremiyorsak, tarihteki hadiseler ki, tamamen bizim dışımızda cereyan etmiş, biz ne o işin sebeplerine ne de müsebbeplerine nighbân değiliz; onları nasıl doğru değerlendireceğiz ki!..

20.08.2001 - Farkında Olmadığımız Nimet: Atmosfer

İnsan, çok defa Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ettiği nimetlerin farkında olamaz. Olduğunda da gereği gibi şükrünü eda edemez. Öyle zamanlar olur ki o, ülfet ve ünsiyetin kısıkaçları arasında, bakarken görmez, gördüklerini değerlendiremez ve bin bir nimet içinde yüzüp durduğu halde, her yandan kendini kuşatan bu nimetlerin farkına bile varamaz. Evet, kâinattaki her şey insanın emrine müsahhar kılındığı halde o, böyle bir musahhariyetin idrak ve şuurunda olamama gibi bir illet ve gafletle maluldur. Pek çoğu itibariyle nimetlerin şuurunda olsa da, Allah'ın bahşetmiş olduğu, onca lütuflara hakkıyla hamd ve şükürle mukabelede bulunması enderdir. Kur'an, 'Kullarımdan gereği gibi şükreden çok azdır' der. Allah (cc) bir ayette, değil şükrünü eda edebilmeye, verdiği nimetleri saymaya bile gücümüzün yetmeyeceğini bildirerek şöyle buyurur: '(Allah) size, istediğiniz her şeyden verdi. Eğer Allah'ın nimetini saymaya kalksanız, sayamazsınız. (Doğrusu) insan, çok zalim, çok nankördür.' (İbrahim, 14/34)

Mün'im-i Hakiki Allah'tır

Evet, Mün'im-i Hakiki sadece ve sadece Cenab-ı Hak'tır. Her şeyi veren O'dur. Ama gel gör ki insan, çok nankörlük eder de bu nimetleri veren Zât'ı hatta bazen verilen nimeti dahi unuttur da şükür ufkunda küfran-ı nimetlere düşer. Hak'tan ona sağnak sağnak nimetler yağar gelir; ondansa sürekli tuğyanlar yükselir.

Allah'ın in'am ve ihsan ettiği nimetleri saymaya gücümüz yetmez ama biz, şimdilik onlardan sadece biri üzerinde objektifimizi gezdirerek, kısmen dahi olsa ülfetimizi dağıtma denemesinde bulunacağız. Kur'ân, yer yer bilim ve tekniğe ait nimetlerden bahseder. Ancak o bu bahisleri çok defa mücmel olarak arz eder. Dolayısıyla insan, dikkatle bakmadığı takdirde onlardaki esrarı kavrayamaz. İşte pek farkında olmadığımız Allah'ın büyük nimetlerinden biri de, şu her an başımızın üzerinde bizi bir sera gibi koruyan, hava ihtiyacımızı karşılayan, seslerin, sözlerin intikalini sağlayan atmosferimizdir. Ona ister hava küresi, ister gaz kütlesi veya atmosfer, ister canlıların yaşamalarına müsait bir vasat teşkil etmesi yönüyle biyosfer denilsin, isterse bunların dışında daha başka adlarla anılsın, onun ta ilk peygamber ve beşerin atası Hz. Adem'den günümüze kadar devam etmiş ve bundan sonra da -Allah'ın takdir ettiği

müddete kadar- devam edecek görünen büyük nimetlerden biri olduğunda şüphe yok.

Atmosferin Vazifeleri

Atmosferin sayılamayacak kadar vazifeleri vardır. Eğer insan, Allah'ın onu ne denli büyük ve mühim işlerde istihdam ettiğini bilseydi hayretten başı dönerdi. O basit gaz yığınlarının insana nasıl hizmet verdiğini ancak günümüzün bilim ve tekniği sayesinde bir parça kavramış bulunuyoruz. Beşer, her gün sudan ve ekmekten daha fazla muhtaç olduğu havayı kendisine ihtiyacı nispetinde ihmal etmeden veren atmosferin ne büyük bir nimet olduğunu, onun belli ölçüde bozulduğu, genel nizamının altüst olduğu şu günlerde daha bir anlamış gibi görünüyor.

Hergün fezâ-yı ıtlaktan dünya semasına onbinlerce meteor (göktaşı) yağmaktadır. Ama atmosfer sahip olduğu tabii savunma gücüyle bu taşlara karşı koruyucu bir çatı vazifesi görmektedir. Ayrıca o, rüzgarların oluşmasında da bir ortam teşkil etmektedir. Öyle ki, onlar, değişik adlar ile zikredilirken kâh meltem olup kâkülümüzü okşamakta, kâh rüzgar olup tohumları taşıyarak aşılama yapmakta, kâh fırtına olup bulutları birbirine karıştırmakta ve yağmurun yağmasına vesile olmaktadırlar. Rüzgarlar, bazen kutuplardan ekvatora doğru, bazen de ekvatorдан kutuplara doğru esmekte ve bütün bu menzillerde farklı isimler alarak farklı fonksiyonlar eda etmektedirler; etmekte ve emr-i İlâhî ile insanın emrine âmâde olduklarını sergilemektedirler. İnsan, yeryüzünde gezip tozarken çok defa o nimetin farkında değildir ama nimet sahibi cömert, nimet de vefalıdır, insanı hiç yalnız bırakmazlar. İnsan, yazın boğucu sıcağında çalışırken ve kan-ter içinde kaldığı anlarda, ne büyük bir iştiyakla rüzgarın esmesini bekler; bekler de bir meltem gelip onun vücudunu okşayıp geçtiğinde ne şükran hisleriyle coşar.. tabii sahibini biliyorsa.

İnsanlar birbirlerine seslerini yine atmosfer vasıtasıyla duyurmaktadır. Onun dışına çıkan kimse, bir metre uzağında bulunan birine dahi sesini duyuramaz. Zira sesi taşıyan atmosferdir. İnsan, zeminin üzerinde bitkilerin başlarını okşaması ve serinletmesini, bulutları sevk edip birbiriyle buluşturmasını, erkek tohumları, dişi tohumlara götürüp aşılmasını düşündüğünde ancak, havanın ne kadar büyük bir nimet olduğunu anlar ve böylesi büyük bir nimetin tesadüflerin işi olmadığını idrak eder. Evet o, Allah'a inandığı, her şeyi O'na verdiği, eşyayı tesadüflerin sisli dumanlı dünyasından kurtarıp, hakiki sahibine teslim ettiği an, her şeyi daha bir farklı duyar ve

hisseder. Aksine o, inat edip nankörlükte bulunduğunda, duygu dünyası gibi arz ve hava da yüzünü ekşitecek, tayfun, fırtına ve hortum olup, belâ ve musibetler halinde onu tehdit edecektir.

Her Şeye İman Nazarıyla Bakmak

Evet, her şeye iman nazarıyla bakmak, eşyayı Kur'ân perspektifinde ele alıp tetkik etmek ve yorumlamak çok önemlidir.

'Allah'ın Nimetini Saymaya Kalksanız, Sayamazsınız'

'Eğer Allah'ın nimetini saymaya kalksanız, sayamazsınız.' Nasıl sayacaksınız ki; Cenab-ı Hakk bir tek şeyi evirip çevirerek, ondan bin türlü nimet meydana getirmektedir. Öyle ki, insan hangi nimeti ele alsın, onun içinde ayrı bir nimetle karşılaşacak ve kendini nimetler dairesi içinde hissedecektir. O, havanın tatlı tatlı esmesini, denizlerin üzerinde küçük dalgaları meydana getirmesini, bir aşık-maşuk münasebeti içinde cilvelenmesini, tohumları aşılmasını ve saçlarını bir anne şefkatiyle okşamasını düşündüğünde devamlı ayrı nimetlerle karşılaştığını zanneder. Halbuki farklı keyfiyetlere bürünen bu nimet, gerçekte bir tek nimettir. Ama Cenab-ı Hakk, büyüklüğünün bir ifadesi olarak biri bin yapmakta ve bir tek nimeti insana bin nimet halinde sunmaktadır.

Şimdi de, Allah'ın bu büyük nimeti olan atmosferi çeşitli yönleriyle ele alıp, ilmin geldiği seviye ile Kur'ân'ın asırları aydınlatan beyanlarının nasıl mutabakat arz ettiğini görelim. İtiraf etmeliyim ki, Kur'ân'ı hangi tarzda ele alırsak alalım, içinde yetiştiğimiz çağın kültür ve bilim seviyesinin tesirinde kalmadan onu kendi hususiyetleriyle aksettirmek oldukça zordur. Bu itibarla da ortaya konan faraziyeler, bugün için orijinal gibi görünse de, ileriki asırlarda belki de pörsüyüp gidecektir. Ancak, pörsüyüp giden bütün bu şeylerin yanında eskimeyen ve pörsümeyen bir tek şey vardır ki o da kelâm-ı İlâhîdir. İlmî hipotezler eskiyecek, teknik ve teknolojik vasıtalar yorulacak ve bunlar, neticede gidip Kur'ân'ın sarsılmaz ve yıkılmaz temel kaidelerine sığınacaklardır.

27.08.2001 - Risalelerin İmtihan Unsuru Olması

Ben, kuru nasçılığa gömülmüş insanların, risalelerden istifade edeceğine çok ihtimal vermiyorum.

Nasıl ki bir kısım kimseler Kur'ân'ı, Kur'ân dilinin inceliklerini görüp duydukları halde anlamaz, zevk etmez, bilemezler; hatta ona karşı önyargılarına devam ederler. Ve yine O'nun o büyüleyici ifadeleri, bazı kimselerin evc-i kemâle yükselip, gerçek insanî ufka ulaşmasına vesile olurken, diğer taraftan kimi insanların da dalalet ve küfrüne vesile olmaktadır; bunun gibi risalelerin de, insanlar için imtihan olabilecek yanları vardır.

Mesela, bizim için risaleler, çok büyük ve çok önemli manalar ifade eden ve bir yönüyle geleceği şerh eden ve hatta bu daire içinde yetiyecek büyük velilere, mürşidlere, ebrara, mukarrabine rehberlik yapacak tertemiz bir kaynak olmasına rağmen bazıları için hiçbir değer ifade etmemekte; dahası onun hakkında, dili bozuk ve çok muğlak, bir şey anlayamıyoruz demektedirler. Haddizatında onun hakkında böyle denmesinden ciddi rahatsızlık duyduğumu söyleyebilirim. Çünkü sizin çok dâhi dediğiniz insanlar, birtakım güzel ifadelerde bulunabilirler ve onlar da çok orijinal sözler olabilir.

Ukba Derinlikli Akıl

Ancak risalelerde öyle dâhiyane söylenmiş sözler vardır ki, bunlar adeta söylenemez türden şeylerdir.. ve Üstad'ın ifadesiyle Lem'alar bir bakıma çekirdek, Mesnevi-i Nuriye rüşeym, diğer risaleler de o feyyaz yamaçlarının fidanlığıdır. Ben, kuru nasçılığa gömülmüş insanların, onlardan istifade edeceğine çok ihtimal vermiyorum. Ama yine de 'ah ne olurdu onlar da onu tanıyıp tatsalardı! Bu onlar için de ayrı bir derinlik olacak ve düşünceleri, heyecanları ayrı bir tesir icra edecek, ayrı bir zenginliğe ulaşacaktı. Neylersin Allah (cc) nasip etmemiş. İcraatından akılların hayrette olduğu Allah'ı tesbih ve takdis ederiz. Bizi nefsin ve şeytanın iğvasına maruz bırakmasın. Dünyada bizden daha akıllı çok insan vardır. Ancak bir akıl var ki bir tohum gibi küçük; ama öldüğü zaman yok olmuyor; aksine başak veriyor. İmam Gazzali Hazretleri buna 'ukba buudlu, ukba derinlikli akıl' diyor. Öbürü sadece bedenin yaşamasında kullanılan akıl ki, bazıları onun da altından kalkamıyor.

27.08.2001 - Kur'an'ın Büyüleyici İklimi

En güzel şeylerden bile insan usanabilir; ama Kur'ân'dan usanmak mümkün değildir. Onu kıraat ederken bazen kendinize o kadar yakın hissedersiniz ki 'şu sözler bana ne kadar yakın, sanki benim benliğimden fışkırıyor' dersiniz ve o, size çok duru, tabanı berrak taşlarla örülmüş bir su gibi gelir.

Kur'ân her yönüyle çok güzeldir; onun güzelliği adeta beni büyüler ve azıcık aklımın erdiği yerlerde duygularım heyecanla köpürür. Evet her yönüyle Kur'ân'a hayran olduğumu bütün samimiyetimle söyleyebilirim. Bu hayranlığım, sadece onun Allah kelamı olmasından ötürü ve mutlaka hayranlık duymamız gerektiği için değildir. Çok defa onu okuduğum zaman adeta beni büyülüyor gibi olur ve kendimi onun hayranlığı içinde bulurum. En güzel şeylerden bile insan usanabilir; ama Kur'ân'dan usanmak mümkün değildir. Onu kıraat ederken bazen kendinize o kadar yakın hissedersiniz ki 'şu sözler bana ne kadar yakın, sanki benim benliğimden fışkırıyor' dersiniz ve o, size çok duru, tabanı berrak taşlarla örülmüş bir su gibi gelir. Ayağınızı atınca, ancak dizinize çıkar zannedersiniz, içine daldığınızda ise elli defa boyunuzu aşar; fakat yine de onu o ariz-amik enginliğinde hep bir duruluk içinde seyahat edersiniz.

Evet Kur'ân, bugünün ve yarının gerçeğini ve iç yüzünü terennüm ediyor; kim bilir o ahirette nasıl inkişaf edecek!.. Belki size, 'haydi gelin, kızartılmış kuşlar, püryan olmuş dana butları ve daha ne istiyorsanız hepsi var, yiyin..' denecek; ama siz, 'hayır, ben şimdi Kur'ân yiyor, Kur'ân içiyorum' diyeceksiniz.

Ayrıca olmuş-olacak hâdisat bütün satırları, sayfaları, paragrafları, cümleleri ile hep onda mündemiçtir. Ama onca muhteva ve farklılığına rağmen o ne tenasüp, ne üslup, ne anlatış, ne enginliktir. Ne var ki, bu da anlatma ile değil; doğrudan doğruya vicdanların duymasıyla bilinir. Ben şahsen, meseleye bu zaviyeden baktığımda, nesillerimizin nasıl talihsiz hale getirildiğini görüyor ve bir de ona ağlamak istiyorum. Onlar da fazla değil, bizim bildiğimiz bu kadarcık bir bilgi ile, Rabbilerinden gelen mesajı okuyup heceleyebilselerdi.. ama bu nesil ondan da mahrum. Ne olurdu bazı mekteplerde azıcık Arapça okutulsa ve dinin dili öğretilse idi!.. Herhalde o zaman ufukları daha bir inkişaf eder ve insanlar daha derin düşünebilirlerdi!.. İnşaallah bu acımızı, fakrımızı, yetersizliğimizi, tutarsızlığımızı birileri görür; 'derbeder ağızlarda, fütursuz beyanlarda Kur'ân'ın ızdırap çektiği yeter' der ve ona sahip çıkar...

27.08.2001 - Fetret Dönemi İnsanları

Yer yer bana, bir nevi fetret dönemi olan günümüzde, mazisi itibariyle değişik günahlara girip-çıkmiş insanların tevbe ile arındıktan sonra başka insanlara rehberlik etme durumlarının nasıl olacağı hususu soruluyor.

Her şeyden önce günümüz için 'fetret dönemi' ifadelerine katılmamak mümkün değildir. Üstad, Kastamonu Lahikası'nın iki yerinde bu meseleye temas eder ve günümüze fetret dönemi nazarıyla bakar. Bu mevzuda, zannediyorum Üstad yalnız da değil; ondan başka M. Hamidullah Hoca, Allame Muhammed Ebu Zehre.. gibi alimler de günümüzü bir fetret dönemi olarak değerlendirmektedirler. Zira İslam'ın zuhur ettiği andan bu yana, tarihin hiçbir döneminde insanlık dine karşı bu kadar yabancı hale getirilmemiş ve bu kadar ilhada itilmemiştir. Dolayısıyla küfür ve dalaletin ilim fermanlı olduğu böyle bir dönemde fetret mülahazasını nazara almamak ifrat olur zannediyorum.

Buradan hareketle tarif ve tavsif edildiği şekilde, önceleri değişik günahlara girip çıkmış; fakat daha sonra tevbe ile arınmış ve başkalarına rehberlik edecek konuma gelmiş insanlara Efendimizin (sav) Amr ibn Âs ve daha başka sahabilere dediği gibi, 'Bilmiyor musun? İslam cahiliye döneminde yapılan her şeyi silip süpürüp götürmüştür.' ifadesi zaviyesinden bakılabilir. Dolayısıyla da bir insanın şunca günahı vardı, otuz yaşına kadar bataklığa girip çıkmıştı.. bu insan günümüzde böyle bir dirilişi nasıl temsil eder? demek yanlış olur. Sahabe-i Kiram efendilerimizin bir kısmı istisna edilecek olursa, onların da pek çoğu, kırk-elli hatta altmış yaşından sonra Müslüman olmuş ve o ana kadar da hemen hemen irtikap etmediği günah da kalmamıştı. Ama bunlar gün gelip Müslüman olunca, velilerin bile ulaşamadığı mualla bir mevkii ihraz ettiler. Onların yolunda olan bugünün Müslümanları bizler, -Allah'a binlerce hamd ve sena olsun ki- İnsanlığın İftihar Tablosu'na ümmet olmuşuz. Yine hamd ve senalar olsun ki, o kadar yâd ellerde sağda-solda avâre dolaştıktan sonra Rabbimizin inayetiyle yeniden Kur'an etrafında toplanarak din-i mübin-i İslam'a hizmet etme imkanı bulduk. Zannediyorum 'müjdeler olsun bizlere!' deyip şükretmemiz gerekecek.

Ancak günümüzde Müslümanlığı bilen, Kur'an'ı tanıyan ve Efendimizin (sav) sünnetine vâkıf olan insanların, her ne kadar fetret devri de olsa, sorumluluk açısından diğerlerinden farklı olacakları da muhakkaktır. Bu itibarla onlar da

ibadetlerindeki eksiklikleri giderir, bulaştıkları günahlardan tevbe ve istiğfarla arınırlarsa, diğerk insanlar gibi değerkendirilebilirler.

03.09.2001 - Kuşların Atmosferde Uçması

Kur'ân-ı Kerim'de kuşların atmosferde nasıl uçtukları ve hangi katmana kadar yükselebildikleri anlatılmakta ve bu husus anlatılırken de 'cevvî's-semâ' tabiri kullanılmaktadır ki, (Nahl, 16/79) bu tabirle, daha ziyade canlıların cevelangâhı olan biyosfer kastedilmektedir. Kur'ân'da bir 'cevvî's-semâ', bir de 'semâ' tabiri vardır ki, bunlardan ilki canlıların yaşamasına müsait olan hava tabakası, ikincisi de canlıların teneffüs ihtiyacı olan hava ve gaz bulunmasına rağmen hayata elverişli olmayan diğer tabakalardır.

Suyun içinde ve derinliklerinde, toprakta ve toprağın derinliklerinde, havada ve havanın derinliklerinde yaşayan her canlı sınırlarını aşamadıkları belli alanlar vardır. Kuşların havada rahatça cevelan ettikleri saha, Kur'ân'ın 'cevvî's-semâ' tabiriyle ifade ettiği sahadır. Allah'ın (cc) bunları Kur'ân-ı Kerim'de bunları anlatıp mü'minlerin nazarlarını bu noktaya celb etmesinde insanlar için belli hikmet ve gayeler gözetilmiş olsa gerek. Yoksa maksat, atmosfer veya havadaki hayatın nasıl olduğu, karada hangi canlıların yaşadığı vb. gibi bilgiler vermek değildir.

Gözünü Tekrar Çevir, Bak!

Allah (cc), bazı ayetlerde insanların ülfetlerini gidermek ve anlatılmak istenen mevzuda onları tefekküre sevk etmek için biliyor zannettikleri şeylerin ötesinde bilmeleri gerekli olan şeylere dikkatleri çekmek içindir. Evet Cenab-ı Hakk, Kur'ân'da bir şeye bakılmasını emrederken, onlarca hikmete mebni icraatını dikkatlerimize sunmak ister. Bu yolla insanı, ülfet ve ünsiyetten kurtararak, onu daima sanat-ı İlâhî karşısında hüşyar kılmak ve beyân-ı Kur'âniye'yi iyiden iyiye tetkik etmek suretiyle kalbî ve rûhî hayatını inkişaf ettirme gibi pek çok hikmet ve gayeyi hedefler. Öyleyse Kur'ân'ın her beyanını fevkalade dikkatle mütalaa etmek gerekir. Mesela '(Feza-yı ıtlaka) Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun?' (Mülk, 67/3) ayet-i kerimesi mütalaa edilirken Kur'ân'ın emrinin arkasındaki maksat ve hikmetin kavranması salıklanmaktadır ki, ancak böyle bir yolla kelim-ı İlâhî'den alınması gerekli olan şeyler alınabilir. Bu ayet-i kerimede insana adeta, 'feza-yı ıtlak, yıldızların deveranından gezegenlerin cevelanına, güneş manzumesinin işleyişinden dünyanın onun etrafında bir peyk gibi dönüşüne, atmosferin pek çok hususiyet ve keyfiyetinden canlı-cansız her şeyle münasebetine kadar iç içe

pek çok şeyi birden mütalaaya çağırılır. İşte bunun için 'Bir bozukluk görebilecek misin?' dedikten sonra, 'Gözünü, tekrar tekrar çevir ve bak...' (Mülk, 67/4) emriyle feza-yı ıtlakın tekrar tekrar mütalaası emredilir. Bu ifadelerle insana, adeta şöyle denmektedir: Bu koca semaya isterse bir de, astronominin kanunları, fizik ve matematiğin faraziyeleriyle bak! Konuyu laboratuvarlarda değerlendir; sonra bir kez daha bakmayı dene! Herhangi bir ahenksizlik, genel nizamı ihlal edecek herhangi bir hareket ya da müspet ilimlerle mütenakız herhangi bir durum göremeyeceksin. Sizden öncekiler, bunları çıplak gözle yapmaya çalışıyorlardı. Onların teleskopları, dev dürbünleri ya da elektron mikroskopları yoktu. Siz, bütün bu imkanlara sahipsiniz; öyleyse Allah'ın (cc) oralardaki türlü türlü nimet, san'at ve icraatlarını müşahede edin; edin ki iz'an, irfan ve imanınız artsın. Böylece milyonlarca sistem içindeki ahengi, ahenk içindeki vahdeti ve vahdet içindeki Allah'ın ayan-beyan mevcudiyetini görebilesiniz. Kur'ân-ı Kerim bu ifadeleriyle insanı hem feza-yı ıtlakı temaşaya hem de onu araştırmaya sevk ve teşvik etmektedir.

Göğün Boşluğu

Evet Allah (cc), kuşların semâda belli bir tabakasında uçuşlarına dikkat çekerek şöyle buyurmaktadır: 'Onlar, göğün boşluğunda emre boyun eğdirilmiş olarak uçuşan kuşları görmediler mi? Onları orada Allah'tan başkası tutamaz. Kuşkusuz bunda inanan bir toplum için ibretler vardır.' (Nahl, 16/79) Bu ayet-i kerimede 'cevvi's-semâ=göğün boşluğu' ifadesiyle 'kuşların belli bir tabakada uçtuklarının' gaybî bir şekilde haber verilmesi fevkalade dikkat çekicidir. Pek çok Müslüman bu âyete, gerektiği ölçüde derince baktığını zannetmiyorum. İhtimal biz, bizi kuşatan atmosfer ve biyosferin alt ve üst katmanlarının bir olduğu zannetmişizdir. Oysa mesele iyiden iyiye ve derinlemesine araştırılıp incelendiğinde, atmosferin birbirinden farklı tabakalarının olduğu ve bu tabakaların ayrı ayrı hususiyetleri haiz olduğu ortaya çıkacaktır.

Farklı ısı dağılımlarıyla karakterize edilen bu tabakalar şunlardır:

- 1) Troposfer (Biyosfer, bu tabakayı içine almaktadır)
- 2) Stratosfer
- 3) İyonosfer
- 4) Exosfer

Kuşların Uçuş Alanları

Yukarıda zikredilen Nahl suresinin 79. ayet-i kerimesinde 'imsak' tabiri kullanılmıştır. 'İmsak' kelimesi, if'al babından olup cevvi's-semanın daha evvel Allah (cc) tarafından tanzim edilerek, kuşların uçmasına müsait bir hale getirilmiş olduğuna işaret etmektedir. Binaenaleyh onların orada uçmasına fırsat veren yine kanun-u İlâhidir. Kuşların gökyüzünde bir uçuş alanları vardır. Bu saha, canlıların içinde gezip tozabilecekleri bir sahadır. Bu saha dışına çıkıldığında, her zaman ahenk ve düzen canlıların aleyhine bozulmaktadır. Diğer canlılar için durum böyle olmakla beraber ayette insanın sahip olduğu ve olacağı vasıtalar ile oraya çıkacağı ve oranın, canlıların yaşaması için müşkül bir yer olduğunun keşfedileceği hakikatine de işaret edilmektedir. Tabii, bu yükselmelerin hemen bir kerede gerçekleşmeyeceği de açıktır. Defaatla denenecek zorlanacak; yerçekimi, sürtünme ve atmosfer şartları aşılmıca böyle bir hülya da gerçekleşecektir. İşte ayet: 'Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun göğsünü İslâm'a açar; kimi de saptırmak isterse onun göğsünü (o kimse) göğre çıkıyormuş gibi dar ve tıkanık yapar...' (En'âm, 6/125) Konu âyette, kâfir ve mü'minin, yani kalbi hidâyete erenin ve hidâyete karşı kaskatı olanın; içinde iman ve marifet nurunun lemeân ettiği insanın küfür ve dalâlet sapıklığında boğulup da, göğsü daralan kimsenin durumunu mukayese esprisi içinde verilmiştir.

İrade İnsanı

İnsan, iradesini iyi kullanıp, marifet-i İlâhî istikametinde sarf eder, Allah da (cc) O'nun hidâyetini murad buyurursa, o kişinin gönlünü İslâm'a açar ve kalbine de genişlik verir. Burada insanın iradesini işin içine katmasını, biz ekledik. Çünkü selef öteden beri böyle durumlarda beşerin irade ve ihtiyarını devreye sokmuşlardır. Yani onlar, insan iradesi olmadan bir meşiet-i İlâhî düşünmemişlerdir. Vakıa Allah'ın irade ve meşiet-i İlâhî, insanın iradesine bağlı değildir. Allah (cc) Mâlikü'l-Mülk'tür ve mülkünde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir. Ama adâlet-i İlâhî ve hikmet-i İlâhî, Allah'ın (cc) kullara ait takdir, tayin, hidâyet ve idlâllerinde onların iradelerinin de taalluk etmesini şart-ı âdi olarak esas almıştır. Biz de, kulun iradesini bu mülâhaza ile zikrediyoruz. Evet insan, istediği şeyin peşine düşecek ki, Allah onun hidâyetini murad buyurunca kalbine inşirah versin. İnsan, isterse Allah da onun kalbine genişlik verir, o kişi imandan zevk alır ve hayatını cennetlikler gibi yaşar.

10.09.2001 - Fert ve Cemaat Gururu

Birlik Halinde Olanlara İlahi İnayet

Bizler, Allah'ın, birlik halinde hareket eden insanlara iyi işler gördüreceğine inanırız; zira birlik ve beraberlik ruhu içinde hareket edenlere O'nun inayet edeceğine dair garanti ifade eden naslar vardır. Bize düşen esbaba tevessül etmek: Bizim yaptığımız şeyler sadece esbaba tevessülden ibarettir. Dolayısıyla, Allah'ın bize ihsan ettiği bu lütuflar, bizim cehdimizle elde edilebilecek gibi şeyler değildir.

İnsanın kendi tabiatındaki gurur ve bencillik gibi haller, bazen cemaat içinde o cemaatin de parlak ve cazip yanlarına dayanarak -buna âidiyet mülahazası da diyebilirsiniz- ferdî olmaktan çıkar ve bir cemaat gururu, cemaat bencilliği haline gelebilir.

Bunu biraz daha açmak gerekirse; bizler, Yüce Allah'ın, birlik halinde hareket eden insanlara iyi işler gördüreceğine inanırız; zira birlik ve beraberlik ruhu içinde hareket edenlere O'nun inayet edeceğine dair garanti ifade eden naslar vardır.. ve bu garanti katiyen ferdî hareket edenler için söz konusu değildir. Bu yüzden ferdî sürçmeler, ferdî kaymalar, cemaate göre her zaman daha fazla olur. Mesela Cenab-ı Hak değişik alanlarda hizmet eden müminlere değişik başarılar ihsan eyledi; bunu inkar etmeye imkan yoktur. Ancak bazen bir kısım kimseler yanlışlıkla bu başarıları, kendinden bilerek: 'Şu kadar zamandan beri bu işin içindeyim' gibi enaniyet kokan laflar edebilir. Yine yerinde bir recâ, bir ideal, bir ümit olarak düşünülmesi ve öyle kabul edilmesi gereken, bazı kimselerin bizler hakkında 'dünyayı kurtaran kahramanlar, aleme yeniden bir çehre kazandıracak insanlar, geleceği kuracak fikir işçileri' vb. iltifatkâr ifadelerine kapılıp kendimizi bir şey zannedebiliriz. Bazen de bu düşünceler, bütün bir cemaatin duygu ve düşüncesi haline gelir de, 'Allah (celle celâluhû) bizleri el ele, omuz omuza, diz dize verdirdi, bizi başarılı kıldı, sayimize semere lutfeyledi deyip gurura girebiliriz.' İşte bunlardan biri ferdî gurur, ferdî çalım; öbürü de cemaat gururu olur ki, bunların ikisi de mahvedici birer maraz ve bütün kazanımları yok eden birer virüstür.

O'nun İnayeti

Oysaki, böyle iltifatlara muhatap olanlar; 'bizler müminiz; Ehl-i sünnet

anlayışı içerisinde say'eder, cüz'î irademizi sonuna kadar kullanırız; ama inanırız ki, bütün başarıları, muvaffakiyetleri Allah yaratır. Bizim yaptığımız şeyler sadece esbaba tevessülünden ibarettir. Dolayısıyla, Allah'ın bize ihsan ettiği bu lütuflar, bizim cehdimizle elde edebilecek gibi şeyler değildir; aksine tamamen O'nun inayetinin neticesidir. Öyle ise netice itibariyle bunları O'na vermemiz icab eder' demeleri gerekir. İşte böyle hareket edildiği takdirde, ne başkalarına karşı bir üstünlük iddiası, bir fahirlenme, ne de başarısız kalındığı zaman ümitsizliğe düşüp üzülmeye söz konusu olur.

Allah Dilemezse Olmaz

Evet, insan neticeye dilbeste olunca, sanki çalışmalarının karşılığını mutlaka alması gerekiyor gibi bir tavır içine girebilir ve alamayınca da ümitsizliğe düşebilir. Hizmet eden insanlar açısından meseleyi değerlendirecek olursak; mesela, ev açtık bir şey olmadı, okul açtık bir şey olmadı, Asya'ya gittik, Pasifiklere açıldık yine bir şey olmadı.. diyerek yeislere düşülebilir. Halbuki bu şeylerin olması Allah'a aittir; siz bütün şartları haiz olabilirsiniz; ama Allah dilemezse olmaz. Sadeddin Teftezânî'nin iman tarifinde olduğu gibi iman, sizin gayretleriniz sonucu Allah'ın içinizde yaktığı bir meşaledir. Siz iradenizi ortaya koyar gayret edersiniz, o meşaleyi Allah ya yakar ya da yakmaz; o, O'nun bileceği bir iştir. Nitekim dünya kadar insan, şu kainat fenleri arasında dolaşıp durduğu halde, 'Vermeyince Mabud, neylesin Mahmud' misali, gözü açılmaz ve bir ümmî insanın elde ettiği marifeti dahi elde edemez ve Allah'la münasebetin en küçüğünü dahi temine muvaffak olamaz.

Bu yüzden insan evvela kendi vazifesini yapmalı, 'Ben çalışacağım, belki şimdi vermedi; ama O verecek olduğuna göre elbet bir gün verecektir' deyip, şe'n-i Rububiyet'in gereğine karışmamalı. Zaman gelince O (celle celâluhû), kendi şe'ninin gereğini yaratır ve hiç beklenmedik şekilde onu bir sürprizle karşı karşıya getirebilir.

Muvaffakiyetler Allah'tan

Ancak bu anlayış marifet adına bir seviye işidir; belli bir seviyeye ulaşmamış insanlar için bu şekilde düşünmek fazla olabilir. Çünkü yapılan bu vazife, bir dönemde peygamberlerle gerçekleştirilen vazifedir. Dolayısıyla Zât-ı Uluhiyet hakikati, haşr ü neşr hakikati, Allah'a kulluk ve tevhid-i Rububiyet hakikatleri gibi esas peygamberlikle hedeflenen şeylere talip olan insanların duyguda, düşüncede belli bir seviyeye ulaşmış olmaları gerekir ki, çevrelerinde hiç kimse olmadığı zaman bile, tıpkı peygamberler gibi asla ümitsizliğe düşmesinler;

düşmeyip yollarına devam etsinler. Nitekim Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), enbiya-ı izama ait hususiyetleri câmi, makam-ı cem'in sahibi olması hasebiyle, geçmiş ümmetlere ait bütün hususiyetler, başka bir ifadeyle Hz. Nuh, Hud, Salih, Lut, Musa (aleyhimüsselam) kavimlerine ait, ölçünün tartının alt üst olması, ihtikârın, ihtilâsın, spekülasyonların toplum hayatına yön vermesi, ticari emniyet ve güvenin sarsılması gibi daha nice mesâvî, bugün bu ümmet içinde yaşanmaktadır. Ve bu problemler sadece bir yere, bir bölgeye has da değil, dünyanın çeşitli yerlerine yayılmış durumda. Yine onları ıslah edecek bir Nuh, bir Hud, bir Salih, bir Şuayb, bir Musa da yok. Dolayısıyla onların işi daha da zor görünmektedir.

Bu açıdan Muhammedî ruh ve manayı dünyanın dört bir yanına taşımak suretiyle bütün bu mesâvîyi yok etmeye azmetmiş hizmet erleri, muvaffakiyetleri Allah'tan bilerek yollarına devam etmelidirler ki, gurur-kibir gibi öldürücü duyguların altında kalıp ezilmesinler ve takılıp yollarda kalsınlar.

17.09.2001 - Müslüman Terörist Olamaz

İslâm, lügat itibariyle 'silm' ve 'selamet' kökünden gelen ve 'if'al' babından (kip) kullanıldığı şekliyle; 'teslimiyet, selamete erdirmek, esenliğe çıkarmak ve karşılıklı emniyet ve barış tesis etmek..' gibi manalara gelen bir kelimedir.

İslâmiyet, esenlik, emniyet ve barış dinidir. Bu esaslar Müslüman'ın hayatında o kadar yaygındır ki, o, namaza durduğunda dünyadan alakasını keser, Rabb'ine kemer beste-i ubudiyet (kulluk teslimiyet ve iki büklüm olmuşluğu) içinde yönelir ve O'nun huzurunda el pençe divan durur. Namazdan ayrılırken de adeta yeniden hayata dönüyor gibi, sağındakilere ve solundakilere selam vererek, yani 'esenlik, emniyet, güvenlik içinde olun' diyerek noktalar ve esenlik, emniyet, barış, huzur dileğiyle yeniden insanların arasına döner.

Selam vermek ve başkalarının emniyet, güven içinde olmalarını dilemek, İslâm'da yapılması en hayırlı olan işler arasında sayılmıştır. Nitekim bir gün kendisine 'İslâm'da hangi amel daha hayırlıdır?' şeklinde sorulan bir soruya Allah Rasûlu (sav), 'Senin başkalarına yemek yedirmen, tanıdığın ve tanımadığın herkese selam vermendir.' (Ebu Davud, Edep, 142) şeklinde cevap vermiştir.

Terörizm Suçlaması

Ne acıdır ki, temelde bu anlayış ve espriye dayanan İslâm, bir kısım çevreler tarafından terörizmle aynı şey gibi gösterilmektedir. Bu, çok büyük tarihi bir hatadır; zira yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, temeli itibariyle emniyet ve güvene dayanan bir sistemin terörle örtüştürülmesi, her şeyden önce İslâm'ın ruhunu bilememenin ve onu kendi ruhuyla kavrayamamanın ifadesidir. Müslümanlığı, onu yanlış temsil eden azın azı bir kısım zavallıların tavır ve davranışlarında değil, kendi kaynaklarında, tarihinde ve hakiki temsilcilerinde aramak gerekir. Doğrusu şu ki, İslâmiyette sertlik, huşûnet ve bağnazlık yoktur. O, her yönüyle bir aff u safh ve hoşgörü dinidir. Hazret-i Mevlana, Yunus Emre, Ahmed Yesevi, Üstad Bediüzzaman.. gibi pek çok sevgi ve hoşgörü sultanı evliya ve asfiya, İslâm'ın bu yönünü çok güzel ifade etmiş ve hayatları boyu hep hoşgörü soluklayarak, birer sevgi ve hoşgörü âbidesi haline gelmişlerdir.

İslâm'da Cihad

İslâm'daki 'cihad' ise, müdafaa veya î' la-yi Kelimetullah (Allah'ın kelimesini yükseltmek) yolundaki engelleri kaldırmaya yönelik bazı hususi şartlara

dayanan bir husustur. Konuyla alakalı olarak tarihimizden pek çok örnek verebiliriz. Mesela, biz millet olarak, Çanakkale, Niğbolu, Trablusgarp.. gibi birçok cephede destansı mücadeleler vermişizdir. Vermeyip de ülkemizi işgal etmek için gelen düşmanla cihad etmek yerine 'Bizi medenileştirmek için geldiniz, ne iyi ettiniz de geldiniz! Hoş geldiniz, safalar getirdiniz!' mi diyecektik?. Beşeri bir realite olan savaşın da kaçınılmaz olduğu yerler vardır. Ancak hususi şartlarla alakalı olarak inen cihad ayetleri, bazılarınca yanlışlıkla tamim edilmek (genelleştirilmek) suretiyle, ikinci derecede üzerinde durulmaları gerekirken, asıl meselelerdenmiş gibi hep öne çıkarılmaktadır. Temelde, İslâm'ın ruhunu hakiki manasıyla kavrayamamış bu kimselerin, usul-furû dengesini kuramamaları, onların ruhlarında kin ve nefret mayaladığı gibi yanlış algılamalara da sebep olmaktadır. Halbuki, hakiki bir mü'minin sinesi bütün yaratılmışa karşı sevgi ve muhabbetle doludur. Şair, bu hususu şu enfes mısralarla ne hoş dile getirir:

'Muhabbetten Muhammed oldu hâsıl
Muhammed'siz muhabbetten ne hâsıl!'

Varlığın Mayası Sevgi

Evet, İnsanlığın İftihar Tablosu (sav), bir muhabbet insanıdır. Zaten O'nun bir adı da 'Habibullah'tır. 'Habib' kelimesi, 'seven' manasına gelmenin yanında mahbup, yani sevilen manasına da gelmektedir ki, Allah'ı seven ve O'nun tarafından da sevilen demektir. İmam Rabbani, Mevlana Halid, Şah Veliyyullah Dehlevi.. gibi tasavvuf erbabı, en büyük mertebenin sevgi mertebesi olduğunu söylerler.

Allah (cc), bu kainatı sevdiğinden dolayı yaratmıştır ki, İslâm da işte o sevginin adeta dantelasını örmüştür. Sevgi, büyük bir düşünürün tespit ve ifadesiyle, kainatın mayesi ve varlık sebebidir. Tabii, bütün bunlara rağmen, İslâm'da caydırıcılık adına bir kısım prensiplerin bulunduğunu inkar etmemiz de mümkün değildir. Ne var ki bazıları, asıl meselelerin gölgesinde yer alan ikinci derecedeki bu mevzuları, sanki ana meselelermiş (usul) gibi göstererek, büyük yanlışlıklara düşmektedirler. Bir keresinde, bu duygu ve bu düşüncede olan bir arkadaşımız bana, 'Siz belli bir sınır koymadan herkesle görüşüyorsunuz, bu da bizdeki gerilimi kırıyor. Halbuki 'El-Buğzu li'llah (Allah için buğzetmek)' İslâmi bir prensiptir. Dolayısıyla, bazı kişilere Allah için buğzetmek lazımdır.' demişti. Aslında böyle bir düşünce, 'Allah için buğzetme'yi yanlış anlamaktan kaynaklanıyordu. Zira, İslâm'da bütün varlık, 'El-Hubbu

fi'llah (Allah için sevme)' hükmünce Allah için sevilir. 'El-Buğzu li'llah=Allah için buğzetme' ise insan için değil, duygu, düşünce ve sıfatlar için geçerlidir. Dolayısıyla buğzedilmesi gereken insan değil, ahlaksızlık, küfür ve şirk düşüncesidir. Cenab-ı Hak, insanı 'kerim' olarak yaratmıştır (İsra, 17/70) ve herkesin belli ölçüde bu kerametten nasibi söz konusudur. Allah Rasulu (sav), bir Yahudi cenazesi geçerken ona insan olduğundan dolayı saygı duyarak ayağa kalkmış ve kendisine onun bir Yahudi olduğu hatırlatıldığında da 'Ama bir insan.' cevabını vermiş; (Nesei, Cenaiz, 46) vermiş ve İslâm'ın insana verdiği değeri göstermiştir.

Evet, Efendimizin (sav) insana saygısı işte bu ölçüde idi. Dolayısıyla, İslâm'ı iyi anlayamamış bazı Müslüman kişi veya kuruluşların, dünyanın değişik yerlerinde cereyan eden terör hadiselerine karışmalarının altındaki sebepleri İslâm'da değil, onların kendilerinde, onların yanlış yorumlarında ve daha başka faktörlerde, başka saiklerde aramak gerekir. Zira İslâm, terör yanlısı bir din olmadığı gibi, İslâm'ı iyi anlamış bir Müslüman'ın da terörist olması düşünülemez.

Bu çerçevede, bazı dönem ve şahıslar istisna edilecek olursa, Türklerin yoruma açık yanlarıyla İslâm'ı yorumlamaları çok olumludur. Eğer biz, Niyazi Mısri, Yunus Emre ve Mevlana.. gibi muhabbet fedailerinin İslâm anlayışlarını bütün dünyaya yayabilir ve onların sevgi, diyalog ve hoşgörü desenli mesajlarını, bu mesaja susamış insanlara ulaştırabilirsek, temsil ettiğimiz bu sevgi, sulh ve hoşgörü kucağına dünyanın dört bir yanından insanlar koşa koşa geleceklerdir.

İslâm'ın hoşgörüsü o kadar engindir ki; insanları rencide edecek şeylerin onlara söylenmesi bile, onun muhterem tebliğcisi Efendimiz (sav) tarafından kesin olarak yasaklanmıştır. Mesela, Ebu Cehil, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun kendisini helak edecek derecedeki gayretlerine rağmen Müslüman olmadan ölüp gitmiş bir talihsizdir. Zaten Ebu Cehil sözü, kelime manası itibariyle de 'cehaletin, kabalığın babası' demektir. İşte bu cahil ve kaba adam, bütün hayatını Efendimize (sav) düşman olarak geçirmiş ve onun bu tavrı Müslümanlarda bir şuuraltı haline gelmiştir; gelmiştir ama Mekke'nin fethinden bir müddet sonra Müslüman olan Ebu Cehil'in oğlu İkrime'nin (ra) de bulunduğu bir mecliste Ashab-ı Kiram (ra) arasında 'Ebu Cehil' aleyhinde bazı sözler söylenince, o engin sevgi ve hoşgörü insanı Allah Rasulu (sav), 'Babalarını kınamak ve haklarında lüzumsuz söz söylemek suretiyle çocuklarını rencide etmeyin.' (Müstedrek, 3/241, Kenzu'l-Ummal, 13/540-541) buyurmuştur.

İnsana Saygı

Konuyla alakalı başka bir hadis-i şeriflerinde ise, O (sav), 'Bir kimsenin anne-babasına sövmesi büyük günahlardandır.' buyurur. Sahabe efendilerimiz, 'Ya Rasûlallah! Hiç insan ebeveynine söver mi?' derler. Bunun üzerine Nebiler Serveri (sav), 'Evet, bir adam başka birisinin babasına söver, o da onun babasına sövdüğünde; ya da birisi birisinin annesine söver, o da onun annesine sövdüğünde kişi, kendi anne-babasına sövülmesine sebep olmakla, onlara sövmüş gibi olur.' (Müslim, İman, 145; Tirmizi, Birr, 4) cevabını verir.

Rahmet Peygamberi (sav), insana saygı mevzuunda bu kadar hassas iken, bugün hâlâ dine dayanarak birtakım sertliklerde bulunanlar herhalde bu dinin peygamberini anlayamamışlar demektir. Zira ne İslâm'da, ne de onun tebliğ ve temsilcisi olan İnsanlığın İftihar Tablosu'nun hoşgörü renk ve desenli dünyasında kin ve nefrete yer yoktur.

Rahmân'ın Kulları

Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda onun hep af ve müsamahayı esas aldığını görürüz. Takva sahiplerinin güzel ahlaklarının sayıldığı bir ayet-i kerimede şöyle buyrulur: 'O takva sahipleri ki, ...öfkelerini yutarlar ve insanların kusurlarını affederler. Allah, iyilik edenleri sever.' (Al-i İmran, 2/134). Meseleyi söyle açabiliriz; sizi şirazeden çıkaracak ve öfkeyle çatlatacak bir hadiseyle karşı karşıyasınız; size sövmüşler ve hakaret etmişler. Elinizden geliyorsa, Yunus'un tabiri ile elsiz, dilsiz ve gönülsüz gibi davranmalısınız. Kur'an-ı Kerim, sinirlerin olabildiğine gerildiği böyle bir atmosferde bile, güzel ahlak sahiplerinin nasıl davranmaları gerektiğine işaret sadedinde, ayetin konumuzla alakalı kısmında, 'Onlar öyle âl-i cenap insanlardır ki, kendilerini şirâzedden çıkaracak hadiseler karşısında dahi öfkelerini diken yutuyor gibi yutarlar; yutarlar ve insanların kusurlarına karşı göz yumarlar.' buyurmaktadır. Kur'an'ın, ayet-i kerimede seçip kullandığı kelimeler çok manidardır. Zira 'kezm', yutulmayacak bir şeyi yutma; 'kâzım' da, gayzını yutan demektir.

Yine başka bir ayet-i kerimede ise Cenab-ı Hak, mü'minlerin vasıflarından bahsederken şöyle buyurur: '(Rahman'ın kulları), ...yakışksız sözlerle karşılaştıkları zaman, temkin ve vakar ile (oradan) geçip giderler.' (Furkan, 25/72)

Müslümanca Bir Üslup

Allah Rasûlü'nün (sav) hayat-i seniyelerine baktığımızda, ayet-i kerimelerde

anlatılan hususların hepsinin tatbik edildiğini görürüz. Mesela, 'Ben zina ettim, cezam ne ise tatbik et, beni temizle.' diyerek günahını itiraf eden ve temizlenme dileyen bir sahabiye Nebiler Serveri (sav), 'Dön git, tevbe et, Allah'ın affetmeyeceği günah yoktur.' (Müslim, Hudud, 22) demiştir. Başka bir hadisede ise bir sahabi, malını çaldığından dolayı bir başkasını Allah Rasulü'ne (sav) şikayette bulunur. Ancak cezanın tatbik edileceği anda 'Ben davamdan vazgeçtim, bu şahsı affediyorum.' diyen davacıya Efendimiz (sav), 'Meseleyi ne diye mahkemeye getirdin, baştan affetseydin ya.' der.

İşte bütün bunlar, kendi kaynaklarından detaylarıyla mütalaa edildiği zaman, görülecektir ki, günümüzde insanlara kin ve nefretle muamelede bulunan, kendileri dışında herkese Müslüman, Yahudi veya Hıristiyan'a gayzla bilenen ve alemi 'kafir' diye karalayan insanların kullandıkları üslup, Müslümanca bir üslup değildir. Zira yukarıda da ifade ettiğimiz gibi İslâm, bir sevgi ve hoşgörü dini, Müslüman da her türlü terör hadisesinden uzak, kin ve nefretin her çeşidini sinesinden çıkarıp atmış bir sevgi ve muhabbet fedaisidir.

01.10.2001 - Kutlu Zaman Dilimi Üç Aylar

Bu aylarda insanlar tıpkı öbür âlemin sakinleriymişçesine mûnisleşir ve sırlı bir derinliğe ulaşırlar. Receb ayının girmesiyle, her zaman ayrı bir derinlikle tüllenen geceler, daha bir büyümlü hal alır ve herkese ne dâhiyâne düşünceler ilham ederler. Üç aylar, iman, İslam'ı, mabedi ve ibadeti duyup anlayanları; ruhları sarıp okşayan zevk meltemleriyle kucaklar. Receb ayının girmesiyle Rahmeti Sonsuz'a karşı duâ, niyaz, hamd u senâ ve tam bir teyakkuzla hazırlığa geçen ruhlar, ayın sonuna doğru ötelere uyanmış gibi tam bir temâşâ zevkine ererler.

Üç ayların kendilerine mahsus bir tadı bir şivesi vardır ki, onları yılın diğer aylarından ayırır.. her ayın güzellik ve nefâsetinin zâhirî duygularımızla hissedilip yaşanmasına mukâbil, bu müstesna zaman dilimi kalble ve bâtinî duygularla yaşanır. Bu aylarda gönül dünyalarına yönelen insanlar, iman ve izanlarından fışkıran ışıklarla eşyanın perde arkasını süze süze, duygularıyla, içinde ebedî bir ömür sürecekleri firdevslere uyanmış ve ulaşmış gibi olurlar. Onlar için bu aylardaki günler, geceler, hatta saatler ve dakikalar âdeta bir başka büyüyle gelir-geçer; gelip geçerken de derecesine göre herkese mutlaka bir şeyler fısıldar.

Bu aylarda zaman hep uhrevî renklerle tülленir.. insanlar tıpkı öbür âlemin sakinleriymişçesine mûnisleşir ve sırlı bir derinliğe ulaşırlar. Herkes kendi iç derinliklerinden olduğu gibi, varlığın sînesinden de ukbâ buudlu bir şiiri dinler ve yığın yığın hülya ve hatıraların, beklenti ve rüyaların gurûb ve tulû'larında dolaşır. Yer yer hüznölü, zaman zaman da neşeli tedâileriyle üç aylar, bize hem yitirilmiş bir cennetin hasretini hatırlatırlar hem de buğu buğu onu yeniden bulabileceğimiz ümidiyle bütün benliğimizi sararlar. Evet, hayatımızın her dakikasını ayrı bir saadet ve neşeye, ayrı bir gerilim ve hamleye çeviren bu günlerdeki hâtıra ve tedâiler, duygularımızı sessiz bir şiire, hayatlarımızı da sihirli bir güzelliğe çevirirler

İbadetle Derinleşen Saatler

Biraz da üç aylardaki nurların gönüllere sinmesiyle sokaklardaki ışıklar, minarelerdeki mahyalar, her taraftaki rûhânî canlılık ve mabetlere koşan insanların simalarındaki letâfetle dünyadakinden daha çok cennetteki zamanları hatırlatan bu nûrefşan zaman dilimi, kadrini, kıymetini bilenlere ayrı ayrı

lezzetler ve zevk-i rûhânîler sunar. Evet o, imanı, İslâm'ı, mabedi ve ibadeti duyup anlayanları; marifet, muhabbet ve ledünnî hazlara açık olanları, değişik dalga boyundaki ışıklarının renkleri, latîf latîf esen havasının incelikleri, uğradığı herkesi büyüleyip geçen zamanın seslerinden toplanmış ve ruhları sarıp okşayan o sonsuz zevk meltemleriyle kucaklar hepimizi.

Hemen her sene zamanın bu altın dilimini idrak edince, âdeta, ötelerin ayn-ı hayat olan o sevimli, neşeli mavimtırak günlerine bir kere daha kavuşur gibi oluruz. Evet, bir kere daha gönül gözlerimizde her yan baharla tülленir.. her tarafta yeniden hayat köpürür.. dağ-bayır yeşerir ve renklerle kahkaha atar.. çiçekler raksa durur, bülbüller nâralar yağdırır.. ve duygular gülden, lâleden alevlerini alıyor gibi olur. Öyle ki her yanda esen bu umûmî hava gönüllerimizi bir mutluluk vaadiyle kaplar ve bize ne bilinmedik, ne sezilmedik şeyler fısıldar. Hatta hayatları bedbinliğe, karamsarlığa kilitlenmiş insanlar bile bu semâvî şehráyinden nasiplerini alırlar. Hele günler, o ibadetle derinleşen saatlerini, hayatın gerçek mânâsını terennüm etmek için gönüller üstünde bir mızrap gibi hareket ettirdiğinde, kuş cıvıltıları safvetinde ve bir çocuk neşesi tadındaki ezan dakikalarının cennet güzellikleri kadar tesirli ve bu güzelliklere meftun bir kalb gibi olgun ve dolgun ibadet saatlerinin, Hakk'ı muhatap alma ve Hakk'a muhatap olma mânâsıyla tüten zeberced duyguların zikir u fikirle sînelerimizi coşturan şiiri başlar.. başlar da, varlığın çehresindeki perdeler sıyrılır ve Hakk'a yakın olmanın o kendine mahsus, huzur ve itminan dolu, lezzetli, sımsıcak mavi dakikaları bizim olur. Günde beş, haftada lââkal otuz beş defa, âdeta bir nurdan helezon çevresinde dolaşır, gönüllerimizde mi'rac fırsatlarına erer ve hep insan-ı kâmil olmanın rüyalarıyla yaşarız.

Receb, Şaban ve Ramazan

Üç ayların başlangıcı, kamer birkaç gün önce zuhur etse de, rağbetlere açık inayetle tülленen bir perşembe akşamı 'merhaba' der ve bir mızrap gibi gönüllerimize iner. Ulu günlere ve daha bir ulu güne akort olmaya teşne duygularımızı ilk defa uyarıp coşturan 'Regâib' bir ses ve enstrüman denemesi gibidir. Yirmi küsur gün sonra gelecek olan Mi'rac ise, tam hazırlanmış ve gerilime geçmiş ruhlar için âdeta, semâvî düşüncelerle, gök kapılarının gıcırtilarıyla ve uhrevîlik esintileriyle gelir. Beraât bu tembihlerle uyanmış ve tetikte bekleyen sînelere kurtuluş muştularıyla seslenir. Kadir Gecesi'ne gelince, bu kadirşinas insanları, tasavvurlar üstü ve ancak bin aylık bir cehd ile elde edilebilecek feyiz ve bereketle kucaklar ve onları afv u mağfiret meltemleriyle sarar.

Üç ayların bu olabildiğince tatlı ve imrendiren sıcaklığı, imanlı gönüller için gece-gündüz demeden devam eder. Her gün bütün parlaklık ve canlılığıyla bereketlerini başımıza boşalttıktan sonra gidip ufka kapanınca, arkadan yepyeni, âsûde ve buğu buğu güzellikleriyle bir başka sabah tulû' eder.. gönüllerimizi dolduran, iç âlemlerimizde gizli gizli bir şeyler örgüleyen hüşyar gönüller için oldukça hülyalı bir sabah..

Receb ayının girmesiyle Rahmeti Sonsuz'a karşı duâ, niyaz, hamd u senâ ve tam bir teyakkuzla hazırlığa geçen ruhlar, ayın sonuna doğru ötelere uyanmış gibi tam bir temâşâ zevkine ererler.. ererler de hemen herkesin dili, edâsı, üslûbu değişir ve çehrelerini bir heybet, bir haşyet ve bir ümit sevinci bürür. Herkes daha ziyade kalb diliyle konuşmaya başlar.. beşerî sertlikler daha bir yumuşar.. ve bunlar arasında bir hayli insan, mi'rac yapacakmışçasına bütün dünyevî ağırlıklarını atar ve âdeta ruh hiffetine ulaşır. Derken Hakk'a yönelmiş bu insanların gönüllerinden taşan nûrâniyet ve sîmâlarındaki rengârenk incelik en katı kalbleri dahi yumuşatacak ve rikkate getirecek ölçülere ulaşır.

Receb ayının girmesiyle, her zaman ayrı bir derinlikle tüllenen geceler, daha bir büyümlü hal alır ve herkese ne dâhiyâne düşünceler ilham ederler. Hele, ondaki bu gecelerin ötelere açık menfezleri sayılan kutlu zaman parçaları, her zaman bize, gönüllerimize benzeyen emeller ve cennet duygularıyla coşan hülyalar aşarlar.. aşarlar da, sonsuzluk arzularımızı kucaklar ve ruhlarımıza yeni yeni rüyaların kapılarını aralarlar. Hemen her gece benliğimizde uyukluyor gibi sessiz sessiz duran hislerimizi uyarır ve bize dünyadakinden daha derin saadet düşünceleri ilham ederler.

Kitaplarda 'Şehrullâhi'l-Muazzam' diye geçen Şaban ayını, bütün varlığa ve benliğimize sinmiş bir lezzet gibi duyar ve gönüllerimizin ümide, beklentiye, uhrevî güzelliklere kaydığını hisseder gibi oluruz. O, gecesiyile-gündüzüyle, insana Ramazan besteli büyümlü bir mûsikî gibi tesir eder.. ve kendisine sığınanları semâvî kollarıyla sarar.. bir anne şefkatiyle kucaklar ve onları rahmetin enginliklerinde dolaştırır. Onu kendi ruhuyla idrak edenler için, sanki zaman delinmiş de, duygularımıza zamanüstü âlemlerden bir şeyler akıyor gibi olur. Öyle ki, herkes onun aydınlık dakikalarında ve onu duymanın enginliklerinde bir adım daha atsa, kendini, bir sihirli merdivene binip ötelere yürüyecekmiş gibi sanır. Hemen her gün, her gece, her saat ve her dakika fitratlarımızdaki gizli sonsuzluk arzusu ve ebediyet düşüncesiyle kim bilir kaç defa ötelere ihtiyacımızı hisseder ve bu Allah ayının araladığı menfezlerle

emellerimizi temâşâyâ koşarız.

Derken sımsıcak, olabildiğince yumuşak ve hummalı dakikalarıyla Ramazan ufukta belirir.. vicdanlar teyakkuza geçer, bütün gönüller uyanır, bütün duygular coşar.. ve insanlar oluk oluk mabede akar; oradan da Rabb'ine yürür. Ramazan'ın gelmesiyle ruhunun râbıtalrı daha bir güçlenir.. uhrevî arzu ve emeller daha bir köpürür; köpürür ve duygular üzerine bir mızrap gibi inip kalkan bir Ramazan mülâhazası, inanmış sîneleri aşkla, şevkle coşturur ve onların ruhlarında âdeta yangınlar meydana getirir. Denebilir ki, Ramazan senenin en nurlu, en içli, en tesirli, en lezzetli günleri ve ledünnî hayatımızın da en önemli bir iç dinamizmi olarak bütün benliğimize siner ve bize en uhrevî hazlar yaşatır. Çarşı-pazar ve sokakların görüntüsü ötelere ait duygularla köpürür. Minarelerin solukları gönüllerde Kur'an hüznüyle yankılanır.. mabetler ışıktan fistanlara bürünür ve imanlı gönüllerin avazlarıyla inler. Evden mabede, mabetten mektebe her yerde Hakk'a yönelişin sevinç ve itminânı yaşanır.. ibadetle şahlanan sîneler, bütün güzelliklerini ortaya döker.. en mahrem çizgileriyle iç dünyalarından kopup gelen aşklarını, şevklerini haykırırlar. Bu insanlar, güya 'vuslata hazırlanın' emrini almış gibi her geceyi bir 'şeb-i arus' arefesi sayar ve her günü de engin bir vuslat duygusuyla geçirirler.

Ramazan Ufku

Evet, Ramazan'daki her seste bir başlangıç vaadi, her solukta bir kurtuluş ümidi nümâyândır. İftarlar, bize bir kısım sırlar fısıldar ve ufukumuzda büyük buluşmanın çağrışımlarıyla tülleenirler.. teravihler ümit dünyamıza neler neler vaat ederler.. geceler, âdeta nazlı bir gelin edâsıyla bize harem kapılarını aralar ve vâridâtın her türden dalga boyuyla ışık olur gönüllerimize akarlar.. imsaklar tıpkı vapur düdüğü, uçak sesi ve füze tarrakalarıyla tınlar ve Dost'a vuslat yolunda bir gece yolculuğunu salıklarlar... Nihayet upuzun bir gün, o tatlı buluşmanın telaşlı; ama dikkatli, heyecanlı; fakat ümitle dolu saatleriyle gelir her yanımızı sarar.

Ramazan'da hayat o kadar derin ve anlamlıdır ki, konuşulan her söz, duyulan her ses insana, onun gönlünden fıskıran bir besteymiş gibi gelir; gelir de en tatlı nağmeler halinde duygularımız süzülmeye başlar. Her zaman ruhun bir tomurcuk gibi açılmasına ve benliğin derinliklerinde uyuyan duyguların uyanmasına vesile olan ve bizi en büyüleyici, en enfes hülyalar âleminde dolaştıran Ramazan, hepimizi ta iliklerimize kadar bir aşk u şevk ve bir vuslat ihtiyacıyla yoğurur ve gönüllerimize gerçek hayatın neşvesini duyurur.

Ebedi Saadet

Ramazan'da tam azığını alabilen herkes, burada elde ettiklerinin ötesinde, yürüdüğümüz bu nurlu; fakat biraz buğulu yolun sonunda, hep özleyip durduğu bir ebedî saadetin var olduğunu anlar ve bütün benliğiyle O'na yönelir. Evet, her iftar ve her imsakta insan, kendine yepyeni bir vuslat kapısının aralandığını seziyor gibi olur ve iki adım ötede daha çaplı ve daha büyüleyici bir buluşma ihtiyaç ve ümidini duyar; duyar da bir tarafta gurbet ve yalnızlık, diğer tarafta da beklenti ve hülyalar onları daha engin bir büyü ile sarar ve hakîkî aşkın derinliklerine çeker. Öyle ki, onların sînelerinin enginliklerinde olduğu gibi, mekânın sonsuzluğunda da her şeyin aşk etrafında cereyan ettiğini duyar ve kendilerinden geçerler. Kadın-erkek, genç-ihtiyar, zengin-fakir herkes, kendi idrak seviyesine göre, Ramazan'da önemli bir hazırlık dönemi yaşar; sonra da hiç bitmeyecek bir yol mülahazasıyla hep Allah'a yürüyor gibi olurlar...

01.10.2001 - İnançsızlık Girdabı

Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun göğsünü İslam'a açar; kimi de saptırmak isterse onun göğsünü (o kimse) göğsü çıkıyormuş gibi dar ve tıkanık yapar... Cenab-ı Hak, iradesini kötüye kullanan bir insanın dalaletini murad buyurursa onun göğsünü daraltır. İman etmek ve bu iman gereği olan ibadetleri yapmak, işte böyle bir kimsenin kalbinde, büyük bir darlık ve sıkıntı meydana getirir. Kâfir, iradesini iyi yönde kullanmadığından, Allah da onun cennete girmesini murad etmez. Bu neticeyi hazırlayan başka değil, imanı irade etmeyen ve bir kere olsun yüzünü secdeye koyup 'Aman ya Rabbi! Beni dalâlete sevk etme' demeyen kâfirin kendisidir.

En son, 'Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun göğsünü İslam'a açar; kimi de saptırmak isterse onun göğsünü (o kimse) göğsü çıkıyormuş gibi dar ve tıkanık yapar...' (En'âm/125) ayet-i kerimesi üzerinde durmuş ve insanın iradesini iyiye kullanıp marifet-i İlâhi istikametinde sarf ettiği ve Allah'ın da onun hidayetini murad buyurduğu takdirde o kişinin kalbinde bir genişlik hasıl olacağı hususunu ifade etmiştik. Şimdi de bu ayetin mevzumuzla alakalı farklı bir yönü üzerinde duralım. Göğsünü daraltır! Cenab-ı Hak, iradesini kötüye kullanan bir insanın dalâletini murad buyurursa onun göğsünü daraltır. İman etmek ve bu iman gereği olan ibadetleri yapmak, işte böyle bir kimsenin kalbinde, büyük bir darlık ve sıkıntı meydana getirir. Kâfir, iradesini iyi yönde kullanmadığından, Allah da onun cennete girmesini murad etmez. Bu neticeyi hazırlayan başka değil, imanı irade etmeyen ve bir kere olsun yüzünü secdeye koyup 'Aman ya Rabbi! Beni dalâlete sevk etme' demeyen kâfirin kendisidir. O kimse, kendi iradesiyle dilini, kalbini ve dimağını küfür istikametinde kullanmıştır. Hiçbir İlâhî ikaza ve çevresinde olup biten hadiselerin mana, muhteva ve yorumlarına hiç mi hiç dikkat etmemiş; bu yüzden Allah (cc) onun idlâlini murad buyurmuştur. Hakkında böyle bir takdir buyrulan kişinin göğsü daralır ve sanki gırtlığı sıkılıyor gibi olur. Ayet-i kerimede havasız kalan bir insanın tasviri yapılmakta, zindanda havasız kalmış, veyahut da boynuna ip takılmış bir insanın durumu resmedilip canlandırılmakta ve havasızlıktan tıkanan bir insanın fotoğrafı gözlerimizin önünde şekillenmektedir.

İnançsızlık Buhranı

Ayet-i kerimede ki fiil kipi özellikle kullanılmıştır. 'Saide', 'a'lâ' manasına

yükselmek demektir. Ama Kur'an, ne 'ya'lû', ne de 'yes'adu' demektir. Burada belâgat açısından bir kısım nükteler vardır. İnsan, 'yes'adu' kelimesinde, adeta semaya çıkan vasıtaların seslerini duyar gibi olmaktadır. Ancak kelime, farklı bir kalıp olan 'yessa'adu' şekline çevrildiğinde işin içine bir de zorluk ve sıkıntı manası girmektedir. Kur'an, burada fiili bu şekilde kullanarak kâfirin içindeki sıkıntıyı, hem sıkıntı hususiyetiyle hem de musikisiyle vermektedir. Esas mazmun olarak günümüz insanının içine düştüğü bunalımlara parmak basmakta ve Allah'a imandan mahrumiyetin hâsıl ettiği dalâlete ve bu dalâletin gönüllerde meydana getirdiği sıkıntıya dikkatleri çekmektedir. Binaenaleyh bir bakıma muhatap, 20. asrın insanıdır. Zira 20. asırda yaşanılmış olan sıkıntı ve buhranlar bu ölçüde, şimdiye kadar hiçbir asırda yaşanmamıştır. Evet devrimizdeki küfür ve dalâletin sıkıntısı, semâyâ çıkılırken hissedilen sıkıntıya benzemektedir. Çünkü yukarılara doğru çıkıldıkça, havasızlıktan boğazlar sıkılıyormuş gibi olmaktadır. Bir insan semaya çıkmamışsa, elbette ki oranın havasızlığının, insanın göğsünü nasıl sıkıştırdığını bilemez. Ben, Asr-ı Saadet insanının bu ayeti nasıl anladığını bilemeyeceğim. Ancak, astronomik gelişmelerle, ayetin ifade ettiği mana bütün incelikleriyle ortaya çıkmış gibidir. Küfür ve dalâletin sıkıntı verici keyfiyeti anlaşıldığı gibi, yukarılara doğru çıkıldıkça, nefes almanın zorluğu ve oraların canlı hayatı için elverişli olmadığı da tebeyyün etmiştir.

Teşbihin Gücü

Teşbih, ya bir şeyi mübalağalı anlatmak, ya da gizli ve mekni maksatları ortaya çıkarmak, diğer bir ifadeyle, bilinen bir şeyle, bilinmeyen bir şeyi anlatmak için yapılır. Mesela Allah'ın kuvvet ve kudretinin her yerde nasıl hâzır ve nâzır olduğu bilinmemektedir. Ama, güneşin, şualarıyla her yerde herkesin başını okşadığı bilinmektedir. İşte Allah'ın kudreti de güneşin şualarına teşbih edilerek onun da her yerde hâzır ve nâzır olduğu böyle bir benzetmeyle ifade edilebilir...

Ayet-i kerimede kâfirin sıkıntısı, bilinen bir şeyle anlatılmaktadır. Onun bilinmeyen bir şeyle anlatılması mümkün değildir. Çünkü zaten inanan bir insanın kâfirin sıkıntısını anlamasına imkân yoktur. Benzetme için seçilen malzeme de bilinmeyen bir şeyden seçilecek olursa mesele, çift bilinmeyenli denkleme döner. Oysa Kur'an'ın beyanı, gayet açık ve fasihtir: '... onun göğsünü (o kimse) göğe çıkıyormuş gibi dar ve tıkanık yapar...'

Kur'an, kuşların tayaran ettiği sahayı 'cevvî's-semâ: göğün boşluğu', yani

yaşamaya, nefes almaya elverişli olan saha tabiriyle ifade ederken, burada 'fi's-sema: semanın içinde' tabirini kullanmaktadır. Yani siz, yerde iken o sıkıntıyı duymazsınız. Ancak cev-v-i semayı aşp, semânın içine girdiğiniz zaman duyarsınız. Göğsün havasızlıktan daraldığı, ancak balon ve uçaklarla semaya çıkıldığı zaman anlaşılabilmiştir. Bu tabirden kastedilen mana da, işte o zaman ortaya çıkmıştır. Hatta uçakla fazla irtifa kaydedileceği zaman hostesler, 'Kabinlerinizde hava basıncı kontrollüdür. Bir aksilik olursa başınızın üzerindeki maske otomatik olarak aşağıya inecek, onu ağzınıza alarak bastırınız ve ihtiyaç kalmadığı söyleninceye kadar da o maskeyi çıkarmayınız.' ikazını yapmaktadırlar. Buradan anlaşılmaktadır ki, yukarılardaki hava basıncı, yerdeki hava basıncı gibi değildir. Allah (cc) atmosferin basıncıyla, insanın içindeki kan basıncını müsavî kılmıştır. Bunlar birbirine mütenasiptir. Yukarıya doğru çıkıldıkça hava basıncı azalır ve kanın basıncı artarak vücut çeperlerini ve damarları zorlar. Denge bozulunca iç, adeta dışa taşmak ister. Bu yüzden bazen yüksek irtifalarda insanın burnu kanar.

Hava Basıncı

1920 yıllarından sonra gelişen teknoloji sayesinde stratosfer (ortalama 12 ile 40 km arasında uzanan atmosfer tabakası) hakkında daha geniş bilgiler elde etme imkanı doğmuştur. Yapılan tespitlere göre hava, deniz kenarında bir santimetrekarelik yüzeye bir kg. tazyik yapmaktadır. Bu basınç miktarına '1 atmosfer' denilmektedir. İnsan derisinin yüzölçümü ortalama 1,5 metrekaire olduğuna göre hava hepimize 15 ton kuvvetle basınç yapıyor demektir. Bu büyük kuvvet altında ezilip pestil haline gelmeyişimizin sebebi, içimizden de hariçteki tazyike müsavî bir basıncın mevcut olmasıdır. Yukarılara çıkıldıkça basınç azalmaya başlar, yoğunluk düşer ve oksijen seyrekleşir. Yerden 10 km yukarıda saf oksijenle nefes almak gerekir. 12 km'ye kadar çıkıldıkça saf oksijen gazı da artık yeterli olmaz, şuur yavaş yavaş kaybolmaya başlar. 13 km'lik seviyede ciğerdeki su buharı ile karbondioksit gazının iç basıncı artarak oksijen akciğere giremez hale gelir. 18 km yükseklikte hava basıncı o kadar azalır ki, insan kanı vücutta sulu olan tüm hücrelerle birlikte fokur fokur kaynamaya başlar. 19 km'lik seviyede uzaydan gelen kozmik radyasyonların bombardımanı başlar. 23 km'lik seviyede ise ozon gazı hüküm sürmektedir. İşte Kur'an burada ilmî bir hakikate 'yessa'adü' kelimesiyle işaret etmektedir. Ayrıca bu kalıp, yukarıda da zikredildiği gibi yapılan işin bir zorluk ve bir sıkıntı içerisinde yapıldığını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu kelimeyle semaya çıkmanın kolay olmadığı ve bu işin peyderpey zorlukları aşarak, asır be asır gelişen teknolojik imkan ve vasıtalarla

gerçekleşeceği hakikatine parmak basılmaktadır. Beşer, basamak basamak ilerleyecek ve bu basamaklar neticesinde, semanın yolları insanlara açılacaktır.

Kur'an'ın Câmiiyyeti

Ayetin hassaten 20. asır insanını daha yakından ilgilendirdiği ortadadır. Zira bu ayet, hem canlının yaşayabileceği tabakanın sınırını, hem de onun sıkıntı duyacağı ve yaşayamayacağı tabakanın sınırını ilmî bir tarzda çizmektedir ki, bu ilmî gerçek de ancak 20. asırda semanın kapıları insanlara açılınca ortaya çıkmıştır. Kur'an'ın bu ince nüktesi sayesinde beşer, yerde bulunduğu zaman duyduğu hava basıncı ile yukarıya çıktığında duyacağı hava basıncı arasındaki farkı kavrayabilmiştir. Bu ilmî hakikatler ortaya çıkıncaya kadar geçen zaman içerisinde meçhul olan bu keyfiyetler, bugünün insanı için malum hâle gelmiştir. Ayrıca ayet-i kerimede bu hakikatlerin yanında, kâfirin hâli, tavrı ve kalbî hayatı da aynı anda arz edilmiştir ki, bu da, Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın câmiiyyetini apaçık ortaya koymaktadır.

08.10.2001 - Millete Hizmet Yolunda

Bu yazıda, hayatın değişik ünitelerinde Allah rızası için hizmet eden kimseler adına çok önemli olan bir meseleyi bir kaç yönden ele alıp açıklamak istiyoruz:

1) Hizmet kahramanları, sadece hizmet etmekle mükelleftirler. Hizmet ettikten sonra başarının tahakkuku onlara değil Allah'a aittir.

2) Dinine, insanlığa hizmet edenler, hayatın her safhasında olduğu gibi hizmette de imtihanda olduklarını kat'iyen akıllarından çıkarmamalıdır.

3) Kulluk vazifesi ile mükellef olanların gönüllerini neticeye bağlamaları, ihlasa münafidir. Bu itibarla kendisini hizmet-i imaniye ve Kur'âniyeye adayan bir fert, yapması gerekenleri yapmalı ve netice beklentisi içinde bulunmamalıdır.

Hizmet Prensipleri

Şimdi maddeler halinde sıraladığımız bu hususları biraz daha açmaya çalışalım:

1) Cenab-ı Hak bizi dîn-i mübîn-i İslam'a hizmet vazifesiyle şereflendirmiştir. Bu, bizim için en büyük bir şeref ve en büyük bir pâyedir. Öyleyse bizim vazifemiz, sadece ve sadece bizi bu şerefle şereflendiren Allah'ın yüce adını âfâk-ı âlemde dalgalandırmak ve cihanın dörtbir yanında ruh-ı revân-i Muhammedînin şehbâl açmasını sağlamak olmalıdır. Bunun ötesindeki herşey - cennete girmek dahil- Cenab-ı Hakk'a aittir.

2) Biz şu dünya hayatında bir imtihandayız ve bu imtihanlarla ahireti kazanmaya çalışıyoruz. Allah (cc) bizi hiç yoktan yaratıp varlık derecesine yükselttikten sonra bir de 'Gerçekten Biz Âdem evlatlarını şerefli kıldık...' (İsra/70) ayet-i kerimesinde ifade edildiği üzere insanlık mertebesine yüceltmekle şereflendirmiştir. Aynı zamanda O (cc), insan olarak yaratmakla şereflendirdiği bizlere sıhhat, afiyet, mal, menal ve evlâd ü ıyâl de lutfetmiştir. Malik olduğumuz herşey O'nundur ve O, bazen bizi sıhhatimizle, bazen malımızla, bazen musibetlerle, bazen de değişik korkularla imtihan etmektedir. 'Biz mutlaka sizi biraz korku ile, biraz açlık ile, yahut mala, cana ve ürünlere gelecek noksanlıkla imtihan ederiz. Sen sabredenleri müjdele!' (Bakara/155) ayet-i kerimesi de işte bunu hatırlatır. Ayrıca Cenab-ı Hak, bizi, zikredilen bütün

bu hususlarla imtihan ettiği gibi hakkı neşretme vazifesiyle de vazifelendirip cennetâsâ bir atmosfere ulaşıncaya kadar sabırla da imtihan etmektedir. Bu itibarla da bize düşen vazife, imtihanda olduğumuzun şuuru ile durup dinlenmeden, bıķıp usanmadan, maddî-manevî beklentilere girmeden aşk, şevk ve sabırla bu yolda yürümektir. Cenab-ı Hak, sabredip mücadelelerini sonuna kadar götürenlerle yarı yoldan dönenleri ayırt edip yaptıkları amelleri onlara da göstermek için kullarını imtihan etmektedir. Nitekim bir ayet-i kerimede O şöyle buyurmaktadır: 'Allah, sizin içinizden cihad edenlerle sabır gösterenleri ayırt edip meydana çıkarmadan, kolayca cennete girivereceğinizi mi zannettiniz?' (Âl-i İmrân/142) Allah (cc) bu imtihanı, kullarının takınacakları tavrı öğrenmek için yapmamaktadır. Zira O (cc), bu mevzuda sabredeklerle etmeyecekleri ilm-i ezeliyle zaten bilmektedir. Ancak, bildiği bir hakikati, ilm-i şuhûdu ile kullarına da gösterip bildirmek istemektedir.

Burada istidradî olarak şu noktayı hatırlatmakta da yarar var: Bu türlü ifadelerde hep şu noktayı düşünmek gerekir; Cenab-ı Hak, ilm-i ezeli ile her şeyi bilir fakat ilm-i şuhûdunu, şu haricî âlemde, bazı şeyleri iradelerimizle irtibatlandırarak yaratır ve bizi yine kendimizle imtihan eder. Böylece O'nun ilmi, kendine has ilm-i ezeli olmanın yanında bizim de bilebileceğimiz bir ilim haline gelir. Evet, Allahu Teâlâ'nın bizi tâbi tuttuğu imtihanların neticesinde işte bu olmaktadır. Yukarıda zikredilen ayet-i kerimede de bu hakikat ifade edilmekte ve adeta, 'Allah (cc), sizin içinizden mücadele edenleri ve sabredenleri ilm-i şuhûdu ile ortaya koymadan cennete gireceğinizi mi zannediyorsunuz.' denilmektedir. Yine mevzuyla alakalı başka bir ayet-i kerimede de şöyle buyrulur: '(Ey Mü'minler!) Yoksa siz, daha önce geçmiş ümmetlerin başlarına gelen durumlara maruz kalmadan cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlar öyle ezici mihnetlere, öyle zorluklara dûçâr oldu ve öyle şiddetle sarsıldılar ki, Peygamber ile yanındaki Mü'minler 'Allah'ın vâdettiği nusret ne zaman yetişecek?' diyecek duruma geldiler. İyi bilin ki Allah'ın yardımını yakındır.' (Bakara/214) Evet, hizmet-i imaniye ve Kur'âniyede bulunan her fert, bir an bile imtihanda olduğunu hatırlından çıkarmamalı ve maruz kaldığı şeylerden dolayı Cenab-ı Hakk'a karşı kulluğa münafi ve su-i edep olabilecek tavır ve davranışlara girmemelidir.

3) Hizmet-i imaniye ve Kur'âniyeye gönül verenler, yapmaları gereken vazifeleri eda etmeli ve Cenab-ı Hakk'a ait işlere gönül bağlayıp hareketlerini onlara bina etmemelidirler. Onlar cüzî iradelerini kullanmak suretiyle Cenab-ı Hakk'a sığınacak ve O'nun sonsuz rahmetinin kapısının tokmağına dokunarak

isteklerini O'ndan isteyeceklerdir. Evet, yağmur duasına çıkanlar, Allah'a dua dua yalvarmalıdırlar; ama gökte bulutları teşekkül ettirmek ve onların artı ve eksi kutuplularını bir araya getirmek; sonra yağmur yağdırmak, yağın yağmuru faydalı kılmak, tohumları çürütmeden onlara neşv ü nema imkan ve vasatını hazırlamak bütünüyle O'na ait işlerdir. İnsanlar bunları yapmaya gönül bağlayıp teşebbüs ettikleri takdirde, kendilerini aşan büyük işlere talip olmuş sayılırlar, oysaki onlar, cüzî iradelerine terettüp eden işleri yapmalı, ilahî meşiet ve kudretin yapabileceği işlere gönüllerini bağlamamalı ve hareketlerini onlara bina etmemelidirler.

İnsan, her zaman acz u fakr lisanıyla kanatlanmalı ve isteklerini irade ve meşiet-i sonsuz olan Cenab- ı Hakk'a iletmelidir. Zira her dilediğini yapma güç ve kudretine sahip olan sadece O'dur (cc). İnsan, her dilediğini yapacak güçte değildir; o bir şeyi diler, Allah da isterse onun dilediklerini yapar/yaratır. Aslında, o ilk dileme duygusunu (irade) insana bahşeden de yine O'dur (cc). Öyleyse bizim esas vazifemizin irşat ve tebliğ olduğunu, irşad ve tebliğ adına başkalarına duyurduğumuz hakikatleri gönüllere kabul ettirmenin Allah'a ait olduğunu hiç bir zaman hatırdan çıkarmamalıyız. Nitekim Cenab-ı Hak bir ayet-i kerimede şöyle buyururlar: 'Semûd halkına gelince Biz onlara da doğru yolu gösterdik; ama onlar körlüğü hidayete tercih ettiler...' (Fussilet/17) Bu ayet-i kerimede hidayetin ilki doğru yolun gösterilmesi, ikincisi ise gönüllerde iman meş'alesinin yakılmasıdır ve bu Allah'a ait bir husustur. İşte bize düşen, bu iki vazifeyi birbirinden tefrik ederek vazifemizi yapıp, şe'n-i İlâhiyenin gereklerine karışmamaktır.

Burada mevzuyla alakalı, meşhur 'Ahkâmu's-Sultâniyye' yazarlarından İmam Maverdî'nin, 'Edebü'd-Dünyâ ve'd-Dîn' risalesinde naklettiği bir hadiseyi hatırlatmak istiyorum: Hz. İsa (as) yüksek bir yerde otururken yanına sokulan şeytan ona, 'Madem ecel ve herşey kader-i İlâhî ileler; sen kendini şu yüksek yerden aşağıya at, bakalım ölmeyecek misin?' der. Şeytanın bu sözüne Hz. Mesih şu karşılığı verir: 'İnne lillâhi en yahtebira abdehu ve leyse li'l-abdi en yahtebira Rabbehu.' Yani imtihan, Allah'ın hakkıdır. Cenab-ı Hak, kulunu imtihan eder ve: 'Sen böyle yaparsan ben de böyle yaparım; göreyim seni, yapabilir misin?' diyebilir; ama kulun hakkı olmadığı gibi haddi ve vazifesi de değildir ki, Rabb'ine karşı tecrübevâri bir tavırla: 'Ben bu işi yapayım, Sen de şunu yap; yani ben çalışayım Sen de hidayet et. Seninle şöyle bir pazarlık yapalım.' desin. 'Allah'ın işine karışmam.'

Evet, Cenab-ı Hakk'ın rububiyetine karşı bu şekilde bir imtihan tarzı, en hafif

ifadesiyle s  -i edeptir ve kulluğa münafidir. Oyle ise imana ve Kur'ân'a hizmet eden kimseler kendi vazifelerini yapıp Ő  n-i   lahiyenin gereklerine kar  Őmamalıdır  lar.

Yine mevzuyla alakalı kaynaklarımızda Şöyle bir hadise daha anlatılmaktadır: Meşhur Moğol hükümdarı Cengiz Han'la defaatla kar  ŐlaŐan Celaleddin HarzemŐah harbe giderken, v  zarası ve etba   ona: 'Sen muzaffer olacaksın. Cenab-   Hak seni g  lip kılacak' derler. O, böyle düŐünenlere Şöyle cevap verir: 'Benim vazifem Allah yolunda cihad etmektir. Muzaffer veya mağlub etmek ise Allah'a aittir. Ben Allah'  n iŐ ine karışmam.'   Őte bu teslimiyetinden dolayı o zat, Cengiz ile savaŐlarında çok defa - Allah'  n tevfi  i ile- muzaffer olmuştur.

Ayrıca, insan değişik arzu ve isteklerde bulunurken, içinde yaşadığı dönemin Şartlarını da göz önünde bulundurmak mecburiyetindedir. Zira kainatta her Şey esbap üzerine bina edilmiştir. Mesela insanların, kıŐ mevsiminde toprağa atılan tohumun aynı mevsimde rüşeym haline gelip başını kardan dışarıya çıkarmasını beklemeleri bir safdillik olsa gerek. Böyle bir istek, o r  Őeymin kırağ  ya vurulup donmasını istemek demektir. Onun rüşeym haline gelip filizlenmesini görmek için aktif bir sabırla bahar mevsimini beklemek gerekmektedir.

Her Şeyin bir mevsimi vardır ve her iş mevsiminde yapılmalıdır. Bana kalırsa, içinde bulunduğumuz Şu dönem, herhangi bir beklentiye girmeden cihanın dört bir yanına tam hizmet tohumları sa  ma mevsimi. Bu hakikati çok iyi anlayan Bediüzzaman, iman ve   slam tohumlarını sa  m  Ő, Őahs   ve dünyevî beklentilere girmeden aktif bir sabırla Allah'a yönelmiş ve gelecek nesillere   mit dolu bir sesle Şöyle haykırmıŐtır: 'Ey     yüz seneden sonraki yüksek asrın arkasında gizlenmiŐ ve s  kit  ne Nurun sözünü dinleyen ve bir nazar-   haf  -i gaybi ile bizi temaŐa eden Said'ler, Hamza'lar,   mer'ler, Osman'lar, Tahir'ler, Yusuf'lar, Ahmed'ler ve saireler! Sizlere hitap ediyorum. BaŐlarınızı kaldırınız, 'Sadakte' deyiniz. Ve böyle demek sizlere borç olsun. Şu muasırlarım, varsın beni dinlemesinler. Tarih denilen mazi derelerinden sizin yüksek istikbalinize uzanan telsiz telgrafla sizinle konuŐuyorum. Ne yapayım, acele ettim, kıŐta geldim; sizler cennet-  s   bir baharda geleceksiniz. Şimdi ekilen tohumlar, o zaman   i  ek a  acaktır. Biz, hizmetimizin   creti olarak sizden Şunu bekliyoruz ki: Mazi k  t'asına geçmek için bize geldiğiniz vakit, mezarıma   Ğrayınız; o bahar hediyelerinden birkaç tanesini de medresemizin mezartaŐı denilen ve kemiklerimi misafir eden Horhor toprağının kapıcısı olan kalenin başına takınız. Kap  cıya tembih edeceğiz; bizi çağırınız. Mezarımızdan 'Hen  en lek  m: Ne mutlu size!' sad  sını iŐiteceksiniz.' (S. Nurs  , M  n  zar  t, s. 48)

Hasılı, asıl mesele iman, Kur'ân ve Cenab-ı Hakk'ın rızasıdır. Bu gün binbir ızdırıp ve çileyle atılan tohumlar bir gün -inşaallah- neşv ü nema bulacak, yeryüzü bir baştan bir başa çemenzâra dönecek ve her tarafta gönüller şakiyacaktır. Onun için bu mevsimin, bir tohum atma mevsimi olduğu asla hatırdan çıkarılmamalıdır. Herkes bulunduğu yerde gece-gündüz demeden bir küheylan gibi koşuşturmalı, gerektiği yerde bütün varlığı ile dökülüp saçılmalı ve başarısızlıklar karşısında da asla ümitsizliğe kapılmadan kendisine düşen misyonu hakkıyla yerine getirmeye çalışmalıdır.

15.10.2001 - Koruyucu Sera

Mazhar olduğumuz ve idrak ettiğimiz iman, tevfik ve teslimiyet gibi nimetler, büyük ölçüde bize gelip toslayacak ya da yakın-uzak istikbalde yolları kesen gulyabaniler gibi karşımıza çıkacak bütün tehlikelere karşı belli bir korunma serası sayılabilir.

Hakkaniyet Çizgisi

Herşeyden evvel bugün Türkiye'nin içinde ve dışında aynı duygu ve aynı düşüncede birleşen milyonlarca insan, sabah-akşam ellerini kaldırıp, hepimiz hakkında geçerli olan, 'Allah'ım kardeşlerimizi mağfiret et ve onları her türlü belalara karşı koru..' şeklindeki duaları önemli bir siyânet vesilesi olacağında şüphe edilmemelidir. İşte bütün insanlık için havaya kalkan bu eller ve gürül gürül bu dualar sayesinde, bizim de kuvve-i maneviyemiz kuvvet buluyor, iradelerimize fer, yüreklerimize derman geliyor ve bir hakkaniyet çizgisi üzerinde olduğumuz inancı pekiyor.

Büyük bir şey saydığımız bu hususun, teker teker her ferde bakan yönlerine gelince; en başta bu daire içinde bulunan her bir insanın hassasiyetle üzerinde durması ve bir lahza olsun hatırdan çıkarmaması gerekli olan bir şey varsa o da, bu mazhariyete eren kimselerin, aynı duygu ve aynı düşünce çizgisi üzerinde fikir birliği sağladıkları/sağlayacakları ta'lililer içinde bulunmayı, Hz. Nuh'un sefinesinde bulunma gibi değerlendirmeleri ve ne şekilde olursa olsun bu topluluktan ayrılmamaya kararlı bulunmalarıdır. Zira topluluktan ayrılan, evvela kendini mefistoya kaptırır, şeytanın ağına düşer ve ihtimal daha sonra da asla kurtulamaz; kurtulması bir yana böyle bir topluluk içinde olan bir insan, eğer bir kısım âdab, erkan ve ihlas gibi önemli hususları koruyamıyorsa o, eskiden bulunduğu zeminden çok daha aşağılara sürüklenme ile karşı karşıya demektir. Üstad Hazretleri bu durumu izah ederken: 'Böyle bir konumdaki insanın çok derin bir çukura düşme ihtimali var. Zira iyi şeyler bozulunca hiçbir işe yaramayacak hale gelir' der.

Daire Dışına Çıkmamak

Evet, düz bir zeminde yürüyen kimse düştüğünde, ayaklarının bulunduğu yere düşer. İhlasta derinleşerek iman helezonunun belli bir noktasına ulaşmış bir insana gelince o, bulunduğu zemine düşmez; onun daha derin bir çukura

yuvarlanması söz konusudur. Bu itibarla, hakiki manadaki bir cemaatten ayrılan bir insan, mefkûresiz bir yığından ayrılan insan gibi değildir.

Bugün olmasa da yarın böyle birinin mahvolması mukadderdir ve bu kimsenin -hafızanallah- imanını koruyacağından bile endişe edilir. Çünkü koridordan içeriye girme, sarayın sahibinin, tahtının bulunduğu yere yaklaşma, kemmiyetsiz ve keyfiyetsiz onunla tanışma, onunla buluşma yani iman ve İslam adına bir çok hakikate uyandıktan sonra dönüp gerisin geriye dışarıya çıkma, affedilecek gibi birşey değildir. İhtimal böyle birinin kulağından tutar, 'senin bütün alemin nur içinde nur değil miydi? aydınlık bir iklimde yaşamıyor muydun?. hergün marifetten bahsetmiyor muydun? çevrende çağlayanlar gibi imana doğru bir akıntı yok muydu?. kuvve-i maneviyeni takviye edebilecek şu kadar emâe mevcut değil miydi? imanın etrafında şu kadar tahşidatı görmedin mi? başkaları bir vaha bile bulamazken, sen hep bir çay başında, çayın yamaçlarında yolculuk yapmıyor muydu?' sorularla istintaka mı çekerler; yoksa bir tekme vurup gayyalara mı atarlar; bilemeyiz?. böyle bir su-i akıbetten Allah (cc) bizleri muhafaza buyursun. İşte bu yüzden, ferden ferda herkes kendi kendine düşünüp karar vermeli ve hiçbir şekilde ülküdaşlarının gölgesinden bile ayrılmamalıdır. Zira Allah'ın (cc), ferde, ferdî ibadetleriyle koruma taahhüdü bir ise; ferdleri, cemaat içinde koruma taahhüdü ondur. Gavs-ı azam, ferd-i ferîd olabilir, fakat onun korunma taahhüdü birdir. Ama diğer taraftan bir ferd, cemaatle bütünleşip onunla adeta bünyan-ı mersûs hale gelmişse, onun korunma taahhüdü ondur. Cemaat olma farkı Allah'ın öyle lütufları vardır ki, bir ferdin, tek başına onları elde etmesi çok zordur. Mesela, bir insan -Gavs-ı azam da olsa- tek başına cuma namazında cemaatle birlikte hasıl olan sevabı elde edemez, Arafat'ta cemaatle ulaşılan şeye nâil olunamaz; Kâbe'de kılınan namazın sevabına eremez; mücahade de bulunamaz; gerektiğinde cepheden cepheye koşamaz. Çünkü bütün bunların olabilmesi ancak bir topluluğun mevcudiyetine bağlıdır. Evet, ferd ancak Allah'ın inayetiyle bir ve beraber olmuş, bütünleşmiş bir topluluğun himmetiyle kanatlanır ve onunla öyle seviyeli işlere muvaffak olur ki, böyle birisinin hissesine düşen başarıyı, bazen yüzlerbinler elde edemez. Evet, bir insanın, bin kanat çırparak uçuşması ve Allah'a ulaşması nerede, iki kanatla uçuşma oyunu yapması nerede!.. Zaten Allah Rasulü de 'Allah'ın (yardım) eli cemaatle beraberdir.' Buyurmuyor mu?! Bu mülâhazadan hareketle denebilir ki, bir insan kendi evine kapansa ve her gece bin rekât namaz kılrsa, -bin rekât diyorum ve bunu söylerken her halime nigezbân olan Allah'ı nazara alarak söylüyorum- tek başına yapacağı bu şeylerle, cemaat içinde sadece farzları kılan insanın sevabına, mazhariyetine

katiyen ulaşamaz. O halde, insanlar eğer korunma istiyorlarsa, evvela cemaat şuuruna sığınmalı; onların açılan elleri altında ellerini açmalı; onların inşirahla gerilen sineleri arasında bütün benliğiyle Allah'a yönelmeli ve yine onların Allah'a teveccüh eden gözleri içinde gözlerini Allah'a tevcih etmeli; Allah'a doğru yürüyen ayakları arasında Allah'a doğru yürümeli ve her hâlükârda onlarla birlikte olmalıdır. Zira onlardan bazıları şayet belli bir mazhariyete ermişse, 'Lâ yeşkâ celîsuhüm=Onlarla oturan şakî olamaz' sırrınca o da o mazhariyetten nasibini alır.

İnsanların Kurtuluşu

Diğer taraftan, ferдин böyle bir mazhariyeti, -daha önce ifade ettiğimiz gibi- tek başına elde etmesi mümkün değildir. Önemli bir zat, bir mülâhazasını arzederken özet olarak şöyle der: Bu günlerde kafama takılıyor ve beni çok meşgul ediyordu; kendi kendime bu kadar gâile ve dağdağalar arasında ve sokakların zift kanalı gibi aktığı bir dönemde, acaba bu insanlar kendilerini nasıl kurtaracak, dalâlete karşı nasıl mukavemet edecekler, diyordum. Birden kalbime onların imanla kabre girecekleri ve cennete dâhil olacakları doğuverdi. Halbuki bir dönemde, yine bir ehl-i keşfe, -muhtemelen kendisi- bir mahallede kırk ölüden yalnız bir veya ikisinin imanla kabre girdiği ve kendisini kurtardığı ihtar ediliyordu.. bu meseleyi izah edip açarken de, okuyup düşünmeleriyle bunların ruhlarına iman hakikatleri öyle kök salacak ki, kalpleri, hisleri, iradeleri, sırları, şuurları.. ile Allah'a (cc) öylesine sağlam bağlanacaklar ki, değil küfür ve dalâletinin oralara ulaşması, şeytanın eli bile onlara eremeyecektir. Ve onlar, -inşaallah- imanla kabre gireceklerdir. Bu öyle önemli bir meseledir ki, Alman kadar servetiniz, İngiliz kadar da malınız olsa ve hepsini verseniz yine de onu elde edemezsiniz.. deniyor. İnşaallah bu durum, Allah'ın bir büyük lütfu olarak mü'minler arasında yaşanıyor ve gelecekte de daha derin buudlarıyla yaşanacaktır.

Gerçek Kardeşlik

İkinci bir husus, bir çizgi üzerinde aynı duygu ve aynı düşünceyi tamamıyla paylaşmak lazımdır ki, insanlar arasında gerçek kardeşlik teessüs etsin. Oysa ki bugün, müslümanların kalbleri fevkalade dağınık ve herbiri, kendi cemaati, kendi meşrebi, kendi mezakı, kendi his ve hevesi adına birşeyler peşinde. Böylesine dağınık kalblere, Allah'ın bir cemaata teveccüh ediyor gibi teveccüh etmesi âdet-i Sübhânîye muhalif olsa gerek. Haşa, bu ifade onların ibadetleri zâyî oluyor demek değildir.. bunu hiçbir zaman söyleyemeyiz; hem bunu

söylemek de imana saygısızlık olur. Ama şurası da bir gerçek ki onlar, katiyen kenetlenmiş bir toplumun elde edeceği şeyleri elde edemezler. Bu dağınık kalblere eğer bir teveccüh olacaksa, Allah (cc) yeni lütuflarda bulunur.. onlar da, cemaat şuuruyla aynı değerler etrafında birleşir ve muhabbetle birbirlerini kucaklar, birbirlerinin elemeleriyle müteellim, lezzetleriyle de mütelezziz olurlarsa, Allah da onlara husûsi bir teveccühte bulunur. İşte böylesi bir kardeşlik duygusu içine giren bu insanlar, ellerini kaldırıp yaptıkları dualarında farklı bir kabul görür ve teveccühe mazhar olurlar. Şimdi düşünelim; bir yanda siz, tek başınıza namaz kılıyor ve sadece kendinize dua ediyorsunuz; diğer yanda da, milyonlarca ağız birden sizin hesabınıza dua ediyor. Elbette ki, ikinci şık itibariyle siz, ibadet ü tâat ve dualarınızda ferdiliğin çok çok üstünde bir kabul göreceksiniz.. evet Çin'den Maçin'e kadar bütün insanlar, Kâbe'yi tavaf ederken, Ravza-i tâhireyi ziyarette bulunurken: 'Allah'ım kardeşlerimize istikamet ver, kardeşlerimizin kalblerini imanda sabit kıl, onları ibadete tevcih eyle. Hâfız ve Hafız isminle bizi ve onları her türlü beladan, felaketten ve musibetten muhafaza buyur, hepimizi şeytanın şerrinden koru' diyecekler ve siz de her zaman bu duaların içinde olacaksınız. Bu öylesine küllî ve umumî bir duadır ki, kim bilir günde kaç defa arş-ı rahmeti ihtizaza getiriyor ve rahmet-i Rahmân'a davetiye manasına geçiyor. Allah (cc), meşiet-i sübhanî sahibidir, ama bir de adet-i sübhaniyesi vardır; O: 'Benim rahmetim gadabımın önündedir' buyurur. Bu itibarla da O'nun böylesine küllî bir duayı reddetmesi her halde düşünülemez.

Cemaat Halinde Yaşamak

Öyleyse imanla kabre girmeyi, şeytanların pençesine düşmemeyi, her sokak başında bizi bekleyen tehlikelerin öldürücü ağlarına yakalanmamayı düşünen her insan, cemaat halinde yaşamayı ve bütün müminlerle bir ve beraber bulunmayı asla ihmal etmemelidir. Mesela, bir dönemde ben kendi arkadaşlarıma, 'ihtimal birgün füyuzat hislerim galebe çalar ve sizin içinizden ayrılıp ve kendimi tamamen ibadete vermek için Mekke'ye, Medine'ye gidersem -ki ilk defa Kâbetullah'tan içeriye girdiğim zaman, kendi kendime 'şu anda cennet kapıları açılrsa ve ora mı bura mı?' dense, ben 'burayı tercih ederim' demiştim.- evet birgün kendi füyuzat hislerimin esiri ve zebûnu olarak, belki de buradaki bazı sıkıntılardan ya da size gönül koyduğumdan ötürü, ya da manevî kemâlât adına veya şeytanın bir kısım desise, hile ve aldatmasından dolayı, Allah'ın ve Peygamber'in yanında bulunmanın ifadesi olan sizlerin refakatini terkeder orada kalmaya karar verirsem, sizler gelip yakamdan tuturak sürüye

sürüye geriye getirmezsensiz, iki elim Allah huzurunda yakanızda olsun' niyaz veya tehdidinde bulunmuştum; bulunmuştum, zira o zaman ben, cemaat atmosferinden ayrılıp, kendimi ferdiliğin öldürücü ağına atmış olurdum. Kim bilir belki de kendimi, nefsanîliğime bağlamış sayılırdım. Evet, yüksek bir mefkûreye dilbeste milyonların: 'kardeşim, kardeşlerim..' diyerek yapmış olduğu küllî ve umumî bir duadan kendini mahrum eden, tâli'siz ve bedbaht sayılır. Böyle bir sukût yaşamamak için bence her insan bir arkadaşına selahiyet vermeli; vermeli ki, bakışı bulanıp başı sallandığı ve yaprak yaprak dökülmeye başladığı zaman, hemen onun elinden tutsun, 'sana ne oluyor, Allah'tan kork, büyük nimetler içinde yüzüyorken şimdi nereye gidiyorsun böyle?!' desin.. doğrusu, şeytanın nereden gelip insanı aldatacağı belli değildir. Dolayısıyla bizi de aldatabileceğinden başlanmalı işe: Şöyle ki, henüz hizmet etme imkanı varken, birgün birden bize bir nurlu merdiven uzansa ve o merdivenin bir ucunda merdivene ayağını koymuş ben, öbür ucu da Cennet'e dayanmış bulunsa; bulunsa da, bana: 'Gel gir cennete' dense, işte, böyle bir durumda bile aldanma olabileceğini düşünerek, Sa'd İbni Muaz felsefesiyle, 'Allah'ım, eğer son bir kere daha peygamberinin yolunda bana mücadele imkanı vereceksen yaşat beni. Mücadele imkanı vermeyecek, bir kenara çekilip orada cismaniyetimi yaşayacaksam, mevsimidir, al emanetini' demeliyim...

Hizmet İmkan ve Zemini

Hizmet imkan ve zemini varken ölüm de cennet de arzu edilmemeli.. Ebu Akîl'in, Mus'ab'ın âşıkâne arkasından koştugu şehadet bile olsa, -ki çoğumuzun rüyası ve hülyasıdır- o dahi arzu edilmemelidir. Zira şehadet, sadece Allah yolunda uğranılan konaklardan bir konaktır. Ondandır başka, gaza gibi, derin niyet gibi, hergün Allah'la beraber olma ve maiyet-i Nebvî'ye erme gibi niyette şehadeti yakalama ve Hak hoşnutluğu şuuruyla yaşama gibi daha nice konaklar var. Eğer aklımız başımızda ise, yüzlerce konağı bir konağa feda edemeyecek ve kâmil insan olma adına tavizsiz yaşayacağız. Emanet O'nundur (cc); bizi bir kısım hayırlarda istihdam edecekse 'dünya ne güzel, hayat ne tatlı, yaşamak ne bereketli, hizmet ne mübarek, ne mübeccel' diyecek, o nurlu yoldan azami derecede istifade etmeye bakacağız...

22.10.2001 - Kaderî Süreç İşliyor

Günümüzde insanlığın kaderiyle oynayan süper devletler oldukça güçlü ve istikrarlı görünüyorlar. Bu ise, bizler gibi üçüncü sınıf devletlerin sürekli ezilmesi demektir. Bunu sizin iyimserlik ve ümit vericiliğinizle nasıl telif ederiz?

Bu soru, şimdiye kadar birkaç yerde sorulduğu için, ona umum insanımızın sorusu nazarıyla bakabilir ve o zaviyeden bir cevap verebiliriz. Ancak, cevaba geçmeden evvel, sorunun içindeki birkaç hususun vuzuha kavuşturulması gerekiyor:

Her şeyden önce, süper devletler ne istikrallıdır, ne de tam güçlüdür. Hele, istikrarlı gibi görünen süper güçler karşısında bizi daima mağlup, daima yenik görmek, kat'iyen isabetli sayılamaz. Muvakkaten onları güçlü ve istikrarlı farz etsek bile, inancın, azmin, ümidin eritip yerle bir edemeyeceği şey yoktur. Bu itibarla da, inanan insanların karamsarlığa düşmeleri doğru değildir. Karamsarlık, inanç planında kaybedenlerin ruh hali ve onların ayrılmaz lâzımıdır.

Bununla birlikte, neden ümit var olmalıyız; bunun sebeplerinden hiç olmazsa birkaçına temas etmenin faydalı olacağı kanaatindeyim.

1) Her şeyden evvel, süper devletlerin güçlü ve istikrarlı görünmesi, karşılarında hakkı tam temsil eden bir alternatifin bulunmayışındandır. Hak, kendine has bir çizgide temsil edildiği gün, 'kuvvet haktır' hakikatli düsturuna binaen, onu temsil edenlerin, sıçrayıp dünya dengesindeki yerlerini almalarına hiçbir kuvvet mani olamayacaktır.

2) Hakkın tam temsil edilebilmesi ve dolayısıyla kuvvetli olabilmesi için, kâinattaki yüce hikmetlerin sezilmesi, ilimlerdeki tıkanıklıkların açılması, toplumu teşkil eden fertlerin iç ve dış 'donanım'a ulaştırılması ve yüce hedeflere ancak, yine yüce vesilelerle ulaşılabileceğine inanılması gibi hakikatlerin bilinmesine ve yaşanmasına ihtiyaç vardır ki, 'neden dünya başkalarına terakki, bize tedenni dünyası?' sorusuna cevap vermeye çalışırken, bu hususun üzerinde kısmen durulmuştu.

3) İnsanlık tarihinde, bizim durumumuza düşmüş, sonra da yeniden derlenip toparlanmış o kadar çok millet gelip geçmiştir ki, dağ silsilelerine benzeyen bu

iniş ve çıkışlara bakınca insan, ne dere yataklarının ne de yüksek şahikaların ebedi olamayacağı kanaatine varmaktadır.

Bu itibarla, en çukur yerlerle en heybetli zirveler arasındaki bu yer değiştirmeler, bugün de olma istidadındadır ve yeryüzünde bunu engelleyecek hiçbir güç mevcut değildir. Evet, ne Sezar ve Napolyon'un ebedi diktatörlük düşünceleri, ne de Yavuz Selim ve Kanuni gibi eşsiz cihangirlerin 'devlet-i ebed müddet' idealleri, zamanın değiştiriciliği ve eriticiliği karşısında dayanabilmiştir. Zaman, bu muhteşem tâçdarları da, onların düşüncelerini de, ideallerini de, o her şeyi aşındıran bağrında ezmiş, öğütmüş ve yok etmiştir.

'Sultan Süleyman'a kalmayan dünya..

Bu dağlar yerinden ayrılır bir gün.'

Tatlı eserleri ve canlı hatıralarıyla ebediyet gamzedenler, 'ebed-müddet' mes'ud ve bahtiyar olsunlar..!

4) Dünyadaki umumi manzara, içtimaî coğrafyada meydana gelecek değişikliği mecburî ve kaçınılmaz olarak göstermektedir. Evet, bugün dünya, bin bir huzursuzluğun kol gezdiği; bin bir meselenin çözüm beklediği; doyma bilmeyen hırsların insanlığın kaderiyle oynadığı ve üç-beş beyinsiz deve çobanının birer gece baskınıyla sıçrayıp başa geçtiği garâbetiyle, anlaşılmazlardan öte anlaşılmaz bir hâl almıştır. Meselâ:

a) 20'nci asırda, yeniden cihan hükümdarlığı fikrinin uyanması ve bu uğurda sürdürülen işgaller, idarî inhisarlar ve hortlayan hırslar, tama'lar, gün geçtikçe dayanılmaz bir hâl almaktadır. Bu ise, 'Üçüncü Dünya' dediğimiz bu âlemin gözünü açmış ve kendisine gelmesine yardım etmiştir. Aslında bu durum, istismarcı güçlerin her gün biraz daha artan tedirginliklerinden ve hırçınlaşmalarından da bellidir. Ezilen bu dünyanın bu kadar huşunet görüp, bu kadar hırpalandıktan sonra, kıpırdanmamasını düşünmek aklın alacağı şey değildir.

b) Dünyanın bazı kesimlerinde, asırlardan beri horlanan ve irdelenen bir kısım ırklar, çok ciddi olarak derlenip toparlanma ve dünya ile hesaplaşma kararlığı ve gayreti içindedirler. Bunların, öncüler veya destekçiler olarak sahneye çıkmaları ve beşeri düşünceye yeni şeyler ilâve etmeleri, hattâ, yeni bir hayat felsefesi, yeni bir bakış zaviyesiyle gelmeleri, münakaşa edilmeyecek kadar kat'i gibi görünmektedir. Binaenaleyh, içtimaî coğrafyanın, bu yönden de ciddi ırgalanmaya ve değişikliğe uğraması, kaçınılmaz ve bedihî gibidir.

c) Dünyanın belli yörelerinde, korkunç bir lüks ve israfın hüküm-ferma olmasına mukabil, bir diğer kesiminde 'tağallüpler, esaretler; tahakkümler, mezelletler' her gün biraz daha artmaktadır. İctimaî terazideki bu dengesizlik, her iki toplumu süratle birbirine toslamaya götürmektedir. Böyle bir toslamada da hasımlardan biri mezara kaldırılırken, hiç şüphesiz, diğerleri de oksijen çadırına alınacaktır.

Tabakât-ı beşer çapındaki bu umumî çalkantıda, 'Üçüncü Dünya' dediğimiz mazlumlar, mağdurlar diyarı iyi bir durum değerlendirmesi yapabilirse, bu umumî arenadaki boğuşmadan zararsız çıkabilir!

Evet, bugün her ülkenin, onu derinden derine düşündüren dahilî dert ve sıkıntıları, üst üste yığılmış halledilmedik problemleri ve buna ilaveten, yer yer kendini gösteren açlıklar, sefaletler ve nüfus kesafeti gibi faktörler, bu dünyanın pek de olduğu gibi devam edeceği teminatını vermemektedir. Kaldı ki dünya, daha şimdiden gerildikçe gerilmekte ve zayıf noktalarında bir sürü çıban başı belirmektedir. Eskiden, devletlerin halledeceği çok az mesele bulunurdu. Bununla beraber, yine de bir sulh-u umumî temin edilemezdi. Oysaki şimdi, asırların birikimi çözüm bekleyen bir sürü mesele var ve bu meselelerden her biri, tek başına, beşeri birbirine katacak kadar çaplı ve derindir. Hadiseler haritasına göz atıldığında, durumun herkes tarafından anlaşılacak kadar açık seçik olduğu görülecektir:

Bir tarafta hiç değişmeyen, değişmek şöyle dursun, her gün biraz daha karmaşıklaşan ve mevcut durumuyla, Babil kulesinin harabiyeti anındaki 'tebelbül-ü akvâm' denilen hali andıran İslâm dünyası, kendisini ezen dahilî ve haricî hasımlarına karşı ciddi bir metafizik gerilim içindedir. Bu dünya, er-geç, haritalara da yansıdığı gibi, kendini bohçaya benzeten hasımlarının karşısına dikilip, onlarla hesaplaşacaktır. Tabîî, kendini bin bir paradoksa boğanlarla da...

Evet, vakıa bu dünyada, kırmızıya dilbeste olanlar, maviye alkış tutanlar; sarıya destan çekenler vardır. Ama ne olursa olsun, artık süper güçler, bunları kendi hesaplarına bir çizgide toplayamayacak ve istismara muvaffak olamayacaklardır. Hele, bugüne kadar ona kan kusturanlar, kendi bünyeleri itibariyle de delik deşik olmuşlarsa... Bunlardan Batı -bütün beylikleriyle- kendi yetiştirdiği gulyabanilerin endişeli rüyaları altında, iliklerine kadar korku içindedir. Asya'daki kızıl imparatorluk ise sarısıyla çekişmeli ve kendi içinde balonlaşmış; her an patlamaya hazır, uyutulmuş cumhuriyetçiklerin (!) kendilerine gelecekleri korkusuyla tir tir titremektedir. Ama, korkunun ölümüne

faydası yoktur. Beklenen olacaktır ve bunun önünü kimse alamayacaktır. Kim bilir, belki de bir asırdan beri zaman ve hadiseler mektebinde ders gören soydaşlarımız ve inanç arkadaşlarımız, yola çıkmaya hazırlanmıştır bile...

Bu itibarla, pek yakın bir gelecekte, hem de neslimizin büyük bir kısmının görebileceği pek yakın bir gelecekte, ölüm yarışına girmiş süper güçlerin, birinin fena bulup gitmesine, berikinin de tesirsiz hale gelmesine mutlaka şahit olunacaktır.

Vâkıa, böyle bir şey istemek ve bunları düşünmek - hele mesleği sevgi ve mürüvvet olanlar için - asla tecviz ve tasvip edilemez. Ne var ki, insanlar o yolda olunca, Yüce Yaratıcı da esbabına tevessül edilen şeyleri yaratacaktır. Onların fiilî isteklerine binaen yaratacağı için de, kimsenin itiraza hakkı olmayacaktır. Hele O'na karşı hiçbir zaman!..

Bu arada, sırtında yıllanmış cürümler taşıyanlar cezalarını görürken, telef olan bir kısım masumlar da, kazandıkları manevî mertebe ve hadd ü hesaba sığmayan ücretlerle tatmin olacaklardır. Kim bilir, belki de asırlardan beri insanlığa musallat bir düzine ferainenin yıkılıp gitmesi için de, buna ihtiyaç vardır. Evet, iki cihan harbi yedeklerinde bir sürü yeni düşünce, yeni kadro ve yeni liderlerle geldiği gibi, tabakât-ı beşer çapındaki bu son çalkalanmada da, bir kısım bâkir düşünce, daha doğrusu hep bâkir kalan düşünce, cedid ve ceyyid kadrolarıyla gelecektir. Elverir ki, dünyamızın basiretli idarecileri bu kanlı arenadan ustalıkla çıkmasını bilsinler veya bu boğuşmaya, kendilerini zarara sokacak şekilde karışmasınlar.

O'nun hikmetlerini seyretme ne tatlı bir temâşâ, O'nun kudret ve kuvvetine itimat etmek ne müthiş bir kuvvet menbaıdır!

Bu yazı ilk olarak Sızıntı dergisinin Kasım 1981 sayısında yayınlandı.

29.10.2001 - Verme Allah Ahlakıdır

Nasıl ki tadil-i erkan -önemli olmakla birlikte- namaza göre ikinci bir mesele, yani öncelikle namazın eda edilmesi esas; öyle de, eğer infak etmenin de kendine göre bir erkânı, bir âdâbı varsa, onlar da vermeye göre tâli şeylerdir denebilir.

Kendilerine namazın farz olduğu anlatılan insanların, ilk anda belki sadece farzları kılmaları, belki de çoğu kez onu da verip veriştirmeleri ve ancak zamanla namaz insanı haline gelmeleri gibi infakta da evvela zâtî verme matluptur; yani insanlar, öncelikle infak etmeye alışmalı, onu vicdanlarında duymalı ve tabii davranışlarından biri haline getirmelidirler. Böyle bir infakta, başta ihlas ve marz-ı ilahî'nin gözetilmesinde bir boşluk olsa da, zannediyorum vermenin zâtî değeri, o boşlukları kapatır. Zaten marz-ı ilahî, dinin i'lası gibi mülahazalar olmasa, insanın kendi kazandığı şeyden vermesi de çok zordur. Hele hele bir insanın kendisi sıkıntı içinde olduğu ve belki kendi borçlarını ödeyemediği bir zamanda, infak edeceği şeyleri düşünmesi mümkün değildir. Gün gelip de o, eğer burs ve himmet dönemlerini kollayıp gözetiyor, 'arkadaşlarımdan geri kalmamam lazım' diyebiliyorsa, zannediyorum artık ona menfi başka duygular yol bulup tesir edemeyecektir. Çünkü bir insan ne kadar alışırsa alışsın, tıpkı oruç tutmaya alışan bir insanın, yine açlığı, susuzluğu hissetmesi gibi, o duygular olmadan, malından bir parça ayırıp vermesi ona çok dokunur. Hele o insan sıhhatli ve çoluk çocuğu da varsa, evet işte o zaman verme daha da zorlaşacaktır. Vermeyi tabii bir ihtiyaç haline getirmiş insanların bu davranışları zamanla tabiatlarının bir yanı haline gelir ve -her ne kadar vermenin sıkıntısını belli ölçüde içlerinde duysalar da- o insanlar riyaya, süm'aya girmezler. Tıpkı beş vakit namaz için camiye giden bir insanın, camiye giderken dellal tutup, 'Ben camiye gidiyorum, alem duysun' demediği gibi, onlar da gizli-açık infak ettiklerinde asla bu türlü duygulara girmezler.

Allah (cc), bana ne ciddi bir şey kazandırdı ne de verdiğim zaman tam dokunacak şeyler verdi. Ama Kur'ân, insanın cibilliyetinde cimrilik vardır diyor. Tefsirciler, 'Ve innehu lihubbi'l- hayri leşedîd' (Âdiyât/8) ayetindeki 'hayr'ı mal diye yorumlarlar. Demek mala karşı insanın çok şiddetli hırsı var ve hatta bazen o uğurda canını bile verebilir; verebilir de malını vermez. Bu, insan tabiatının sesi, soluğudur. Efendimiz (sav), 'Malı uğrunda mücadele ederken öldürülen şehit olur' diyor. Dolayısıyla bir insanın uğrunda öldüğü şeyi, başkalarına

vermesi çok kolay bir şey olmasa gerek. Ama eğer bazı kimseler vermeyi kolay hale getirmişlerse, demek bunu epey işlemişler veya bu insanların gönül koydukları, göz koydukları, bakıp büyüledikleri çok önemli bir mesele var...

29.10.2001 - İnsan Ümidini Yitirmemeli

İnsan, hiç bir zaman ümidini yitirmemeli; aksine hep ümitli olmalıdır. Bazen hiç bir şey yapılamasa bile, kişinin ümitli olması yeter ve bu kadarı bile ona sevap kazandırır. Mehmet Akif, İstiklal Marşı'nda:

'Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın
Kimbilir belki yarın, belki yarından da yakın'

derken bu duruma işaret eder ve hiç bir şekilde ye'se düşülmemesi gerektiğini salıklar. Üstad ise, aynı duruma, 'ye's, mâni-i her kemaldır' sözleriyle işaret eder.

Evet, aktif sabır gibi, aktif ümit.. siz tavuğu, yumurtalarının üzerine abanmış yatarken gördüğünüzde, bu hayvan, miskin miskin yumurtaların üzerinde yatıp duruyor dersiniz. Oysa o, aktif bir sabır örneği sergilemektedir. O, üç hafta boyu ne sancılar ne sancılar çekiyor bilemezsiniz..! O adeta bütün hararetini göğsünde toplar ve o sıcaklığı gece-gündüz gözünü kırpmadan yumurtalara vermeye çalışır. Yumurtalarını fevkalade bir titizlikle çevirir ve onları kıracağına diye ödü kopar. Onun yanlış hareket ederek, kendi yumurtalarını zâyi ettiği hiç mi hiç görülmemiştir. Tavuğun, o incelerden ince hassasiyeti, titizliği, hayvani şuuru ile sergilediği o aktif sabır gibi bizim de insana yakışır şekilde bir aktif ümidimiz olmalıdır.

Pasif ümit, biraz dervişâne bir ümittir; mektep ve medresenin vâridatı bütünleştirilememiş ve aynı zamanda bu anlayışın kışla disiplinine de bir menfezi yoksa, o pasif bir ümit sayılır. Bu anlayışta olanlar: 'Allah nasıl olsa verecek..' derler. Oysa ki O (cc), istemeden vermez. Tabii, istemenin değişik yolları vardır; biri el açıp yalvarma ise, diğeri de hiç durmadan esbabın kapısını dövme, sebepleri sonuna kadar zorlamadır.

29.10.2001 - Eğitim Gönüllüleri

Anadolu insanı vefalıdır; makul, müspet, yararlı bir hizmete inanırsa, ona gönül verir ve o yolda koşar. Nitekim buna inananlar, bugün Asya'ya, Avrupa'ya, Amerika'ya ve hatta Afrika'ya açılmış ve gittikleri yerlerde yüzlerce okul inşa etmişlerdir.

Bugün bizim cemaat dediğimiz olgu; tıpkı günahlarımızdan arınalım diye hac yollarına dökülüp arefe günü Arafat'ta toplanan insanlar gibi, aynı duygu, aynı düşünceyi paylaşan ve 'milletimize nasıl hizmet ederiz, ülkemizi maddeten ve manen nasıl kalkındırırız, aklı nasıl ziyalandırır, kalbi nasıl nurlandırırız' düşünceleri etrafında himmetlerini birleştiren insanların meydana getirdiği sivil topluluklardır. Eğer bu tür bir araya gelmelere cemaat denecekse, 'fe ni'me ve bihâ..'

Bu anlamda, mesela bugün karşılaştığımız herkese eğitim seferberliği tavsiye ederiz. Biliriz ki, Anadolu insanı vefalıdır; makul, müspet, yararlı bir hizmete inanırsa, ona gönül verir ve o yolda koşar. Nitekim buna inananlar, bugün Asya'ya, Avrupa'ya, Amerika'ya ve hatta Afrika'ya açılmış ve gittikleri yerlerde yüzlerce okul inşa etmişlerdir. Tabi bu dile kolay.

Yine bu insanlar, bu başarıları değişik engellemelere rağmen elde etmişlerdir. Mesela bir yerde bir okul açmaya teşebbüs ettiklerinde, 'Burada okul açacaksınız da ne olacak, burada okul yok mu?' diye bir sürü bahane çıkarmışlardır. İnanıyorum ki, bu mevzuda insanımızı az ayağa kaldırır ve bu şuura uyandırabilirsek, milletimiz adına daha hayırlı hizmetler yapılabilecektir.

05.11.2001 - Dünya Her An Titremektedir

Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın ifadelerinde bir televvün ve çok buudluluk vardır. O, bir hakikati nazara verirken, aynı zamanda o hakikat içinde daha başka konuları da satır aralarında ifade eder. Böylece, ufkunun derinliğine göre her seviyedeki insan bu hakikatlerden bir şeyler anlar ve mutlaka istifade eder.

Kur'an-ı Kerim, bir meseleyi arz ederken, kullandığı üslûp itibariyle aynı ifade içinde kevnî bir hadiseyi de anlatır. Dikkat edilmezse, meselenin biri anlaşılırken, diğeri gözden kaçabilir. Mesela Kur'an'da kıyametin kopması esnasında meydana gelecek hadiseler sırasıyla ele alınır. Güneşin tedvir ve tekvir edilmesi, yani dörülüp muhafazasına konulması anlatılırken, aynı zamanda onun geçirdiği değişik safhalar da işaretlenir. İşte bu durum, Kur'an'ın çok buudluluğu ve câmiyyetinin ifadesidir. Keza, Kur'an'ın öyle bir ifade üslûbu vardır ki, hemen her devrin insanı O'ndan kendisine ait pek çok hakikatleri, hem de hiçbir tekellüfe ve sun'iliğe girmeden anlayabilir. Yani bin sene evvel yaşayan bir insan, kendine ait bir kısım hakikatler keşfedip kendi devrini nurlandırdığı gibi, 20. asrın insanı da aynı ifadelerden kendi devrine ait bir kısım ilmî hakikatleri bulup çıkarabilir. Mesela 'Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun göğsünü İslâm'a açar; kimi de saptırmak isterse onun göğsünü (o kimse) göğsü çıkıyormuş gibi dar ve tıkanık yapar...' (En'âm/125) ayetini ihtimal daha önceki insanlar, sadece kâfir ile müminin ve kâfirin küfrü ile müminin imanının bir mukayesesini şeklinde anlamışlardı. Onların bu ilahi beyanı, semaya yükseldikçe göğsün daralacağı, canlıların atmosferin belli bir tabakasında yaşayabileceği, bu tabakayı aştıklarında nefes alamayıp hayatlarını yitirecekleri şeklinde anlamaları herhalde düşünülemezdi. Çünkü o günün bilim seviyesi buna müsait değildi. Ama 20. asrın insanı, aynı ayetten, küfür ve dalâlet ile iman ve hidâyetin mukayesesinin yanında, ilmî bir hakikati de keşfederek atmosfere ait bir gerçeği çıkarabiliyordu. Zira onların ellerindeki teknik imkânlar, böyle bir ufka ulaşmalarına yeterliydi. Ancak, Kur'an'ın bu câmiyyetini kavramak içinengin bir ufka sahip olmak gerekmektedir. Asırlar ve devirler geçtikçe, teknik ve teknolojik vasıtalar ile malumatlarımız daha da arttıkça, Kur'an ayetleri biraz daha iyi anlaşılacak ve zamanın ihtiyarlamasına karşılık O'nun gençleştiği ayan-beyan ortaya çıkacaktır. İfade yönüyle câmiyyete sahip olan başka bir ayet de dünyanın titreyişini ve kıyametini anlatan Nâziât sûresinin şu ayetleridir: 'O gün o deprem sarsar. Ardından bir

başkası geliverir.' (Nâziât/6-7) ayet-i kerimesinde geçen 'Râcif' kelimesi, 'daima titreyen' demektir. O gün gelecek ve yer-gök sarsılacaktır. Burada 'râcif' kelimesinin ism-i fâil kalıbında gelmesi şöyle bir edebî nüktayı ifade etmektedir: Ayet-i kerimede adeta, 'Dünya, başınızın üzerinde her an titreyip durmakta ve bu titremesiyle sabit olmadığını göstermektedir... Evet titreyip duran böyle bir şeye istinat edilemez. Zira o, birgün gelip tam titreyecek ve sırtında taşıdıklarını da fırlatıp atacaktır. O'nun titremesine baktığınız zaman siz de titreyeceksiniz. Gözleriniz dönecek ve kalpleriniz yerinden çıkacak hale gelecektir. Bu sebeple siz şimdiden, yıkılıp gitmeyen, her şeyi elinde tutan, titreme ve sarsılmayı yaratıp emrine âmâde kılan ezel ve ebed sultanı Cenab-ı Hakk'a itimat edip O'na dayanın ki, sizi hiçbir zaman titremeyen ve hep sabit kalan bir selâmet yurduna eriştirsın.' denilmektedir. 'Ardından bir başkası geliverir.' Arkasından bir de 'râdife' gelir. 'Râdif', insanın ata bindikten sonra arkasına aldığı şeye veya arkaya almaya denir. Kıyamet hadisesi ile yer, iyiden iyiye sarsılır. Fakat onun ardından daha korkunç bir sarsılma olur ki, yürekler ağızlara gelir. Ondan sonra da kıyamet kopar. Bu ayet-i kerimede kıyamet ve ahvâli anlatılmakta ve aynı zamanda yerkürede meydana gelecek sarsıntılar da nazara verilmektedir. Ancak burada yerkürenin ilmî bir hususiyetine de işaret edilmektedir. Ayette küre-i arz, daima titreyen ve hareket eden bir varlık olarak tanıtılmaktadır. O, üzerinde yaşarken hareket ettiği hissedilmeyen, gerçekte ise mütemadiyen menzil değiştiren bir varlıktır. İşte bu varlık, birgün gelecek, olduğundan daha feci ve dehşet verici bir keyfiyette titreyecek, taşıdıklarını fırlatıp atacak, denizleri, dağları dağılıp gidecek ve her şey yanıp kül olacaktır. Evet 'Râcife' sözüyle işte bu manalar anlatılmakta ve yerkürenin titreyip duran bir varlık olduğu vurgulanmaktadır.

İlk devir müfessirleri, bu ayeti şerh ederken, meseleye neticesi itibarıyla bir izah getirmiş ve 'yerküre, neticede kıyamet hadisesi ile tir tir titreyecek ve onun nizamı bozulacak' şeklinde anlamışlardır. Aslında bu, doğru bir yaklaşımdır. Ancak yerkürenin hareket ettiği, döndüğü hakikati ilim adamları tarafından keşfedilince ayetin farklı bir ifadesi daha ortaya çıkmış ve 'Râcife' ve 'Râdife' kelimeleriyle onun mütemadiyen hareket halinde olduğuna işaret edildiği anlaşılmıştır. Ancak ayetin bu elastikiyeti, 20. asırda jeofizik araştırmalarda küre-i arzın titreyişi tespit edildikten sonra daha iyi anlaşılmıştır. Yani küre-i arz mütemadiyen titremektedir. Üzerindeki denizlerde bu titreşimden ötürü aya ve güneşe bağlı olarak bir kısım değişiklikler olmakta ve med-cezir hadiseleri meydana gelmektedir. Bu hadiseler adeta küre-i arzın titreyişini ve hareketini frenleyip dengelemektedir. Allah (cc), yarattığı câzibe (çekim) kanunuyla küre-i

arzı bir sapan taşı gibi güneşin etrafında çevirdiği gibi, güneş ve ayın müessiriyeti ile de küre-i arzın denizlerini çekmekte ve neticede de med-cezir denilen denizlerdeki su seviyesinin yükselip-alçalması hadisesi zuhur etmektedir. Ay ve güneşin küre-i arz üzerinde büyük bir tesiri vardır. Güneş, onun sapan taşı gibi yörüngesinde dönmesini sağlamaktadır. Bilim ve teknik çevreleri, öteden beri küre-i arzın hareketlerine dikkatleri çekmişlerdir. Orada meydana gelen hareket ve titremelerin zaman faktörü üzerinde de müessir olduğu ilmî eserlerde yıllardır yazılmaktadır ve yine bu eserlerde küre-i arzın hareket ve titremelerinde daima bir yavaşlama ve hafifleme olduğu da ifade edilmektedir. Mesela 31 Aralık 1989'da dünyadaki saatlerin bir sâniye geri alındığı bildirilmiştir. Buna göre 1989, 1988'e nazaran bir saniye uzun olmuştur. Yani bu, gerçekte vâki olduğundan saatler de ona göre ayarlanmıştır.

Yine 30 Haziran 1992 tarihinde de senenin bir saniye uzatıldığı dünya basınında ilan edilmiştir. 1972 senesinden bu yana da bir seneye 16 saniye eklenmiş olduğu bildirilmiştir. Bundan dolayı binlerce veya milyonlarca sene evvel küre-i arz üzerinde bir günün 18 saat olduğu söylenmiştir. Şimdi ise bir gün 24 saattir. İleride belki bu süre 30 saate çıkacaktır. Bu zaman diliminin 50 saate çıkması durumunda, insanlar güneşin sıcağı altında cayır cayır yanıp kül olacaklardır. İlmî tespitler bunu doğrulamaktadır. Allah (cc), küre-i arzın hızlı dönen hareketini frenleye frenleye tedricî olarak yavaşlatmaktadır. Bu yavaşlama, insanların mahkeme-i kübraya gitmelerine kadar devam edecek ve Allah'ın (cc) küre-i arz üzerinde verdiği hükmü icra edecektir. Sonra da Allah (cc) yeni bir mahkeme ve yeni bir âlem kurarak, insanları ve bütün mahlukatı orada toplayacaktır. 'İkinci dirilme' de denilen 'haşir' hadisesi, işte dünyanın (ve semanın) üzerinde böylesine sarsıntılar yaşandıktan sonra vuku bulacaktır.

12.11.2001 - Ramazan'ın Ruhânî İkliminden Nasıl İstifade Edebiliriz?

Bilindiği gibi bazı mübarek ay, gün ve gecelere ait bir kısım faziletlerden bahsedilmiştir. Mesela, Kur'ân'ın ifadesiyle, Kadir Gecesi'ni ihya eden bir insan, bin ayı ihya etmiş gibi sevap alır. Yine Efendimiz'in (sav) ifadesiyle, vatanı korumak gayesiyle bir saat nöbet tutan insan, bir sene ibadet yapmış gibi sevap kazanır; keza bir saat tefekkür eden insan, bir sene ibadet yapmış gibi olur... Demek bu türlü az ve dar bir zaman dilimi içinde, yine hayatî önem taşıyan bir mekanda bir insanın yapacağı bazı hususi, cüzî, zillî şeyler, cüz'iyetten çıkıp külliyet kesbediyor, zılliyetten çıkıp asliyete inkılap ediyor ve Cenab-ı Hakk'ın katında aslı eda edilmiş gibi kabul ediliyor.

İmam Rabbani Hazretleri'nin Ramazan'la ilgili değerlendirmesine gelince; en başta meselenin teşvik yanı söz konusu. Yani bir insan, Ramazan-ı şerifi, gecelerini kıyamla, gündüzlerini de oruçla geçirirse, onun için Kadir Gecesi'nde vaat edilen İlahi lütuflar bahis mevzuu olabilir. Dolayısıyla bütün bir seneyi câmi bir mümin olarak geçirir ve böyle bir insanın sakatâtı olmaz. Bu da, o insan için bir sâlih (doğurgan) dairenin teşekkül etmesi demektir ki, böyle bir durumda her hayır, başka bir hayrı doğurur ve derken o insan için bir hayırlar dairesi teşekkül eder.

Evet, bir insan gecesiyle gündüzüyle bir Ramazan-ı şerifi ihya etmekle, bütün sene hayırlara açık olabilir ve hep hayır yollarında dolaşabilir. Tabii böyle potansiyel bir lütf-u İlahi herkes için söz konusudur. Ramazan-ı şerifi tastamam ihya eden bir insan için Efendimiz (sav), 'Kim inanarak ve aynı zamanda sevabını da Allah'tan bekleyerek oruç tutarsa, işlediği bütün günahları Allah (cc) affeder.' buyurur. Demek bu türlü mübarek ibadetlerde insanın niyeti, hülusu, yakîn mülahazası çok önemli ki, bunların derinliğine göre Allah (cc), bazen bire on, bazen yüz ve bazen de milyon veriyor. Tabii böyle bir sevap katlaması, o insanın ömrünün senelerini aşar.

Bunu küçük bir misalle anlatmak gerekirse, diyelim ki Ramazan-ı şerifte Kadir Gecesi'ni yakaladınız. Bu, bin ay hesabına göre seksen sene yapar. Buna göre, o insan sanki seksen sene yaşamış gibi sevap kazanır; başka bir ifadeyle, bin ay namaz kılmış, bin ay oruç tutmuş gibi olur. Bu ise, bir insanın ömrünü aşkın bir şeydir; zira ümmet-i Muhammed'in en uzun yaşayanları bile seksen

yaşını biraz aşkın yaşamışlardır/yaşıyorlar. Yine bu öyle bin ay ve öyle seksen sene ki, içinde riya yok, süm'a yok.. mesela siz namaz kılar, rükua gidersiniz ama içinizden, 'çevredeki insanlar da gördü, iyi bir ruku çıkardım' diye geçerseniz; yine secdeye gider, Cenab-ı Hakk'ın, Efendimiz'in (sav) secdesini tarif ederken 'Secde edenler arasında kıvrım kıvrım halini Allah görüyor.' ifadesinde olduğu gibi, kıvrım kıvrım bir secde eda edersiniz; ama aklınızın köşesinden, 'nasıl secde edilirmiş insanlar bir görsün' diye geçerseniz, sizin bu düşünceniz o secdeyi de, rükuu da ve onların önündeki şeyleri de alır götürür. Sadece yatıp kalkmanız ve bir de yorgunluğunuz yanınıza kâr kalır. Ama Kadir Gecesi'nde kazandığınız şey, öyle bir netice verir ki, gecenin bir ânında ve kimsenin olmadığı bir ortamda yaptığınız ibadet ü taati riya, süm'a fırtınaları alıp götürmez. Yine onun içinde başka günahlar da yoktur; mesela harama bakmamış, yalan söylememiş, din-i mübîn-i İslam'ın esaslarına aykırı hareket etmemişsinizdir.

Bir ehl-i tahkikten bu geceyle ilgili şöyle bir değerlendirme duymuştum; bu zat derdi ki, mesela birinin malını yemişsiniz, birine sövmüşsünüz ya da birinin gıybetini etmiş, çekiştirmişsiniz. Bütün bunların karşılığını ötede sizin sevabınızdan alır, ona verirler. Ancak bu verilecek şeyler, sizin yaptığınız şeylerden verilir; fazlî olan, yani Allah'ın (cc) size fazlından verdiği şeylerden verilmez. O halde, eğer Cenab-ı Hak bir gecede size seksen senelik bir ecir vermişse, seksen bin adama borcunuz da olsa, eğer sizin sadece o geceniz varsa, o geceniz alınıp onlara taksim edilir; ama Allah'ın fazlî surette size verdiği şey, seksen seneye muâdil olarak bitevî size kalır...

İşte Ramazan ayı, böylesine hayırlara, hasenata açık ve aynı zamanda önemli hayırlar doğuran bir aydır. Ancak hususiyle Kur'ân hizmetkârlarının, Ramazan'ı da, başka zamanları da ayrı bir önem arz etmektedir. Çünkü günümüzde hiç kimsenin yapamayacağı her mevsime ait işleri, Allah (cc) bu hizmet erlerine yaptırıyor. Böylece onlar, sadece Ramazan ayını değil, adeta bütün ömürlerini mücahede ruhu ile bir dantela gibi örüyorlar. İşte bu durum, İmam Rabbani Hazretleri'nin dediği, münhasıran bir Ramazan'ı ihya etmeyi, onu değerlendirmeyi ve Ramazan'ın değerlendirilmesiyle çok engin, çok geniş hayırlara açılma işini çok çok aşar. Çünkü bu insanlar, göz doldurucu ve çok çalımlı işler yapıyor ve belki şu anda gerçek değeriyle değerlendiremeyeceğimiz şekilde bir tarih yazıyorlar. Bu açıdan da eğer bir Ramazan ayı ihlaslı bir insana seksen senelik ömür kazandırıyorsa, her halde onlarınkini hesap etmek mümkün olmayacaktır.

24.12.2001 - "Biz, Rüzgârları Aşılایıcı Olarak Gönderdik"

Rüzgarların atmosferdeki önemli fonksiyonlarından biri de bulutları aşılamlarıdır. Bilindiğı gibi bulutlar, hem negatif (-) hem de pozitif (+) yüklüdürler. Yağmurun oluşumu bu iki hususun bir araya gelmesine bağlıdır.

Ne var ki, bu zıt hamuleli bulutlar hemen bir araya gelememektedirler. Çünkü havanın şiddeti ve elektriğı buna mânidir. Evet, havanın elektrikle dolu olması, bulutların bu elektriğı aşmalarına ve bir araya gelmelerine engel olur. Havadaki yağmur tanecikleri aynı elektrik yüküne sahiptirler. Kanun gereğı aynı yüklü kutuplar birbirlerini iterler. Bu itibarla da evvela bu zıt elektrik yükünün dağıtılması ve bulutların bir araya gelmeleri sağlanmalıdır. Bu da harici bir vesile ister. İşte o vesile rüzgarlardır. Ve bu bir aşılama ameliyesidir; yani rüzgarlar, bulutları aşılamlaktadırlar. Kur'an: 'Biz, rüzgârları aşılایıcı olarak gönderdik ve gökten bir su indirdik de onunla su ihtiyacınızı karşıladık. (Biz bunları yapmasaydık) siz onu (yeterli suyu) depolayamazdınız.' (Hicr, 15/22) ferman buyururken bu 'telkih=aşılama' hadisesini anlatmaktadır. Canlılar arasındaki telkih meselesi öteden beri bilinmekteydi. Erkekteki sperm ve dişideki yumurta ile buluşması böyle bir aşılamaydı ve bu aşılamanın neticesinde yeni bir canlı yaratılıyordu. Bu aşılama ve bunun neticesinde yeni bir varlığın meydana gelmesi, insanlar arasında olduğu gibi hayvanlar ve bitkiler arasında da câriydi. Bitkiler arasındaki oluşumda dişi ve erkek tohumun birbiriyle buluşturulmasının rüzgarlarla gerçekleştirildiğı eskiden beri bilinen bir hadiseydi. Kur'an, yukarıda zikredilen ayetiyle bu umumi aşılamaya dikkati çekmenin yanında bilhassa bulutların telkihini nazara veriyordu ki bu çok yeni bir hadiseydi. Zaten, 'rüzgarları aşılایıcı olarak gönderdik ve bu sebeple gökten bir su indirdik' siyakı da başka şekilde anlamaya müsaade etmezdi.

Evet rüzgarlar, bulutları birbirleriyle aşılamlakta ve şart-ı âdi planında bunun neticesinde yağmur meydana gelmektedir. Yani artık rüzgarlarla havadaki elektrik hattı aşılmış, iki zıt yüklü bulut birbirine girmiş ve beklenen izdivaç hâsıl olmuştur. Bu izdivaç esnasında gök gürlemesiyle, şimşek de çakmasıyla yağmurun yağacağını müjdenin ne vadettiğini sezebilmektedirler. Evet, (-) ve (+) kutuplu bulutlar arasında meydana gelen bu izdivaç, bütün canlıların ümit kaynağıdır. İşte bütün bunlar, Kur'ân'ın ifadesiyle bir 'telkih'in neticesinde

gerçekleşmektedir.

Bu telkih meselesi, günümüzde ortaya çıkmış bir konu değil. Çok eski zamandan beri bazı tefsirciler, aynı istikamette kanaat izhar etmektedirler. Çünkü zaten Kur'an'ın konuyla alakalı ifadesi, bütün sadeliği ile meseleyi ilmî bir tarzda ortaya koymaktadır. Müfessirler bugünün bilimsel seviyesine göre bir üslupla olmasa da, tohumlama işini çok erken kavramış ve büyük çoğunluk itibarıyla aynı şeyleri söylemişlerdir. Rüzgarların aşılama konusunda ise, İbn Cerir'in bir kısım işaretleri istisna edilecek olursa, tefsircilerin çok fazla bir şey söylemedikleri görülecektir. Oysa ki Kur'an, yukarıdaki ayetiyle, 'Biz, rüzgârları aşılama olarak gönderdik' diyerek rüzgarların aşılama vazifelerini bildirdikten sonra, hemen devamında 've gökten bir su indirdik de onunla su ihtiyacınızı karşıladık.' Buyurmaktadır ki, burada yeryüzüne inen suyu netice veren bir aşılama bahsedildiği açıktır. Evet, rüzgarlarla tohumlanmanın gerçekleştiği bir vakadır; ama buradaki 'aşılama' ifadesinden rüzgarların yağmuru getirecek bulutları aşılması kastedildiği de meydandadır.

Yukarıda da işaret edildiği gibi, ilk dönem müfessirlerinden bu mânâyı anlayan kimseler de olmuştur. Meselâ İbn Cerir yaklaşık 11 asır evvel yazdığı tefsirinde buradaki aşılama hadisesini âdetâ bugünün insanları gibi anlamıştır. O, bu ayetteki 'Levâkih'i (aşılama)', yerde bitkilerin aşılması, cevî-i semâda ise bulutların aşılması şeklinde yorumlamıştır. O, aşılama hâdisesini, 14 asır önce nazil olan Kur'an'ın ayetlerinden, devrinin kültür ve idrakini aşarak günümüz anlayışına uygun bir şekilde ifade etmiş ki, bu da Kur'an'ı dupduru anlamının ifadesidir.

Evet, Kur'an'ın duru ve açık beyanları her asra ait fen ve tekniğin, kültür ve medeniyetin çok çok önünde bir zenginliğe sahiptir ama o işaretleri sezecek insanlara ihtiyaç var. Dün olduğu gibi bugün ve yarın da bilim adamları gerçeğe yaklaştıkları, tarafsız ve objektif bir görüşle meselelere bakabildikleri ölçüde, Kur'an'ın şaşmaz doğrularını yakalayacaklar ve O'ndan aldıkları ilhamlarla asırlarını aydınlatmaya devam edeceklerdir.

31.12.2001 - Kadın-Erkek Birbirine Eşit midir?

Son yıllarda kadın-erkek eşitliği hakkında çok şeyler söyleniyor. İslâmî açıdan meseleye yaklaştığımızda neler söyleyebiliriz?

Kadın-erkek eşitliği mevzuuna girmeden önce 'eşit' ve 'eşitlik'in kelime mânâlarını görelim. 'Eşit', hiçbir fark göstermeyen, tabiatı, niteliği, değeri ve boyutları bir olan demektir. 'Eşitlik' ise hakları bakımından insanlar arasında hiçbir ayırım bulunmaması anlamındadır. Bu 'eşit' ve 'eşitlik' tarifleri çerçevesinde acaba kadının, erkek karşısında durumu nedir?

1) Fıtratta Farklılık

Kâinatta Allah (cc) her şeyi çift yaratmıştır. Bu çiftlerden her birinin diğerine, bütün yönleriyle eşit olduğunu söylemek mümkün değildir. 'Her şeyi çift (erkek ve dişi) yarattık ki düşünüp ibret alasınız.' (Zâriyât, 51/49) Zerrelerden bitkilere, ondan hayvanlar ve insanlar arasındaki erkeklik-dişiliğe kadar her şey çifttir ve birbirine muhtaçtır. Pozitif negatife, elektron protona, gece gündüze, yaz kışa, yeryüzü gökyüzüne, erkek kadına, kadın erkeğe muhtaçtır. Bunlarla birlikte şu anda bilemediğimiz fakat ilim ve teknolojinin gelişmesiyle öğrenebileceğimiz daha nice çiftler vardır.

İşte Allah (cc) kadını yaratırken, elektrona nispeten protonu, pozitif nispeten negatifi, erkek tohumu nispeten dişi tohumu yarattığı gibi yaratmış ve bu çiftlerden bir vahdet meydana getirmiştir. Fakat elektron protona, pozitif negatife eşit olmadığı gibi, kadın da erkeğe eşit olamaz. Bu, fıtratın değişmeyen kanunlarından. Zira tek olan Allah'tan başka herşey eksik olduğu gibi, varlığını sürdürebilmek için de, hiçbir şey kendi kendine yeterli değildir. Bu itibarla, eksik olan erkek ve kadın bir araya gelerek birbirlerini tamamlayacak ve bir vahdet teşkil edeceklerdir ki, bütünde asıl olan da budur. Dolayısıyla kadın ve erkek birbirinin eşiti değil, aksine birbirinin tamamlayıcısıdır. Allah Rasulü bir hadislerinde bu gerçeği şöyle ifade ederler: 'İnnema'n-nisâ şekâikur'r-ricâl (=Kadınlar erkeklerin yarısıdır.)' (Ebû Dâvut, Tahâret, 94; Tirmizi, Tahâret, 82) Hadiste geçen 'şakik' kelimesi, tam ortadan ikiye bölünen bir bütünün parçası mânâsındadır. Yani, bir bütünü meydana getiren iki parçadan herbiri, diğerinin 'şakikidir.' Buna göre, insan olma yönüyle kadın ve erkek eşit yarımlardır. Ama hiçbir zaman biri diğerinin aynı değildir. Yani bunların fıtratları ruhî ve psikolojik yapıları tamamen farklıdır. Hiçbir zaman

kadın fizik ve ruh bakımından erkeğe eşit olamayacağı gibi, erkek de ona eşit olamaz. Ne erkek kadının biyolojik olarak daha gelişmiş bir şekli, ne de kadın erkeğin az gelişmiş bir tipidir. Cinsiyet farklılığına beşerin müdahalesi olamayacağına göre, inanan veya inanmayan herkesin, eşitlik hayallerinden vazgeçip erkeği ve kadını olduğu gibi kabullenmesi şarttır. Kaldı ki sadece farklı cinsler arasında değil, aynı cinsler arasında bile, tam bir eşitliğin olduğunu söylemek mümkün değildir. Böyle bir ümniyenin gerçekleşmesi için uğraşmak, fitrat kanunlarını değiştirmeye uğraşmaktır ki, bu tür gayretler bütünüyle boşa giden emek sayılır. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, kadınlarda bu yaratılış farklılığı onların hor ve hakir görülmelerini gerektirmez. Bilakis Cenab-ı Hak, 'her şeye takdir ettiği şekli verip, sonra da doğru yolu gösterendir.' (A'la, 87/3) Kadını, erkeği 'en güzel yaratılış üzerine yaratan' ve ona yücelmenin, yükselmenin yollarını öğretendir. Onları birbirinin tamamlayıcısı, örtüsü ve koruyucusu yapandır.

2) Vazifede Farklılık

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi, fıtratta kadın erkeğe eşit olamayacağı gibi, vazifede de eşit olamaz. Erkeğe ait vazifeler kadından istendiği zaman ona zulmedilmiş olur. Zira kadının fizyolojik, biyolojik ve ruh yapısı itibariyle, erkekten çok farklı olduğu inkâr edilemeyecek kadar açıktır. Böyle bir yaratılış farklılığından kaynaklanan bazı hak ve vazife farklılıkları da gayet tabiidir. Meselâ; erkek kadına nispetle daha güçlü ve daha kuvvetlidir. Kadının bu noktada, erkeğin yapabileceği vazifeyi yapması oldukça zordur. Bu durum, kadın için asla bir eksiklik değildir. Buna karşılık kadın da erkeğe nazaran daha şefkatli, daha merhametli, daha zarif ve daha duygusaldır. Bu noktada da erkek kadınla boy ölçüşemez. Her iki cins de göreceği vazifelerin gerektirdiği kabiliyetlerle donatılmıştır ki, gerçek hak ve adalet de işte budur. Dolayısıyla, erkek-kadın eşitliği değil, kadın ve erkeği ayrı ayrı, kendi fitratları içerisinde ele alıp değerlendirme en isabetli yoldur.

Evet; kadının yaratılışına ve istidatlarına göre belli vazife ve hakları vardır ve kadın, bu istikamette istihdam edildiğinde daha iyi neticeler elde edilebilir. Nesiller kadın tarafından dünyaya getirilir ve onun tarafından terbiye edilir. Beşeriyete, iyi fertler, onun feyizli ve bereketli eli ile kazandırılır. Hele neslin yetişmesi hususunda kadının şefkatle donatılması kadına ayrı bir lütuftur. Bu yönüyle kadın, bütün aile fertleri içinde, saygı duyulacak bir ihtiram âbidesidir. O, evin mürebbiyesi, muallimesi, kayyimesi ve huzur kaynağıdır. Erkek onda itmi'nana kavuşur. Çocuk onun şefkatli sinesinde neş'et eder, büyür; hisli,

duygulu, şefkatli ve sağlam fikirli yetişir. Eğer o, iffetli yaşayabilmiş ise, onun sayesinde çocuk yozlaşmaktan ve bu gibi çocukların teşkil edecekleri cemiyet de bodurlaşmaktan kurtulur.

Evet, Cenab-ı Hakk'ın, ona bahşettiği eltâf-ı sübhâniyesinin yanında, bazı insanların eşitlik adı altında ona vereceği her şey çok sönük kalır. Ve eşitlik iddialarıyla ona tanınacak haklar, yapılacak iyilikler, baştan aşağı altın madalyalarla donatılmış bir kişinin yakasına, bir bakır madalya iliştmek gibi gülünç olur ve hafif kaçır. Allah (cc), kadına öyle müzeyyen bir elbise giydirmiştir ki, artık bundan sonra onun üstüne giydirilecek her şey sırtına bir çul geçirme, bir semer yükleme mânâsına gelir. Allah (cc), her hak sahibine hakkını vermiştir. Verirken de onu ne hoyrat hale getirmiş, ne de gülünç duruma düşürmüştür. Bundan öte ona verilecek her hak bir haksızlık ve zulümdür. Kadın bir iş yapacaksa, bu mutlaka onun, fizyolojik, psikolojik ve ruhî yapısına uygun olmalıdır. Ona altından kalkamayacağı ağır işler teklif etmenin ve kadını fitratının dışına taşan işlerde çalıştırmanın ne eşitlikle ne de insânî yaklaşımla alâkası vardır. Aksine böyle bir davranış kadının elinden birçok hakkını gasbetme mânâsına gelir. Efendimize ait şu hadis, söz konusu hususu ne güzel ve ne çarpıcı ifade eder. 'Bir ineği boyunduruğa koşmuşlardı. Döndü ve sahibine şöyle dedi: Ben bu işler için yaratılmadım.' (Buhârî, Fedâilu's-Sahâbe, 5; Enbiyâ, 54; Müslim, Fedâilu's-Sahâbe, 13.) Yani bu iş için öküzler yaratıldı. Hülâsa, her şeyin bir yaratılış gayesi vardır. Her varlık yaratılış gayesine ve kabiliyetlerine göre istihdam edilmelidir ki, gerçek adalet teessüs etsin.